

ХЕРМАН
МЕЛВИЛ

ОМАГЪОСАНИТЕ
ОСТРОВИ

ХЕРМАН МЕЛВИЛ

ОМАГЪОСАНИТЕ ОСТРОВИ

Превод: Надя Сотирова

chitanka.info

БЕНИТО СЕРЕНО

В 1799 година капитан Амейса Дилейноу от Дъксбъри, Месачусетс, командир на голям тюленоловен кораб и търговец изобщо, бил на котва с ценен товар в пристанището Света Мария — малък, пуст, ненаселен остров в южния край на дългото крайбрежие на Чили. Спрял там, за да се запаси с вода.

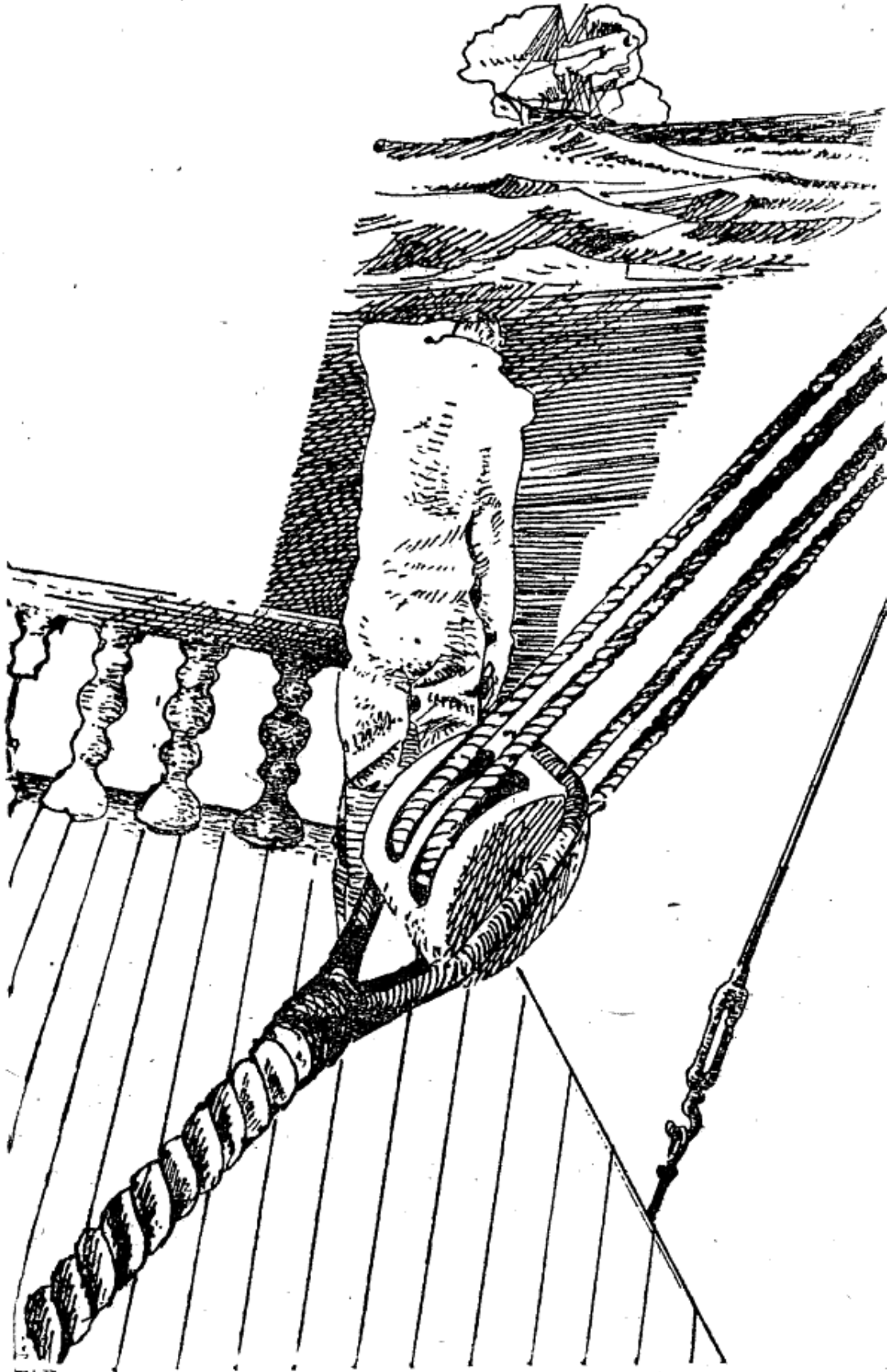
На втория ден, малко след зазоряване, докато още лежал в каютата си, помощникът му слязъл долу и му съобщил, че някакъв странен платноход влиза в залива. По онова време из тези води не се срещали толкова кораби, колкото днес. Той станал, облякъл се и излязъл на палубата.

Утрото било от характерните за това крайбрежие. Всичко тънело в мълчание и спокойствие; всичко сиво. Морето, макар надиплено от мъртво вълнение, изглеждало сковано и лъскаво, като олово, застинало вълнообразно в калъпа на железолеляря. Небето приличало на сив плащ. Ята тревожни сиви птици, сродни с ятата сиви пари, с които се размесвали, се виели ниско и на пристъпи над водата като ластовици пред буря над ливадите. Сенки в настоящето, предвестници на бъдещите по-дълбоки сенки.

За изненада на капитан Дилейноу, странникът, наблюдаван през далекогледа, не развявал никакво знаме; макар че било обичай между миролюбивите моряци от всички нации да вдигат флаг при влизане в пристанище, колкото и необитаеми да са бреговете му, щом там има на котва, макар и един-единствен кораб. Като се вземе под внимание липсата на всякаква законност и уединението по тия места и разказите, свързани с тези морета по онова време, изненадата на капитан Дилейноу можела да се превърне в тревога, ако той не бил изключително добър и доверчив човек, който не се поддавал на тревога, освен след извънредни и многократни дразнения, но дори и тогава не до степен да приписва злонамереност на човека. Като имаме предвид на какво е способно човечеството, нека оставим на мъдрите да решат дали тази черта на характера предполага, освен доброто

сърце и по-голяма бързина и точност на умствените възприятия от обикновената.

Но каквито и опасения да са възникнали при първото забелязване на странника, биха се изпарили от ума на всеки моряк, като види, че на влизане в пристанището корабът се доближил твърде много до сушата, нещо рисковано, поради една подводна скала, която се забелязала до носа му. Това като че ли доказало, че той е непознат не само на тюленоловния кораб, но и за острова; следователно не бил обикновен пиратски кораб по този океан. Капитан Дилейноу продължил да го наблюдава — нещо не много лесно поради парите, които отчасти забулвали корпуса му и през които далечната утринна светлина от неговата кабина се прецеждаше твърде неясно — също като тази на слънцето, което по това време се показвало като сърп на ръба на хоризонта и навлизало в пристанището заедно със странния кораб и което, забулено от същите пълзящи облаци, приличало на злобното око на някоя клюкарка от Лима, надникнала към площада през дупката на тъмното си було.

Дали поради измамните пари, или що, но колкото по-дълго бил наблюдаван чуждият кораб, толкова по-странни изглеждали маневрите му. Скоро станало трудно да се реши дали смята да влезе в пристанището, или не — какво възнамерява да прави или какво прави. Вятърът, който подухвал по малко през нощта, сега бил извънредно лек и променлив, което още повече увеличило явната несигурност на движенията му.

Като предположил най-последно, че корабът може да е в опасност, капитан Дилейноу наредил да спуснат китоловната му лодка и въпреки предпазливата съпротива на помощника си, се приготвил да се качи на кораба и най-малкото да го докара до пристанището. Предната вечер една група моряци отишли на риболов доста далеч, до някакви уединени скали, които не се виждали от тюленоловния кораб, и един-два часа преди зори се завърнали с твърде успешен лов. Като допуснал, че странният кораб може да е бил доста време в дълбоки води, добрият капитан сложил няколко коша риба в лодката си за подарък и отплавал. Тъй като корабът продължавал да бъде твърде близо до подводната скала и като го считал в опасност, той се провикнал към екипажа, за да го осветли за положението. Но малко преди лодката да се приближи, вятърът, макар и лек, променил посоката си и отправил кораба напред, като разпръснал освен това парите около него.

Когато могли вече да го видят по-отблизо, корабът се показал ясно на ръба на оловените вълни, покрит тук-таме с разкъсана мъгла, като дрипав кожух, и приличал на варосан манастир след буря с гръмотевици, кацнал на някоя сивкава скала сред Пиренеите. Сега обаче не само въображаемата прилика за миг почти подвела капитан Дилейноу да си помисли, че пред него стои кораб, пълен с монаси. Надвесени от фалшборда, в омарната далечина се виждали скупчени тъмни фигури като с качулки; а през отворените портове на кораба се виждали смътно други движещи се тъмни фигури, като черните калугери, крачещи из манастирите.

Като се приближили още повече, гледката се променила и истинският вид на кораба станал ясен — испански търговски кораб от първа категория, който между другия ценен товар пренасял и негри роби от едно колониално пристанище до друго. Много голям и за времето си много хубав кораб, каквито в онези дни се срещали от време на време по тези морета; понякога те били бракувани от

пренасящите съкровища кораби на Акапулко^[1] или извадени от строя фрегати от испанската флота, които като старите италиански дворци и след упадъка на своите господари запазват признаци на предишен блясък.

Колкото повече се приближавала китоловната лодка, толкова по-ясно проличавало, че особенният варосан вид на кораба идел от общата му занемареност. Мачтите, възетата и голяма част от фалшборда изглеждали просто мъхнати, защото от дълго не били виждали стъргалка, смола или четка. Като че ли и килът му, и ребрата му били сглобени и пуснати от Езекиловата долина^[2] на изсъхналите кости.

При настоящата му служба, в общия си модел и платната, не изглеждало да е претърпял съществена промяна от оригиналния си войнствен Фроасаров модел^[3]. Обаче бойни оръдия не се виждали.

Площадките около мачтите били големи, опасани някога с осмоъгълни мрежи, сега всичките в окаяно състояние. Тези площадки висели отгоре като три разбити гълъбарника, в един от които се виждала кацнала на едно напречно въже стройна бяла тропична птица, наречена дурак, поради летаргичния ѝ сомнамбулен нрав, който позволявал често да я ловят с ръце. Очукана и плесенясала така, назъбената предна част на кораба приличала на стара оръжейна кула, отдавна превзета с пристъп и после оставена да се руши. Към кърмата имало две високи квартал-галерии — балюстрадаите им покрити тук-там със сух, загнил морски мъх, — на които се излизало от необитаемата официална кабина, чиито мъртви прозорци били херметически затворени и задушени въпреки тихото време — тези необитаеми балкони висели над морето, като че ли то било големият канал във Венеция. Но най-главната останка от миналото величие била огромната овална щитовидна част на кърмата със сложна резба, представляваща гербовете на Кастилия и Леон, обкръжени от групи митологични или символични изображения; най-отгоре на тях и в центъра им стоял тъмнокож сатир с маска, стъпил на врата на гърчеща се фигура, също маскирана.

Дали на носа на кораба имало човешка фигура, или само човка, не било сигурно, тъй като тази част била обвита в платнище, да я предпазва, докато я ремонтират, или пък за да прикрива донякъде разрухата ѝ. Под платнището се виждало нещо като пиедестал, на предната част на който по приумица на някой моряк било написано с

тебешир изречението „Segnid vnestro jefe“ („Следвай водача си“); а пък на потъмнелите лица дъски наблизко стояло с тържествени главни букви, някога позлатени, името на кораба „Сам Доминик“ и всяка буква била разядена на ивици от ръждата, която се струяла от медените шипове; в същото време тъмни, тинести гирлянди от морска трева, като траурни воали, метели назад-напред името при всяко полюляване на кораба катафалка.

Когато най-послед лодката била закачена за носа край пасарела, по средата на кораба, макар няколко инча още да я отделяли от корпуса, килът ѝ рязко изскърцал, като че ли остъргал потънала коралова скала. Оказало се куп вкълбени раковини, залепени за страната на кораба като брадавица — признак на неблагоприятни ветрове и продължителни затишия, прекарани някъде из тези морета.

Като се изкачил на кораба, посетителят бил веднага обкръжен от шумна тълпа бели и черни, последните от която надвишавали броя на първите повече от очакваното, тъй като странникът на котва се оказал кораб за превозване на негри. Обаче всички в един глас и на един език излели обикновената история на техните страдания; при това негърките, които не били малко на брой, надминали другите с разпалеността на оплакванията си. Скорбутът, придружен от треска, помел голяма част от тях, особено от испанците. Край нос Хорн едва се спасили от корабокрушение; след това цели дни лежали, одремани в безветрие; провизиите им намалели, вода — почти никаква; и до този момент устните им били все още напукани от жажда.

Докато бил така прицел на всички несдържани езици, капитан Дилейноу с един поглед обхванал всичките лица и всичко друго около него.

Винаги когато по море се качиш за пръв път на някой голям и многолюден кораб, особено другоземен, с трудно разпознаваем екипаж, от ласкарци или манилци, впечатлението някак странно се различава от онова, което човек добива при първото си влизане в непозната къща, с непознати обитатели, в чужда страна. И къщата, и корабът, първата чрез стените и завесите си, вторият — с високия си фалшборд, като укрепление пазят от погледа вътрешността до последния момент; но при кораба се притуря и следното: живата гледка, която той крие, при внезапното ѝ и пълно разкриване, в пълен контраст с пустия океан, който я загражда, въздейства като някаква

магия. Корабът изглежда недействителен; тези странни костюми, жестове и лица са като призрачна картина, току-що изплувала от дълбините, които веднага ще си вземат обратно онова, което са дали.

Може би нещо като описаното по-горе въздействие малко засилило у капитан Дилейноу впечатлението от неща, които при по-трезво вглеждане не биха се сторили необичайни; особено очебиещите фигури на четирима по-възрастни прошарени негри, с глави като черен пречупен връх на върба, които в почтителна противоположност на глъчката под тях клечали като сфинксове, единият на дясната подкранова греда, другият — на бакборда; а останалите двама — един срещу друг — на противоположните фалшборд и над главните вериги. Всеки от тях държал в ръце парчета от стари, неосукани въжета и със стоическо самодоволство ги чепкал на кълчища, от които край тях била натрупана малка купчинка. Те придружавали заниманието си с непрекъснат, тих, монотонен напев; ручели като гайди и лигите им течали като на беловласи гайдари, свирещи погребален марш.

Квартердекът^[4] се издигал в широка приповдигната куверта, на предния край на която, издигнати като чепкачите на кълчища, на около два метра над общата тълпа, седели по турски, наредени на еднакво разстояние един от друг шестима други негри; всеки от тях държал ръждясала секира в ръка, която излъсквал с парче тухла и парцал като кухненски слуга; а между всеки двама имало куп секирки с обърнати напред ръждясали острия, в очакване на същата операция. Докато четиримата чепкачи на кълчища отправяли от време на време по една дума към някое лице или лица от тълпата под тях, лъскачите на секирките нито говорели на другите, нито прошепвали дума помежду си, но седели съсредоточени в задачата си, освен когато с присъщата на негрите любов към съчетаване на труда с удоволствието, двама по двама удряли през промеждутъци брадвичките си като цимбали и вдигали дивашка врява. И шестимата, за разлика от общата маса, имали суровия вид на нецивилизовани африканци.

Този пръв поглед, който обхванал десетте фигури и още десетки по-малко биещи на очи, се спрял само за миг на тях, тъй като посетителят не можел да понася врявата от гласовете им, и се обърнал да види кой е командирът на кораба.

Но дали от желание да остави природата да се защити сама сред измъчените му повереници, или от отчаяние, че не може да ги обуздае

в този момент, испанският капитан, благороден, резервиран и възмлад в очите на всеки непознат, облечен ексцентрично богато, с още явни следи от безсънни грижи и безпокойство, стоял пасивно настрана, облегнат на главната мачта, и ту поглеждал мрачно и бездушно към възбудените си хора, ту пък отправял злочест поглед към посетителя. До него стоял един негър, нисък на ръст, в чието грубо лице, което от време на време безмълвно като овчарско куче обръщало към испанеца, се четяло скръб и любов.

Пробивайки си път през тълпата, американецът стигнал до испанеца, уверил го в съчувствието си и му предложил да помогне с каквото може. На което испанецът отговорил засега само с тържествени благодарности съгласно националната му официалност, помрачена от навъсеното настроение, идещо от лошото му здраве.

Капитан Дилейноу обаче не губел време в празни комплименти, но се върнал на мостика и накарал да изкачат коша с рибата; и тъй като вятърът продължавал да е лек, та трябвало да минат поне още няколко часа, преди да могат да докарат кораба до мястото на закотвянето, той наредил на хората си да се върнат до неговия кораб и да донесат толкова вода, колкото лодката би могла да носи, и толкова мек хляб, колкото домакинът имал подръка, всичките останали на борда тикви, един сандък захар, и една дузина от личните му бутилки сайдер.

Не изминали много минути след отплаването на лодките и, за голямо огорчение на всички, вятърът съвсем затихнал и като обърнал течението, започнал да тика кораба безпомощно назад към морето. Надявайки се, че това няма да трае дълго, капитан Дилейноу започнал да насърчава и ободрява чужденците като същевременно изпитвал немалко задоволство, че благодарение на честите си пътешествия по испанските морета можел да разговаря свободно с хора в такова тежко състояние на родния им език.

Когато останал насаме с тях, той скоро започнал да забелязва някои неща, които още допринесли за засилване на първото му впечатление; но изненадата преминала в състрадание и към испанците, и към черните, чиито брой бил еднакво намален от оскъдицата на вода и провизии; а пък продължителното страдание изглежда изкарало наяве по-неблагоднравните качества на негрите, като същевременно накърнило и авторитета на испанеца пред тях. Но при тези обстоятелства точно такова състояние на нещата трябвало да се очаква.

И в армиите, и във флотите, и в градовете, и в семействата — дори в самата природа — нищо не намалява така добрия ред както мизерията. И все пак на капитан Дилейноу му минавало през ума, че ако Бенито Серено бил човек с по-голяма енергия, безредието нямало да стигне дотам. Но безсилието на испанския капитан, дали органическо, или причинено от трудностите, било твърде явно, за да остане незабелязано. Жертва на постоянно униение, сякаш дълго мамен от надеждата, сега той не смеел да ѝ се отдаде дори и когато вече не била измама и перспективата, че тази утрин или най-късно тази вечер ще бъде на котва и ще има изобилна вода за кораба си и брат капитан да го посъветва и да му помогне, като че ли никак не го окуражила. Умът му изглеждал разстроен, ако не и по-сериозно засегнат. Затворен в тези дъбови стени, прикован към скучен кръг от команди, чиято безусловност го отвращавала, той се движел бавно наоколо като някой ипохондричен абат, понякога спирал внезапно, тръгвал пак, хапел устни, гризел нокти, изчервявал се, пребледнявал, подръпвал си брадата, като проявявал и някои други признаци на разсеяност и унилоост. Този разстроен дух бил вложен, както вече споменахме, в също така разстроено тяло. Доста висок, той нямал вид да е бил някога твърде силен, а сега това нервно страдание го превърнало почти в скелет. Напоследък изглежда се оказало и някакво предразположение към белодробно заболяване. Гласът му бил пресипнал като у човек, чиито бели дробове са почти разядени. Нищо чудно, че като се влачел наоколо в това състояние, личният му слуга плахо го следвал. Понякога негърът предлагал на господаря си да го улови подръка или му изваждал носната кърпичка от джоба; той изпълнявал тези и подобни услуги, раболепни сами по себе си, с такова нежно усърдие, което им придавало нещо синовно или братско и което било създавало на негъра репутация за най-добър личен слуга на света; и такъв, към когото господарят му няма нужда да се държи със сковано високомерие, а само с интимно доверие; по-малко като към слуга, отколкото като към предан другар.

Забелязвайки шумното непокорство на черните изобщо, както и, така да се каже, враждебната неспособност на белите да се справят, капитан Дилейноу наблюдавал непоколебимото добро поведение на Бабоу с благородно задоволство.

Нито доброто държание на Бабоу обаче, нито лошото държание на другите не могли да извлекат полуобезумелия дон Бенито от мрачното му безразличие. Не че испанецът правел точно толкова впечатление на посетителя си. Личното беспокойствие на испанеца засега се откроявало само като очебиеща черта в общото бедствие на кораба. Все пак капитан Дилейноу се почувствувал немалко засегнат от нелюбезното безразличие на дон Бенито, което тогава счел за насочено към него самия. Държането на испанеца изразявало също някакво кисело и мрачно презрение, което той сякаш не си давал труд да прикрие. Това обаче американецът със своето милосърдие отдал на мъчителното въздействие на болестта, тъй като и при други случаи забелязал, че има характери, у които продължителното физическо страдание изглежда убива всякакъв инстинкт за любезно общуване; като че ли, осъдени да ядат черен хляб, те самите считат за справедливо да накарат косвено, чрез оскърбление, всеки, който ги доближи, да яде от техния хляб.

Ако капитан Дилейноу обаче не бе се сетил бързо за това, колкото и да бил снизходителен в присъдата си над испанеца в началото, може би в края на краищата не би проявил достатъчно великодушие. В основата си резервираността на дон Бенито най-вече не му се нравела; същата резервираност обаче се проявявала спрямо всички, освен спрямо личния му слуга. Дори официалните доклади, които според моряшките обичаи му се правели в определено време от някой дребен подчинен (бил той белокож, мулат или чернокож), той едва имал търпението да изслуша, без да прояви презрително отвращение. В такива случаи държането му по степен било вероятно немного различно от онова на императорския му съотечественик Карлос V, малко преди този монарх да се оттегли в отшелничество.

Това язвително отвращение от поста му се проявявало, почти във всяка функция, свързана с него. Толкова горд, колкото и човек на настроение, той не благоволявал да издаде лично някоя заповед. Каквито специални наредби се налагали, издаването им се делегираше на личния му слуга, който на свой ред ги предавал по назначение, чрез бегачи, пъргави испански слуги или роби, които се въртели наоколо подръка на дон Бенито като пажове или като дребните рибки, които съпровождат акулите. Така че, гледайки този резервиран инвалид да се влачи тихо напред-назад апатичен и безмълвен, никой човек от сушата

не би и помислил, че когато е по море, в него се крие диктатор, чиято власт е безапелационна.

Така сдържан наглед, испанецът можел да мине за невинна жертва на умствено разстройство. Фактически обаче неговата резервираност до известна степен е могла да бъде и умишлена. В такъв случай у дон Бенито се проявявала с най-голяма и нездрава сила онази ледена, макар и добросъвестна тактика, възприета повече или по-малко от всички командири на големи кораби, която, освен при изключителна опасност, заличава еднакво всяка проява на управление и всяка следа от общителност и превръща човека в камък или по-скоро в заредено оръдие, което, докато не стане нужда да изгърми, няма какво да каже.

Гледан в тази светлина, можело да се вземе за естествен признак на своенравния му навик, получен от продължителна сдържаност, че въпреки настоящото състояние на кораба испанецът още упорствувал в едно държане, което, колкото и безвредно — или дори подходящо, — при по-добре организиран кораб, какъвто „Сан Доминик“ може да е бил в началото на пътешествието, не било благоразумно сега. Но испанецът може би си мислел, че с капитаните е както с боговете: каквото и да се случи, те трябва да си останат безучастни. По-вероятно е обаче това уж дремещо господство да е представлявало опит за прикриване на осъзнато слабоумие — не дълбока съобразителност, а плитка хитрост. Както и да е, дали държането на дон Бенито било умишлено, или не, колкото повече капитан Дилейноу наблюдавал общата му сдържаност, толкова по-малко се чувствувал неловко при кое да е специално проявление на тази сдържаност към него самия.

А и мисълта му не се занимавала само с капитана. Свикнал със спокойния ред в приятното семейство на екипажа на тюленоловния кораб, шумното безредие на Сандоминиковия страдащ домакин непрекъснато му се хвърляло в очите. Забелязвали се някои важни нарушения не само на дисциплината, но и на благоприличието. Капитан Дилейноу можел да припише това главно на липсата на онези по-низши бордови офицери, на които между другото се поверявал така нареченият полицейски отдел на многолюден кораб. Наистина, чепкачите на кълчищата като че ли от време на време играели ролята на полицаи сред сънародниците си, чернокожите; но макар и да успявали да умират сегиз-тогиз някои по-дребни избухвания между двама мъже, те можели да направят твърде малко или нищо за

установяване на общо спокойствие. „Сан Доминик“ се намирал в състояние на презокеански емигрантски кораб, между чието множество от жив товар имало и някои отделни лица, които безсъмнено причиняват толкова малко главоболие, колкото касите и балите; но дружелюбните прояви на тези към по-грубите им спътници са от по-малка полза, отколкото би била недружелюбната ръка на помощник-капитана. На „Сан Доминик“ липсвало това, което има всеки емигрантски кораб — строги висши офицери. А на тези палуби се мяркал едва по някой четвърти помощник-капитан.

У посетителя се събудило любопитство да разбере подробностите по злополуките, които докарали тази немара по отношение на задачите и последиците от нея; защото макар да добил известно указание за пътуването от воя, с който го посрещнали в първия миг, за подробностите още нямал ясна представа. Разбира се, най-добро обяснение можел да даде капитанът. Отначало обаче на посетителя не му се искало да разпитва, за да не предизвика някой хладен отказ. Най-после събрал кураж и се обърнал към дон Бенито, пак му казал нещо за добронамерения си интерес и прибавил, че ако знаел подробностите около злополучията на кораба, той (капитан Дилейноу) би могъл може би по-добре да ги облекчи в края на краищата. Би ли му направил чест дон Бенито да му разкаже цялата история?

Дон Бенито се поколебал; после като някой сомнамбул, когото са смутили внезапно, първо се загледал разсеяно в посетителя, после свел поглед към палубата. Той останал в тази поза така дълго, че капитан Дилейноу, смутен почти колкото него самия и макар непреднамерено почти толкова груб, изведнъж се въртнал и тръгнал да заговори някой испански офицер за желаната информация. Едва направил няколко крачки обаче, когато дон Бенито особено настойчиво го поканил да се върне, изразил съжаление за мигновената си разсеяност и изказал готовност да задоволи любопитството му.

През по-голямата част от разказа двамата капитани стояли на задната част на главната палуба, привилегировано място, където нямало наблизко никой друг освен прислужника.

— Ето вече сто и деветдесет дни — започна испанецът с пресипналия си шепот, — откакто този кораб, добре екипиран с офицери и моряци и с няколко пасажери в кабините — всичко около

петдесет испанци, — отплува от Буенос Айрес за Лима, натоварен главно с парагвайски чай и други подобни — той посочи напред, — тези пратка негри, сега не повече от сто и петдесетина, както виждате, но тогава около триста души на брой. При нос Хорн ни връхлетяха тежки бури. В един момент през нощта изгубихме трима от най-добрите си офицери и петдесет моряци — заедно с главната рейка; рейката се счупи под тях, както висяха на нея и се мъчеха със скрипци да смъкнат заледеното платно. Да облекчим кораба, изхвърлихме в морето по-тежките чували с въжета и повечето водопроводни тръби, привързани към палубата по онова време. И тъкмо тази последна необходимост, съчетана с продължителното забавяне, което настъпи след това, докара главните причини за страданието ни. Когато...

Тук той получи внезапен пристъп на кашлица до премаляване, вероятно причинен от умственото напрежение. Слугата му, който го придружаваше, извади някакво подкрепително питие и го поднесе до устата му. Той се посъживи. Чернокожият обаче не желаше да остави без подкрепа господаря си, преди да е дошъл напълно на себе си, и продължаваше да го държи през кръста, като същевременно следеше с очи лицето му, сякаш дебнеше първия признак на пълното му възстановяване или на новия пристъп — както се случеше.

Испанецът продължи, но на пресекулки и неясно като насън:

— О, боже мой, с радост бих посрещнал най-страшните бури, само да можех да избягна, каквото преживях, но...

Кашлицата му се върна с още по-голяма сила; когато тя стихна, той падна със зачервени устни и затворени очи върху поддържащия го.

— Мисълта му блуждае. Той се размисли за чумата, която дойде след бурите — тъжно въздъхна прислужникът. — Мой бедни, бедни господарю! — И той го обгърна с едната си ръка, а с другата избърса устата му. — Имайте търпение, сеньоре — продължи към капитан Дилейноу той. — Тези пристъпи не траят дълго; господарят скоро ще дойде на себе си.

Щом се свести, дон Бенито продължи: тъй като тази част на разказа обаче беше много разкъсано предадена, тук ще дадем само същественото.

Изглежда, че след като корабът бил дни наред подмятан от бури около нос Хорн, избухнал скорбут, който отнесъл доста много бели и черни. Когато най-после успели да влязат в Тихия океан, рейките и

платната им били така повредени и толкова незадоволително управлявани от останалите живи моряци, повечето от които били вече инвалиди, че като не били в състояние да му дадат северна посока поради вятъра, който бил неудържим, непокорният кораб бил тласкан в северозападна посока дни и нощи наред и там най-после вятърът го зарязал в непознати води и душно затишие. Липсата на вода — липсата на проводни тръби сега се оказала толкова фатална за живота им, колкото преди го заплашвало присъствието им. Злокачествена треска последвала скорбута, причинена или най-малкото изострена от крайно оскъдната дажба вода; прекомерната жега при това продължително затишие набързо помела като вълна цели семейства от африканците и пропорционално още по-голям брой от испанците, между които, по нещастна фаталност, и всичките офицери на борда. Така че когато след затишието дошли силните западни ветрове, вече разкъсаните платна, които трябвало просто да отпускат, не да свиват при нужда, постепенно се превърнали в сегашните просяшки дрипи. За да си осигури заместници на загубените моряци, както и запас от вода и платна, при първия удобен случай капитанът се отправил за Балдивия, най-южното цивилизовано пристанище на Чили и Южна Америка; но като приближили крайбрежието, мъгливото време му попречило дори да види пристанището. От този момент нататък, почти без екипаж и почти без платна и без вода, като от време на време давал и още мъртви на морето, „Сан Доминик“ бил подмятан насам-натам от неблагоприятни ветрове, мамен от разни течения или буренясал в безветрие. Като човек, загубен в гора, той неведнъж се връщал по собствените си следи.

— През всички тези бедствия обаче — с пресипнал глас продължи дон Бенито, като се обърна с мъка в полупрегръдките на своя слуга — трябва да благодаря на тези негри, които виждате и които, макар за неопитните ви очи да изглеждат необуздани, се държаха по-спокойно, отколкото дори собственикът им би допуснал при тези обстоятелства.

Тук той отново се отпуснал назад, премаял. И мисълта му пак се зареяла: но съвзел се, той продължил по-ясно:

— Да, собственикът им беше съвсем прав, като ме уверяваше, че за неговите черни няма да има нужда от вериги; така че, както е обичайно при този вид превози, негрите стояха на палубата през

цялото време — а не натикани долу като в гвинейските кораби и още от началото им бе позволено, в определени граници, да се движат на воля.

Пак му премалая и мисълта му започна да блуждае, но щом дойде на себе си, продължи:

— Особено на Бабоу дължа, пред бога не само моето оцеляване, но и негова е главно заслугата, че омиротворяваше своите по-невежи събрата, когато от време на време се изкушаваха да мърморят.

— О, господарю — въздъхна черният и наведе глава, — не говори за мене; Бабоу не представлява нищо; Бабоу изпълни само своя дълг.

— Верен човек! — извика капитан Дилейноу. — Дон Бенито, завиждам ви, че имате такъв приятел; роб не мога да го нарека.

Като ги гледаше така застанали пред него — черният подкрепящ белия, капитан Дилейноу не можа да не си помисли за красотата на тази връзка, която изразяваше вярност от едната страна и доверие — от другата. Контрастът в облеклото, който показваше съответното им положение, правеше сцената още по-внушителна. Испанецът носеше широк чилийски жакет от тъмно кадифе; бели бричове и чорапи със сребърни катарамии на коленете и обувките; сомбреро с високо дъно от фина слама; тънка сабя със сребърна дръжка висеше от един възел на пояса му; последната е и до днес почти неизменно допълнение към облеклото на южноамериканския джентълмен, повече за ползуване, отколкото за украса. Освен когато периодическите му гърчения го разкривяваха, в облеклото му имаше известна прецизност, странно противоречаща на околното безредие; особено в мръсното гето пред главната мачта, изцяло заето от негрите.

Слугата имаше само широки панталони, които, съдейки по грубостта и кръпките им, изглеждаха направени от стара мачта; те бяха чисти и стегнати на кръста с парче неосукано въже, та със спокойния си умолителен израз приличаше на нещо като просяк монах от ордена „Свети Франсиск“.

Колкото и неподходящ за времето и мястото, поне в очите на прямия американец, и колкото странно да беше оцеляването му всред всичките бедствия, тоалетът на дон Бенито, поне по отношение на модата, може би не надминаваше стила на южноамериканците от неговата класа. Макар при сегашното си пътешествие да идваше от

Буенос Айрес, той заяви, че е роден и живущ в Чили, чиито жители обикновено не носели просто сако и някогашните плебейски панталони, но с подобаващи видоизменения се придържали към своя местен костюм, който в целия свят нямал равен по живописност. И все пак, свързано с бледата история на това пътешествие и със собственото му бледо лице, в облеклото на испанеца имаше нещо така несъвместимо, че просто напомняше образа на някой болен придворен, който се влачи из лондонските улици по време на чумата.

Разказът будеше може би най-голям интерес, а също и изненада, като се имат предвид въпросните географски ширини в онази си част, където се говореше за дългите затишия, и особено така продължителното дрейфиране на кораба. Без да изказва мнението си, разбира се, американецът не можеше да не отдаде това бавене поне отчасти на моряшка неопитност и погрешна навигация... Като гледаше малките жълти ръце на дон Бенито, той лесно заключи, че младият капитан не е започнал службата си като обикновен моряк, а направо от капитанската каюта, и щом е така, какво има да се чуди на неопитността му, която се дължи може би на младост, болест и аристократичност, слети в едно. Такова беше заключението му.

Като изслуша историята докрай и удави критиката си в състрадание, капитан Дилейноу наново изрази съчувствието си и не само се задължи, както в началото, да задоволи непосредствените физически нужди на дон Бенито и хората му, но сега обеща да му помогне да си достави голям, постоянен запас от вода, както и платна и въжета; и макар това немалко да го затрудняваше, все пак щеше да отдели трима от най-добрите си моряци за негови временни палубни офицери, за да може корабът веднага да продължи до Консепцион и там напълно да се стегне за Лима, местоназначеното му пристанище.

Такова великодушие не можеше да не въздействува дори на болния. Лицето му засия; в трескава възбуда той срещна честния поглед на своя гост. Изглеждаше просто поразен от чувството на благодарност.

— Това възмущение е лошо за господаря — прошепна слугата, като го хвана подръка и с успокоителни думи го отдръпна кротко настрана.

Когато дон Бенито се обърна, американецът с болка забеляза, че обнадядеността му, както и внезапният пламък по бузите му е само плод на треска и е преходен.

Подир малко домакинът на кораба вдигна тъжен поглед към кърмата и покани своя гост да го придружи дотам, за да ги лъхне малко ветрец.

Тъй като през това време на разказа капитан Дилейноу се стряскаше един-два пъти, когато от време на време лъскачите на секири ги удряха и се питаше защо им позволяват това нарушаване на спокойствието, особено в тази част на кораба, и то в близост на болник; при това секирите никак не бяха приятни наглед, а онези, които боравеха с тях — още по-малко, та наистина капитан Дилейноу прие поканата на своя домакин с известна неохота и даже стъписване, макар привидно любезен. Още повече че по един неуместен каприз на етиката, по-печален поради мъртвешкия му вид, дон Бенито се разкланя по кастилски и тържествено настоя гостът му да мине пред него по стълбата, която водеше към горната палуба, където четирима негри седяха на страж по един от всяка страна на последното стъпало и двама откъм зловещата редица. Капитан Дилейноу пристъпи внимателно между тях и щом ги остави зад себе си, петите го засърбяха и му се поиска да бяга, като че ли го бият с камшик.

Като се обърна обаче и видя цялата редица като латернаджии, все така глупаво съсредоточени в работата си, забрави всичко друго, той само се усмихна на обзелия го страх.

След малко, когато стоеше с дон Бенито на палубата и погледна на по-долните палуби, отново му направи впечатление един от онези случаи на неподчинение, за които вече се спомена. Трима черни и двама испански слуги седяха заедно на секирите, стържеха някакъв груб дървен съд, в който скоро е бил готвен оскъден буламач. Изведнъж един от черните слуги, разгневен от някаква дума, изпусната от един от белите му другари, сграбчи нож и макар някой от чепкачите на кълчищата да му извика да прекрати свадата, удари момчето по главата и му нанесе дълбока рана, от която бликна кръв.

Удивен, капитан Дилейноу запита какво означава това. В отговор бледият Бенито само измърмори глухо, че момчето се шегува.

— Твърде сериозна шега, наистина — отвърна капитан Дилейноу. — Ако такова нещо се случеше на борда на „Бечелърз Дилайт“^[5], веднага би последвало наказание.

При тези думи испанецът отправи към американеца един от своите внезапни, изблещени, полубезумни погледи; после пак изпадна

в унеса си и отговори:

— Безсъмнено, безсъмнено, сеньоре.

„Дали този безпомощен човек не е един от онези книжни капитани, каквито съм познавал“ — помисли, си капитан Дилейноу, който от благоразумие си затваряше очите пред онова, което със сила не могат да надвият? Не зная по-тъжна гледка от тази на командир, който е командир само по име.

— Според мен, дон Бенито — рече капитан Дилейноу с поглед към чепкача на кълчища, който направи опит да възпре момчето, — ще ви бъде по-изгодно да държите всичките си негри, особено помладите, заети с работа, безразлично каква, каквото и да става на кораба. Ами даже и с моя малък отряд намирам тази тактика за необходима. Веднъж държах един екипаж на кварталдека да тупат рогозки за кабината ми, когато вече от три дни смятах кораба си, с все рогозки и хора и всичко друго, за загубен поради силната буря, срещу която не можехме да сторим нищо, освен да се носим безпомощни пред нея.

— Безсъмнено, безсъмнено — промълви дон Бенито.

— Както виждам, вие поддържате поне някои от хората си заети — продължи капитан Дилейноу, сочейки към чепкачите на кълчища, — като че ли играят спрямо другите роля на стари учители, макар че на съветите им понякога се обръща малко внимание. Това те доброволно ли вършат, дон Бенито, или вие сте ги назначили пастири на стадото ви от черни овце?

— Службите, които изпълняват, съм определил аз — отвърна испанецът с рязък тон, като че ли очакваше сатирична забележка и се чувствуваше предварително обиден.

— А тези, другите, ашантийските фокусници^[6] тук — продължи капитан Дилейноу и погледна някак плахо към размахваните секирки, които на места бяха така излъскани, че святкаха — тяхното занимание ми се вижда странно, дон Бенито!

— При бурите, които преживяхме — отговори испанецът, — онази част от общия ни товар, която не изхвърлихме в морето, беше много повредена от солената вода. След настъпването на затишието наредих да изваждат по няколко сандъка с ножове и секири всеки ден за преглеждане и почистване.

— Разумна идея, дон Бенито. Вие сте собственик на част от кораба и товара, предполагам; но да не би и на робите?

— Аз съм собственик на всичко, което виждате — нетърпеливо отвърна дон Бенито, — освен на главната група негри, които принадлежаха на покойния ми приятел Алесандро Аренда.

При произнасянето на това име той беше така съкрушен, че коленете му се разтрепериха и слугата му пак трябваше да го придържа.

Капитан Дилейноу си помисли, че е отгатнал причината на това необикновено вълнение, та, за да провери предположението си, след кратка пауза рече:

— А може ли да запитам, дон Бенито, тъй като преди известно време споменахте за някакви пътници в кабините, дали приятелят ви, за чиято загуба така скърбите, не е придружавал негрите си в началото на пътуването?

— Да.

— Но е умрял от треската?

— Умря от треската. О, само да можем...

Отново разтреперан, испанецът замлъкна.

— Извинете — бавно рече капитан Дилейноу, — но от собствен опит си представлявам, дон Бенито, какво изостря още повече скръбта ви. Веднъж и аз преживях тежката участ да загубя скъп приятел, моя собствен брат, тогава отговорник за товара и разпродажбата му. Ако бях сигурен в блаженството на душата му, бих понесъл отлитането ѝ по мъжки, но да хвърля на акулите това честно око, което така често бе срещало моето, и тази честна ръка, която така често бях стискал, и това топло сърце — да хвърля всичко това на акулите, както хвърлям огризки на куче! Оттогава се зарекох никога да не вземам на път със себе си любим човек, освен ако, без той да знае, съм приготвил всичко нужно за балсамирането на тленните му останки, та да ги погребат на брега. Ако останките на приятеля ви бяха сега на кораба, дон Бенито, споменаването на името му нямаше да ви влияе така странно.

— На борда на кораба ли? — откликна испанецът. След това започна да ръкомаха ужасен, като че ли отблъскваше някакъв призрак, и паднал безчувствен в отворените обятия на прислужника си, отправи безмълвна молба към капитан Дилейноу да не засяга повече тази тема, която така неопишимо тревожи господаря му.

Този беден човек, помисли си омъчненият американец, е жертва на онова печално суеверие, което счита, че в бездушното тяло има таласъми, както призраците витаят в напусната къща. Колко различни са създадени хората! Онова, което при подобен случай за мен би било сериозно удовлетворение, само при един намек го ужасява до припадък. Беден Алесандро Аранда! Какво би казал, ако можеше да видиш тук приятеля си, който при някогашните си пътувания, когато по цели месеци ти си оставал на брега, а той сигурно непрестанно е копнеел само да те зърне отнякъде — сега обезумява от ужас само при мисълта, че си някъде край него.

В този момент един беловлас чепкач на кълчища удари камбаната от носа на кораба и погребалният ѝ звън, по който личеше, че е пукната, процепи мрачното затишие и възвести десет часа; тогава вниманието на капитан Дилейноу беше привлечено от огромната черна фигура на един негър, който излезе от общата тълпа долу и се приближи бавно към горната палуба. Около врата му имаше желязна яка, от която висеше верига, три пъти омотана около тялото му; последните халки бяха заключени с катинар на широк железен обръч — неговият пояс.

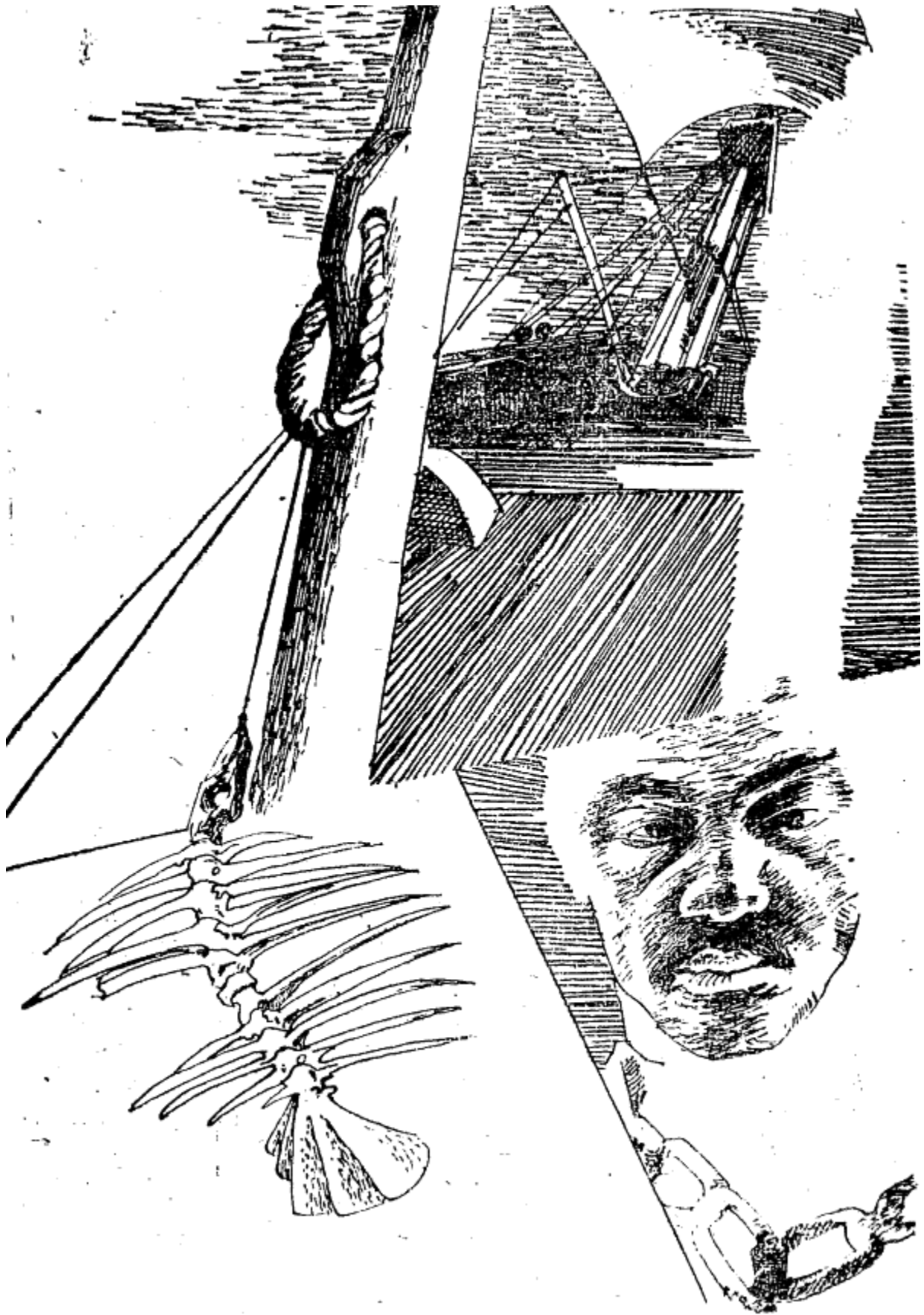
— Атуфал се движи, като че ли е на погребение — промълви слугата.

Негърът изкачи стъпалата на палубата и като доблестен затворник, докаран да получи присъдата си, застана безмълвен и без да трепне пред дон Бенито, който се беше вече съвзел от пристъпа.

Щом го съзря да иде, дон Бенито трепна и неприятна сянка премина по лицето му; той стисна устни, като че ли изведнаж си спомни за някакъв болезнен гняв.

„Трябва да е някой упорит бунтар“, помисли си капитан Дилейноу, като наблюдаваше не без примес от възхищение монументалната фигура на негъра.

— Виж, той чака въпроса ти, господарю — каза слугата.

При това напомняне Дон Бенито плахо погледна встрани, като че ли да избегне предварително някой размирнен отговор, и каза:

— Атуфале, ще ми поискаш ли прошка сега?

Негърът мълчеше.

— Повтори, господарю — промълви слугата и изгледа сънародника си с горчив упрек. — Повтори, господарю: той все някога ще превие врат пред господаря.

— Отговори — рече дон Бенито, като продължаваше да отбягва погледа му. — Само кажи думата „прошка“ и веригите ти ще паднат.

При тези думи негърът бавно вдигна ръце, пусна ги безжизнено с наведена глава и веригите му издрънчаха, като че ли искаше да каже:

— Не, аз съм доволен.

— Върви си — каза дон Бенито със сдържано и необяснимо вълнение.

Негърът се покори и си отиде бавно, както беше дошъл.

— Извинете, дон Бенито — рече капитан Дилейноу, — но тази сцена ме изненадва. Какво Означава това, моля?

— Това означава, че този негър, единствен от цялата група, ми е дал особен повод за обида. Сложил съм го във вериги; аз...

Тук той прекъсна; пипна главата си, като че ли усети замайване или паметта му се помрачи; като срещна обаче добродушния поглед на слугата си, той, изглежда, се успокои и продължи:

— Не можех да бичувам такова тяло. Казах му обаче, че трябва да ми поиска прошка. Той още не е поискал. По моя заповед той се явява пред мен всеки два часа.

— И откога продължава това?

— От около шестдесет дни.

— А послушен ли е във всичко друго? И почтителен?

— Да.

— Честна дума, тогава — не можа да се въздържи да не възкликне капитан Дилейноу — този човек има царствен дух.

— Може да има и известно право на това — злобно отговори дон Бенито. — Той казва, че бил цар в родината си.

— Да — каза слугата, като се замисли. — Тези дупки в ушите на Атуфал някога са държали златни обици; а бедният Бабоу тук и в своята страна беше само беден роб; някога Бабоу беше роб на черен човек, а сега е на бял.

Малко раздразнен от тази фамилиарност, капитан Дилейноу изгледа с любопитство първо слугата, а после отправи въпросителен поглед и към господаря му; обаче сякаш вече отдавна свикнали на тези дребни неофициалности, нито господарят, нито слугата като че ли не го разбраха.

— Каква беше, моля, простъпката на Атуфал, дон Бенито? — запита капитан Дилейноу. — Ако не е било нещо много сериозно, приемоте скромния ми съвет и поради общата му кротост, както и от естествено уважение към духа му отнемете наказанието му.

— Не, не, господарят никога няма да стори това — промърмори тук на себе си слугата. — Гордшат Атуфал трябва първо да поиска прошка от господаря. Там робът носи катинара, а тук господарят носи ключа.

Чак сега, като му обърнаха вниманието на това, капитан Дилейноу забеляза, че от врата на дон Бенито, на тънък копринен шнур, висеше ключ. По думите на слугата подразбра веднага предназначението на този ключ, усмихна се и рече:

— И така, дон Бенито — катинар и ключ, — многозначителен символ, наистина.

Дон Бенито трепна и прехапа устни.

Макар че забележката на капитан Дилейноу, човек с такова природно простодушие, което го правеше неспособен за сатира или ирония, беше казана като шеговит намек за странния начин, по който испанецът засвидетелствуваше господството си над черните, все пак ипохондрикът изглежда я възприе като злонамерена критика на очевидната му неспособност да прекърши, поне на думи, крепката воля на роба. Съжалявайки за това мнимо недоразумение и нямайки надежда да го поправи, капитан Дилейноу промени темата на разговора; като намери обаче, че събеседникът му е по-резервиран от всеки друг път, сякаш продължаваше бавно да смилата утайката от горепоменатото въображаемо оскърбление, постепенно и капитан Дилейноу стана по-неразговорчив и мимо волята си се почувствува потиснат от, както му се стори, прикритата отмъстителност на болезнено чувствителния испанец. Но добрият моряк, който имаше противоположен характер, гледаше не само да не прояви, но и да не почувствува гняв и ако замлъкна, то беше само защото се бе заразил от другия.

Скоро испанецът, придържан от слугата си, малко неучтиво, мина на отсрещната страна на капитан Дилейноу; постъпка, която благоразумно би могла да се обясни просто като каприз на лошото настроение, ако господарят и слугата не се позабавиха на ъгъла на светлия люк и не започнаха да си шушукат тихо. Това беше неприятно. Нещо повече: навъсеният вид на испанеца, в който понякога имаше известно болнаво величие, сега не изразяваше никакво достойнство; а робската фамилиарност на слугата бе загубила първоначалното си очарование на простодушна привързаност.

В своето смущение гостенинът извърна лице към другата страна на кораба. Тогава погледът му случайно попадна на един млад испански моряк, който даваше намотка въже в ръка и в този миг тъкмо стъпваше от палубата на първия кръг въжета на задната мачта. Може би момъкът нямаше да бъде забелязан специално, ако през време на изкачването си до една от рейките погледът му не беше впит в капитан Дилейноу с някакво прикрито намерение и от него веднага премина към двамата шушукащи, като че ли по естествена връзка.

Като му насочи отново вниманието в това направление, капитан Дилейноу се сепна малко. Нещо в държането на дон Бенито в този момент показваше, че поне отчасти гостът е предмет на оттегленото съвещание — предположение така малко приятно за гостенина, както и малко ласкателно за хазаина.

Странните промени у испанския капитан от учтивост към невъзпитание били необясними освен с едно от двете предположения: невинна лудост или злонамерено мошеничество.

Първото, макар и естествено за безразличния наблюдател, и в известно отношение не напълно чуждо дотогава за капитан Дилейноувия ум, сега вече, когато той започваше да гледа на поведението на чужденеца в светлината на преднамерената обида, мисълта за лудост, разбира се, беше почти отхвърлена. Но ако не беше побъркан, тогава какво? При тези обстоятелства кой джентълмен, не, дори кой честен простак би играл ролята, която сега играеше неговият домакин? Човекът сигурно е мошеник. Някой авантюрист от низш произход, предрешен като океански благородник. При това така невежа по отношение на елементарните изисквания на обикновеното кавалерство, че се разкри в сегашната неприлична проява. И тази странна церемониалност, която проявяваше друг път, също не беше

неприсъща на човек, който играе роля на по-високопоставен, отколкото е всъщност. Бенито Серено — дон Бенито Серено — звучно име. И то име, по онова време известно по презимето, на корабни агенти и морски капитани, които търгуваха по испанските морета, тъй като принадлежеше на едно от най-предприемчивите и големи търговски семейства из всичките тези провинции; някои от членовете му бяха и титулувани; един вид кастилски Ротшилд с по някой брат или братовчед благородник във всеки голям търговски град из Южна Америка. Набеденият дон Бенито беше в първа младост, на около двадесет и девет или тридесет години. Да поеме пиратско кадетство в морските сделки на такава къща, каква по-правдоподобна машинация за млад мошеник с талант и ум? Но испанецът беше блед инвалид. Нищо от това. Хитростта на някои мошеници е стигала дотам да се преструват на страдащи от неизлечима болест. Като си помисли само, че под външния вид на детска слабост се спотайва най-зверска енергия, че кадифетата по испанеца представляваха само кадифени лапи към вълчите му зъби!

Тези хрумвания не дойдоха в ума на капитан Дилейноу по пътя на мисълта; не отвътре, но отвън. И то внезапно, вкупом, като сланата; за да се разпръснат, щом добродушието на капитан Дилейноу си възвърна силата.

Когато отново обърна поглед към дон Бенито, чийто профил се виждаше на светлия люк, сега обърнат към него, на капитан Дилейноу направи впечатление ясното му очертание, изтънчено от лошо здраве и облагородено от брадата. Той сложи край на своите подозрения. Пред него стоеше истинска издънка на испански идалго Серено.

Облекчен от тези и други по-добри мисли, гостът си затананика някаква мелодия и закрачи безразлично по палубата, да не издаде пред дон Бенито, че изобщо го е подозирал в неучтивост, а още по-малко в двуличие; защото подобно подозрение непременно щеше да се окаже въображаемо, и то на дело; макар че засега обстоятелството, което предизвикваше това подозрение, си оставаше необяснимо. Но когато тази мистерия се разясняваше, капитан Дилейноу си мислеше, че може крайно да съжалява, ако остави дон Бенито да разбере, че се е поддал на неблагоприятни предположения. С една дума, най-добре би било за известно време да остави малко празно поле в черната характеристика на испанеца.

Скоро испанецът, все още придържан от слугата си, се завърна при своя гост и с бледо, потрепващо и помръкнало лице, още по-смутен от обикновено, започна следния разговор с някаква интригуваща интонация в пресипналия му шепот:

— Сеньор, мога ли да попитам откога сте на котва край този остров?

— О, само от ден-два, дон Бенито.

— И от кое последно пристанище дойдохте?

— От Кантон.

— И, струва ми се, казахте сеньор, че там сте разменили тюленовите си кожи за чай и коприна?

— Да, главно коприна.

— А може би остатъка сте взели в пари?

Капитан Дилейноу отговори малко неспокойно:

— Да, малко сребро; не твърде много обаче.

— Аха, добре. А може ли да запитам колко моряци имате на борда, сеньоре?

Капитан Дилейноу трепна леко, но отговори:

— Всичко около двадесет и петима.

— И предполагам, че всичките са на борда сега, нали?

— Всички са на борда, дон Бенито — сега отговорил със задоволство капитанът.

— И ще бъдат и довечера, нали, сеньоре?

При последния въпрос, след толкова много настойчиви разпитвания, капитан Дилейноу не можа да не изгледа сериозно разпитвача, който, вместо да срещне погледа му, сведе очи с всички признаци на гузно смущение; той представляваше недостоеен контраст на слугата си, който точно тогава, коленичил в краката му, оправяше разкопчаната катарамата на неговата обувка. Същевременно откритото му лице беше обърнато нагоре към клюмналото лице на господаря му и го гледаше с кротко любопитство.

Испанецът пак повтори въпроси си, като се размърда виновно:

— И... ще бъдат там през нощта, нали, сеньоре?

— Да, доколкото ми е известно — отвърна капитан Дилейноу. — ... Но не, някои от тях говореха да отидат още веднъж на риба около полунощ — окопити се той и безстрашно каза истината.

— Вашите кораби, вярвам, обикновено плават... плават повече или по-малко вържени, нали, сеньоре?

— О, с едно-две тежки оръдия, в случай на опасност — дойде дръзко безразличният отговор — и с малък запас от пушки, копия за лов на тюлени и ками, нали знаете.

При този отговор капитан Дилейноу пак погледна дон Бенито, но той гледаше встрани; после внезапно и неловко промени темата и направи някаква кисела забележка относно затишието, след което, без да се извини, пак се отдръпна със слугата си до отсрещния фалшборд, където двамата отново зашушукаха.

В този момент, преди капитан Дилейноу да можеше спокойно да обмисли случилото се, той видя, че испанският моряк, за когото вече споменахме, слиза от такелажа. Когато се наведе, за да скочи на борда, неговият широк шинел или риза от груба вълнена материя, цялата изпоцапана със смола, се разтвори на гърдите му и разкри мръсна долна дреха, която изглеждаше да е от най-фин лен, обточена около врата с тясна синя панделка, печално избеляла и протрита. В този момент очите на младежа пак бяха вперени в шушукащите и на капитан Дилейноу се стори, че в погледа му още се таи нещо многозначително, като че ли се разменяха тайни франкмасонски знаци.

Това го накара пак да погледне към дон Бенито и както преди можа само да заключи, че самият той е предмет на разговора им. Спря се. В ушите му отекна звукът от полирането на секирките. Пак погледна към двамината. Имаха вид на конспиратори. Свързани с последния разпит и случката с младия моряк, тези неща сега така възвърнаха неволното съмнение, че изключителното простодушие на американеца не можеше да го изтърпи. Като си придаде весело и шеговито изражение, той бързо отиде до двамата и рече:

— Хе, дон Бенито, вашият негър тук, изглежда, се ползува с голямо доверие от ваша страна; всъщност нещо като частен секретар, а?

При тези думи слугата го погледна добродушно ухилен, но господарят трепна като ужилен. Едва след няколко мига испанецът можа да се съвземе достатъчно, за да отговори; което най-послед стори със студена принуденост.

— Да, сър — аз имам доверие в Бабоу.

Сега Бабоу промени предишното си чисто животинско хилене в интелигентна усмивка, и погледна към господаря си с благородност.

Като видя, че испанецът пак замлъкна и се отдръпна в себе си, сякаш неволно или умишлено давайки да се разбере, че близостта на госта му е неудобна точно тогава, капитан Дилейноу, който не искаше да се покаже неучтив, дори пред самата неучтивост, направи някаква незначителна забележка и се отдалечи; но не престана да премята през ума си мистериозното поведение на дон Бенито Серено.

Той слезе от горната палуба и потънал в мисли, минаваше покрай един тъмен люк, който водеше долу в помещението на помощник-офицерите и чиновниците на кораба, когато забеляза там някакво раздвижване, та погледна да види какво точно става. В същия миг нещо светна в сумрачния люк и той видя един от испанските моряци, който пълзеше там, бързо да пхва ръка в пазвата на шинела си, като че ли да скрие нещо. Преди да провери кой минава, човекът се шмугна долу и изчезна. Обаче видяното беше достатъчно да се разбере, че е същият млад моряк, забелязан преди на такелажа.

„Какво беше това, дето така светна? — мислеше си капитан Дилейноу. — Лампа не беше, нито кибрит... нито пък разпален въглен. Дали не беше скъпоценен камък? Но от къде на къде могат моряци да имат скъпоценности или пък долни ризи, гарнирани с коприна? Дали не е ограбил куфарите на умрелите пасажери? Но ако е така, едва ли би носил откраднатите вещи на кораба тук. Аха... дали пък това не беше наистина някакъв таен знак, който си направиха преди малко този подозрителен човек и капитанът му; само да можех да съм сигурен, че в моето безпокойство умът ми не ме мами, то...“

Тук, преминавайки от едно подозрително нещо на друго, мисълта му се завъртя около целта на странните въпроси, които му зададоха относно неговия кораб.

По някакво странно съвпадение при спомнянето на всяка подробност черните фокусници от Ашанти удряха секирите, като че ли правеха злокобна забележка върху мислите на белия чужденец.

Налегнат от такива загадки и знамения, би било почти неестествено и за най-доверчивото сърце да не му се натрапят някои грозни опасения.

Като наблюдаваше как корабът, попаднал безпомощно в някакво течение, се носи с омагьосани платна все по-бързо към морето и като

забеляза, че някаква ивица суша прикрива сега тюленоловния кораб, храбрият моряк се разтрепера от мисли, които едва смееше да признае пред себе си. Най-вече изпитваше свръхестествен ужас от дон Бенито. И все пак, когато се сепваше, издуваше гърди, чувствуваше се стъпил здраво на крака и обмисляше хладнокръвно — какво представляваха всички тези фантазии?

Ако испанецът имаше някакъв зловещ план, той сигурно се отнасяше не толкова до него (капитан Дилейноу), колкото до кораба му („Бечелърз Дилайт“). Следователно настоящото отдалечаване на единия кораб от другия, вместо да благоприятствува за какъвто и да е подобен план, поне засега го проваляше. Очевидно всякакво подозрение, което съчетаваше толкова противоречия, трябва да е било въображаемо. Освен това не е ли смешно да се мисли, че един кораб в опасност — кораб, който поради болест е почти лишен от екипаж, — чиито обитатели изгарят за вода, — не е ли хиляди пъти смешно за такъв кораб да пиратствува сега? Или пък капитанът му за собствена изгода или заради подчинените си да питае друго желание, освен бърза помощ и почивка? Но пък не би ли било възможно и общото окаяно състояние, и особено жаждата да са само престорени? А не би ли било възможно този същият ненамален испански екипаж, уж загинал само до малък остров, в този миг да се крие в трюма? Често зверове в човешки образ са се вмъквали в уединени жилища, уж отчаяно да се помолят за чаша студена вода, и не са си отивали, преди да извършат някое злодеяние. А между малайските пирати не било нищо необичайно да подмамват кораби във вероломните си пристанища или да подлъгват хора от някой кораб, обявен за морски неприятел, като показват малък състав или празни палуби, под които дебнат сто копия в сто жълти ръце, готови да ги забият през рогозките. Не че капитан Дилейноу напълно вярваше на такива приказки. Той бе чувал за тях и сега му идваха на ума като истории. Настоящата цел на кораба беше мястото на закотвянето му. Той сам щеше да бъде близо до неговия кораб. Когато го доближат, дали „Сан Доминик“ няма като спящ вулкан внезапно да развихри сили, скрити сега?

Той си припомни държането на испанеца, докато му разказваше историята си. В него имаше някакво мрачно колебание и хитруване. Напълно държане на човек, който съчинява разказа си с недобра цел. Но ако този разказ не беше верен, каква беше истината? Че корабът

незаконно е станал притежание на испанеца ли? Но в много от подробностите, особено по отношение на по-злополучните пасажи, като смъртните случаи между моряците, последвалото продължително лутане насам-натам, миналите страдания от упоритите затишия и още продължаващото страдание от жажда; по всички тези точки, както и при други разказът на дон Бенито беше подкрепян не само от плачливите възклицания на смесеното множество бели и черни, но също и от самия разказ и всяка промяна в чертите на човека, които капитан Дилейноу наблюдаваше и които беше невъзможно да са престорени. Ако разказът на дон Бенито беше изцяло измислица, то всеки човек на борда, чак до най-младата негърка, е бил внимателно обучен, завербуван член на комплота: невероятно заключение. И все пак, ако имаше някакво основание за съмнение в честността на испанеца, това заключение беше основателно.

С две думи, щом някаква тревожна мисъл зачоплеше моряка, той веднага я изгонваше от главата си с някой благоразумен аргумент. Най-после започна да се смее на тези лоши предчувствия; да се смее на странния кораб, който с вида си донякъде ги навяваше; да се смее и на тези чудати негри, особено на старите точилари ашантите; и на онези немощни бабички плетачки, чепкачите на кълчищата; и по човешки той почти започна да се смее и на самия мургав испанец, централния дявол на картината.

За останалото, всичко, което, сериозно погледнато, му се струваше загадъчно, сега добродушно си обясняваше с мисълта, че в повечето случаи болният едва ли знае какво върши; ту се мусеше, ту разпитваше за каквото му хрумне без умисъл или цел. Очевидно беше, че засега корабът не можеше да се повери на този човек. Ако под някой благовиден предлог капитан Дилейноу му отнемеше командата на кораба, той все пак трябваше да се откара до Консепцион под командата на неговия помощник-капитан, достоен мъж и добър мореплавател... План, който бе се оказал еднакво разумен и за „Сан Доминик“, и за дон Бенито; защото, облекчен от всички тревоги, ограничен да стои само в каютата си под добрите грижи на слугата си, болният вероятно би се възстановил до края на пътуването достатъчно, за да си поеме и поста.

Такива бяха мислите на американеца. Успокоителни. А каква разлика между начина, по който негърът на дон Бенито кроеше в черни

краски съдбата на капитан Дилейноу, и светлите планове на капитан Дилейноу за тази на дон Бенито. Въпреки всичко добрият момък изпита облекчение, когато скоро след това забеляза своята китоловна лодка в далечината. Отсъствието ѝ се удължи от някакво забавяне край тюленоловния кораб, а и пътуването ѝ назад се удължи от непрестанното отдалечаване на целта ѝ.

Негрите забелязаха напредващата точица. Техните викове привлякоха вниманието на дон Бенито, който, отново учтив, се приближи до капитан Дилейноу и изрази задоволството си от идването на малко провизии, колкото малко и временни неизбежно те да се окажат.

Капитан Дилейноу му отговори съответно; но докато правеше това, вниманието му беше привлечено от нещо, което ставаше на долната палуба: между тълпата, която се катереше по фалшборда откъм сушата и тревожно наблюдаваше приближаващата се лодка, двама черни, изглежда случайно засегнати от един моряк, се нахвърлиха върху него с ужасни ругатни, срещу които морякът никак възнегодува, та двамата черни го събориха на палубата и скочиха отгоре му въпреки настойчивите викове на чепкачите на кълчища.

— Дон Бенито — бързо рече капитан Дилейноу, — виждате ли какво става там? Погледнете!

Но в пристъп на кашлица испанецът залитна, закри лицето си с ръце и едва не падна. Капитан Дилейноу щеше да го придържи, но слугата се оказа по-пъргав и с едната ръка подхвана господаря си, а с другата му поднесе лекарството. Когато дон Бенито се съвзе, негрът го пусна, отдръпнал се малко настрана, но предано застанал достатъчно близо да чуе дори прошепнатия зов на господаря си. С това той прояви такава деликатност, която заличи в очите на гостенина всички недостатъци в държането му при гореизложените безочливи разговори, които би могло да се припишат на слугата; и показал също, че ако слугата беше за осъждане, то е може би повече по вина на господаря, отколкото по негова собствена, защото, оставен на себе си, той можеше да се държи така добре.

Отвлечен по този начин от гледката на бъркотията, капитан Дилейноу обърна поглед към по-приятната гледка пред него и не можа да се сдържи да не поздрави дон Бенито, че има такъв слуга, който,

макар и малко прекалено дързък от време на време, изобщо взето, трябва да е безценен за болнав човек.

— Кажете, дон Бенито — добави той с усмивка, — аз самият бих желал да притежавам този ваш човек. — Какво бихте поискали за него? Петдесет дублона^[7] биха ли представлявали интерес за вас?

— Господарят не би се разделил с Бабоу за хиляда дублона — промълви черният, който дочу предложението и го взе за сериозно, та със странната суетност на верния слуга, ценен от господаря си, се отнесе с презрение към тази нищожна оценка, дадена му от чужд човек. Но дон Бенито, очевидно още не напълно съвзет, се разкашля отново и не даде пълен отговор.

Скоро физическото му страдание така се засили и, изглежда, засегна и ума му, та като че ли да прикрие тази печална гледка, слугата кротко отведе господаря си долу.

Като остана сам, на американеца се прииска, за да му мине по-леко времето, докато пристигне неговата лодка, да спре любезно някого от малцината испански моряци, които видя. Но си припомни нещо, което дон Бенито му бе казал относно лошото му поведение, и като капитан на кораб, който не обича да търпи малодушие и нелоялност у моряците, се отказа от намерението си.

Докато гледаше към шепата моряци и тези мисли се въртяха из главата му, изведнъж му се стори, че някои от тях отговориха на погледа му някак многозначително. Разтри си очите и пак погледна; и пак му се стори същото. Сега старите му подозрения се върнаха под нова форма, по-неясна от предишните и при отсъствието на дон Бенито с по-малко тревожен страх отпреди. Въпреки лошите сведения, които му бяха дали за моряците, той реши да заговори един от тях. Слезе от горната палуба и си запробива път между негрите, при което чепкачите на кълчища нададоха странен вик, от който негрите се забутаха един друг да се отдръпнат встрани и му направят път; но като че ли любопитни да разберат с каква цел е дошъл в тяхното гето, те пак се скупчиха зад гърба му в доста добър ред и последваха белия чужденец нагоре. Движението му, така възвестено като от конна свита и кафрарска^[8] почтена стража, капитан Дилейноу си придаде разположен и небрежен вид и продължи да върви напред; от време на време казваше по някоя весела дума на негрите, а очите му следяха с любопитство лицата на белите, пръснати тук-там между черните като

заблудени бели пионки, дръзко замесени в редовете на противниковите шахматни фигури.

Докато размишляваше кого да избере за целта си, той случайно забеляза един моряк, седнал на палубата, зает с насмоляването на подпорната планка на една голяма преграда, около когото в кръг клечаха негри и наблюдаваха любопитно работата му.

Дребното занимание на човека не съответствуваше на превъзходството, което излъчваше фигурата му. Между ръката му, черна от постоянното пъхане в гърнето с катрана, което му държеше един негър, и лицето му като че ли нямаше естествена връзка; лице, което би било прекрасно, ако не беше така измършавяло и измъчено. Дали това изтощение идеше от престъпност, не можеше да се определи, понеже както силната жегата и силният студ, макар така различни, предизвикват еднакви усещания, така и невинността и вината, когато са случайно свързани с душевна болка, оставят видим отпечатък, като използват еднакъв насечен печат.

Капитан Дилейноу със своята добрина не помисли така тогава. По-скоро си помисли нещо друго. При вида на тази странна мършавост, съчетана с намръщен поглед, който гледа встрани, от тревога ли или от срам, и после, колкото и нелогично, като свърза в ума си собствените си тайни подозрения към екипажа и изповяданото лошо мнение от страна на капитана им, без да ще, се повлия от общите схващания, които, докато отделят мъкмата и смущението от добродетелта, неизменно ги свързват с порока.

„Ако наистина има нещо порочно на този кораб, помисли си капитан Дилейноу, то този човек там сигурно си е оцапал ръцете с него, както сега ги цапа с катрана. Не ми е приятно да го заговарям. Ще заговоря онзи, другия, стария моряк на лебедката.“

Той се отправи към един стар барселонски моряк в парцаливи червени панталони и мръсно нощно кепе, хлътнали бронзови бузи и мустаци, гъсти като трънлив жив плет. Седнал между двама сънливи на вид африканци, и този моряк като по-младия си другар се занимаваше с някакви въжета — принаждаше едно дебело въже, а одремалите негри изпълняваха по-простата работа да му държат краищата на въжетата.

Щом капитан Дилейноу се приближи, морякът веднага наведе ниско глава; по-ниско, отколкото изискваше работата му. Сякаш

искаше да се покаже погълнат от задачата си повече, отколкото изисква обикновеното старание. Като чу, че го заговарят, той вдигна поглед, но някак плахо и крадешком, което беше странно за задебелялото му лице, все едно страшна мечка, вместо да хапе, да хленчи и да гледа овчедушно. Зададени му бяха няколко въпроса за пътуването, въпроси, които умишлено се отнасяха до някои подробности от разказа на дон Бенито, които не бяха предварително потвърдени от онези импулсивни викове, с които гостът беше поздравен при идването му на кораба. На въпросите беше отговорено накратко и те потвърдиха всичко от разказа, което оставаше да се потвърди. Негрите от лебедката се присъединиха към стария моряк, но щом те се разбъбраха, той постепенно замлъкна и най-после съвсем помръкна и прояви сърдито нежелание да отговаря на повече въпроси, въпреки че през цялото време в мечешката му външност се чувствуваше примес от овчедушие.

Капитан Дилейноу се отчая, че не може несмуцаван да поговори с този кентавър, и се огледа да види някое по-благонадеждно лице, но като не откри такова, каза любезно на черните да му сторят път; и така сред различни хиления и гримаси се завърна при кърмата, отначало с някакво странно чувство, сам незнаещ защо, но, общо взето, с възвърнато доверие в Бенито Серено.

Колко ясно, мислеше си той, този стар мустакатко там долу прояви своето чувство на виновеност. Безсъмнено, като ме видя, че ида, се изплаши да не би, уведомен от капитана му за лошото поведение на екипажа, да го ругая, затова наведе глава. И все пак — все пак, като си помисля, ако не греша, този същият старец беше един от онези, които така сериозно ме наблюдаваха преди малко. Ах, тези течения замотават и главата на човека, почти както мотаят и корабите. Ха, ето ти сега и приятна слънчева гледка; пък и приветлива.

Вниманието му се спря на една задрямала негърка, която се виждаше през някаква мрежа от въжета, небрежно протегнала младите си крайници под завета на фалшборда като сърна под сянката на горска скала. Проснато на разголените й гърди лежеше ококореното й сърне, съвсем голо. Черното му телце, попривдигнато от пода, пресичаше тялото на майка му; ръцете му, като две лапички, покатерени по нея; устата и носът му безрезултатно ровеха да досегнат целта си; същевременно издаваха някакво тревожно грухтене, което се сливаше със спокойното хъркане на негърката.

Необикновената настойчивост на детето най-после събуди майката. Тя трепна, като видя отдалеч капитан Дилейноу. Ни най-малко несмутена от състоянието, в което беше изненадана, тя възторжено дигна на ръце детето и с майчински жар го покри с целувки.

Ето голата природа: чиста нежност и любов, помисли си капитан Дилейноу със задоволство.

Този случай го подтикна да обърне по-голямо внимание и на другите негърки. Той остана доволен от техните обноски; като повечето нецивилизовани жени, те изглеждаха едновременно нежни по сърце и жилави физически; еднакво готови да умрат за децата си и да се бият за тях. Диви като пантери, любещи като гълъбици. Ах! — помисли си капитан Дилейноу, това са може би някои от онези жени, които Мънго Парк^[9] е видял в Африка и за които е разказал такива благородни неща.

Тези неподправени гледки някак неусетно засилиха доверието и спокойствието му. Най-после погледна да види как напредва лодката му, но тя беше доста отдалечена. Обърна се да види дали дон Бенито се е завърнал, но и него още го нямаше.

За да смени декора, както и за да наблюдава с удоволствие и спокойно приближаването на лодката, той прекрачи веригите на задната мачта и се покатери на квартал-галерията на щирборда; една от онези изоставени венециански галерии, за които, вече споменахме; убежище, откъснато от палубата. Когато кракът му стъпи на полувлажния, полуизсъхнал морски мъх, който покрива като килим мястото, и лек залутан ветрец погали бузата му, непредвестен и несподирян в това островче на зефира, а погледът му падна на редица малки кръгли, угаснали прозорчета, всичките затворени с капаци като очите на мъртвец под медения капак на ковчега и вратата на официалната кабина, някога свързана с галерията, тъй както затворените прозорци някога са гледали към нея, сега здраво калафатована зад пурпурночерен, намазан с катран плот, праг и стълб като капак на саркофаг, той се замисли за времето, когато този балкон на официалната кабина е чувал гласовете на офицерите на испанския крал, а дъщерите на вицекраля на Лима може би са се облягали на мястото, където сега той стоеше — докато тези и други картини прелитаха през ума му, както зефирът през затишието, постепенно в

него се надигна някакво смътно безпокойство, както когато човек е сам в степта и го обхваща тревога от пладнешкия покой.

Той се надвеси отново над украсената с дърворезба балюстрада и погледна към лодката; погледът му попадна на дългите ленти от трева, които се влачеха по корабната ватерлиния, прави като бордюр от зелен чемшир; а цветни градини с лехи от водорасли, елипсовидни и сърповидни, се носеха близо и далече по водата с привидни дълги алеи помежду им, които пресичаха терасите на вълните и завиваха бързо около тях, като че ли водеха в подводните пещери. И над всичко това до ръката му висеше балюстрадата, която, някъде изцапана от катран, другаде с релефна украса от мъх, приличаше на овъглена развалина от беседка във величествена градина, отдавна вече запустяла.

В стремежа си да разсее една магия, той попадна на друга. Макар че се намираше в открито море, стори му се, че е на суша, в някаква далечна страна; затворник в някой запустял замък, оставен да се вглежда в гола равнина и да се визира в неясни пътища, по които никога не минава ни кола, ни пътник.

Очарованието обаче стигна до разочарование, когато погледът му се спря на разядените вериги на мачтата. Със старомодни, груби и ръждясали звена, пранги и болтове те изглеждаха по-подходящи за сегашната служба на кораба, отколкото за онази, за която е бил строен.

Изведнъж му се стори, че нещо се движи край веригите. Разтри си очите и се взря по-добре. Около веригата имаше цяла гора от въжета; там, надникнал от една голяма подпорка, като индианец зад някоя ела, той видя испанския моряк с шило за разплитане на въжета в ръка, който посочи към балкона, но внезапно, като че ли смутен от идещи стъпки откъм палубата вътре, изчезна като браконьер в пролуките на въжената гора.

Какво означаваше това? Нещо, което човекът е искал да съобщи тайно от всички, даже от капитана му. Дали тази тайна не криеше нещо неблагоприятно за неговия капитан? Дали предишните лоши предчувствия на капитан Дилейноу нямаше да се потвърдят? Или пък в своето мечтателно настроение капитан Дилейноу бе взел за многозначителен знак някое случайно, непреднамерено движение на човека, който работеше до подпората? Още не дошъл на себе си от смайването, той потърси с очи лодката си. Тя обаче беше временно скрита зад една скала на острова. Като се наведе малко по-нетърпеливо

напред, за да види първото появяване на носа ѝ, балюстрада се срина пред него като въглен. Ако не се беше уловил за едно въже, щеше да падне в морето. Трясъкът на изгнилите парчета, макар и слаб, и падането, макар и глухо, трябва да се бе чуло. Той погледна нагоре. Един от старите чепкачи на кълчища, смъкнал се на един външен утлегар^[10], надничаше към него с напрегнато любопитство; а под стария негр и невидим за него от един порт като лисица от дупката на бърлогата си пак клечеше и дебнеше испанският моряк. Нещо в израза на човека внуши на капитан Дилейноу безумната мисъл, че неразположението на дон Бенито е било престорено и само предлог, за да се оттегли долу: че там той готви някакъв комплот, за който морякът някак си е дочул и е имал намерение да предупреди чужденеца да се пази, подтикнат може би от благодарност за някоя негова добра дума, казана при идването му на кораба. Дали дон Бенито не бе предвиждал подобна намеса, та бе дал такава лоша характеристика за моряците си, а пък бе похвалил негрите, макар че всъщност първите изглеждаха така кротки, а последните — обратното? Пък и по природа белите бяха по-умна раса. Човек с лоши намерения не би ли говорил добро за глупостта, която е сляпа за неговата порочност, и злословил за онази интелигентност, от която не може да я скрие? Може би това не е невероятно. Ако белите обаче имаха тъмни тайни, засягащи дон Бенито, дали и дон Бенито не беше в нещо съучастник на черните? Но те бяха твърде глупави. Освен това, чувало ли се е някой бял до такава степен да измени на рода си, че да се съюзи против него с негри? Тези затруднения възвърнаха предишните. Загубен в лабиринт от мисли, капитан Дилейноу, който сега вървеше смутен по палубата, забеляза едно ново лице: възрастен моряк, седнал по турски до главния люк. Кожата му беше цялата нагъната от бръчки като празна гуша на пеликан; косата му — осланена; изражението — сериозно и спокойно. Ръцете му бяха пълни с въжета, от които правел голям възел: няколко черни се въртели около него и любезно топели въжетата тук-там според изискванията на работата.

Капитан Дилейноу приближи до него и застана мълком да наблюдава връзването на възела; мисълта му не без връзка се пренесе от собствената си заплетеност към тази на конопа. А такъв сложен възел той никога не беше виждал нито на американски, нито на какъвто и да е друг кораб. Старецът приличаше на египетски жрец, който завързва гордиеви^[11] възли за храма на Амон. Възелът беше сложна комбинация от няколко вида възли.

Най-после озадачен какво може да е значението на такъв възел, капитан Дилейноу заговори плетача.

— Какво заплиташ там, драги моряко?

— Възелът — отговори кротко морякът, без да вдигне очи.

— Така изглежда, но какво му е предназначението?

— Да го разплете някой друг — промълви в отговор старецът и пръстите му заработиха още по-усърдно, тъй като възелът беше почти завършен.

Докато капитан Дилейноу го наблюдаваше, изведнаж старецът му подхвърли възела и каза на развален английски, какъвто той чуваше за пръв път на кораба, нещо като — „развържи го, разрежи го — бързай“. Той изговори думите тихо и с такава напрегната скорост, че дългите и бавни думи на испански, които ги предшествуваха и последваха, почти въздействуваха като прикритие на кратките английски между тях.

За миг капитан Дилейноу занемая с възела в ръка и с възел в главата; в това време, без да му обръща внимание, старецът се зае с други възета. Изведнъж се почувствува някакво леко раздвижване зад гърба на капитан Дилейноу. Той се обърна и видя окования негър Атуфал, застанал тихо там. В следния миг старият моряк стана, промърмори нещо и последван от подчинените му негри, се премести към предната част на кораба, където изчезна в тълпата.

Един възрастен негър, увит в някакъв парцал като пелени, с прошарена глава и прокурорски вид се приближи сега до капитан Дилейноу. На сносен испански и с добродушно, многозначително намигване той му съобщи, че старият плетач на възли е слабоумен, но безобиден: често правел разни номера. В заключение негърът поиска обратно възела, защото, разбира се, чужденецът не би желал да се занимава с него. Капитан Дилейноу му го подаде автоматично. Негърът го пое, кимна за сбогом и щом обърна гръб, започна да рови в

него, като митничарски детектив, който търси контрабандирана дантела. След това изрече, някаква африканска дума, нещо като „пфу“ и хвърли възела в морето.

Това вече е много странно, помисли си капитан Дилейноу, усетил пристъп на гадене; но като човек, предусещащ морска болест, той се постара да не обръща внимание на признаците, за да не се поддаде на болестта. И пак погледна към лодката си. За негова радост тя се показа отново и скалата остана встрани от лея.

Чувството, което изпита отначало, облекчи безпокойството му и скоро, с неочаквана ефикасност, съвсем започна да го разсейва. Той видя добре познатата му лодка, вече не така отдалечена и не замъглена от омарата, но с ясни очертания, така че индивидуалността ѝ се проявяваше както у човека; тази лодка, наречена Роувър^[12], макар сега в чужди морета, често се бе гушила до брега на капитан Дилейноувия дом, и докарана до прага му за ремонт, бе лежала фамилиарно там като нюфаундлендско куче; гледката на тази домашна лодка предизвика хиляди простодушни асоциации, които в противовес на предишните подозрения го изпълниха не само с безгрижно доверие, но донякъде и с полунасмешливи себепорицания за предишната му липса на такова.

— Какво? Аз ли, Амейса Дилейноу — Джек^[13] от крайбрежието, както ме наричаха, когато бях момче — аз, Амейса; същият, който с конопена торбичка в ръка цапах из водата по крайбрежието до училището, направено от стар кораб; аз, малкият Джек от брега, който ходеше да бере боровинки с братовчеда си Нек и другите; аз да бъда убит от този ужасен испанец тук, на края на света, на борда на пълен с призраци пиратски кораб? Толкова, глупаво, че не заслужава да се помисли! Кой би убил Амейса Дилейноу? Неговата съвест е чиста. Най-последно има някой над нас. Хайде, засрами се, Джек от крайбрежието! Та наистина си цяло дете; дете от второто детство, старо момче; боя се, че започваш да изкуфяваш и да дрънкаш глупости.

С леко сърце и бодра стъпка той тръгна към задната част на кораба, където беше пресрещнат от слугата на дон Бенито, който с приятно изражение, в унисон със собствените му сегашни чувства, го уведоми, че господарят му се е свързал от пристъпа на кашлицата и е наредил да предаде неговите почитания на добрия му гостенин, дон Амейса, и да му съобщи, че той (дон Бенито) скоро ще има щастието да се върне пак при него.

— Ето на, виждаш ли? — отново си помисли капитан Дилейноу, запътен към горната палуба. — Какво магаре бях. А пък аз само преди десетина минути си мислех, че този мил джентълмен, който ми изпраща любезните си поздравии, се върти с черен фенер в ръка около някое старо точило и остри секира за мен. Хайде, хайде, често съм чувал, макар и никога да не вярвах досега, че тези дълги затишия оказват нездраво влияние върху мозъка. — И като погледна пак към лодката, той рече: — Ха! Ето го и Роувър! Добро куче, с бял кокал в устата. И то доста голям кокал, струва ми се. Но какво става? Заплетете се в бурното обратно течение там! И то го връща обратно засега. Търпение.

Вече беше около пладне, макар че от общата сивота наоколо приличаше на здрач.

Затишието се задържа. В далечината извън влиянието на сушата оловносивият океан изглеждаше като мъртвец, положен в оловен ковчег, изминал пътя си, бездушен, безжизнен. Но течението откъм сушата, там, където стоеше корабът, се засили и тихичко го отнасяше все по-нататък и по-нататък към омаяните води отвъд.

Все пак от онова, което знаеше за тези географски ширини, капитан Дилейноу таеше надежда, че всеки миг ще излезе ветрец, и то хубав и свеж, та въпреки настоящите изгледи не падаше духом и считаше, че преди да падне нощта, ще изведе „Сан Доминик“ благополучно на котва. Изминатото пространство не представляваше нищо, тъй като при благоприятен вятър десет минути плаване щеше да навакса повече от половинчасовото отклонение. През това време той продължаваше да върви към горната палуба, като ту се обръщаше да следи как Роувър се бори с течението, ту пък да види дали Дон Бенито иде.

Постепенно започна да се дразни от закъснението на лодката; това скоро премина в безпокойство; най-послед погледът му постепенно се плъзна върху странната тълпа под и над него както от театралната лежа към партера и той разпозна там испанския моряк, който като че ли му бе направил знак от веригите на главната мачта — но сега лицето му беше успокоено до безразличие, — и нещо от старата му треска пак се върна.

— А — мислеше си той твърде сериозно, — това е като маларията: като е преминала, не следва, че няма да се върне отново.

Макар че се срамуваше от възвръщането на старото си състояние, не можеше да го надвие; и така, като направи свръхусилие над добрата си воля, несъзнателно стигна до едно отстъпление.

Да, това е странен кораб; и странна история, и странни хора на борда. Но нищо повече.

Да се предпази от пакостни мисли, докато дойде лодката, той започна да прекарва през главата си чисто умозрително някои по-дребни особености у капитана и екипажа. Между другото, четири интересни точки все се връщаха в ума му.

Историята с испанския слуга, нападнат с нож от слугата роб; постъпка, за която дон Бенито си затвори очите. Второ, тираничното отношение на дон Бенито към негъра Атуфал; сякаш дете води нилски бик за халката на носа му. Трето, стъпкването на моряка от двамата негри; нахалство, което беше отминато дори без мъмрене. Четвърто, раболепното подчинение на всички нискостоящи в кораба, повечето черни, към господаря им; като че ли се бояха чрез най-малкото невнимание да не си навлекат деспотичното му недоволство.

Като съчета тези точки, те му се сториха малко противоречиви. Но какво пък, мислеше си капитан Дилейноу и поглеждаше към вече приближаващата се лодка, какво пък? Ами че този дон Бенито си е един много капризен командир. Но не е първият от този сорт, когото виждам; макар наистина той доста да надминава другите. Па и като нация — продължи мисълта си той — тези испанци са всичките особняци; самата дума испанец звучи някак странно, конспираторски, гайфокски^[14]. И все пак смятам, общо взето, че испанците са толкова добри хора, колкото и тези от Дъксбъри, Месачусетс. Е, хайде! Най-после Роувър пристигна.

Когато лодката се допря до кораба с желаня товар, чепкачите на кълчища се опитаха с почтени жестове да обуздаят черните, които при вида на три бурета с вода, закрепени на дъното ѝ, и куп спаружени тикви в носа ѝ, се надвесиха от фалшбордовете с шумни възторзи. Сега се показва и дон Бенито със слугата си; може би идването му беше ускорено от шума. Капитан Дилейноу поиска позволение от него да раздаде водата така, че всеки да получи равен дял и никой да не пострада от несправедлив излишък. Но колкото и благоразумно и любезно да беше това предложение по отношение на дон Бенито, то беше посрещнато с неохота; като че ли съзнаващ недостатъчната си

енергия на капитан, дон Бенито с истинска завист на слабия чувствуваше като обида всяка намеса. Така поне заключи капитан Дилейноу.

След миг буретата бяха изтеглени на палубата и някои от понетърпеливите негри се блъснаха в капитан Дилейноу, който стоеше до мостика; така че забравил дон Бенито, без много-много да му мисли, с добродушен авторитет, той заповяда на негрите да отстъпят назад; и за да подсили думите си, направи някакъв полушеговит, полузаплашителен жест. Черните моментално се заковаха на местата си, всеки негр или негрка се вдърви в позата си, точно както ги завариха думите му — и останаха така няколко секунди — а през това време, както между отговорните постове на телеграфа, някаква неизвестна сричка се предаде от човек на човек между чепкачите на кълчища. Докато вниманието на капитан Дилейноу беше насочено към тази сцена, изведнъж точиларите на секирите се понадигнаха и дон Бенито извика бързо.

Като си помисли, че при сигнала на испанеца ще бъде посечен, капитан Дилейноу щеше да скочи в лодката си, но се възпря, когато чепкачите на кълчищата се втурнаха между тълпата и с настоятелни възгласи накараха всички бели и всички негри да се отдръпнат, едновременно и с жестове, приятелски и интимни, почти шеговити, всъщност им заповядаха да не вършат глупости. В това време точиларите на секирките пак седнаха по местата си, спокойни като шивачи, и веднага, като че ли нищо не се е случило, беше подета наново работата по изтегляне на буретата, съпроводена от песента на черни и бели.

Капитан Дилейноу погледна към дон Бенито. Като видя изтощеното му тяло да се изправя от обятията на слугата, в които раздразненият инвалид се бе строполил, той сам се учуди на внезапния си страх при светкавичното предположение, че такъв командир, могъл да загуби самообладание при една правилна постъпка, и то толкова незначителна, както тя му изглеждаше сега, ще има зловната енергия да извърши покушение над него.

Когато буретата бяха вече на палубата, един помощник стюард даде на капитан Дилейноу няколко буркани и канчета и го помоли, от страна на дон Бенито, да постъпи както сам бе предложил, тоест да раздаде водата. Той изпълни това с републиканско безпристрастие,

според републиканския принцип, който винаги се стреми към справедливост, и даде на най-стария бял не повече отколкото на най-младия черен; освен, разбира се, на дон Бенито, чието състояние, ако не ранг, изискваха извънредна дажба. На него пръв капитан Дилейноу предложи доста голяма кана от водата; но колкото и да беше жаден, дон Бенито не сръбна нито глътка, преди да се поклони и да поздрави няколко пъти: размяна на любезности, която африканците, любители на зрелища, приветствуваха с ръкопляскания.

Две по-малко спаружени тикви бяха запазени за капитанската маса, а останалите бяха веднага накълцани за общата гощавка. Мекият хляб, захарта и бутилките сайдер обаче капитан Дилейноу щеше да даде само на испанците и главно на дон Бенито; последният обаче се противопостави; тази безкористност от негова страна се хареса твърде много на американеца; и така, по една хапка бял хляб беше раздадена на всички — бели и черни; освен една бутилка сайдер, която Бабоу настоя да оставят за господаря му.

Тук може да забележим, че както при първото посещение американецът не позволи на своите моряци да се качат на кораба, защото не искаше да увеличи бъркотията по палубата.

Повлиян от особено доброто разположение, което засега взе надмощие, и забравяйки за миг всичко друго, освен доброжелателните си мисли, капитан Дилейноу, който по някои нови признаци разчиташе, че до един-два часа най-късно ще излезе вятър, върна лодката обратно до тюленовия кораб със заповед веднага да изпратят салове с бурета до водопоя и да ги напълнят. Той също каза да предадат на главния му офицер, че ако против настоящите очаквания корабът не бъде докаран на котва до залез-слънце, да не се тревожи, тъй като тази нощ, ако рано или късно излезе вятър, при очакваното пълнолуние той (капитан Дилейноу) ще остане на борда в ролята на пилот.

Когато двамата капитани стояха и наблюдаваха отплуващата лодка — а слугата, случайно забелязал някакво лепенце на ръкава на господаря си, мълчаливо го изтриваше, — американецът изрази съжаление, че „Сан Доминик“ няма лодки; или поне никакви други, освен негодния за плаване стар корпус на дългата лодка, който, изкорубен като скелет на камила в пустинята и почти така избелял, лежеше като захлупено гърне по средата на кораба, малко килнат на една страна, та по този начин представляваше един вид подземно

скривалище за семейни групи негри, повечето жени и деца, които, клекнали на стари рогозки под него или кацнали в черното кубе на горните седалки, се забелязваха вътре като дружелюбен кръжок прилепи, приютени в позната пещера. От време на време абаносови ята от голи момчета и момичета, три-четиригодишни, прелитаха навън и навътре през отвора на скривалището.

— Ако имахте три-четири лодки сега, дон Бенито — каза капитан Дилейноу, — мисля, че като залегнат на греблата, вашите негри тук биха помогнали на работите. Без лодки ли тръгнахте от пристанището, дон Бенито?

— Разбира се, през време на бурите, сеньоре.

— Лошо. Много моряци сте загубили също тогава. И лодки, и хора. Лоши бури са били това, дон Бенито.

— Неописуеми — раболепно рече непалецът.

— Кажете ми, дон Бенито — продължи събеседникът му с увеличен интерес, — кажете ми, тези бури веднага след нос Хорн ли бяха?

— Нос Хорн ли? Кой ви е казал за нос Хорн?

— Вие самият, когато ми разказвахте за пътуването си — отговори капитан Дилейноу, почти еднакво изненадан, че испанецът се отричаше от думите си, както той самият се отричаше от дон Бенито в сърцето си. — Вие самият, дон Бенито — повтори той натъртено.

Испанецът се въртна някак особено приведен и се спря за миг като човек, който се готви да се гмурне във водата. В този момент един бял слуга вестител мина бързо покрай тях в изпълнение на обязаността си да съобщи при носа на кораба, че пясъчният часовник от капитанската каюта е отбелязал последния половин час, та да го ударят от голямата камбана на кораба.

— Господарят ми е поръчал — каза слугата, прекъсвайки работата си над ръкава на жакета и обърнат към унесения испанец с плаха загриженост, като човек натоварен със задължение, изпълнението на което предвижда, че ще бъде досадно на онзи, който го е наложил и чиято полза то цели, — господарят ми е поръчал, където и да е и каквото и да прави, винаги да му напомням на минутката, щом настане времето за бръснене. Мигуел отиде да бие следобедния половин час. Сега е моментът, господарю. Ще дойде ли господарят в малката каюта?

— А... да — отговори испанецът и трепна като човек, който се връща от сън към действителност; после се обърна към капитан Дилейноу и каза, че скоро ще продължи разговора.

— Тогава, ако господарят смята да разговаря още с дон Амейса — каза слугата, — защо дон Амейса да не седне край господаря в каютата и господарят да говори, а дон Амейса да слуша, докато Бабоу сапунисва и точи бръснача.

— Да — рече капитан Дилейноу, доволен от това дружеско предложение, — да, дон Бенито, ако нямате нищо против, ще дойда с вас.

— Така да бъде, сеньоре.

Като отиваха към задната част на кораба, американецът не можеше да не си помисли, че и това е един странен пример за капризността на неговия домакин да го бръснат с такава точност по средата на деня. Но си рече, че вероятно и тук има пръст усърдната преданост на слугата; още повече че навременното прекъсване на разговора послужило да изтръгне господаря му от настроението, което очевидно го завладяваше. Малката каюта представляваше светла палубна кабина, образувана от кърмата, нещо като таванска стаичка над по-голямата каюта под нея. Част от нея служела преди за помещение на офицерите, но след смъртта им съборили всичките прегради и цялата вътрешност била превърната в просторен и проветрив моряшки хол. По липса на хубава мебелировка и по живописния безпорядък от странни принадлежности той донякъде приличаше на широкия претрупан хол на някой ексцентричен селски благородник, който си окачва ловния жакет и торбичката с тютюна на еленови рога и държи въдицата, машините и бастуна си в същия ъгъл.

Приликата беше засилена, ако не първоначално внушена, от проблясъците на заобикалящото я море, защото, в перспектива, полето и океанът изглеждат първи братовчеди.

Подът на каютата беше постлан с рогозки. Над главите им, в хоризонтални дупки по гредите стърчаха няколко пушки. От едната страна имаше маса с крака във форма на лапи, закрепена към борда; на нея многопрелистван трепник и над него — малко, бедно разпятие, закачено на преградката. Под масата между някакви мрачни стари възжета, като куп пояси на беден монах, се виждаха един-два нацърбени ятагана и един окълцан харпун. Имаше и две дълги

канапета от бамбукова тръстика с щръкнали ребра, почернели от старост, неудобни наглед като инквизиторски уреди за изтезание, и едно голямо деформирано кресло, снабдено отзад с груба бръснарска стойка на винт, което приличаше на смешна средновековна изтезателна машина. В ъгъла стоеше шкаф за знамена, от който се показваха разноцветни платна за знамена, някои намотани, други полуразмотани, трети съборени. На отсрещната страна стърчеше тремав умивалник от черен махагон, целият от дърво, с подставка като купел, а над него рафт с преградки за гребени, четки и други тоалетни принадлежности. Наблизо се люшкеше скъсан хамак от боядисано лико; чаршафите разхвърляни, а възглавницата набръчкана като чело, сякаш този, който спи там, е спал зле, посещаван ту от тежки мисли, ту от лоши сънища.

На по-отдалечения край на каютата, който излизаше над кърмата, имаше три отвора, прозорци или бойници, според това, дали от тях надничат хора, или оръдия, с приятелски или неприятелски намерения. Засега не се виждаха нито хора, нито оръдия, макар че огромни халки и други ръждясали железни арматури по дървената част подсказваха за двадесет и четири снарядни оръдия.

На влизане капитан Дилейноу хвърли поглед към хамака и рече:

— Тук ли спите, дон Бенито?

— Да, сеньоре, откакто навлязохме в затишието.

— Това прилича едновременно на нещо като обща спалня, всекидневна, шивалня на платна, параклис, оръжейна и личен килер, дон Бенито — добави капитан Дилейноу, като се огледа наоколо.

— Да, сеньоре, събитията напоследък не бяха благоприятни за порядъка в уредбата ни.

Тук слугата с пешкир в ръка направи знак, че чака благоволенieto на господаря си. Дон Бенито показа, че е готов, като седна в бамбуковото кресло, срещу което за удобство на госта притегли едно от канапетата, и слугата започна операцията, като отметна назад яката на господаря си и развърза вратовръзката му.

Има нещо у негъра, което го прави особено годен да изпълнява разни лични служби за своя господар. Повечето негри са родени камериери и фризьори; по рождение те обикват гребена и четката като кастанетите и ги въртят почти със същото задоволство. При това занимание те проявяват спокоен такт и удивителна безшумна, плавна пъргавина, грациозна сама по себе си, особено приятна за наблюдаване

и още по-приятна за обслужвания обект. Но най-главното им дарование е доброто настроение. Тук не става дума за просто хилене или смях. Това не би било подходящо. Но една лека веселост, хармонична във всеки поглед и жест; като че ли господ е настроил всеки негър за някаква приятна мелодия.

Когато към всичко това се прибави кротостта, произтичаща от непретенциозното доволство на ограничения ум, и онази склонност към сляпа привързаност, присъща на неоспоримо низшите, човек лесно разбира защо ипохондриците Джонсън и Байрон — може би нещо като ипохондрика Бенито Серено — са били така привързани към двамата си слуги — негрите Барбар и Флечър, — че почти отхвърлили цялата бяла раса. Но ако у негъра има нещо, което го освобождава от злобата на болезнения или циничен ум, как ли би се сторил той на благоразположен човек, когато е в най-благоприятния си вид? Когато външни неща не го тревожеха, капитан Дилейноу беше по природа не само благ, но и непринуден и шеговит. У дома си той изпитваше рядко задоволство да седи край портата и да наблюдава някой свободен негър, като работи или си играе. Ако по време на пътуване случайно имаше някой черен моряк, той непременно обичаше да бърби и да се шегува безобидно с него. Всъщност като повечето мъже с добро, весело сърце капитан Дилейноу обичаше негрите не като филантроп, но сърдечно, както други мъже обичат нюфаундлендските кучета.

До този момент обстоятелствата, които завари на „Сан Доминик“, потискаха тази склонност. Но в каютата, освободен от предишното си безпокойство, и по разни причини по-общителен от кой да е друг момент през деня, при вида на чернокожия слуга с пешкира в ръка, така внимателен към господаря си, зает с интимната служба на бръсненето, всичката му някогашна слабост към негрите, се възвърна.

Между другото му се стори много забавно като странен пример за любовта на африканците към ярките цветове и зрелища, когато негърът безцеремонно взе от долапа със знамената едно голямо парче разноцветен плат и разточително го напъха под брадата на господаря си вместо престилка.

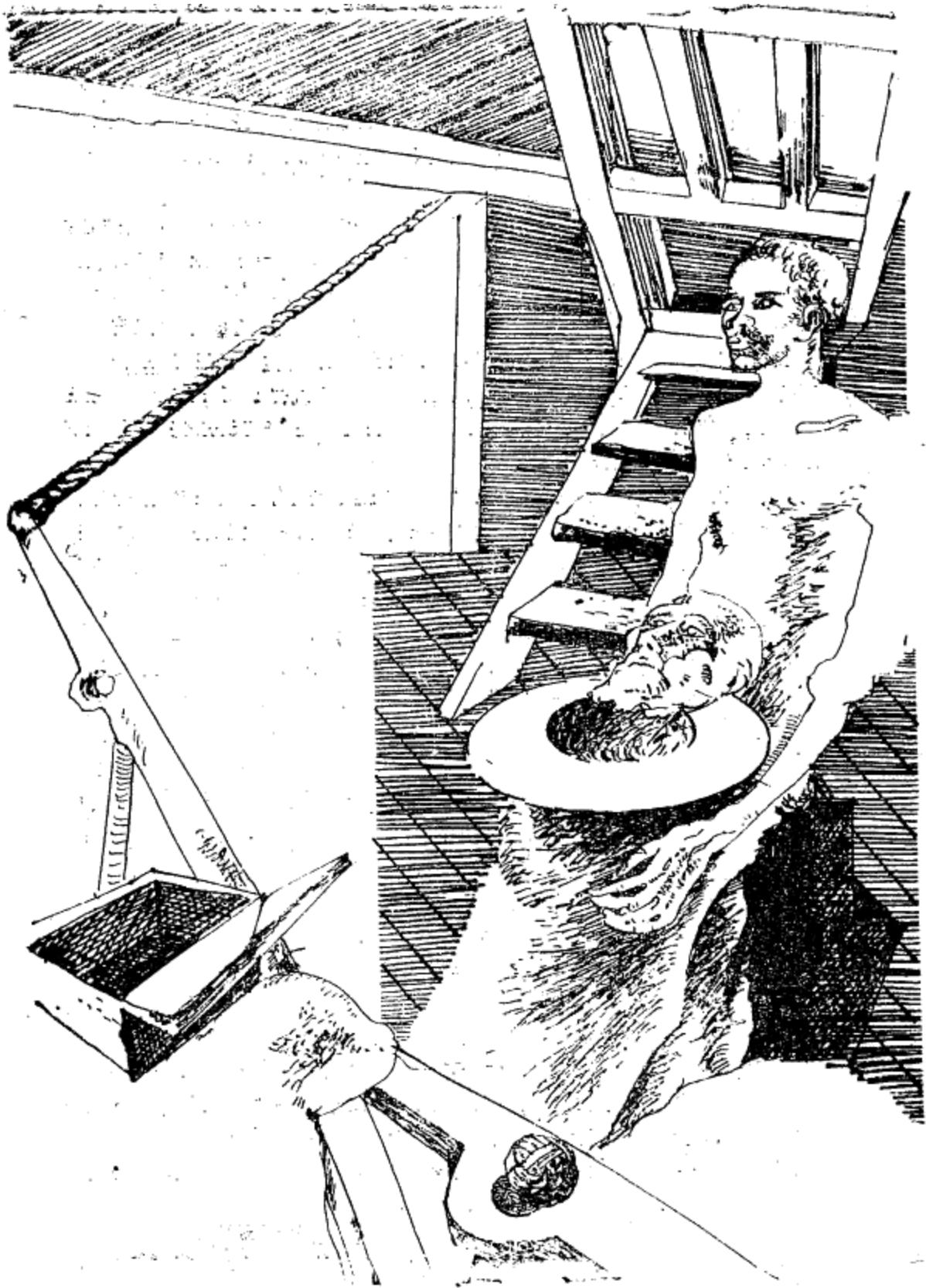
Испанците се бръснат малко по-различно от другите народи. Те имат едно легенче, специално наречено бръснарско легенче, което е изрязано от едната страна, за да може да побере брадата, до която се

притиска по време на сапунисването. Което не се извършва с четка, но със сапун, потопен във водата от легенчето и натрит по лицето.

В настоящия случай използваха солена вода по липса на друга, а насапунисаните места бяха само горната устна и вратът ниско долу, под гърлото, всичко останало беше добре поддържана брада.

Тъй като тези предварителни приготовления представляваха отчасти нещо ново за капитан Дилейноу, той ги следеше с любопитство, та разговор не се подхвана, пък и дон Бенито не беше склонен да го подновява.

Като остави долу легенчето, негърът затършува из бръсначите за най-острия и като го намери, майсторски го заточи върху твърдата, гладка и мазна кожа на отворената си длан; после направи движение, като че ли да започне, но се спря по средата за миг, с едната ръка вдигна бръснача, а с другата размаза пенестия сапун по тънкия врат на испанеца. Смутен от близостта на лъскавото острие, дон Бенито потрепваше нервно и обикновеният му мъртвешки вид се подчертаваше от пяната, която пък изглеждаше още по-бяла, съпоставена с черното като сажди тяло на негъра. Изобщо сцената беше някак особена, поне за капитан Дилейноу, и като гледаше двамата така, той не можеше да устои на приумицата, че черният представлява палачът, а белият — човекът на дръвника. Но то беше само едно от онези странни сравнения, които изчезват мигновено и от които и най-уравновесеният ум не е свободен.

Междувременно във възбуждението си испанецът малко разхлаби платното около врата си, та една широка пола се спусна като завеса от ръкохватката на креслото до пода и разкри сред пъстротата от гербови черти и основни багри — черен, син и жълт — една затворена крепост на кървавочервено диагонално поле, с един лъв, изправен на задните си крака, на бяло поле.

— Крепостта и лъвът — възкликна капитан Дилейноу, — ами че, дон Бенито, вие си служите тук със знамето на Испания! Добре че само аз виждам това, а не кралят — добави той с усмивка. — Но, предполагам, няма значение — обърна се той към черния, — стига багрите да са пъстри, — и тази закачлива забележка някак погъделичка негъра.

— Хайде, господарю — каза той и пак нагласи знамето и като натисна главата малко по-назад на подставката, повтори — хайде, господарю — и стоманата се плъзна до гърлото.

Дон Бенито пак потрепна леко.

— Не бива да треперете така, господарю. Виждате ли, дон Амейса, господарят трепери винаги, когато го бръсна. При това господарят знае, че никога не съм го разкървавял, макар че, право е, ако господарят продължава да трепери така, може и това да стане някой път. Хайде, господарю — добави той. — А сега, дон Амейса, моля, продължете разговора си за бурята и всичко останало — господарят може да слуша и от време на време може да ви отговаря.

— Ах, да, тези бури — каза капитан Дилейноу, — но колкото повече мисля за вашето пътуване, дон Бенито, толкова повече се учудвам не на бурите, колкото и лоши да са били, но на гибелните промеждутъци, които ги следвали.

Защото, ето че вие, по собствения ви разказ, от два месеца насам, па и повече, се мъчите да стигнете от нос Хорн до Света Мария — разстояние, което аз, при добър вятър, преплавах за няколко дни. Наистина вие сте прекарали затишия, и то дълги, но да прекараш в затишие цели два месеца, това е най-малко нещо необикновено. Знаете ли, дон Бенито, който и друг джентълмен да ми бе разказал такава история, щях да бъда полусклонен да не му повярвам.

Тук испанецът неволно промени изражението си, както преди на палубата, и дали от трепването му, или от внезапно разклащане на кораба в затишието, или пък от моментна несигурност в ръката на

слугата, както и да е, точно тогава бръсначът го поряза и капчици кръв обагриха сапунената пяна от гърлото му; черният бръснар веднага отдръпна острието и като запази професионалната си поза, с гръб към капитан Дилейноу и с лице към дон Бенито, вдигна капещия бръснач и каза с почти шегобийно докачение:

— Вижте, господарю — вие пак трепнахте... ето първото порязване на Бабоу.

Никоя сабя, изтеглена пред английския крал Якоб I, и никое убийство в присъствието на този страхлив крал не би могло да произведе по-страшно впечатление от това, което дон Бенито правеше тогава.

— Бедният човек — помисли си капитан Дилейноу, — толкова е нервен, че не може даже да гледа кръвта от бръснача; и как съм могъл да си представя, че този разстроен болник, който не може да гледа една капка от собствената си кръв, смята да пролее цялата моя кръв? Амейса Дилейноу, ти сигурно не си бил на себе си този ден. Не го разправяй никому, като се върнеш дома, глупави Амейса. Хайде, хайде, прилича на убиец, нали? По-скоро изглежда, като че ли на него ще видят сметката. Е, днешното преживяване ще ми бъде добър урок.

Докато тези мисли минаваха през ума на честния моряк, слугата махна пешкира от ръката си и каза на дон Бенито:

— Но сега, господарю, докато избърша тази мръсотия от бръснача и го наостря пак, моля, отговорете на дон Амейса.

Докато изговаряше тези думи, лицето му беше полуизвърнато, та можеше да се вижда еднакво и от испанеца, и от американеца и като чели изразът му подсказваше, че желае, като накара господаря си да продължи разговора, да отвлече вниманието му от последната неприятна случка. Зарадван от предложението, дон Бенито започна да повтаря пред капитан Дилейноу, че не само затишията били необичайно дълги, но че корабът попаднал в обратни течения и добави още някои неща, част от които били само повторение на вече казаното, за да обясни как станало, че преходът от нос Хорн до Света Мария се удължил така. И навремени в думите му се преплитаха, с по-малко уговорки отпреди, вмъкнати похвали за черните, за общото им добро държане.

Тези подробности не бяха дадени последователно, понеже от време на време слугата прилагаше бръснача така, че разказът и

хвалебствията продължаваха с по-пресипнал глас от обикновено, в промеждутъците между бръсненето.

На капитан Дилейноу, чието въображение пак не беше съвсем спокойно, се стори, че в държането на испанеца има нещо фалшиво, сякаш съчетано с някакво взаимно притворство в тъмните мълчаливи коментари на слугата, та му мина през ума, че е възможно господар и слуга, с неизвестна цел, да разиграват пред него и с думи, и с дела, чак до треперенето на дон Бенито, някаква хитра комедия. Подозрението му за тайно споразумение между двамата беше подкрепено и от онези шепнешком водени разговори, за които вече се спомена. Но тогава каква би могла да бъде целта на разиграната пред него сцена с бръсненето? Най-после капитан Дилейноу счете тази мисъл за приумица, несъзнателно внушена може би от театралния вид на дон Бенито, увит като шут в знамето, и я отхвърли. Като приключи бръсненето, слугата се разшета с едно шишенце ароматична вода, капна няколко капки на главата и започна енергично да разтрива; силният масаж накара мускулите на лицето да потрепват доста особено.

Следната операция беше с гребена, ножиците и четката; той се въртеше наоколо, тук приглаждаше някоя къдрица, там клъцваше някой непокорен косъм от бакенбардите, зави кокетно къдрицата на слепоочието и с още няколко докосвания тук и там доказва майсторството си; а пък дон Бенито като всеки примерен джентълмен в ръцете на бръснаря понасяше всичко, вече не така неспокойно или поне по-спокойно, отколкото по време на бръсненето; наистина, сега той седеше така блед и скован, че негърът приличаше на нубийски скулптор, който довършваше бялата глава на статуя.

Като се свърши всичко, испанското знаме беше махнато, събрано накуп и хвърлено обратно в шкафа със знамената, а негърът издуха с топлия си дъх всички случайни косъмчета, които бяха попаднали във врата на господаря му; яката и връзката пак бяха нагласени; една пращинка от кадифения ревер беше изчеткана. Като извърши всичко това, слугата отстъпи малко и с израз на скрито самодоволство погледна господаря си, тъй като поне по отношение на тоалета той беше творение на собствените му ръце и вкус.

Капитан Дилейноу шеговито го похвали за постижението му; същевременно поздрави и дон Бенито.

Но нито ароматичната вода, нито сапунисването, ни верността и дружелюбието не възхитиха испанеца. Като го видя да изпада пак в отблъскваща мрачност и да продължава да седи на стола, капитан Дилейноу си помисли, че присъствието му не е желателно в този момент, и се оттегли под предлог, че иска да види дали има някакъв признак на вятър, както беше предрекъл.

Като отиваше към главната мачта, той се позапря да обмисли сцената, и то не без някакъв смътен страх, и когато чу шум до каютата и се обърна, видя негъра с ръка на бузата си. Капитан Дилейноу се приближи и видя, че бузата му кърви. Тъкмо щеше да го попита за причината, когато плачевният монолог на негъра му обяснил всичко:

— Ах, кога ще мине болестта на господаря? Само озлобеното му сърце от лошата болест го накара да постъпи така с Бабоу; да пореже Бабоу с бръснача само; защото случайно Бабоу беше направил малка драскотина на господаря; и то за пръв път от толкова дни. Ай, ай, ай... — и държеше лицето си с ръка.

„Възможно ли е, помисли си капитан Дилейноу; няма, за да си излее насаме испанската злоба срещу този беден негов приятел, дон Бенито ме принуди с навъсеното си държане да се оттегля? Ех, това робство поражда грозни страсти у човека! Бедният човечец!“

Той се готвеше да каже няколко съчувствени думи на негъра, но с плаха неохота пак влезе в каютата.

Тутакси господар и слуга излязоха насреща му; дон Бенито, облегнат на слугата си, като че ли нищо не се бе случило.

„Просто кавга между влюбени“ — помисли си капитан Дилейноу.

Той се приближи до дон Бенито и те бавно тръгнаха заедно. Едва бяха направили няколко крачки, когато стюардът — висок, подобен на раджа мулат, докаран по ориенталски с чалма — цяла пагода от три-четири мадраски кърпи, завити около главата му на катове — се приближи с нисък поклон и съобщи, че обядът е сервиран в кабината.

По пътя им за там двамата капитани бяха предшествувани от мулата, който се извърещаше вървешком и с непрестанни усмивки и поклони ги покани да влязат — една проява на изисканост, която съвсем подчертаваше невзрачността на дребния, гологлав Бабоу, който като че ли си съзнаваше малоценността, та гледаше накриво изящния стюард. Капитан Дилейноу обаче отчасти отдал ревнивата му

бдителност на чувството, което чистокръвните африканци изпитват към нечистокръвните. А колкото за стюарда, неговото държане, ако не говореше за много достойно себеуважение, все пак показваше силното му желание да угоди, което е двойно похвално: едновременно християнско и честърфилдовско^[15].

Капитан Дилейноу забеляза с интерес, че докато по цвета на кожата си мулатът беше мелез, физиономията му беше европейска; класически такава.

— Дон Бенито — пошушна той, — радвам се, че виждам този ваш церемониалмайстор; неговият вид опровергава грозната забележка, която чух от един барбейдоски плантатор, че когато мулат има правилно европейско лице, трябва да сме нащрек; той е цял дявол. Но вижте, вашият стюард тук има по-правилни черти от самия английски крал Джордж; а пък поздравява с глава и се кланя, и се усмихва; крал, наистина — крал на добрите сърца и учтивите хора. И какъв му е приятен гласът!

— Да, сеньоре.

— Но кажете, доколкото го познавате, не се ли оказа той наистина добър, достоен човек? — запита капитан Дилейноу и прекъсна за малко, докато стюардът изчезна в кабината след последния реверанс. — Хайде, искам да разбера това поради причината, която споменах.

— Франсиско е добър човек — малко вяло отговори дои Бенито, като някой флегматичен събеседник, който нито иска да намери кусур, нито да поласкае.

— А, така си и мислех. Наистина би било странно и немного похвално за нас, белите, ако няколко капки наша кръв, примесена с африканската, не само не подобряваше качеството на последната, но действуваше така печално, както ако налееш витриол в черна супа; ако подобряваше цвета, но не и здравословността.

— Безсъмнено, безсъмнено, сеньоре, но — и като погледна към Бабоу, продължи — да не говорим за негрите, чувал съм да прилагат забележката на вашия плантатор към испанските и италианските мелези в нашите провинции. Но не зная нищо по този въпрос — прибави той апатично.

При тези думи влязоха в кабината.

Обядът беше оскъден — малко от капитан Дилейноувата прясна риба и тикви, сухар и солено, говеждо месо, запазената бутилка сайдер и последната бутилка „Кънери“^[16] на „Сан Доминик“.

Когато влязоха вътре, Франсиско се въртеше около масата с двама-трима черни помощници и привършваше подреждането. Като съзряха господаря си, те се оттеглиха, а Франсиско се усмихна на излизане и испанецът, без да благоволи да го забележи, кисело каза на спътника си, че не му се нравят прекалените грижи.

Домакинът и гостът седнаха без друга компания на противоположните краища на масата, като бездетна — съпружеска двойка; дон Бенито церемониално посочи мястото на капитан Дилейноу, и колкото и слаб да беше, настоя джентълменът да седне при него.

Негърът постави едно килимче в краката на дон Бенито и една възглавница зад гърба му и после застана не зад стола на господаря си, а на капитан Дилейноу. Отначало това малко изненада последния. Но скоро стана ясно, че при това положение черният пак оставаше верен на господаря си; защото, застанал срещу него, той можеше по-бързо да предугажда и най-малката му нужда.

— Този ваш слуга е необикновено умен, дон Бенито — прошепна през масата капитан Дилейноу.

— Право казвате, сеньоре.

През време на обяда гостенинът пак се връщаше на някои моменти от разказа на дон Бенито и тук-там искаше по-големи подробности. Запита как така скорбутът и треската са причинили толкова голямо опустошение сред белите, а са погубили по-малко от половината черни. Този въпрос сякаш възпроизведе цялата картина на чумата пред очите на испанеца и трагично му напомни за обезлюдяването на кабината му, където преди бил обкръжен от толкова приятели и офицери, та ръката му затрепера, лицето му прибеля и той заговори несвързано; но веднага нормалният спомен от миналото като че ли беше изместен от ненормалните страхове на настоящето. Той впери вторачен поглед в пространството пред себе си. А там не се виждаше нищо, освен ръката на слугата му, която буташе бутилката „Кънери“ към него. Най-последно няколко глътки го възстановиха донякъде. Той започна да говори несвързано за физическите качества на различните раси, как едни проявяват по-голяма устойчивост към

някои болести, отколкото други. Тази мисъл беше нещо ново за събеседника му.

Сега капитан Дилейноу, който смяташе да отвори въпроса за паричната част на поетия спрямо него ангажимент — особено по отношение на новия комплект от корабни платна и други такива, за които трябваше да се отчете пред собствениците на своя кораб; и тъй като, естествено, предпочиташе да говори по тези работи на четири очи, искаше му се слугата да се оттегли; представляваше си, че дон Бенито можеше да се лиши от грижите му за няколко минути. Почака малко обаче; мислеше си, че през време на разговора дон Бенито ще разбере това и ще постъпи правилно, без да бъде подсецан.

Не излезе така обаче. Най-последно, като улови погледа му, капитан Дилейноу му посочи с палец леко назад и пошушна:

— Дон Бенито, извинете, но има пречка, която не ми позволява да ви кажа всичко, което имам да ви казвам.

При тези думи испанецът прибягна; капитан Дилейноу сметна, че това е, защото намекът някак засягаше слугата му. След мигновена пауза той увери госта си, че присъствието на черния няма да е пречка; защото откакто загубил офицерите си, той направил Бабоу (чиято главна служба сега се оказала капитан на робите) не само свой постоянен прислужник и компаньон, но и довереник във всичките си работи.

След тези думи нямаше повече какво да се каже; макар че всъщност капитан Дилейноу все пак почувствува една сянка от раздразнение, че такова малко негово желание остана неудовлетворено, и то от човека, на когото той смяташе да направи такива съществени услуги. Това е само негов каприз — помисли си той и като напълни чашата си, пристъпи към работа.

Определи цената на платната и на другите неща. Но докато ставаше това, американецът забеляза, че макар първоначалното му предложение да се притече на помощ да беше посрещнато с трескаво оживление, сега, когато въпросът стигна до търговска сделка, срещна безразличие и апатия. Всъщност дон Бенито даваше вид, като че ли се съгласява да изслуша подробностите повече от зачитане на обикновеното приличие, отколкото от някакво впечатление, че се касае до важна изгода за него самия и за пътуването му.

Скоро това негово държане стана още по-сдържано. Напразно остана всяко усилие да бъде въвличен в разговор. Измъчван от мрачното си настроение, той седеше и само си подръпваше брадата, а ръката на слугата, ням като фигурата на стената, само буташе насреща му бутилката „Кънери“ без особен резултат.

Като привършиха обяда, седнаха на покритата с възглавници греда под прозореца; слугата постави една възглавница зад господаря си. Голямата продължителност на затишието вече се отразяваше на атмосферата. Дон Бенито въздъхна тежко, като че ли не му достигаше въздух.

— Защо не се оттеглим в малката каюта — рече капитан Дилейноу, — там има повече въздух.

Домакинът обаче седеше мълчалив и неподвижен.

Междувременно слугата коленичи пред него с голямо ветрило от пера. А Франсиско, който влезе на пръсти, подаде на негъра малка чашка с ароматична вода, с която от време на време той разтриваше челото на господаря си и пригладваше косата на слепоочието, както бавачките на малките деца. Не продумваше ни дума. Само гледаше господаря си в очите, като че ли чрез гледката на безмълвната му вяроност искаше да ободри духа на дон Бенито в цялото му нещастие.

Скоро камбаната на кораба удари два часа и през прозореца на каютата се почувствува леко шумолене откъм морето — и то от желаното направление.

— Ето — извика капитан Дилейноу — аз ви казах, дон Бенито, вижте!

Той стана на крака и заговори с много оживен тон, с цел да пораздвижи събеседника си. Макар обаче аленото перде на задния прозорец до него да затрептя в този миг до бледата му буза, дон Бенито сякаш още по-малко се зарадва на ветреца, отколкото на безветрието.

„Бедният човек, помисли си капитан Дилейноу, горчив опит го е научил, че само едно прошумоляване не прави вятър, както една ластовичка не прави пролет. Този път обаче греши. Аз ще му изведа кораба на котва и ще му докажа.“

Като намекна леко за немоцното му състояние, той настоя домакинът да си остане на мястото, тъй като той (капитан Дилейноу) с удоволствие ще поеме отговорността да използва най-добре вятъра.

При излизането на палубата капитан Дилейноу се стресна от неочакваната поява на Атуфал, застанал като паметник на прага, подобно на онези скулптирани вратари от черен мрамор, които пазят портите на египетските гробници.

Този път обаче стряскането беше чисто физическо. Присъствието на Атуфал, което странно свидетелствуваше за кротост, дори при неговата начумереност, представляваше пълен контраст с точиларите на секири, които с търпение проявиха своето усърдие; а и двете зрелища показваха, че колкото и да беше халтав изобщо авторитетът на дон Бенито, все пак, когато пожелаеше да го изяви, и най-дивият, и най-грамадният човек трябва повече или по-малко да се преклони пред него.

Капитан Дилейноу грабна един тромпет, който висеше на фалшборда и с твърда стъпка тръгна към предния край на кърмата, като същевременно издаваше нарежданията си, доколкото можеше най-добре на испански език. Неколцина моряци и много негри, всичките еднакво доволни, послушно се заловиха да отправят кораба към пристанището.

Докато даваше някакви нареждания как да поставят едно платно, изведнъж капитан Дилейноу чу един глас да повтаря точно нарежданията му. Обърна се и видя Бабоу, сега в първоначалната му роля на капитан на робите след лоцмана. Тази помощ се оказа ценна. Парцаливи платна и изкривени рейки скоро бяха приведени в сносно състояние и всички въжета бяха теглени и платната нагласявани под звуците на веселата песен на вдъхновените негри.

„Добри хорица, мислеше си капитан Дилейноу, трябва им малко тренировка и от тях ще излязат добри моряци. Та гледай, чак жените теглят и пеят. Това трябва да са от онези ашантийски негърки, от които излизат такива отлични войници, както съм чувал. Но кой е на кормилото? Там ми трябва сигурна ръка.“

И отиде да види.

„Сан Доминик“ се управляваше с тежък лост на кормилото, към който бяха прикрепени големи хоризонтални скрипци. В края на всеки скрипец стоеше един подчинен черен, а между тях в края на лоста, на отговорния пост — един испански моряк, чието лице изразяваше и участие в общата обнадяденост, и упование в идещия вятър.

Той се оказа същият човек, които се бе държал така срамежливо при лебедката.

— А, ти ли си, мой човече? — извика капитан Дилейноу. Хайде, да няма вече овчедушие, гледай пред себе си и дръж кораба така! Вярвам, че си знаеш работата, а? И искаш да стигнем до пристанището, нали?

— Si, Senor^[17] — отговори човекът и като се усмихна под мустак, стисна лоста по-здраво. При тези думи двамата черни, незабелязани от американеца, изгледаха, подозрително моряка.

Като намери, че всичко е наред при кормилото, пилотът отиде напред към бака, да види как стоят работите там.

Сега корабът набра достатъчно сили да посрещне течението. С приближаването на вечерта вятърът сигурно щеше да се засили.

Като извърши всичко необходимо за този момент, капитан Дилейноу даде последните си нареждания на моряците и се върна назад да рапортува за положението на дон Бенито; може би подтикнат и от надеждата, че ще може да размени крадешком някои мисли с него, докато слугата е зает на палубата.

В кабината можеше да се влезе от две противоположни страни под кърмата: едната беше по-напред от другата и следователно водеше през по-дълъг коридор. Капитан Дилейноу забеляза, че слугата е още горе, и взе по-близкия вход — този, за който споменахме преди, при чийто портик стоеше Атуфал, — избърза и когато стигна до прага на кабината, поспря да си поеме дъх. Тогава влезе и думите, с които смяташе да заговори по работата си, бяха на устата му. Като отиваше към испанеца на пейката, чу други стъпки в такт с неговите. От обратната страна идеше слугата с табла в ръка.

„Дявол да го вземе, този предан човек — помисли си капитан Дилейноу, — какво неприятно съвпадение!“

Може би раздражението му щеше да бъде по-друго, ако не беше радостната му вяра, вдъхната от вятъра. Но и сега нещо го бодна, като неволно свърза в ума си Бабоу и Атуфал.

— Дон Бенито — рече той, — нося ви радостни вести: вятърът ще се задържи и ще се засили. Впрочем вашият едър мъжага и часовник, Атуфал, е отвън. По ваша заповед, разбира се?

Дон Бенито се сепна, като че ли усети лека ирония в намека, предаден така благовъзпитано, че не даваше повод за възражение.

„Като че ли го дерат жив, помисли си капитан Дилейноу, къде ли може да го докоснеш, без да го заболи?“

Слугата вървеше пред господаря си и носеше една възглавница; испанецът се сети, че се налага да е учтив, и отговори:

— Имате право. Робът се появява, където сте го видели, по моя заповед; а тя гласи, че ако в даден час съм долу, той трябва да застане и да ме чака.

— А, извинете, но това значи да се отнасяте към бедния човек като към низвергнат бивш крал. А, дон Бенито — продължи усмихнато той, — въпреки цялото своеволие, което допускате в някои работи, боя се, че в основата си сте жесток, коравосърдечен господар.

Дон Бенито пак се затвори в себе си; този път, както си помисли добрият моряк, от истинско угризение на съвестта.

Сега разговорът стана принуден. Напразно капитан Дилейноу насочваше вниманието към вече забележимото движение на носа на кораба, който леко пореше морето. С помръкнал поглед дон Бенито отговаряше лаконично и сдържано.

Постепенно вятърът се засили и тъй като духаше право към пристанището, бързо понесе „Сан Доминик“ напред. След един завой край сушата тюленоловният кораб се показва в далечината.

Междувременно капитан Дилейноу пак отиде на палубата и остана там известно време. Най-после смени курса на кораба, за да осигури достатъчно място на платната при закотвяването, и пак се върна долу за няколко минути.

„Този път ще зарадвам бедния си приятел“, помисли си той.

— Работите вървят все по-добре и по-добре, дон Бенито — извика той, влизайки весело, — скоро ще дойде краят на грижите ви поне за известно време. Защото, нали знаете, когато след дълго и печално пътуване котвата падне в пристанището, като че ли цялата ѝ тежест се вдига от сърцето на капитана. Славно напредваме, дон Бенито. Моят кораб се вижда. Погледнете от този страничен прозорец: с всички платна и въжета, и рейки, хой! „Бечелърз Дилайт“! Дори ми приятелю! А как благотворно действа на човека този вятър! Хайде, тази вечер трябва да изпием чаша кафе с мен. Моят стюард ще ви направи кафе, каквото само султаните пият. Какво ще кажете, дон Бенито, ще дойдете ли?

Отначало испанецът вдигна трескави очи и погледна с копнеж към тюленоловния кораб, докато слугата му се взираше в лицето му с безмълвна тревога. Внезапно старата трескава студенина се възвърна и той се отпусна на възглавницата и замълча.

— Вие не ми давате отговор. Хайде, целият ден вие бяхте мой домакин; нима искате гостоприемството да е само едностранчиво?

— Не мога да дойда — последва отговорът.

— Какво! Та това няма да ви умори. Корабите ще лежат съвсем близо един до друг, на разстояние само колкото да не се ударят при заклащане. Едва ли ще бъде нещо повече от пристъпване от една палуба на друга; все едно от едната стая в другата. Хайде, хайде, не бива да ми отказвате.

— Не мога да дойда — решително и отблъскващо повтори дон Бенито.

Едва запазил последна следа от учтивост, мъртвешки блед, той започна да гризе ноктите си до живеца и хвърли почти гневен поглед към госта си, сякаш раздразнен, че присъствието на чужд човек му пречи да се отдаде напълно на мрачното си настроение. Междувременно откъм прозорците все по-клокочещо и весело идеше звукът от поренето на водата; сякаш го упрекваше за киселото му настроение; като че ли му казваше, че колкото и да се муси, ако ще и да полудее от това, природата не дава пет пари; защото кой му беше крив, моля?

Настроението обаче все повече се понижаваше, колкото вятърът се извисяваше.

В този човек се чувствуваше нещо, което толкова надминаваше всяко обикновено недружелюбие или намусеност, проявявана досега, че дори търпеливото благодушие на гостенина му не можеше да го понася повече. Съвсем в недоумение как да си обясни това поведение и като считаше, че болест и ексцентричност, колкото и силни да са те, не са задоволително извинение, а същевременно напълно сигурен, че нищо в собственото му държане не би могло да оправдае такова поведение, честолюбието на капитан Дилейноу започна да се събужда. Той самият стана сдържан. Испанецът обаче остана безразличен към всичко. Тогава капитан Дилейноу го остави и пак излезе на палубата.

Сега корабът беше на по-малко от две мили разстояние от тюленоловния кораб. Тюленоловният кораб се спусна насреща им.

С две думи, двата кораба благодарение на уменията на лоцмана, скоро застанаха на котва в съседство един с друг.

Преди да се завърне на своя кораб, капитан Дилейноу смяташе да съобщи на дон Бенито практическите подробности по услугите, които щеше да му направи. При сегашното положение на нещата обаче, тъй като не искаше да се излага пак на обиди, реши, понеже вече е закотвил благополучно „Сан Доминик“, веднага да го напусне, без да отваря повече дума за гостоприемство или сделка. Той отложи за неопределено време по-нататъшните си планове и смяташе да съобрази бъдещите си действия с бъдещите обстоятелства. Корабът му беше готов да го посрещне; домакинът му обаче все още се бавеше долу. Е, помисли си капитан Дилейноу, ако неговото възпитание е оскъдно, толкова повече се налага аз да проявя моето. Той слезе в каютата да се сбогува официално, а може би и малко укорително. За голямо негово задоволство обаче дон Бенито, като че ли повлиян от държането, с което обиденият му гост му бе отвърнал, сега стана скромно на крака, придържан от слугата си, и разтреперан, стисна ръката на капитан Дилейноу; така развълнуван, че не можеше да проговори. Добрите изводи от тази постъпка обаче бързо станаха на пух и прах, когато той отново изпадна в предишната си сдържаност, и още по-мрачен, отбягвайки погледа на госта, мълчаливо седна отново на възглавницата си. Капитан Дилейноу също съответно охладня наново, поклони се и се оттегли.

Едва стигнал до средата на тесния коридор, тъмен като тунел, който водеше от каютата до стълбите, когато чу звук, подобен на камбаната, която удрят при екзекуции в двора на затвора. То беше ехото от пукнатата камбана на кораба, която отмерваше часовете и отекваше в подземния свод. Изведнъж по необорима фаталност умът му откликна на знамението и закипя от суеверни подозрения. Той се спря. В картини, по-бързи от тези изречения, през главата му минаха най-малките подробности на всичките му предишни съмнения.

Досега доверчивото му добродушие с твърде голяма готовност намираще извинения за основателните му страхове. Защо испанецът, излишно изискан понякога, сега пренебрегваше обикновеното приличие, като не изпращаше до брега заминаващия си гост? Дали

неразположението му забраняваше това? Неразположението не му бе попречило да направи по-уморителни усилия този ден. Пак се сети за последното му двусмислено поведение. Той бе станал на крака, стиснал бе ръката на госта си, бе посегнал към шапката си и после в един миг всичко пак се бе помрачило в злокобно мълчание и униние. Дали това не означаваше краткотрайно, разкаяно умилюване в последния момент на някой долен заговор, последвано от безпощадно връщане към него? Последният му поглед като че ли казваше злокобно и все пак примирено вечно сбогом на капитан Дилейноу. Защо бе отклонил поканата да посети тюленоловния кораб тази вечер? Или испанецът не беше така закоравял като евреина, който не се бе отказал да вечеря на масата на онзи, когото същата вечер смяташе да предаде? Какво означаваха тези енигми от целия ден и тези противоречия, освен желание да приспят бдителността му, преди да нанесат някакъв неочакван удар? Уж непреклонен бунтовник, а всъщност неотменна сянка, Атуфал в този момент се мяркаше във врата пред прага. Той приличаше на нещо повече от страж. Кой го бе поставил там на своя глава? Дебнеше ли някого негърът сега?

Испанецът, зад гърба му — неговият човек отпреди му: неосъзнато той предпочете да се втурне от тъмнината към светлината.

Следният миг със стиснати зъби и юмруци той отмина Атуфал и застана обезкуражен на светлината. Като видя спретнатия си кораб спокойно закотвен и така близко, че да извика, ще го чуят; като видя и домашната си лодка търпеливо да подскача на късите вълни край „Сан Доминик“ и познатите лица в нея; и после като се озърна на палубата и видя чистачите на кълчища все така сериозно да въртят пръсти и чу ниското свистене и усърдното бръмчене на точиларите на секирките, които продължаваха безкрайното си занимание; и най-вече като видя благодушната картина на природата, която се отдаваше на невинната си вечерна почивка; слънцето, скрито в тихия бивак на запада, пръскаше мека светлина като светлика от шатрата на Аврама^[18]; когато обаяните му очи и уши възприеха всичко това заедно с окованата фигура на негъра, стиснатите му зъби и юмруци се отпуснаха. Той пак се усмихна на призраците, които се подиграваха с него, и почувствува сянка от угризение, че като им се бе поддал, макар и за миг, косвено е показал почти безбожно съмнение в непрестанната бдителност на провидението над него.

Трябваше да се позабави малко, докато съгласно нарежданията му лодката бъде закачена край мостика. През това време някакво тъжно задоволство обземаше капитан Дилейноу при мисълта за добрите услуги, които този ден бе направил на чужд човек. „Е, мислеше си той, след добри дела съвестта никога не е неблагодарна, колкото и неблагодарна да е облагодетелствуваната страна.“

В следващия миг той вече слизаше в лодката и кракът му допираше първото стъпало на бордовата стълба, с лице обърнато към палубата. Изведнъж чу някой да го вика учтиво по име; за своя приятна изненада видя дон Бенито да идва към него, излъчващ необичайна енергия, като че ли в последния момент да изкупи своята неучтивост. С инстинктивна добросъщност капитан Дилейноу отдръпна крака си, обърна се и тръгна насреща му. Докато стори това, нервното нетърпение на испанеца се увеличи, но жизнената му енергия отслабна; така че за да го придържи по-добре, слугата му сложи ръката на господаря си върху голото си рамо и като я държеше нежно там, му служеше един вид за патерица.

Когато двамата капитани се срещнаха, испанецът пак трескаво улови ръката на американеца и същевременно го загледа напрегнато в очите, но както и преди беше твърде развълнуван, за да заговори.

„Не бях справедлив към него, упрекна се капитан Дилейноу; привидната му студенина ме измами; той в никой случай не е искал да ме обиди.“

Междувременно, сякаш от страх да не би продължителността на сцената да разстрои прекалено много господаря му, слугата гледаше да я прекрати. И така, в ролята на патерица, той тръгна към мостика между двамата капитани; в същото време, като че ли изпълнен с любезно разкажание, дон Бенито не изпускаше ръката на капитан Дилейноу, стиснал я през тялото на черния.

Скоро стигнаха до борда на кораба и погледнаха в лодката, чийто екипаж гледаше с любопитство нагоре. В очакване испанецът да освободи ръката му и вече малко смутен, капитан Дилейноу вдигна крак да прекрачи прага на отворения пасарел; но дон Бенито все още не пускаше ръката му. И тъй с развълнуван глас той рече:

— Аз не мога да дойда по-нататък; тук трябва да ви кажа сбогом. Сбогом, мили, мили дон Амейса. Вървете, вървете! — И изведнъж,

като отскубна ръката си, рече: — Вървете и бог да ви пази по-добре от мен, мой най-добър приятелю.

Твърде развълнуван, на капитан Дилейноу му се искаше да остане още малко; но като срещна кротко умолителния поглед на слугата, той се сбогува с натъжено сърце и слезе в лодката, последван от продължителните печални възгласи на дон Бенито, който остана прикован на пасарела.

Капитан Дилейноу седна в кърмата, отправи последен поздрав и даде нареждане да подкарат лодката. Екипажът държеше нащрек веслата. Лодкарят отблъсна лодката достатъчно, да даде простор на страничните весла. В момента, в който извърша това, дон Бенито скочи през фалшборда и падна в краката, на капитан Дилейноу; същевременно се провикна към кораба си, но с такъв яростен глас, че никой в лодката не можа да разбере думите му. В същия миг трима испански моряци, сякаш в различна степен глупави, цопнаха в морето от три различни и отдалечени части на кораба и заплуваха подир капитана си, сякаш устремени да му се притекат на помощ.

Смаяният офицер на лодката тревожно запита какво означава това. Капитан Дилейноу погледна насмешливо към непонятния дон Бенито и отговори, че колкото се отнася до него, той нито знае, нито го е грижа; изглеждаше обаче, като че ли испанецът си е втълпил в главата да внуши на хората си впечатлението, че лодката иска да го отвлече.

— Или пък... гребете на живот и смърт — прибави той обезумял, втренчил поглед в гръмналата врява на кораба, над която се чуваше тревожната камбана на точиларите на секирките; и като стисна дон Бенито за гърлото, добави: — Този коварен пират крои гибелта ни!

Тук, като че ли да потвърди думите му, горе на перилото се показва слугата с меч в ръка, готов да скокне, сякаш в отчаяната си преданост да бъде в помощ на господаря си докрай; в същото време, изглежда, за да помогнат на черния, тримата испански моряци се опитваха да се покатерят в претоварения нос на лодката. Междувременно целият рояк негри, вероятно раздразнени от опасното положение на капитана им, надвиснаха от фалшборда като покрита със сажди лавина.

Всичко това заедно с предишните и последвалите събития стана с такава обърквана скорост, та минало, настояще и бъдеще се сляха в

едно.

Като видя, че негърът иде, капитан Дилейноу захвърли испанеца встрани почти в момента, в който го стисна за гърлото, и чрез това отдръпване несъзнателно смени мястото си, така че с вдигнати ръце бързо успя още при падането му да улови слугата, който държеше ножа си насочен към сърцето на капитан Дилейноу и, изглежда, бе смятал да уцели скока си точно там. Оръжието му беше изтръгнато и нападателят хвърлен на дъното на лодката, която сега с освободени гребла, запори морето.

По това време капитан Дилейноу, от една страна, стискаше с лявата си ръка полуклюмналия дон Бенито, без да обръща внимание, че той е занемял в припадък, а от другата — с десния си крак натискаше проснатия негър; дясната му ръка пък натискаше задното гребло, за да увеличи скоростта, и с поглед, вперен напред, насърчаваше хората си да напрегнат всички сили.

Тук офицерът на лодката, който най-последно успя да отблъсне испанските моряци и с извърнато назад лице помагаше сега на моряка, който гребеше при носа на лодката, изведнъж извика на капитан Дилейноу да види какво прави негърът; в същото време един гребец португалец му извика да внимава какво говори на негъра испанецът.

Капитан Дилейноу погледна в краката си и видя, че слугата се прицелва с втора кама — по-малка, предварително скрита в пояса му — с която като змия се виеше на дъното на лодката и се целеше в сърцето на господаря си, а мъртвешки пребледнялото му лице изразяваше най-съкровено му намерение; испанецът пък, полузадавен, напразно се отдръпваше и говореше пресипнало нещо, понятно само за португалеца.

В този миг през така дълго замъглявания ум на капитан Дилейноу блесна лъч на прозрение и осветли с неочаквана яснота цялото тайнствено държане на Бенито Серено и всички загадъчни събития през деня, както и цялото пътуване на „Сан Доминик“. С един силен удар той свали ръката на Бабоу, но сърцето му го порази с още по-силен удар. С безкрайно състрадание той пусна дон Бенито. При скачането си в лодката черният бе възнамерявал да убие дон Бенито, не капитан Дилейноу.

Капитан Дилейноу държеше двете ръце на негъра и като погледна към „Сан Доминик“, сега, когато пердето падна от очите му,

видя; че негрите не са объркани или смутени, нито обезумели от тревога по дон Бенито, но са свалили маската си и размахват секирки и ками в свиреп пиратски бунт. Шестимата ашантийци танцуваха на горната палуба, като изпаднали в екстаз черни дервиши. Възпрепятствувани от противниците си да скочат във водата, испанските слуги, бързаха към най-високите рейки, докато няколкото испански моряци, които не бяха скочили в морето, защото, не бяха така пъргави, се мяркаха на палубата, безпомощно смесени с черните.

Междувременно капитан Дилейноу поздрави собствения си кораб, нареди да вдигнат бакбордовете и да извадят оръдията. По това време котвеното въже на „Сан Доминик“ беше вече прерязано; единият му край се отметна и свлече брезентовото покривало на носа, та когато избелелият корпус на кораба се изви към океана, внезапно разкри вместо някаква декоративна фигура самата смърт във вид на човешки скелет; под него се белееха написани с тебешир думите „Следвай водача си“.

При тази гледка дон Бенито скри лицето си и заридя:

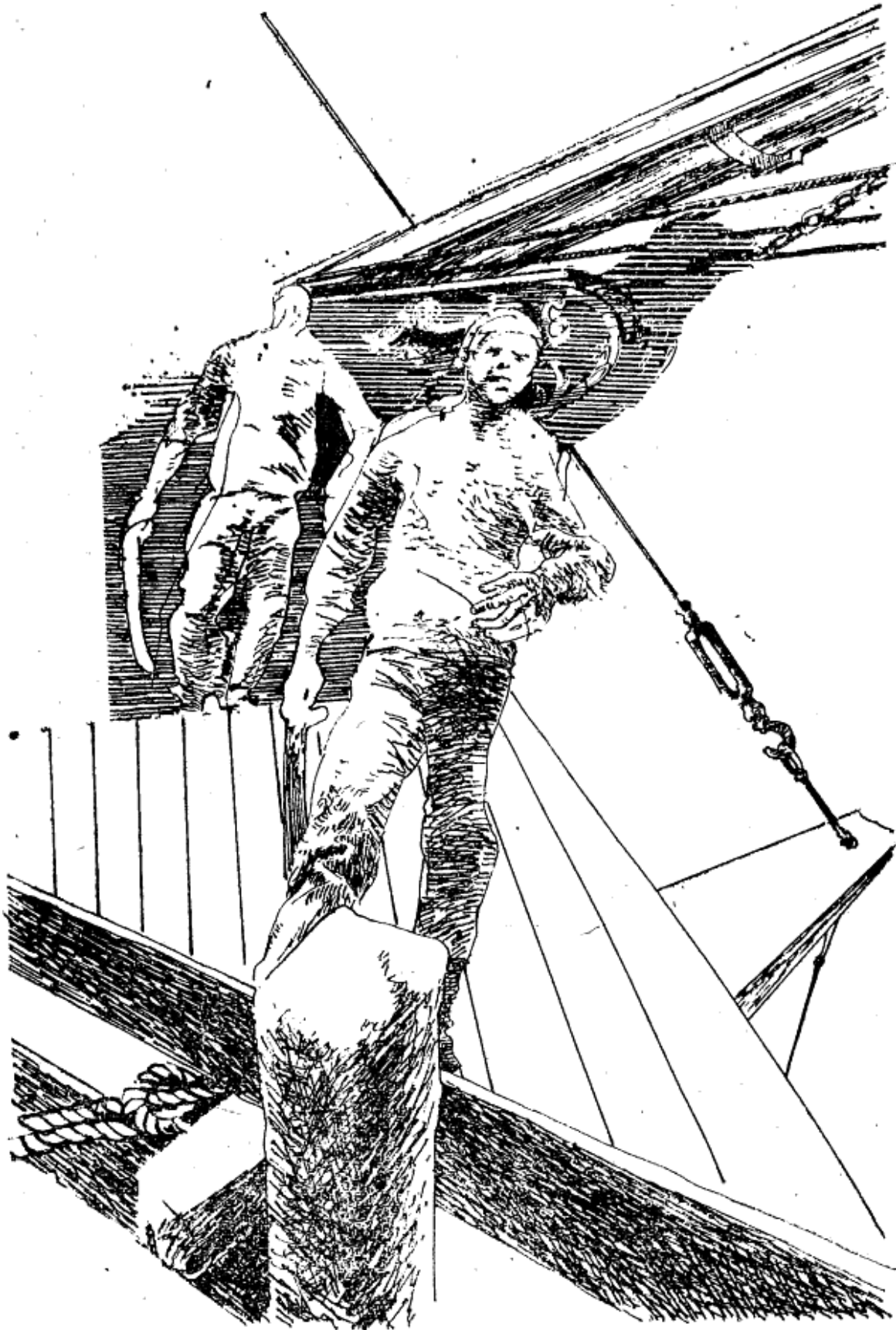
— Това е той, Аранда! Моят убит, непогребан приятел!

Като стигнаха до тюленоловния кораб, капитан Дилейноу извика да дадат въжета, върза негъра, който не се съпротивяваше, и нареди да го изтеглят на борда. След това смяташе да подкрепи почти безпомощния дон Бенито да се изкачи на борда на кораба, но дон Бенито, колкото и немощен да беше, отказа да се помръдне или да го помръднат, докато първо не заведат негъра долу, за да не го вижда повече. Скоро му казаха, че това е сторено, и той вече не се боеше да се изкачи. Лодката беше върната веднага да прибере тримата плуващи моряци. Междувременно оръдията бяха в готовност, макар че, тъй като „Сан Доминик“ се бе плъзнал малко назад от тюленоловния кораб, само най-задното можеше да стигне до прицела; с него те дадоха шест залпа; с намерение да осакатят беглеца кораб, като му свалят мачтите. Обаче само няколко незначителни въжета бяха откъснати. Скоро корабът излезе от обсега на оръдията и се насочи извън залива; негрите се натрупаха около бушприта^[19], ту крещейки подигравателно към белите, ту приветствувайки с вдигнати ръце смрачаващата се шир на океана — грачещи врани, избягнали ръката на ловеца.

Първият импулс беше да опънат въжетата и да се впуснат подир тях. Като пообмислиха малко обаче, решиха, че преследването с

китоловната лодка и мауна ще е по-разумно.

Капитан Дилейноу запитва дон Бенито какво огнестрелно оръжие имат на борда на „Сан Доминик“ и той му отговори, че нямат никакво използваемо такова, защото през първите етапи на бунта един от пасажерите, сега вече мъртъв, тайно повредил спусъците на няколкото пушки, които имали. Дон Бенито обаче умоляваше американеца с всичките сили, които му бяха останали, да не се впускат в преследването с кораба, нито с лодки, защото негрите вече се оказали такива главорези, че ако ги нападнали сега, можело да се очаква само да изколят нацяло белите. Но като считаше, че това предупреждение иде от човек, чийто дух е сломен от страдания, американецът не се отказа от намеренията си.

Лодките бяха стегнати и снабдени с оръжие. Капитан Дилейноу нареди двадесет и петима мъже да влязат в тях. И когато той сам се приготви да ги оглави, дон Бенито сграбчи ръката му.

— Какво? Нима спасихте моя живот, сеньоре, за да загубите напразно вашия?

Офицерите също по причини, засягащи интересите им и тези на пътуването, както и от дълг към притежателите на кораба, се възпротивиха горещо на участието на командира им в преследването. Като прецени за миг възраженията им, капитан Дилейноу се видя принуден да остане; той постави начело на групата главния си помощник-капитан — силен физически и решителен човек, който някога бе служил на капер, и както шушукали неприятелите му, бил бивш пират. За да насърчи повече моряците си, той им каза, че испанският капитан счита кораба си почти загубен; че корабът и товарът му, който включвал малко злато и сребро, стрували над десет хиляди дублона. Ако го завземат, голяма част ще бъде тяхна. Моряците отговорили с радостни възгласи.

Бегълците сега вече бяха почти в открито море. Свечеряваше се; луната обаче изгриваше. След усилено и продължително гребане лодките се приближиха до кърмата на кораба и на подходящото разстояние заеха на греблата си позиция, удобна за стрелба. Тъй като нямаха, куршуми, за да им отвърнат, негрите отговориха с рев. При втория залп обаче те, като индианците, запратиха секирките си. Една отсече пръстите на един моряк. Друга удари носа на китоловната лодка, пресече въжето и остана забита в планшира като дърварска брадва. Помощник-капитанът я издърпа още треперееща и я метна обратно. Върнатата ръкавица сега се заби в разбитата квартал-галерия и остана там.

Тъй като негрите бяха много разярени, белите се държаха на разстояние. Те се въртяха точно извън обсега на замаяните секирки, за да може с оглед на предстоящия сблъсък да подмамят черните да се обезоръжат напълно от най-смъртоносното си оръжие за ръкопашен бой, изхвърляйки го глупашки в морето като халосни снаряди. Скоро обаче негрите се досетиха за тази стратегия и престанаха, но не преди много от тях да бяха принудени да заменят загубените си секирки с лостове от лебедката; смяна, която, както се очертаваше, се оказа в края на краищата от полза за нападателите.

През това време поради силния вятър корабът продължаваше да пори вълните; лодките ту изоставаха назад, ту се приближаваха и изстрелваха нови залпове.

Стрелбата беше насочена главно към кърмата, защото сега негрите се скупчиха главно там. Целта обаче не беше да се избият или осакатят негрите. Възнамеряваха да ги пленят заедно с кораба. А за да стане това, трябваше да се завземе корабът; нещо, което не можеше да стане с лодки, докато той плаваше така бързо.

Тогава една мисъл хрумна на помощник-капитана. Като видя, че испанските слуги са все още горе по въжетата на мачтата, колкото може по-нависоко, той извика да слязат до рейките и да прережат въжетата на платната. И те го сториха. В това време по причини, които ще се изложат по-нататък, бяха убити двама испанци в моряшка униформа, които много се хвърляха в очи; и то не от залповете, но с нарочен прицел; а както после се разбра, през време на един от залповете били също убити Атуфал, негърът и испанецът на кормилото. При тази загуба, от една страна, на платна, от друга — на екипаж корабът не можеше да се управлява от негрите.

Със скърцащи мачти той се обърна тежко към вятъра; носът му бавно се люшна в обзора на лодките, а скелетът проблясваше в лунния хоризонт и хвърляше огромна нащърбена сянка върху водата. Призракът протягаше една ръка, като че ли даваше знак на белите да отмъстят за него.

— Следвай водача си — извика помощник-капитанът и лодките завзеха кораба, една от предния и друга от задния му нос. Харпуни и саби се кръстосваха с брадви и лостове. Сгушени една до друга върху дългата лодка в средата на кораба, негърките надаваха плачевен вой, на който отекваше звънът на стоманата.

За известно време успехът на нападението беше несигурен; негрите се втурнаха да го отбият; полуотблъснатите моряци, които още не можеха да стъпят на борда, се биеха като кавалеристи от седлото на коня, единият им крак праметнат през фалшборда, а другият — отвън, и въртяха сабите си като каруцарски камшици, но напразно. Замалко не ги надвиха, когато накрая, сплотени в група като един човек, скочиха с „ура“ на борда, където, примесени с черните, те неволно се разединиха пак. За няколко мига настъпи някакво смътно, приглушено свистене, като че ли риба меч се совваше насам-натам под водата между стада от

черна риба. Скоро сплотени отново, с участието на испанските моряци, белите спечелиха надмощие и неудържимо изтикаха черните към кърмата. Главната мачта обаче се превърна в барикада от бурета и чували от единия до другия край на кораба. Тук негрите се обърнаха кръгом и макар да отхвърляха с презрение предложенията за мир или примирие, все пак им се искаше да отдъхнат малко. Непоколебимите моряци обаче прескочиха бариерата и пак затегнаха редиците си. Изтощени, сега черните се биеха отчаяно. Червените им езици висяха като на вълци от черните им уста. Белите моряци обаче стискаха зъби; не продумваха ни дума; и след още пет минути корабът беше превзет.

Около двадесетина негри бяха убити. С изключение на онези, които пострадаха от куршумите, много от тях бяха обезобразени; раните им — повечето нанесени от дългите харпуни — приличаха на оголените рани на англичаните при Престън Пенз^[20], нанесени от дългите сърпове на хайлендерите. От другата страна никой не беше убит, макар че неколцина бяха ранени; някои сериозно, включително помощник-капитана. Останалите живи негри бяха временно затворени, а корабът, отвлечен на буксир в пристанището, в полунощ отново лежеше на котва.

Изпускайки последвалите случки и приготовления, достатъчно е да кажем, че след двудневния ремонт двата кораба отплаваха заедно за Консепсион в Чили и оттам за Лима, в Перу, където цялата афера беше разследвана от начало до край пред вицекралските съдилища.

Макар че към средата на пътуването злочестият испанец се поотпусна и започна да дава признаци на подобро здраве и поукрепнала воля, все пак, както и сам предчувствуваше, малко преди да пристигнат в Лима, състоянието му отново се влоши и накрая той така отпадна, че трябваше да го изнесат на ръце до брега. Като чу за неговата история и за тежкото му състояние, един от многото религиозни институти в „Града на кралете“ му даде гостоприемен подслон, където и лекарят, и свещеникът бяха негови болногледачи, а един член на ордена доброволно пожела да бъде денонощно негов специален пазител и утешител.

Следните извадки, приведени от официалните испански документи, надяваме се, ще хвърлят светлина върху предшествувания разказ, както и ще разкрият преди всичко истинското изходно

пристанище и истинската история на пътуването на „Сан Доминик“ до момента, когато той е акостирал на остров Санта Мария.

Преди обаче да дойдат извадките, може би ще е добре да направим една забележка като предговор.

Избраният между многото други документи за частичен превод съдържа показанието на дон Бенито Серено, първото, взето по делото. Някои от разкритията, които то съдържа, на времето бяха сметени за съмнителни и по научни, и по естествени причини.

Съдът, би бил склонен да мисли, че лицето, което даваше показанията, е умствено малко разстроено от недавнашните събития и бълнува за неща, които е невъзможно да са се случили.

Последвалите показания на останалите живи моряци обаче, които подкрепиха разкритията на техния капитан по някои от най-странните подробности, вдъхнаха доверие и към останалото, така че съдията при окончателното си решение обоснова смъртните си присъди върху изказвания, които при липса на потвърждение би счел за свой дълг да отхвърли.

* * *

„Аз, дон Хосе де Абос и Падила, нотариус на Негово Величество за приходите на кралското съкровище и Регистъра на провинцията, и Държавен нотариус на Свещения поход на тази епархия и пр.

Удостоверявам и заявявам, както изисква законът, че по криминалното дело, започнато на 24 септември в лято хиляда седемстотин и деветдесет и девето, срещу сенегалските негри от кораба «Сан Доминик», пред мен бяха дадени под клетва следните показания:

ПОКАЗАНИЯ НА ПЪРВИЯ СВИДЕТЕЛ

дон БЕНИТО СЕРЕНО

В същия ден, и месец, и година, Негово благородие, доктор Хуан Мартинес де Дозас, съветник при Кралския съвет и посветен в законите на тази провинция, призова капитана на кораба «Сан Доминик», дон Бенито Серено, да

се яви пред съда, което той извърши на носилка, придружен от монаха Инфелес; от когото той прие пред дон Хосе де Абос и Падила, държавен нотариус на Свещения поход, клетва, която положи пред господата бога и пред кръста; под която той обеща да каже истината за всичко, което знае и което го питат; и след като бе разпитан съгласно смисъла на закона, по който започва този процес, той каза, че на 20 май миналата година тръгнал с кораба си от пристанището Валпарайзо^[21] за това на Каляо^[22]; натоварен с различни произведения на страната със сто и шестдесет негри от двата пола, повечето от които били собственост на дон Алесандро Аранда, джентълмен от град Мендоса; че екипажът на кораба се състоял от тридесет и шест души, освен лицата, които пътували като пасажери; че негрите били отчасти следните:“

(Тук в оригинала следва списък на петдесетина имена, описания и възраст, събрани от някои възстановени документи на Аранда и по възпоминания на свидетеля, които са взети само отчасти.)

— Един около осемнадесет-деветнадесетгодишен младеж, на име Хосе, който прислужвал на господаря си, дон Алесандро, и който говорел добре испански, тъй като му служил около четири-пет години;... един мулат, на име Франсиско, стюард, с хубаво телосложение и глас, пял в хора на валпарайзките църкви, роден в провинцията Буенос Айрес, около тридесет и пет годишен... Един хитроумен негр, на име Дагоу, който бил дълги години гробокопач между испанците, около четиридесет и пет годишен... Четирима стари негри, родени в Африка, от шестдесет до седемдесетгодишни, но здрави, калафатари^[23] по професия, чиито имена са следните:

— първият се наричал Мюри и бил убит (както и синът му, наречен Диамело); вторият — Накта; третият — Йола, също убит; четвъртият — Гофан; и шестима пълновръстни негри, от тридесет до четиридесет и пет годишни, всичките сурова стока, родени между ашантийците — Мартинки, Ян, Лекбе, Матенда, Ямбайо,

Аким; четирима от тях — убити;... един силен негър, наречен Атуфал, за когото се смятало, че бил главатар в Африка, та собствениците особено държали на него; и един дребен негър от Сенегал, който бил само от няколко години между испанците, около тридесетгодишен, чието име било Бабоу;... че не помнел имената на другите, но все още очаквал да се намерят останалите книжа на дон Алесандро и тогава съответно ще ги предаде на съда;... и тридесет и девет жени и деца от всички възрасти.

(След списъка показанието продължава, както следва)

... Че всичките негри спели на палубата, както било обичайно при това мореплаване, и никой не носел вериги, защото собственикът, неговият приятел Аранда, му казал, че всичките са кротки; че на седмия ден, след като напуснали пристанището, в три часа сутринта, когато всички испанци спели освен двамата офицери на вахта, които били боцманът Хуан Роблес и дърводелецът Хун Батиста Гайете, и кормчията със слугата си, негрите внезапно се разбунтували, наранили тежко боцмана и дърводелеца и един след друг убили осемнадесет от спящите на палубата мъже, някои с ръчни лостове и секири, а други, като ги хвърлили живи през борда, след като ги завързали; че от испанците, той мисли, на борда оставили завързани само седем души, за да управляват кораба, и други трима-четирима, също останали живи, като се скрили. Макар че през време на бунта негрите станали господари на люка, шест-седем ранени минали през там за корабния лазарет без никаква пречка от тяхна страна; през време на бунта помощник-капитанът и още едно лице, чието име той не си спомня, се опитали да се изкачат горе през люка, но тъй като още в началото били ранени, трябвало да се завърнат в каютата; че свидетелят решил призори да се изкачи по стълбата от каютата на палубата, където стояли негърът Бабоу, като предводител, и Атуфал, неговият помощник, и започнал да ги увещава да престанат да вършат такива жестокости, като същевременно ги

запитал какво искат и какво смятат да правят, и сам предложил да изпълнява заповедите им; че въпреки това те в негово присъствие хвърлили в морето трима души завързани, живи; че те казали на свидетеля да се приближи и че няма да го убият; че като сторили това, негърът Бабоу го запитал дали из тези морета има някакви негърски страни, където да могат да бъдат откарани, и той им отговорил „не“; че негърът Бабоу после му казал да ги откарат в Сенегал или до съседните острови Св. Никола; и той отговорил, че това е невъзможно поради голямото разстояние, необходимостта да се заобиколи нос Хорн, лошото състояние на кораба, липсата на припаси, платна и вода; но негърът Бабоу отговорил, че трябва да ги откара на всяка цена; че те ще правят и ще се съобразяват с всичко, което свидетелят изисква по отношение на ядене и пиене; че след дълги преговори той бил просто принуден да задоволи желанието им, защото го заплашвали, че ще избият всички бели, ако не ги закара на всяка цена в Сенегал, и той им казал, че за това пътуване им е нужно на първо място вода; че ще се доближат до крайбрежието, за да вземат вода, и оттам да продължат курса си; че негърът Бабоу се съгласил с това; и свидетелят насочил кораба към междинни пристанища с надеждата да срещне някой испански или чуждестранен кораб, който да им се притече на помощ; че след десетина дни видели земя и продължили курса край нея в околностите на Наска^[24]; че свидетелят забелязал неспокойство у негрите, които започнала да се бунтуват, защото не се осъществило снабдяването им с вода, което негърът Бабоу със заплахи искал да наложи непременно за следващия ден; той му казал, че ясно вижда колко стръмен е брегът и че означените на картата реки не могат да се намерят, и още други доводи, подходящи за обстоятелствата; че най-добре ще е да отидат до остров Санта Мария, където биха могли да се снабдят лесно с вода и припаси, както правели чужденците, тъй като той бил пуст остров; че свидетелят не отишъл в Писко^[25], което било наблизко, нито до кое да е друго пристанище по

крайбрежието, защото негърът Бабоу няколко пъти му подметнал, че ще избие всичките бели в момента, в който зърне кой да е голям или малък град, или селище по бреговете, към които бъдат откарани; че като решил да отиде до остров Санта Мария, както замислил, свидетелят целял да опита по време на пътуването или на самия остров да намери някои кораб, който да им помогне, или да види дали не би могъл да избяга с някоя лодка до близкото крайбрежие на Аруко; за тази цел той веднага променил курса по посока на острова; че негрите Бабоу и Атуфал имали ежедневни съвещания, на които обсъждали какво е необходимо за намерението им да се завърнат в Сенегал, дали да избият всичките испанци и на първо място свидетеля; че осем дни след като тръгнали от крайбрежието на Наска, когато свидетелят бил на вахта, малко след зазоряване и скоро след съвещанието на негрите негърът Бабоу дошъл до мястото, където стоял свидетелят, и му казал, че е решил да убие господаря си, дон Алесандро Аранда, защото той и неговите другари иначе не били сигурни за свободата си, и че за да държи моряците в покорство, желаел да им пригответи едно предупреждение какъв път ще бъдат накарани да поемат, ако някой от тях му се противопостави; и че това предупреждение ще бъде направено най-добре чрез смъртта на дон Алесандро; но точно какво означавало последното, свидетелят не разбрал тогава; а и не би могъл да разбере нещо повече от това, че се замисля смъртта на дон Алесандро; освен това негърът Бабоу предложил на свидетеля, преди да бъде извършено замисленото, да извика помощник-капитана Ранетц, който спял в каютата от страх да не би, както подразбрал свидетелят, помощник-капитанът, който бил добър мореплавател, да бъде убит заедно с дон Алесандро и останалите; че свидетелят, който бил приятел с дон Алесандро от юношеските си години, всякак се молел и увещавал, но всичко било безполезно; защото негърът Бабоу му отговорил, че работата не може да се възпре и че всичките испанци рискуват смъртта си,

ако се опитат да попречат на волята му в тази работа и в коя да е друга; че в този конфликт свидетелят повикал помощник-капитана, Ранетц, който бил принуден да се отстрани, и веднага негърът Бабоу заповядал на ашантиеца Мартиники и на ашантиеца Лекбе да отидат да извършат убийството; че тези двамата слезли със секирките долу в каютата на дон Алесандро; че още полужив и обезобразен, те го извлекли на палубата; че искали в това състояние да го хвърлят в морето, но негърът Бабоу ги възпрял, като заповядал убийството да се довърши на палубата пред него, което било сторено, и след това по негово нареждане занесли тялото долу, в предната част на кораба; че свидетелят не го видял повече в продължение на три дни;... че дон Алонсо Сидоние, старец, дългогодишен жител на Валпарайзо и наскоро назначен на цивилна служба в Перу, закъдето пътувал като пасажер, в това време спял в каютата срещу тази на дон Алесандро, че като се събудил, стреснат от виковете му, и като видял негрите с кървавите секири в ръце, той се хвърлил в морето през един прозорец наблизко и се удавил, без свидетелят да може да му помогне или да го извлече; че скоро след убийството на Аранда те извели на палубата първия му братовчед, дон Франсиско Маса от Мендоса, мъж на средна възраст, и младият Дон Хоакин, маркиз Арамбоаласа, дошъл наскоро от Испания с испанския си слуга Понсе, и тримата млади чиновници на Аранда, Хосе Мосаири, Лоренсо Баргас и Ерменегилдо Гандикс, всичките от Кадис; че негърът Бабоу с цел, която по-после ще се изясни, оставил живи дон Хоакин и Ерменегилдо; но дон Франсиско Маса, Хосе Мосаири и Лоренсо Баргас с Понсе, слугата заедно с боцмана Хуан Роблес, помощник-боцманите Мануел Вискайа и Родериго Урта и четирима моряци негърът Бабоу заповядал да бъдат хвърлени живи в морето, макар че те не оказали никаква съпротива, нито пък се молели за нещо друго освен за милост; че боцманът Хуан Роблес, който знаел да плува, се задържал най-дълго над водата, проявявал разкаяние и с последните думи, които изрекъл,

натоварил свидетеля да поръча да прочетат литургия за душата му пред светлата Дева покровителка;... че през следващите три дни свидетелят, несигурен за съдбата на останките на дон Алесандро, често питал негъра Бабоу къде са и ако още са на борда, дали ще ги запазят, за да бъдат погребани на сушата, и го молел да се разпореди за това; че негърът Бабоу не отговорил нищо до четвъртия ден, когато при изгрев-слънце свидетелят излязъл на палубата и негърът Бабоу му показал един скелет, който бил поставен на мястото на емблемната фигура на кораба, статуята на Христофор Колумб, откривателят на Новия свят; че негърът Бабоу го запитал чий скелет е този и дали поради белотата му не мисли, че е на някой бял; че когато той си закрил лицето, негърът Бабоу се приближил до него и рекъл нещо в този смисъл:

— Бъди верен на черните отгук до Сенегал или духом, както и телом, ще последваш водача си. — И посочил към носа на кораба;... че същата сутрин негърът Бабоу извел един по един всички испанци и ги питал чий е този скелет и не мислят ли, че ако се съди по белотата му, трябва да е на някой бял; че всеки испанец закрил лице; тогава негърът Бабоу повторил пред всеки един думите, които вече бил казал на свидетеля;... че те (испанците), след това били събрани при кърмата на кораба и негърът Бабоу им държал слово и казал, че вече е свършил всичко; че свидетелят (като навигатор на негрите) може да продължи курса си, като предупредил и него, и всички тях, че духом и телом ще последват дон Алесандро, ако ги види (испанците) да говорят или съзаклятничат против тях (негрите) — заплаха, която повтарял всеки ден; че преди разказаните последни събития вързали готвача, за да го изхвърлят в морето, защото го чули да казва неизвестно какво против негрите, но накрая негърът Бабоу спасил живота му по искането на свидетеля; че няколко дни след това свидетелят в стремежа си да не пропусне никакви възможности да запази живота на останалите бели говорил на негрите за мир и спокойствие и се съгласил да напише

документ, подписан от свидетеля и моряците, които можели да пишат, както и от негъра Бабоу за него самия и за всичките негри, с който свидетелят се задължавал да ги откара до Сенегал, и че те няма да извършват повече убийства и че той официално ще им припише кораба заедно с товара, с което в този момент се задоволили и смирили... На следващия ден обаче, за да се предпази по-добре от бягството на моряците, негърът Бабоу заповядал да унищожат всичките лодки освен дългата лодка, която не могла да се пусне в морето, и още един катер, който бил в добро състояние, но понеже знаел, че ще е нужен за спускането на буретата за вода, заповядал да го свалят долу в трюма.

* * *

(Тук следват разни подробности по продължителното и объркано мореплаване и случаи на бедствени затишия, от която част правим извадка, а именно:)

— Че на петия ден от затишието, тъй като всички на борда страдали много от жегата и липсата на вода, и петима умрели в припадъци на истерия и лудост, негрите станали раздразнителни и за някакъв случаен жест, който помощник-капитанът Ранетц направил, когато подавал на свидетеля квадранта, и който им се сторил подозрителен — макар да бил невинен, те го убили; но че после съжалявали за това, тъй като помощник-капитанът бил единственият наблюдател на борда освен свидетеля.

* * *

— Че като пропуска други ежедневни събития, които само безполезно ще напомнят миналите злочестини и стълкновения, след седемдесет и три дневно мореплаване,

смятано от деня, в който напуснали Наска, през което време плавали при оскъдни даждби и били измъчвани от гореизложените затишия, най-после пристигнали на остров Санта Мария на седемнадесето число от месец август, в около шест часа след обед, в който час пуснали котва много близо до американския кораб „Бечелърз Дилайт“, на котва в същия залив, командван от великодушния капитан Амейса Дилейноу; но в шест часа сутринта те вече забелязали пристанището и негрите станали неспокойни, щом видели кораба на известно разстояние, тъй като не очаквали да видят там такъв; че негърът Бабоу ги усмирил, като ги уверил, че няма от какво да се боят; че веднага заповядал да покрият с платнище скелета на носа, като че ли за ремонт, и накарал да подредят малко палубите; че известно време негърът Бабоу и Атуфал се съвещавали; че негърът Атуфал искал да отплават веднага, но негърът Бабоу не се съгласил и самостоятелно заобмислял отчаяно какво да прави; че най-после дошъл до свидетеля и му предложил да казва и върши всичко, което свидетелят заявява, че е казал и извършил пред американския капитан;... че негърът Бабоу го предупредил, ако направи най-малко изменение, изрече дума или отпрати поглед, с който само да намекне за миналите събития или настоящото състояние, веднага ще го убие, заедно с всичките му другари и показал камата, която носел скрита, като казал нещо, което, според както го разбрал свидетелят, означавало, че тази кама ще бъде нащрек като окото му; че негърът Бабоу тогава съобщил плана на всичките си спътници, което ги задоволило; после, за да прикрие по-добре истината, измислил много хитрости, някои от които съчетавали и измама, и отбрана; такова било изобретението с шестимата ашантийци, за които вече споменахме и които били неговите главорези; че тях поставил на ръба на кърмата уж да почистват някакви секирки (в сандъци, които представлявали част от товара), но всъщност да ги използват и да ги раздадат при нужда и при даден знак, че между другите хитрини била и тази да показват Атуфал,

неговата дясна ръка, окован, макар че веригите можели да се свалят за миг; че уведомил свидетеля най-подробно каква роля да играе при всяка хитроумица, и с какви приказки да обяснява всеки отделен случай, като го заплашвал винаги с моментална смърт, ако направи и най-малкото изменение; че като съзнавал, че много от негрите ще бъдат необуздани, негърът Бабоу назначил четирима възрастни негри, които били калафатари, да поддържат колкото могат вътрешния ред на палубата; че непрестанно набивал в главите на испанците и спътниците си целта, хитростите си и измислената история, която свидетелят трябвало да разказва, и ги държал отговорни, ако някой промени нещо в тази история; че всички тези нареждания били дадени и доразвити в разстояние на два-три часа, между първото забелязване на кораба и идването на борда на капитан Амейса Дилейноу; че това станало около седем и половина часа сутринта, когато капитан Дилейноу дошъл с лодката си и всички го посрещнали с радост; че свидетелят се насилл, колкото могъл, да играе роля на главен собственик и свободен капитан на кораба и казал на капитан Дилейноу, когато този го посетил, че идем от Буенос Айрес на път за Лима с триста души негри; че принос Хорн и след това от треска измрели много от негрите и че при подобни злополучия измрели и всичките морски офицери и по-голямата част от екипажа.

* * *

(И показанието продължава да разказва така обстоятелствено измислената история, продиктувана от Бабоу на свидетеля и чрез свидетеля, наложена на капитан Дилейноу; и също разказва за любезните предложения на капитан Дилейноу и относно други неща, които изпускаме тук. След измислената странна история и пр. показанието продължава:)

— Че великодушният капитан Дилейноу останал на борда целия ден, докато оставил кораба, закотвен в шест часа вечерта, и свидетелят все му разказвал за лъжливите злополучия по горепоменатите наставления, без да може с дума или с най-лек намек да даде да се разбере истинското състояние на нещата; защото негърът Бабоу, който изпълнявал ролята на внимателен слуга, с всичките признаци на покорен и смирен роб, не напускал свидетеля нито за миг; че правел това, за да може да наблюдава делата и думите на свидетеля, защото негърът Бабоу разбирал добре испански; освен него и други, които също разбирали испански, се навъртали наоколо и непрестанно бдели;... че при един случай, когато свидетелят стоял на палубата и разговарял с капитан Амейса Дилейноу, негърът Бабоу с някакъв таен знак дръпнал свидетеля настрана, което излязло, като че ли идело от свидетеля; че тогава, като го дръпнал настрана, негърът Бабоу му предложил да изтръгне от капитан Дилейноу пълни подробности за кораба, за екипажа му и за оръжието му; че свидетелят запитал: „За какво?“, и че негърът Бабоу му отговорил, че може сам да прецени; че загрижен при мисълта какво може да сполети благородния капитан Амейса Дилейноу, свидетелят отначало отказал да зададе желаните въпроси и използвал всички доводи да накара негъра Бабоу да се откаже от новите си кроежи, че негърът Бабоу показал острието на камата си; че след като получили сведенията, негърът Бабоу пак го дръпнал настрана и казал, че още същата нощ той (свидетелят) ще стане капитан на два кораба вместо на един, защото, тъй като голяма част от екипажа на американския кораб са отишли на риболов, шестимата ашантийци; без никой друг, лесно ще го превземат; че същевременно казал и други неща все в този смисъл; че никакви молби не помогнали; че преди Амейса Дилейноу да дойде на борда, не бил направен никакъв намек относно пленяването на американския кораб; че свидетелят бил безсилен да попречи на този план;... че в някои неща паметта му се обърква и той не може да си

спомни всяко събитие;... че щом като хвърлили котва в шест часа вечерта, както вече бе казано, американският капитан си взел сбогом да се върне на кораба си; че по някакъв внезапен подтик, който свидетелят смята внушен от бога и ангелите му, той, след като си взел сбогом, последвал благородния капитан Амейса Дилейноу до планшира, където застанал уж да се сбогува, докато Амейса Дилейноу седнал в лодката; че когато лодката тръгна, свидетелят скочил от планшира в лодката и паднал в нея, без да знае как, и бог го опазил; че...

* * *

(Тук в оригинала следва описание на по-нататъшните случки около бягството и как „Сан Доминик“ бил превзет обратно и пътуването до крайбрежието; разказът съдържа много изрази на „вечна признателност“ към „великодушния капитан Амейса Дилейноу“. Показанието тогава продължава с обобщителни забележки и частично преизброяване на негрите и описва личното им участие в събитията, за да достави, според, разпоредбата на закона, данни, по които да се обосноват бъдещите углавни присъди. От тази част е следното:)

— Че той вярвал, че всички негри, макар отначало да не знаели за кроежа на бунта, когато той бил извършен, го одобрил... че негрът Хосе, осемнадесетгодишен и личен слуга на дон Алесандро, бил този, който осведомявал негъра Бабоу за състоянието на нещата в кабината преди бунта; че това е известно, защото предната вечер към полунощ той се измъкнал от своето легло, което било под това на господаря му в кабината, и отишъл на палубата, където били главатарят на въстанието и помощниците му, и водил тайни разговори с негъра Бабоу, при което бил забелязан няколко пъти от помощник-капитана; че една нощ помощник-капитанът го изгонил на два пъти;... че

същият негър, Хосе, бил този, който, без да му е наредено от негъра Бабоу, както било наредено на Лекбе и Мартиники, промушил господаря си дон Алесандро, след като го извели полумъртъв на палубата;... че мулатът стюард Франсиско принадлежал към първата банда на бунтовниците, че във всичко бил човек и оръдие на негъра Бабоу; че за да му угодничи, тъкмо преди да сервира едно ядене, той предложил на негъра Бабоу да сложи отрова в ястието на благородния капитан Амейса Дилейноу; но че негърът Бабоу, който имал друго нещо наум, забранил това на Франсиско... Че ашантиецът Лекбе бил един от най-лошите; затова в деня, когато корабът бил завзет обратно, той помагал в отбраната му с по една секирка във всяка ръка и с едната от тях наранил в гърдите главния помощник-капитан на Амейса Дилейноу още в първия момент на превземането на кораба; всички знаели това; че пред очите на свидетеля Лекбе ударил със секирка дон Франсиско Маса, когато по нареждане на негъра Бабоу го носел да го хвърли жив в морето; освен дето участвувал в горепоменатото убийство на дон Алесандро Аранда и на другите пасажери от кабината; че благодарение на яростта, с която ашантийците се били при схватката с лодките, само този Лекбе и Ян останали живи; че и Ян не бил по-добър от Лекбе; че Ян бил този, който по заповед на Бабоу с готовност обработил скелета на дон Алесандро по начин, който после негрите разкрили на свидетеля, но който той, докато е с ума си, не може да издаде; че Ян и Лекбе били двамата, които в нощната тишина заковали скелета на носа на кораба; и това му разказали негрите; че негърът Бабоу написал думите под него; че негърът Бабоу бил организаторът на заговора от началото до края; той давал заповед за всяко едно от убийствата и бил и кормило, и кил на бунта; че Атуфал бил негов лейтенант във всичко; но собственооръчно Атуфал не извършил никакво убийство; нито пък негърът Бабоу;... че Атуфал бил застрелян в сражението с лодките, преди да бъде превзет корабът; че негърките, всички пълнолетни, били известени за бунта и в

показанията си сами заявили, че са били доволни от смъртта на господаря им дон Алесандро; че ако негрите не ги възпирали, те щели да измъчват до смърт всичките испанци, а не просто да ги убиват по заповед на негъра Бабоу; че негърките упражнявали цялото си влияние да предизвикат ликвидирането на свидетеля; че при различните убийства те пеели песни и танцували — не весело, а церемониално; и преди сражението с лодките, както и през време на боя те пеели тъжни песни на негрите и че тази тъжна мелодия била по-възпламеняваща от всяка друга и точно това те целели; и че всичко това е достоверно, защото негрите сами са го казали.

— Че от тридесет и шестте души екипаж — освен пасажерите (всичките вече мъртви), за които свидетелят знаел — само шестима останали живи, с четирима прислужници в кабината и на кораба, които не влизали в екипажа;... че негрите счупили ръката на един от прислужниците и го ранили със секири.

(Тук следват различни несвързани разкрития, които се отнасят до различни моменти. Извлечени са следните:)

— Че по време на пребиваването на капитан Амейса Дилейноу на борда няколко опити били направени от моряците и един от Ерменегилдо Гандикс да подскажат нещо за истинското състояние на нещата; но тези опити останали безрезултатни от страх, да не си навлекат гибел и още поради хитростите, които противоречали на истинското състояние на нещата; а също и поради великодушието и набожността на Амейса Дилейноу, който не бил способен да проникне до дъното на подобна порочност;... че Луис Галго, около шестдесетгодишен моряк, някога служил в кралската флота, бил един от тези, които се опитали да направят знак на капитан Амейса Дилейноу; но тъй като намерението му, макар и неразкрито, било заподозряно, той бил дръпнат настрана под някакъв предлог и най-после затворен в трюма, където го ликвидирали, това по-късно разказали негрите;... че един от прислужниците на кораба, като се почувствувал

обнадежден от присъствието на капитан Амейса Дилейноу, неблагоприятно изпуснал някаква приказка относно очакванията му, която била дочута и разбрана от един слуга роб, който се хранил с него, последният го ударил по главата с нож и му нанесъл лоша рана, от която слугата е вече на оздравяване; че също, когато корабът бил закотвен, един от моряците, който кормувал в този момент, се изложил на опасност, като допуснал черните да доловят някакъв несъзнателен обнадежден израз на лицето му, вдъхновен от някоя причина като горните; но този моряк се спасил — благодарение на внимателното му държане след това;... че тези изказвания се правят, за да се покаже на съда, че от началото до края на бунта е било невъзможно за свидетеля, и моряците му да постъпят иначе;... че третият духовник, Ерменегилдо Гандикс, преди това бил принуден да живее между моряците и да носи моряшко облекло и във всяко отношение да изглежда временно такъв; този Гандикс бил убит по погрешка от куршум, изстрелян от американските лодки, преди да превземат кораба; в страха си той се изкачил по въжетата на задната мачта и викал към лодките: „Не превземайте кораба“ — да не би негрите да го убият, когато американците превземат кораба; че това накарало американците да повярват, че той някак държи страната на негрите и да му изпратят два куршума, та той паднал, прострелян, от мачтата и се удавил в морето;... че младият дон Хоакин, маркиз де Арамбоаласа, като Ерменегилдо Гандикс, третият духовник, бил понижен по служба и по вид до обикновен моряк; че при един случай, когато дон Хоакин проявил нежелание да извърши нещо, негрът Бабоу заповядал на ашантиеца Лекбе да загрее катран и да го излее по ръцете на дон Хоакин... че дон Хоакин бил убит поради друга грешка на американците, която обаче била неизбежна, защото при приближаването на лодките негрите накарали дон Хоакин да се появи на фалшборда със секира, завързана за ръката му с острието навън; като го видели с оръжие в ръка и в тази съмнителна поза, американците го застреляли като моряк изменник;...

че у убития дон Хоакин бил намерен скрит скъпоценен камък, който се оказал предназначен за олтара на светата Дева в Лима; оброк, предварително приготвен и пазен, да засвидетелствува благодарността му за благополучното завършване на цялото му пътуване от Испания;... че скъпоценният камък с другите принадлежности на покойния дон Хоакин е на съхранение у братята от църковната болница и очаква решенията на почитаемия съд;... че поради състоянието на свидетеля, както и поради бързината, с която лодките се впуснали в атака, американците не били предупредени, че между привидния екипаж имало един пътник и един от духовниците, преоблечени като моряци от негъра Бабоу;... че освен негрите, които били убити в сражението, някои били убити след пленяването и повторното закотвяне през нощта, когато били оковани за халките на палубата; че тези убийства били извършени от моряците, преди да са могли да бъдат предотвратени. Че щом му съобщили за това, капитан Амейса Дилейноу употребил целия си авторитет и даже собственоръчно съборил с един удар Мартинес Гола, който, като намерил един бръснач в джоба на свой стар жакет, с който бил облечен един от окованите негри, го насочвал в момента към гърлото на негъра, че благородният капитан Амейса Дилейноу също изтръгнал от ръката на Бартоломео една кама, скрита по време на клането на белите, с която той тъкмо промушвал един от окованите негри, който в същия ден заедно с още един негр го бил съборил на земята и скочил отгоре му;... че не може да разкаже тук за всичките събития, станали през цялото време, когато корабът бил в ръцете на негъра Бабоу; но че това, което е казал, е най-същественото, което му идва наум засега, и че то е истина, казана под клетва; което изявление той потвърди и подписа, след като го чу прочетено.

Той каза, че е на двадесет и девет години, разбит телом и духом; че когато най-после бъде освободен от съда, няма да се завърне у дома си в Чили, но ще отиде в

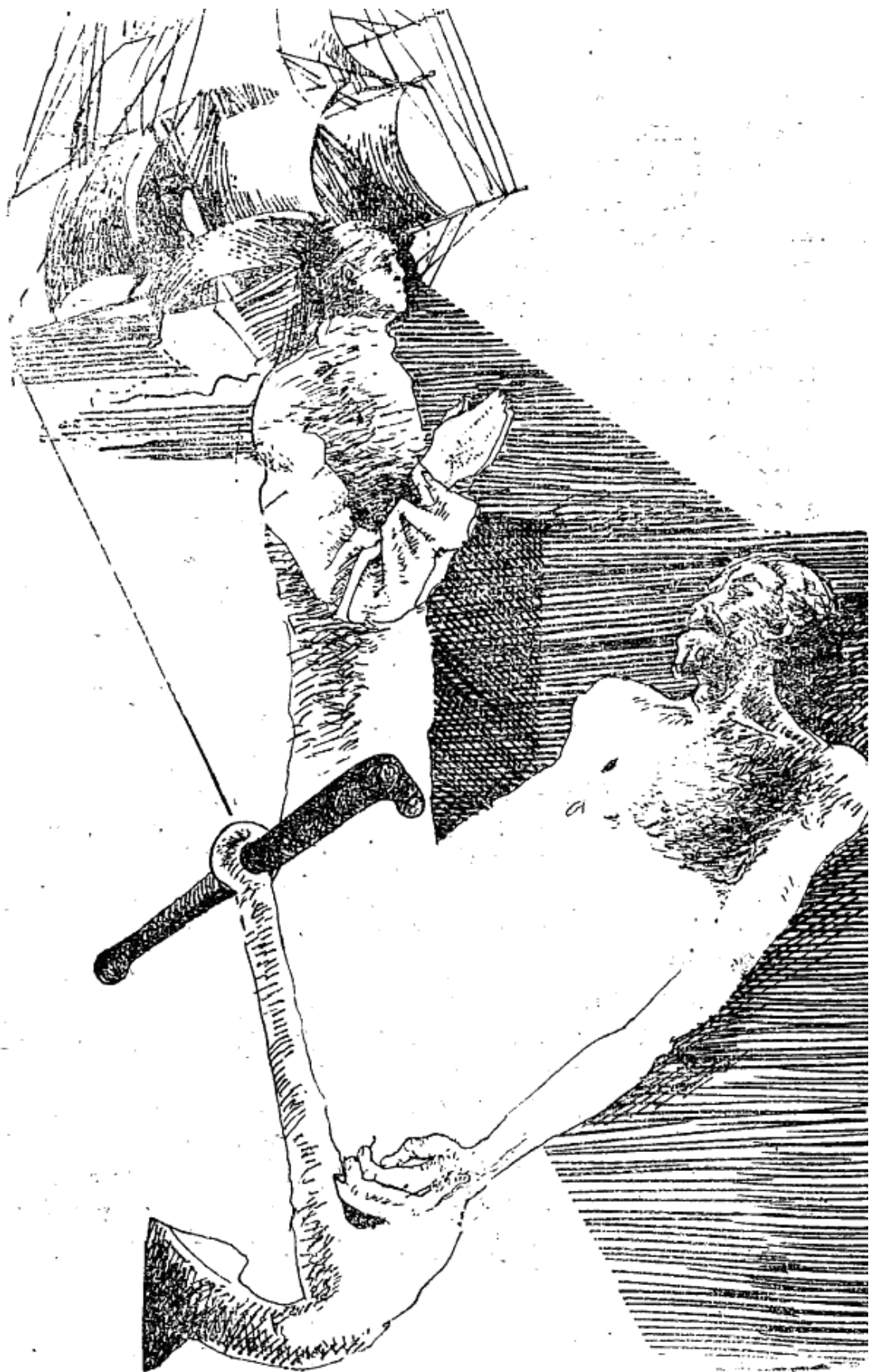
манастира на планината Агония; и подписа с честта си, и се прекръсти, и временно се завърна в болницата, както и дойде, на носилката си, придружен от монаха Инфелес.

Бенито Серено

Ако показанието на Бенито Серено е послужило като ключ, който отключи предшествуващите го загадки, то корпусът на „Сан Доминик“ е като гробница, чиято врата зее разтворена.

Дотук естеството на този разказ, освен че правеше неизбежни усложненията в началото, повече или по-малко изискваше, щото много неща, вместо да се изложат по реда на случката, да се предават в обратен ред или объркано; такъв е случаят и със следните откъси, които ще завършат разказа:

През дългото спокойно пътуване до Лима, както вече споменахме, имаше един период, когато дон Бенито малко възстанови здравето си или поне до известна степен спокойствието си. Преди да дойде решителното влошаване, двамата капитани имаха множество сърдечни разговори — и братската им откровеност представляваше странен противовес на предишната им резервираност.

Многократно се повтаряше колко тежко било на испанеца да играе наложената му от Бабоу роля.

— Ах, мой скъпи дон Амейса — каза веднъж дон Бенито, — точно когато ме считайте така навъсен и неблагодарен — не, когато, както сега признавате, почти сте смятали, че замислям убийството ви, — точно тогава сърцето ми беше съвсем свито; не можех да ви погледна в очите при мисълта какво виси над главата ви, над моя благодетел, докато е на борда и на този кораб, и на вашия собствен. И, ей богу, дон Амейса, не зная кое ми даде повече смелост да скоча в лодката ви, дали желанието да се спася, или мисълта, че ако се върнете неуведомен на кораба си, вие, моят най-добър приятел, и всички около вас може да бъдете издебнати през нощта в хамаците си и никога да не се събудите вече. Помислете си само как вървахте по тази палуба, как седяхте в тази кабина, а всеки сантиметър под вас беше миниран нагъсто като решето. Ако бях изпуснал и най-лекия намек или да бях направил най-малка крачка към разбирателство между нас, сцената щеше да завърши със светкавична смърт — вашата и моята.

— Вярно, вярно — извика уплашено капитан Дилейноу, — вие повече спасихте моя живот, отколкото аз вашия; при това го спасихте без моето знание и воля.

— Не, приятелю мой — отвърна испанецът с набожна учтивост, — бог спаси като по чудо вашия живот, но вие спасихте моя. Като си помисля за някои от нещата, които вършехте — онези усмивки и приказки, безразсъдни погледи и жестове. За много по-дребно нещо от това те убиха моя помощник-капитан Ранетц; но Вас небесният повелител ви преведе благополучно през всички засади.

— Да, зная, че всичко се дължи на провидението; но онази сутрин разположението на духа ми беше по-приятно от обикновено; а пък гледката на такова страдание — повече привидно, отколкото действително — засили добрината, състраданието и милосърдието ми и щастливо ги съчета. Ако не беше така, безсъмнено, както намекувате, някои от моите разногласия с черните можеха да завършат твърде нещастно. Освен това чувствата, за които ви казах, ми спомогнаха да надвивам мигновеното си подозрение при случаи, когато остротата е можела да ми коства живота, без да спаси живота на някой друг. Само накрая подозренията ми взеха връх и вие знаете колко неправилно бяха насочени.

— Неправилно, наистина — тъжно каза дон Бенито, — вие бяхте с мен целия ден; стояхте до мен; седяхте край мен, разговаряхте с мен, гледахте ме, ядяхте с мен, пиехте с мен; и все пак последната ви постъпка беше да сграбчите като разбойник не само един невинен човек, но и най-окаяния от всички. Ето до каква степен могат да се наложат злонамерените машинации и измами. Докъде могат да сгрешат и най-добрите хора, като съдят за поведението на човека, без да са запознати с дълбините на състоянието му. Но вие бяхте принуден да постъпите така; и очите ви се отвориха навреме. Де да беше така и във всяко отношение, и с всички хора!

— Мисля, че ви разбирам; вие обобщавате, дон Бенито, и то доста тъжно. Миналото обаче вече е преминало; защо да четем морал за него? Забравете го. Вижте, това ярко слънце вече го е съвсем забравило и синьото море, и синьото небе; те вече обърнаха нова страница.

— Защото нямат памет — отвърна той унило, — защото не са човешки същества.

— Но този лек ветрец, който сега разхлажда бузата ви, дон Бенито, не ви ли носи човешко изцеление? Благоприятните ветрове са топли, постоянни приятели.

— Със своето постоянство те само ме отнасят към гроба, сеньоре — отговори той предзнаменователно.

— Вие сте спасен, дон Бенито — извика капитан Дилейноу, все по-учуден и натъжен. — Вие сте спасен; какво хвърля тази сянка над вас?

— Негърът.

Настъпи мълчание, през което унилият човек несъзнателно се зави в пелерината си като в покров.

Този ден той не разговаря повече.

Но ако меланхолията на испанеца понякога завършваше с мълчание на някои теми като горната, имаше и други, на които изобщо той не говореше и около които наистина беше насъбрана цялата му стара сдържаност. Нека отменим най-лошото и само за пояснение нека цитираме една-две от тях. Облеклото, така изискано и богато, което носеше в деня, чиито събития се разказаха, той не бил облякъл доброволно. И онази сабя със сребърната дръжка, привиден символ на

деспотично заповедничество, всъщност била само призрак на сабя. Ножницата, изкуствено втвърдена, била празна.

Що се касае до негъра — чийто ум, не тяло, беше замислил и ръководил бунта и заговора — със слабото си телосложение, несъответстващо на съдържанието му, той веднага капитулира пред мускулната сила на онзи, който го сграбчи в лодката. Като видя, че всичко е свършено, той не каза ни гък и с нищо не можаха да го накарат да проговори. Целият му вид като че ли казваше: щом не мога да върша дела, не искам да изричам и думи. Окован във вериги, наред с другите в трюма, той беше откаран в Лима. Дон Бенито не го посети през време на пътуването. Нито тогава, нито после той искаше да го види. И пред съда отказа да стори това. Когато съдиите настояха, той припадна. Самоличността на Бабоу беше законно установена само по показанията на моряците. Въпреки това при някои случаи испанецът споменаваше словом негъра, както бе показано: но нито искаше, нито можеше да го погледне.

Няколко месеца след това, завлечен до бесилката, завързан за опашката на едно муле, негърът срещна безмълвния си край. Тялото му беше изгорено на пепел; но в продължение на много дни главата му, този кошер на лукавства, забита на кол сред площада, невъзмутимо срещаше погледите на белите; гледаше и към отсрещната страна на площада в църквата Свети Бартоломей, в чиято гробница тогава, както и сега, почиват донесените кости на Аранда; а през моста на Римак гледаше към манастира, във на планината Агония, където три месеца след като бе освободен от съда, Бенито Серено, понесен на катафалка, наистина последва своя водач.

[1] Град в Мексико на Тихия океан. ↑

[2] Езекил — еврейски пророк, на когото Бог се явил и казал как ще опустоши земята на евреите заради греховете им. ↑

[3] Фраосар Жан (1337–1410) — прочут френски писател, автор на известните „Хроники“, в които описва подвизите на старите барони. ↑

[4] Част от горната палуба между кърмата и задната мачта. — Б.пр. ↑

[5] Bachelor's Delight — еринска радост, име на кораба на капитан Дилейноу. — Б.пр. ↑

- [6] Ашани — негърско племе в Западна Африка. ↑
- [7] Стара испанска златна монета, която някога струвала 16 долара. Вече не съществува. — Б.пр. ↑
- [8] Кафрария — обширна област в Южна Африка. ↑
- [9] Британски пътешественик, който в 1799 г. публикувал пътепис за пътуването си из Централна Африка, където разказвал за чудни приключения из тази още непозната част на света. ↑
- [10] Греда, продължител за основата на платната. ↑
- [11] Сложел възел, завързан от Гордиус — крал на Фригия. Един оракул казал, че който развърже възела, ще владее Азия. Александър Велики, като не можал да го развърже, го разсякъл със сабята си. ↑
- [12] Скиталец, пират. Обикновено име на куче. ↑
- [13] Джек е прякор за моряк. ↑
- [14] Тай Фокс — католик, конспиратор, начело на Барутния заговор в 1605 г., който целял да взриви парламента, когато, пролетарските министри и крал Якоб I заседавали на 5 ноември. Заговорът бил открит и Гай Фокс обесен. ↑
- [15] Лорд Честърфилд (1604–1773) — държавник, известен със своите писма до сина му, отлични по стил, но с отживял морал. ↑
- [16] Вид южно вино от XVI-XVII в. ↑
- [17] Да, сеньоре. ↑
- [18] Библейски праведник, на чието потомство Йехова обещал Ханаанската земя. ↑
- [19] Прът по диагонал на мачтата при носа на кораба. ↑
- [20] Град до Единбург, където в 1745 г, шотландците надвили англичаните. ↑
- [21] Главно пристанище на Чили. ↑
- [22] Главно пристанище на Перу. ↑
- [23] Калафатар — майстор-уплътнител на лодки с кълчища. — Б.пр. ↑
- [24] Наска — пристанище в Чили. ↑
- [25] Писко — пристанище в Перу. ↑

БАРТЪЛБИ ПИСАРЯТ УОЛСТРИЙТСКА ИСТОРИЯ

*Издадена за пръв път анонимно в Putnam's,
Monthly Magazine, ноември, 1853 г.*

*Повторно печатана в „The Piazza Tales“,
1856.*

Вече съм човек на възраст. Естеството на занаята ми през последните тридесет години ме сложи в по-близък от обикновения допир с, бих рекъл, интересен и донякъде странен тип хора, за които, доколкото ми е известно, не се е писало нищо: имам предвид преписваните на съдебните дела, или писарите. Познавал съм много от тях професионално и частно и ако пожелаея, бих могъл да разкажа различни истории, които ще накарат добродушните господа да се усмихнат, а сантименталните души може би да се разплачат. Но аз оставям настрана биографиите на всички други писари заради няколко момента от живота на Бартълби — най-странният писар, когото някога съм виждал. Докато при другите писари бих могъл да опиша целия им живот, с Бартълби такова нещо е невъзможно. Вярвам, че не съществуват никакви материали за пълна и задоволителна биография на този човек. И това представлява непоправима загуба за литературата. Бартълби беше от онези същества, за които нищо не може да се установи по друг начин освен от първоизточници, а в този случай те са много ограничени. Единственото нещо, което зная за Бартълби, е това, което видях с удивените си очи, освен наистина едно неясно съобщение, което ще се появи по-нататък.

Преди да ви представя писаря, както го видях за пръв път, редно е да спомена нещо за себе си, за моите чиновници, за работата, кантората ми и обкръжаващата ме среда; защото малко описание от

този род е необходимо за цялостното разбиране на главното действащо лице, което ще ви бъде представено.

Imprimis^[1] Аз съм човек, който от детство е изпълнен с дълбокото убеждение, че най-спокойният живот е най-добрият, затова, макар че имам пословично активна и нервна професия, чак до бурна понякога, не съм допускарал нищо от това да нахлуе в живота ми. Принадлежа към тези неамбициозни адвокати, които никога не се обръщат към съдебните заседатели, нито по какъв да е начин изтръгват аплодисменти от публиката; но в прохладното спокойствие на уютно убежище върша изгодна работа сред акции на богаташи, ипотекни и крепостни актове. Всички, които ме познават, ме считат до висша степен сигурен човек. Покойният Джон Джейкъб Астор, личност малко склонна към поетичен ентузиазъм, без колебание заяви, че най-силната ми характерна черта е моето благоразумие; след нея — методичността ми. Не го казвам от суета, а просто излагам факта, че не оставах без работа по специалността ми, благодарение на покойния Джон Джейкъб Астор, име, което, признавам си, обичам да повтарям, защото звучи закръглено и заоблено и звъни като кюлче злато. Свободно ще прибавя, че не бях безчувствен към доброто мнение на Джон Джейкъб Астор.

Малко преди периода, в който започва тази историйка, моята адвокатска работа се беше много разраснала. Възложена ми бе хубавата стара, служба магистър архивар, сега вече закрыта в щата Ню Йорк. Това не беше много напрегната служба, но беше приятно изгодна. Аз рядко губя самообладание; още по-рядко се отдавам на възмущение от неправди и безчинства; но нека ми бъде позволено да проявя дързост тук и да заявя, че считам внезапното и своеволно отменяне на службата магистър архивар по новата конституция като... прибързан закон; тъй като разчитах на доживотно ползуване на приходите от нея, а пък ги получавах само в продължение на няколко мимолетни години. Но това е между другото.

Моята кантора беше на горния етаж на №... Уолстрийт. Единият ѝ край гледаше към вътрешната бяла стена на широка осветителна шахта, която вървеше по цялото протежение на зданието от върха до основата. Тази гледка би могла да се вземе по-скоро за бездушна, отколкото нещо друго, тъй като ѝ липсваше онова, което пейзажистите наричат „живот“.

Ако приемем това, то изгледът от другия край на кантората ми предлагаше поне контраст, ако не нещо повече. В тази посока пред прозорците ми безпрепятствено се откриваше гледка към висока, тухлена стена, почерняла от годините и вечната сянка; не беше нужен далекоглед, за да се открият скритите ѝ красоти, а за изгода на всички късогледни зрители беше тикната на около три метра от моите прозорци. Поради голямата височина на околните здания, а кантората ми беше на втория етаж, разстоянието между тази стена и моята малко приличаше на огромна правоъгълна цистерна.

През периода, който точно предшествуваше появяването на Бартълби, държах на служба двама преписвачи и едно благонадеждно момче за разсилен. Първият — Търки^[2]; вторият — Нипърз^[3]; третият — Джинджифил^[4]. Може да ви се стори, че подобни имена обикновено не се срещат в речника. Всъщност това бяха прякори, крило моите трима чиновници си бяха дали един на друг и които се считаха изразителни за съответното лице и характера му. Търки беше нисък, тлъст англичанин, на около моята възраст, сиреч някъде към шестдесетте. Сутрин, може да се каже, лицето му имаше чудесна руменина, но след дванадесет часа — времето му за обяд — то пламваше като огнище, пълно с коледна жаравя; и продължаваше да пламти — но, така да се каже, все по-слабо — до към шест часа след обяд, от което време натам вече не виждах собственика на лицето, което, стигнало до своя зенит заедно със слънцето, като че ли и залязваше с него, за да изгрее, да стигне връхната си точка и да залезе на следващия ден със същата закономерност и ненакърнен блясък.

Срещал съм много странни съвпадения през живота си и не най-малкото от тях беше фактът, че точно когато зачервеното лице на Търки биваше в пълен разгар, точно от този критичен момент започваше и ежедневието период, през който намирах, че работоспособността му е сериозно смутена за останалата част от денонощието. Не че стоеше съвсем бездеен или че не му се работеше; съвсем не. Трудността идеше от това, че ставаше прекалено енергичен. Обхващаше го някаква странна, пламенна, тревожна, вятърничаво безразсъдна енергия. Започваше да си топи невнимателно перото в мастилницата. Всичките мастилени петна по документите ми бяха накапани след дванадесет часа по обяд. И не стига, че ставаше безразсъден и печално склонен към правене на петна след обяд, но в

някои дни отиваше още по-далеч и ставаше шумен. В такива моменти пламналото му лице се разгаряше още повече, както когато насипят битуминозни^[5] въглища върху антрацит. Шумеше неприятно със стола си; разсипваше кутийката с пясъка^[6]; като подостряше перата си, нетърпеливо ги разцепваше на парчета и ги хвърляше на пода с внезапен гняв; ставаше на крака, навеждаше се над масата и започваше да наблъсква книгата си в преградките, както му падне, по най-некрасив начин, което представляваше печална гледка за възрастен като него човек. Въпреки това, тъй като ми беше ценен в много отношения и през цялото време до дванадесет часа преди обяд беше най-пъргавото и най-стабилно същество и извършваше куп работи по-добре от всеки друг — ето по тези причини бях готов да затворя очи за ексцентричностите му, макар че от време на време протестирах пред него. Правех го много внимателно обаче, защото, макар да беше най-учтивият, не, най-угодничавият и дълбоко почтителен човек сутрин, след обяд беше в състояние, ако го предизвикат, да бъде малко дързък в езика си, всъщност даже оскърбителен. И така, ценейки сутрешните му услуги и решен да не ги загубя, а пък същевременно обезпокояван от разпалените му обноси след дванадесет часа и тъй като съм човек на спокойствието и не желая с моите забележки да предизвикам непристойни възражения от негова страна — аз се наех една събота по обяд (винаги беше най-зле в събота), да му намекна, много любезно, че може би сега, когато вече поостарява, би било добре да посъкрати работата си; накратко казано, няма защо да идва в кантората след дванадесет часа, а щом обядва, най-добре е да си отива у дома и да си почива, докато дойде време за чай. Но не; той настоя на следобедното си усърдие. Лицето му пламна непоносимо, когато красноречиво ме зауверява, размахвайки една дълга линия от другата страна на стаята — че щом сутрешната му работа е полезна, колко необходима ще е следобедната?

— Със смирение считам, че съм дясната ви ръка, сър — рече Търки по този случай. — Сутрин построявам и разгръщам колоните си; но след обяд заставам начело и неустрашимо нападам неприятеля, ей така! — й той замахна силно с линията.

— Но мастилените петна, Търки? — подхвърлих аз.

— Вярно — но, с уважение, сър, вижте тези коси! Остарявам вече. Безсъмнено, сър, за едно-две мастилени петна в горещ следобед

не бива да се правят строги натяквания на посивели коси. Старостта — дори когато прави петна по страницата — е почитена. Със смирение, сър, ние и двамата вече остаряваме.

На този апел към съчувствието му едва можеше да се устои. Във всеки случай разбрах, че той няма да си отиде. Тогава взех решение да го оставя, обаче да се погрижа, щото след обяд да не му поверявам по-важните книжа.

Нипърз, вторият във ведомството ми, беше двадесет и пет годишен младеж, мустакат, блед и изобщо с доста пиратски вид. Винаги го считах за жертва на две зли сили — амбиция и диспепсия^[7]. Амбицията се проявяваше в известно нетърпение към задълженията на един прост преписвач — и неоправдано узурпиране на строго професионални работи, като например съставяне на оригинални юридически документи. Диспепсията като че ли се проявяваше от времена време в нервна сприхавост и ухилена раздражителност, която караше зъбите му изведнъж да заскърцат над някоя грешка, направена при преписването; не в изричане, а по-скоро в изсъскване на ненужни проклетия в разгара на работата; и най-вече в непрекъснато недоволство от височината на работната му маса. Макар че беше изобретателен в механиката, Нипърз никога не можа да докара тази маса по угодата си. Подлагаше ѝ тресчици, най-различни камъчета, картонени късчета и най-после стигна дотам, че се опита да направи едно изящно приспособление от парчета сгъната попивателна. Нито едно изобретение обаче не се оказа сполучливо. Ако за да облекчи гърба си, докарваше капака на масата под остър ъгъл чак до брадата си и пишеше там като човек, който използва за бюро стръмния покрив на холандска къща — тогава заявяваше, че това спира циркулацията на кръвта в ръцете му. Ако ли снижеше масата до пояса си и се навеждаше да пише над нея, тогава пък гърбът го заболяваше силно. С две думи истината беше, че Нипърз не знаеше какво иска. Или ако изобщо искаше нещо, то бе да се отърве от самата писарска маса. Между проявите на болната му амбиция беше и склонността да приема посещения на съмнителни типове, в опърпани палта, които наричаше свои клиенти. Наистина понякога имах чувството, че той не само имаше вземане-даване със затворници, но от време на време имаше и малко работа в съдилището, а беше познат и от стъпалата на затвора. Имам достатъчно основание да вярвам обаче, че един индивид, който

го посети в кантората ми и когото много важно представи за свой клиент, не беше нищо друго освен настойчив кредитор, а мнимият нотариален акт — просто една полица. Но въпреки недостатъците му и неприятностите, които ми причиняваше, Нипърз, както и съотечественикът му Търки, ми беше много полезен — пишеше бързо и ясно, а когато искаше, не му липсваше и джентълменско държане. Освен това той винаги се обличаше като джентълмен; и така, между другото, повдигаше и реномето на кантората. Докато при Търки ми струваше много усилия да не допускам да бъда позорен. Дрехите му често бяха мазни и миришеха на гостилница. Панталоните му бяха широки и през лятото висяха като чували. Палтата му бяха отвратителни, а шапката му — да не се докоснеш до нея. Но докато шапката му не ме засягаше, защото естествената му учтивост и почтителност като зависим англичанин винаги го караше да я сваля, щом влизаше в стаята, то палтото му беше нещо друго. По въпроса за палтата се мъчех да го убедя, но без резултат. Истината беше, че човек с такъв малък доход не може да парадира едновременно с блестящо лице и блестящо палто. Както Нипърз забеляза веднаж, парите на Търки отивали главно за червено мастило. Един ден през зимата подарих на Търки едно мое сиво ватирано палто, много хубаво на вид, което държеше приятно топло и се закопчаваше от коляното чак до врата. Мислех си, че Търки ще оцени любезността ми и ще промени своето невнимателно и невъздържано поведение в следобедните часове. Но не. Наистина си мисля, че окопчаването в това пухкаво като одеяло палто му оказа вредно въздействие; по същия принцип, по който многото овес е лошо за конете. Всъщност точно както казват, че овесът кара буйния, необуздан кон да тича още по-бързо, така стана и с палтото на Търки. То го направи дързък. Той беше човек, на когото благосъстоянието нанесе вреда.

Макар че относно разпуснатите навици на Търки си имам свои лични догадки, за Нипърз бях напълно убеден, че каквито да бяха недостатъците му в други отношения, той беше поне въздържан младеж. Наистина, изглежда, че самата природа му е била виночерпец и още при рождението му така го бе заредила с някакво раздражително ракиено настроение, че всякакви по-нататъшни напитки бяха ненужни. Като си помисля как сред тишината на кантората ми понякога Нипърз изведнаж ставаше от мястото си,

надвесваше се над масата с широко разперени ръце, улавяше цялото бюро и започваше да го мести и разтърсва с безжалостно стържене по пода, като че ли масата беше някой opak, упорит агент, решен да му пречи и да го дразни; ясно виждам, че за Нипърз бренди и вода бяха съвсем излишни.

За мое щастие, поради особената причина — диспепсията — раздразнението и съпътстващата го нервност се забелязваха у Нипърз главно сутрин, а след обяд той ставаше сравнително кротък. Така че понеже Търкивите пристъпи идеха едва около дванадесет часа, никога не ми се налагаше да понасям ексцентричностите на двамата едновременно. Ако Нипърз беше включил, Търки беше изключил; и обратно. Това беше добро естествено споразумение при дадените обстоятелства.

Джинджифил — третият във ведомостта ми — беше момче на около дванадесет години. Баща му беше колар и имаше амбицията, преди да умре, да види сина си седнал на съдийско кресло, а не на каруца. Затова го изпрати в моето бюро като студент по право, разсилен, чистач и метач, със заплата един долар на седмица. За него имаше едно малко писалище, но той не го използваше много. При проверка чекмеджето разкри голям асортимент от черупките на най-разнообразни ядки. Наистина, за този младеж с пъргав ум цялата благородна правна наука се побираше в една орехова черупка. Между обязаностите на Джинджифил не най-дребната и тази, която той изпълняваше с най-голямо усърдие, беше да снабдява Търки и Нипърз със сухи сладки и ябълки. Тъй като преписването на правни книжа е пословично суха работа, моите двама писари бяха склонни да си разквасват устата доста често с ябълки шпиценберг, които се продаваха в множеството щандове около митницата и пощата. Твърде често Търки и Нипърз изпращаха Джинджифил да им купи от онзи особен вид сухи сладки — малки, плоски, кръгли и много пикантни, на чието име го бяха кръстили. Някоя студена сутрин, когато работата беше слаба, Търки излапваше двадесетина такива сладки, продавани от шест до осем за петаче, като че ли бяха нафора — и драскането на перото му се сливаше с хрускането на хрупкавите късчета в устата му. Между всичките раздразнителни слабости, шумотевици и внезапни недомислия на Търки беше и тази, дето веднаж, когато разкисваше една джинджифилова сладка между устните си, изведнаж я залепи

като печат на една ипотека. На косъм, остана да го уволня тогава. Но той ме умилостиви, като ми направи един метан и рече:

— С уважение, сър, щедро беше от моя страна да ви доставя канцеларска хартия на моя сметка.

По това време моята основна работа — тази на адвокат, специалист по прехвърляне на имоти, издирване на права, съчиняване на някакъв вид поверителни документи — се беше значително разраснала, като получих магистърската служба. Сега се отвори много работа за преписвачи. Не само трябваше да стягам чиновниците, които вече работеха при мен, но се наложи да наема и допълнителен помощник. В отговор на обявлението ми една сутрин един младеж застана неподвижно на прага на кантората ми, чиято врата беше отворена, понеже беше лято. И сега фигурата му е пред очите ми — блед и спретнат, жалко почтен, неизлечимо злочест. Беше Бартълби.

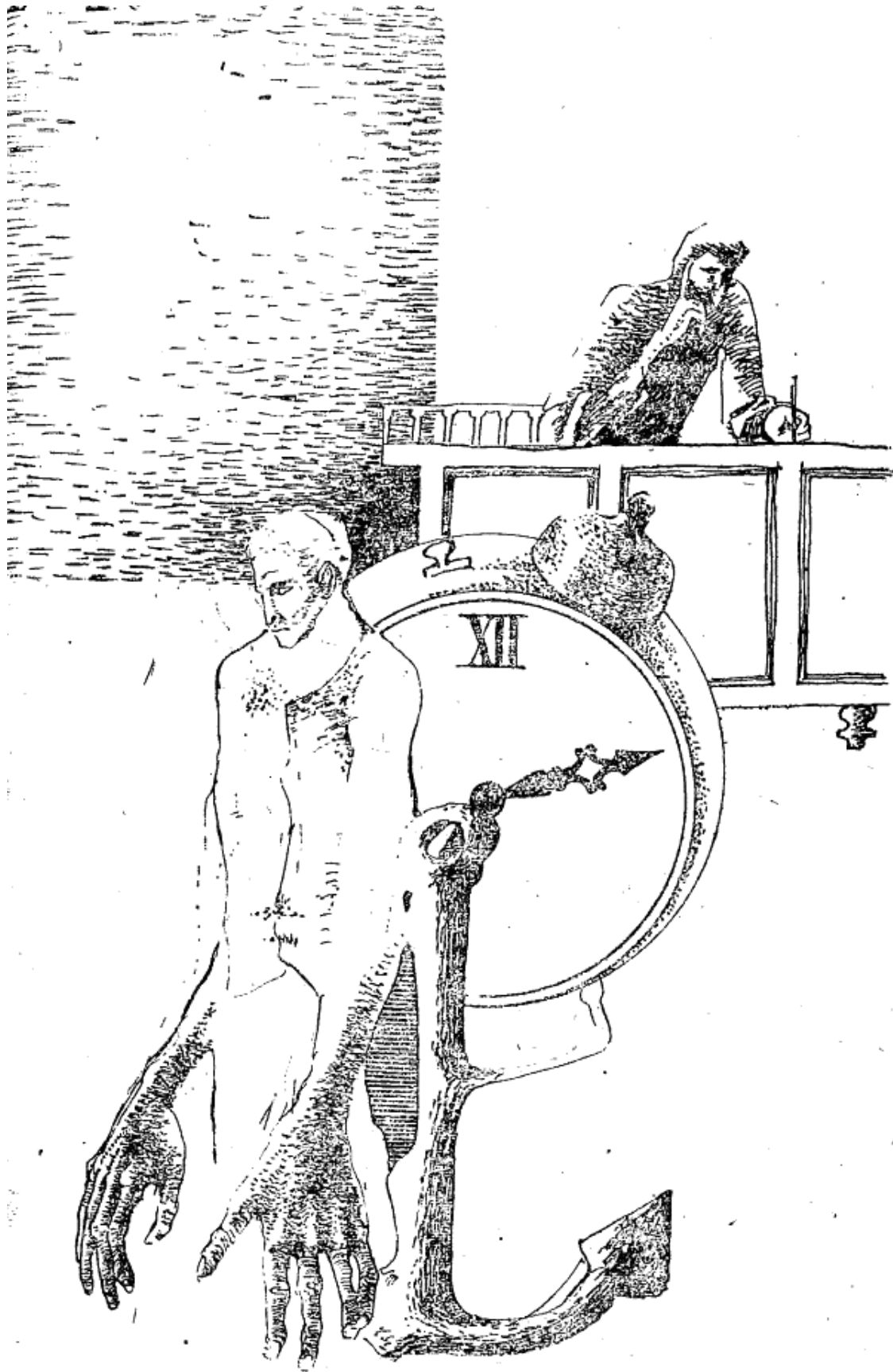
След няколко думи относно квалификацията му го наех, радостен, че сред писарския ми корпус ще имам човек така странно спокоен наглед, който, мислех си аз, може би ще подействува благотворно на променливия характер на Търки и раздражителния — на Нипърз.

Трябваше да кажа преди това, че една двукрила врата с грапаво стъкло разделяше моето помещение на две части — едната беше заета от писарите ми, другата от мене самия. Според настроението ми, разтварях или затварях тези врати. Реших да определя на Бартълби място до двукрилата врата, но откъм моята страна, за да имам този тих човек подръка, ако трябва да се извърши някоя дреболия. Поставих писалището му до един малък страничен прозорец в тази част на стаята, прозорец, който отначало гледаше встрани към някакви мръсни задни дворове и блокове, но от който поради нови строежи сега нямаше никаква гледка, макар че пропускаше малко светлинка. На около един метър от стъклата на прозореца имаше стена и светлината идеше от много високо, между две големи здания, като през отвор на купол. За да се устроим още по-добре, доставих един висок зелен сгъваем параван, който можеше напълно да скрива Бартълби от погледа ми, без да го отдалечава от гласа ми. Така един вид бяхме хем уединени, хем си правехме компания.

Отначало Бартълби изписа огромно количество книжа. Като че ли дълго бе гладувал за преписване, той просто се налага с моите

документи. Не си даваше отдих, за да смели налапаното. Караше денонощно, преписваше на слънчева светлина и на свещ. Щях да бъда възхитен от усърдието му, ако беше весел в прилежанието си. Но той не спираше да пише безмълвно, вяло, механично.

Разбира се, неразделна част от работата на писаря е да проверява дума по дума точността на своя препис. Където в кантората има двама или повече писари, те си помагат един на друг при тази проверка, като единият чете преписа, а другият държи оригинала. Това е много скучна, изнурителна и приспивателна работа. Мога добре да си представя, че за някои сангвинични темпераменти тя би била съвсем непоносима. Не мога да повярвам например, че неустрашимият поет Байрон би бил доволен да седне с Бартълби да проверява някой правен документ, да речем от 500 страници, написан сбито със засукан почерк.

От време на време, когато работата беше припряна, имах обичая да помагам при проверката на някои кратки документи, като за тази цел извиквах Търки или Нипърз. Една от целите ми, заради която поставих Бартълби така подръка зад паравана, беше да използвам услугите му при такива дребни случаи. Мисля, че беше на третия ден от идването му при мен и преди да бе станало нужда да проверяваме неговите преписи, когато внезапно повиках Бартълби, защото бях много притеснен да свърша някаква дребна текуща работа. В бързината ми и очаквайки естествено, че той ще се озове моментално, аз седях наведен над оригинала на бюрото си, а дясната ми ръка беше протегната малко нервно встрани с копието, та да може Бартълби да я грабне, щом излезе от своето прикритие, и да пристъпи към работа без никакво бавене. Седях в тази поза, когато го повиках и му казах бързо какво искам да направи — а именно да провери един малък документ с мен. Представете си изненадата, не, вцепенението ми, когато, без да се помръдне от стола си, Бартълби ми отговори с особено кротък, твърд глас:

— Бих предпочел да не дойда.

Няколко минути не можах да кажа дума, докато дойда на себе си от смайване. Веднага си помислих, че ушите ми може да са ме измамил или пък Бартълби бе разбрал съвсем погрешно какво исках. Повторих молбата си с най-ясния си глас. Но също така ясно дойде предишният отговор.

— Бих предпочел да не дойда.

— Бихте предпочели да не дойдете ли? — отекнах аз, като станах на крак силно възбуден и прекосих стаята на една крачка. — Какво искате да кажете? Да не сте се побъркали? Искам да ми помогнете да сравним този лист тук — вземете го — и го тикнах към него.

— Бих предпочел да не го правя — каза той.

Изгледах го напрегнато. Лицето му беше мършаво спокойно; сивите му очи — премрежено кротки. Нито една гънка от възбуда не го набръчка. Ако беше проявил най-малка неловкост, гняв, нетърпение или нахалство в държането си; с други думи, ако бях прозрял нещо човешко в него, безсъмнено щях да го изгоня грубо от помещението. Но така по-скоро бих помислил да изгоня бледия гипсов бюст на Цицерон. Погледах го известно време как продължава да си пише и си седнах отново на бюрото. Много странна работа, помислих си. Какво

би било най-добре да сторя? Но работата не търпеше отлагане. Засега, заключих, да забравя случката и да я обмисля, когато имам време. Така че повиках Нипърз от другата стая и документът бе бързо проверен.

Няколко дни след това Бартълби завърши четири дълги документа, които представляваха четири копия от едноседмични свидетелски показания във Върховния съд. Трябваше да ги сверим. Делото беше важно и се изискваше голяма точност. Като подредихме всичко, повиках Търки, Нипърз и Джинджифил от съседната стая, като смятах да поставя четирите копия в ръцете на четиримата ми чиновници, а пък аз да чета от оригинала. И така Търки, Нипърз и Джинджифил бяха насядали един до друг, всеки с документа в ръка, когато повиках Бартълби да се присъедини към тази интересна група.

— Бартълби, бързо, чакам.

Чух бавно триене по голия под от краката на стола му и скоро той сам се показа при входа на отшелническото му прикритие.

— Какво се иска? — кротко запита той.

— Копията, копията — рекох бързо. — Ще ги сверяваме. Ето — и му подадох четвъртия екземпляр.

— Бих предпочел да не сверявам — рече той и кротко изчезна зад паравана.

Няколко минути стоях вкаменен начело на моята седяща колона от чиновници. Като се окопитих, отидох към паравана и поисках да узная причината за това необикновено поведение.

— Защо отказвате?

— Бих предпочел да не сверявам.

При всеки друг човек бих избухнал страшно, презрял всякакви приказки, и бих го изхвърлил позорно навън. Но в Бартълби имаше нещо, което не само странно ме обезоръжаваше, но по някакъв чуден начин ме трогваше и объркваше. Започнах да го вразумявам.

— Вашите преписи ще сверяваме. Това ще спести вашия труд, защото с едно сверяване ще минат и четирите ви копия. Такъв е обичаят. Всеки преписвач е длъжен да помогне да се свери преписът му. Не е ли така? Няма ли да проговорите? Отговорете ми.

— Предпочитам да не сверявам — отговори той с глас на флейта.

Струваше ми се, че докато му говорех, той внимателно премисляше всяко мое изказване; че напълно разбира значението; не

може да оспори необоримото заключение; но същевременно някакво много важно съображение го кара да отговаря така.

— Значи сте решили да не се съгласите с искането ми — искане, направено съгласно установения ред и здравия разум.

С няколко думи той ми даде да разбере, че по тази точка разсъждението ми е правилно. Да: решението му било безвъзвратно.

Не са редки случаите, когато над човека се упражнява небивало и много неоснователно насилие, той да започне да се колебае в собствената си ясна вяра. Започва един вид смътно да подозира, че колкото и да е чудно, всичката справедливост и здрав разум са на другата страна. Затова, ако има наоколо някои незаинтересовани лица, той се обръща към тях да потърси подкрепление за разколебания си ум.

— Търки — рекох аз, — как ви се вижда това? Не съм ли прав?

— С уважение, сър — с най-угодническия си тон рече Търки, — мисля, че сте.

— Нипърз — рекох тогава, — какво мислите вие?

— Мисля, че бих го изритал въвн от кантората.

Схватливият читател ще забележи тук, че тъй като това ставаше сутринта, отговорът на Търки бе изразен в учтива и спокойна форма, но този на Нипърз беше гневен. Или да повтора едно предишно изречение, лошото настроение на Нипърз беше включено, а това на Търки — изключено.

— Джинджифил — рекох тогава, в желанието си да завербувам и най-малкия глас на моя страна, — а какво мислиш ти?

— Мисля, сър, че той малко откача — ухилено отговори Джинджифил.

— Чувате какво казва — рекох аз, обърнат към паравана, — излезте и изпълнете желанието ми.

Той обаче не благоволи да отговори. В голямо недоумение се позамислих за миг. Но работата пак ме караше да бързам. Пак реших да отложа обмислянето на тази дилема за друг път, когато ще имам свободно време. Помъчихме се малко и намерихме начин да сверим документите без Бартълби, макар че при всяка втора страница Търки почтително изтърваваше мнението си, че тази постъпка не е редна; а пък Нипърз, който се въртеше нервно на стола си като човек, който страда от стомах, от време на време изсъскваше през зъби ругатни по

адрес на заинатения простак зад паравана. А колкото за него самия (за Нипърз), това щяло да бъде първият и последен път, когато той върши чужда работа без заплащане.

През това време Бартълби си седеше в отшелническата килия, забравил всичко, освен специалната си работа там.

Изминаха няколко дни, през които писарят беше зает с една дълга работа. Неотдавнашното му особено поведение ме караше да го наблюдавам внимателно. Забелязах, че никога не излиза да обядва; всъщност никога не излизаше никъде. До този момент, доколкото ми бе известно, не бе напускал кантората. Той беше като вечен страж в ъгъла. Към единадесет часа сутринта обаче забелязах, че Джинджифил се приближава до отвора на паравана на Бартълби, като че ли мълчаливо повикан с невидим от моето място знак. Тогава момчето излизаше от кантората, като дрънкаше няколко пенса, и се връщаше с една шепа джинджифилови сладки, които предаваше зад прикритието и получаваше две сладки за труда си.

Значи се храни с джинджифилови сладки, помислих си аз; никога не обядва в пълния смисъл на думата; следователно трябва да е вегетарианец; ама не; и зеленчуци не яде никога, не яде нищо освен джинджифилови сладки. Умът ми се впусна в размисли относно вероятното влияние на джинджифила върху човешкия организъм, който се храни изключително с такива сладки. Наричат ги джинджифилови, защото главната им съставка е джинджифил и тя им придава и вкуса, и аромата. А какво представлява джинджифилът? Нещо люто и пикантно. А Бартълби беше ли люто и пикантен? Ни най-малко. Следователно джинджифилът не оказваше влияние върху Бартълби. Вероятно той предпочиташе да не му оказва.

Нищо не дразни така сериозно човек като пасивното съпротивление. Ако лицето, на което се оказва такова съпротивление, няма безчовечен характер, а пък онзи, който се съпротивлява, е напълно безвреден с пасивността си, тогава при по-добро настроение първият ще се опита милосърдно да разреши с въображението си онова, което за разсъдъка се оказва неразрешимо. Повечето пъти гледах точно така на Бартълби и постъпките му. Бедният човек! — мислех си аз. — Той няма лоши намерения; ясно е, че не смята да обижда; целият му вид достатъчно показва, че ексцентричностите му са неволни. Той ми е полезен. Мога да карам с него. Ако го изгоня,

вероятно ще попадне при някой по-неснизходителен работодател и тогава ще се отнасят грубо към него, а може и да го изгонят да гладува в мизерия. Да. В този случай мога евтино да си купя сладко самодоволство. Да се държа приятелски към Бартълби; да се отнасям снизходително към странното му своеволие, ще ми струва съвсем малко или нищо; а в същото време скътвам в душата си нещо, което евентуално може да се окаже благ залък за съвестта ми. Но невинаги бях в такова настроение. Пасивността на Бартълби понякога ме дразнеше. Нещо странно ме подтикваше да се сблъскам с него в ново противоречие, да изтръгна от него някоя гневна искра в отговор на моята. А това беше все едно да се опитам да запаля огън, като щракам пръсти в парче сапун. Един следобед лошият порив у мен надделя и аз предизвиках следната сцена:

— Бартълби — рекох аз, — когато тези книжа са готови, ще ги сверя с вас.

— Бих предпочел да не сверявам.

— Как така?! Сигурно не смятате да упорствувате в тази магарешка прищявка?

Никакъв отговор.

Разтворих широко двукрилата врата до мен и като се обърнах към Търки и Нипърз, се провикнах възбудено:

— За втори път казва, че не ще да сверява преписите си. Какво мислите за това, Търки?

Да не забравяме, че беше след обяд: Търки седеше зачервен като месингов бойлер, голата му глава изпускаше пара, ръцете му ровеха из попивателните хартии.

— Какво мисля ли? — изрева Търки. — Мисля, че просто ще престъпя зад паравана и ще му насиня окото!

При тези думи Търки стана на крака и зае боксьорска поза. Той се завтече да изпълни заканата си, но го задържах, разтревожен от въздействието на непредпазливите ми думи върху борческото му следобедно настроение.

— Седнете си, Търки — рекох му, — и чуйте какво ще каже Нипърз. Вие как мислите, Нипърз? Не бих ли имал право веднага да уволня Бартълби?

— Извинете, това е ваша работа, сър. Мисля, че поведението му е съвсем необичайно, всъщност несправедливо по отношение на Търки

и мен самия. Това обаче може да е само преходна прищявка.

— А — възкликнах аз. — Значи вие някак странно сте променили мнението си... Сега говорите много меко за него.

— Всичко се дължи на бирата — извика Търки. — Кротостта иде от бирата. Нипърз и аз обядвахме заедно днес. Вие виждате колко съм кротък аз, сър. Да отида ли да му насиня очите?

— Предполагам, че имате предвид Бартълби. Не, не днес, Търки — отговорих аз. — Приберете си юмруците.

Затворих вратите и пак се запътих към Бартълби. Още по-силно се изкушавах да предизвикам съдбата. Горях от желание някой да се разбунтува срещу мен. Спомних си, че Бартълби никога не напускате кантората.

— Бартълби — рекох му, — Джинджифил го няма; отскочете до пощата, моля, и вижте дали има нещо за мен. (До пощата се отиваше само за три минути).

— Бих предпочел да не отида.

— Отказвате ли?

— Предпочитам да ме отида.

Замаян се върнах до бюрото си и седнах в дълбок размисъл. Сляпата ми упоритост се възвърна. Можех ли да измисля още нещо, за да бъда пак така безсрамно отблъснат от този мършав бедняк — мой наемен чиновник? Още какво има напълно разумно, което той непременно ще откаже да извърши?

— Бартълби!

Никакъв отговор.

— Бартълби! — С повишен тон.

Никакъв отговор.

— Бартълби! — изревах аз.

Като същински призрак, спазващ законите на магическите заклинания, при третото повикване той се появи на входа на килията.

— Идете в съседната стая и кажете на Нипърз да дойде.

— Бих предпочел да не отида — почтително и бавно рече той и кротко изчезна.

— Много добре, Бартълби — казах аз с тих и спокойно строг, хладнокръвен тон, внушаващ неотменимо решение за много близко страшно отмъщение. В този миг почти имах наум нещо такова, но изобщо, тъй като приближаваше време за обяд, помислих, че ще е най-

добре да си сложа шапката, да си отида пеша до дома и да не се връщам вече на работа този ден, тъй като бях изтерзан и объркан.

Да си призная ли? В резултат на всичко това скоро се установи като факт в кантората ми, че някакъв си бледен млад писар, на име Бартълби, има писалище там; че ми преписва книжа по обикновената такса от четири цента на страница от сто думи; но че е завинаги освободен от сверяване на преписаните от него книжа, като това задължение се бе прехвърлило на Търки и Нипърз безсъмнено като награда за превъзходната им съобразителност; освен това въпросният Бартълби не биваше никога, по никакъв повод да се изпраща по каквито и да е най-дребни поръчки; и че дори ако бъдеше помолен да извърши нещо подобно, на всички бе известно, че той би предпочел да не го извърши — с други думи, ще откаже направо.

С течение на времето аз значително се примирих с Бартълби. Неговата стабилност, липсата на всякакво разсейване, непресекващото му трудолюбие (освен когато го прихванеше да потъне в продължителна мечтателност зад своя параван), голямото му спокойствие, неотменното му държане, при каквито и да е обстоятелства, го правеха ценна придобивка. Най-важното от всичко беше, че той беше винаги на мястото си — пръв сутрин и непрекъснато през целия ден, и последен вечерта. Имах странно доверие в честността му. В неговите ръце считах и най-ценните си книжа в пълна безопасност. Разбира се, понякога за нищо на света не можех да се въздържа да не избухна пред него. Защото беше извънредно трудно винаги да помня странните му особености, привилегии и нечувано своеволно отхвърляне на задължения, което представляваше мълчалива уговорка от страна на Бартълби за оставането му на служба в моята кантора. От време на време в нетърпението си да свърша някоя бърза работа, случваше се непредпазливо да повикам Бартълби да си постави например пръста върху края на червения шнур, с който стягах някои книжа. Разбира се, иззад паравана непременно идваше обичайният отговор: „Бих предпочел да не дойда“, и тогава как би могъл човек с присъщите недостатъци на природата ни да се сдържи да не извика гневно пред такова вироглавство — такова неблагоприятие. Всеки нов подобен отказ обаче, който получавах, само още повече намаляваше вероятността да повтора непредпазливостта си.

Тук трябва да кажа, че според обичая на повечето юристи, които дължаха кантори в гъсто населените празни здания, за вратата ми имаше няколко ключове. Единият се държеше от жената, която идваше веднаж на седмицата да измива пода и всеки ден да мете и бърше прах и която живееше на тавана. Другият се държеше от Търки за удобство. Третият аз носех понякога в джоба си. Четвъртият — не знаех у кого е.

И така, една неделя сутрин случайно отидох на църква в Тринити да чуя един прочут проповедник и тъй като се озовах там твърде рано, помислих си да се отбия за малко в кантората. За щастие ключът беше у мен. Като рекох да го сложа в ключалката обаче, оказа се, че нещо пъхнато отвътре ми пречи. Извиках от изненада; за мое смайване някой завъртя ключ отвътре; и през откренатата врата се подаде мършавото лице на Бартълби и той самият по ръкави, в странно дрипаво домашно облекло, и с тих глас ми каза, че съжالياва, но е твърде зает в този момент и предпочита да не ме пусне да вляза. С няколко думи прибави още, ако обичам да се поразходя два-три пъти около блока и дотогава той вероятно ще е привършил работата си.

Сега съвсем неочакваното появяване на Бартълби като наемател на адвокатската ми кантора в неделя сутрин, с неговото ужасно джентълменско равнодушие и вътрешна твърдост и самообладание ми повлия така, че аз незабавно се отстраних от собствената си врата и постъпих както той го иска, не без разни угризения обаче от безсилно бунтуване срещу кротката дързост на този непонятен писар. И наистина, най-вече чудната му кротост не само ме обезоръжаваше, но така да се каже, ме и обезкуражаваше. Защото считам, че в такъв момент човек се е някак обезкуражил, щом спокойно позволява наетият от него чиновник да му диктува и да му заповядва да се махне от собственото му помещение. Освен това обхвана ме и безпокойство относно това, което Бартълби би могъл да върши в кантората ми в неделя сутрин, по риза и иначе съвсем negliже. Нещо нередно ли се вършеше? Не, за това не можеше да става дума. Нито за миг не можех да помисля, че Бартълби е неморален човек. Но какво можеше да прави там? Да преписва? Пак не, защото каквито и да бяха ексцентричностите му, Бартълби беше крайно благоприличен човек. Той би бил последният човек на света, който би седнал на бюрото си полугол. Освен това беше неделя; а у Бартълби имаше нещо, което не

допускаше предположението, че той би осквернил светостта на деня с някое мирско занимание.

Въпреки всичко мисълта ми не се успокои; и изпълнен с безпокойно любопитство, най-после се, завърнах при вратата. Безпрепятствено пяхнах ключа, отворих и влязох. Бартълби го нямаше никакъв. Разгледах тревожно наоколо, надникнах зад паравана; но беше много ясно, че си е отишъл. При по-внимателно оглеждане на помещението се догадих, че в продължение на неизвестно време Бартълби трябва да се бе хранил, обличал и спал в моята кантора, и то без чинии, огледало или легло. Тапицираното седалище на един стар диван в ъгъла носеше отпечатък от мършаво, полегнало тяло. Под бюрото му намерих навито одеяло; под празната скара на камината — кутия с вакса за обувки и четка; на един стол — тенекиен леген със сапун и парцалив пешкир; в един вестник — няколко трохи от джинджифилови сладки и къс сирене. Да, помислих си, ясно е, че Бартълби е превърнал това място в свой дом, своя самостоятелна ергенска квартира. И изведнъж ме порази мисълта: „Каква злочеста самота и уединение се разкриват тук!“ Беднотията му е голяма, но самотата му — колко ужасна! Помислете си само! В неделен ден Уолстрийт е пуста като Петра^[8]; и всяка нощ след всеки ден е празнота. И това здание, което през седмичните дни кипи от напрегнат труд и живот, при настъпването на нощта ехти от самата празнота и е пусто през целия неделен ден. И тук Бартълби устройва своя дом, единствен зрител на пустотата, която е видял тъй многолюдна — един вид невинен и преобразен Мариус, който размишлява между развалините на Картаген.

За пръв път в живота ме обзе непреодолима, остра меланхолия. Дотогава бях изпитвал само не съвсем неприятна тъга. Общо човечната връзка сега ме теглеше неудържимо към униние. Една братска меланхолия! Защото и аз, и Бартълби бяхме чада на Адама. Спомних си ярките коприни и лъчезарните лица, които бях видял през този ден, облечени в блестящи тоалети, да се носят като лебеди по това Мисисипи, което представлява Бродуей; съпоставих ги с бледия преписвач и си помислих: „А щастieto ухажва светлината, затова считаме света за весел; но мизерията се крие от погледа, затова смятаме, че мизерия няма“. Тези тъжни фантазии — безсъмнено химери на глупав и болен мозък — доведоха до други по-специални

мисли относно причудливостите на Бартълби. Предчувствия за странни открития закръжиха около ми. Яви ми се бледата фигура на писаря, просната сред безучастни минавачи под мразовития покров.

Изведнаж вниманието ми бе привлечено от затвореното писалище на Бартълби, чийто ключ се виждаше ясно в ключалката.

Нямам лоши намерения и не търся да задоволя безсърдечно любопитство, помислих си аз; при това писалището е мое, както и съдържанието му, затова ще се осмеля да надникна в него. Всичко беше подредено методично, книгата пригладени. Преградките за книгата бяха дълбоки, та като извадих папките с документите, бръкнах навътре. Изведнаж усетих нещо там и го изтеглих навън. Беше стара цветна носна кърпа, завързана на тежка бохчичка. Отвързах я и видях, че представлява спестовна каса.

Сега си спомних всичките тихи и сериозни прояви, които бях забелязал у този човек. Спомних си, че той проговаряше само в отговор на запитване; че макар от време на време да имаше по някой и друг час за себе си, никога не бях го видял да чете — не, не дори вестник; че оставаше дълго време загледан в студената тухлена стена през слабо осветения си прозорец зад паравана; бях съвсем сигурен, че никога не посещаваше ресторант или трапезария; а бледото му лице показваше, че никога не пие бира като Търки, или чай и кафе, като другите мъже; че не бях чул да ходи някъде изобщо; никога не излизаше на разходка, освен ако беше отишъл сега; че беше отклонил да каже кой е, откъде иде, дали има близки на този свят; че макар така слаб и блед, никога не се оплакваше от лошо здраве. И най-вече си припомних един негов несъзнателен израз на вяла — как да я нарека? — вяла надменност, да кажем, или по-скоро строга резервираност, която положително ми беше внушила страх, та така кротко понасях причудливостите му и се боях да го помоля да извърши и най-дребната странична работа, макар и може би да знаех, от продължителната му неподвижност зад паравана, че трябва да се е захласнал пак в голата стена.

Докато обмислях всички тези неща, без да забравям болезнените му настроения, и ги съчетавах с наскоро открития факт, че е обърнал кантората ми в свое постоянно свърталище и дом; докато обмислях всички тези неща, някакво чувство на благоразумие взе да ме обхваща. Първите ми чувства бяха чиста меланхолия и най-искрено

състрадание; но колкото повече самотата на Бартълби изпълваше въображението ми, тази меланхолия се превърна в страх, а това състрадание — в отвращение. Така вярно е и така ужасно, че до известна точка мисълта за мизерията и вида ѝ извиква най-добрите ни чувства; но в известни случаи прехвърли ли тази точка, тя престава да ни трогва така. Грешат онези, които твърдят, че това неизменно се дължи на присъщия на човешкото сърце егоизъм. По-скоро това иде от известна безнадеждност да се изцери прекаленото и органично зло. За чувствителния човек състраданието нерядко представлява болка. И когато най-после се разбере, че такова състрадание не може да доведе до резултатна помощ, благоразумието диктува на душата да се освободи от него. Онова, което видях тази сутрин, ме убеди, че писарят е жертва на вродено и неизлечимо разстройство. Можех да дам милостиня на тялото му, но тялото не го болеше; душата му беше, която страдаше, а до нея не можех да се докосна.

Не изпълних намерението си да отида на църква тази сутрин. Някак си, нещата, които видях, ме направиха непригоден за църква. Тръгнах за дома, размишлявайки какво да правя с Бартълби. Най-после реших следното: спокойно ще му задам няколко въпроса на следващата сутрин относно историята му и пр. и ако откаже да отговори откровено и безрезервно (а предполагах, че ще предпочете да не отговори) тогава да му дам една банкнота от двадесет долара над дължимото и да му кажа, че услугите му не са вече нужни; но че ако мога да му бъда полезен по някакъв друг начин, ще съм щастлив да го сторя, особено ако желае да се завърне в родното си място, където и да е то, аз на драго сърце ще поема разноските. Освен това, ако след като се прибере у дома си, някога почувствува нужда от помощ, аз непременно ще се отзова на писмото му.

Следващата сутрин дойде.

— Бартълби — кротко го повиках аз иззад паравана.

Никакъв отговор.

— Бартълби — рекох аз с още по-кротък тон, — елате; няма да ви моля да направите нищо, което бихте предпочели да не правите — просто искам да поговоря с вас.

При тези думи той безшумно се плъзна пред очите ми.

— Бихте ли ми казали, Бартълби, къде сте роден?

— Бих предпочел да не казвам.

— Бихте ли ми казали *нещичко* за себе си?

— Бих предпочел да не казвам.

— Какво разумно възражение може да имате против един разговор? Аз съм приятелски разположен към вас.

Той не ме гледаше, докато говорех, но беше вперил очи в бюста на Цицерон, който, както седях тогава, беше точно зад мен, около половин метър над главата ми.

— Какъв е отговорът ви, Бартълби? — рекох аз, след като почаках доста дълго за отговор, през което време изражението му остана безучастно, с изключение на едно леко потрепване около бледите му тънки устни.

— Засега предпочитам да не давам отговор — рече той и се оттегли в килията си.

Признавам, че беше доста голяма слабост от моя страна, но поведението му в този случай ме засегна. В него се чувствуваше не само някакво спокойно пренебрежение, но своенравието му ми се видя неблагоприятно, като се вземе предвид безспорното ми добро отношение и снизхождението, което бе получил от мен.

Пак останах да премислям какво да правя. Колкото и да бях унижен и огорчен от държането му и колкото да бях решен да го уволня, когато влизах в кантората, въпреки всичко усещах някакво странно суеверие да гложди сърцето ми и да ми забранява да проведе решението си, заклеймявайки ме като подлец, ако само посмея да прошепна горчива дума срещу този най-изоставен от хората човек. Най-последно притеглих дружелюбно стола си зад паравана, седнах и рекох:

— Бартълби, да оставим настрана разкриването на историята ви; нека ви напомня обаче като приятел да спазвате, доколкото е възможно, установения в тази кантора ред. Кажете ми сега, ще помагате ли при проверката на преписите утре или другиден: с две думи, кажете сега, че след ден-два ще започнете да ставате по-благоразумен — кажете го, Бартълби.

— Засега предпочитам да съм малко неблагоприятен — дойде кроткият му безжизнен отговор.

Точно в този момент двукрилата врата се разтвори и Нипърз се появи. Изглежда, че бе прекарал необикновено тежка нощ поради по-

лошо стомашно разстройство от друг път. Той дочу последните думи на Бартълби.

— Предпочитате да не сте благоразумен, а? — скръцна зъби Нипърз. — Хубаво предпочитание бих му дал, ако бях на ваше място, сър — се обърна към мен той. — Бих го научил какво да предпочита; бих му дал такива предпочитания на това заинатено муле! А сега, моля, какво *предпочита* да не прави; сър?

Бартълби не се помръдна.

— Мистър Нипърз — казах аз, — бих предпочел да се оттеглите сега.

Някак си напоследък бях взел да употребявам думата „предпочитам“ във всякакви, не съвсем подходящи случаи. И изтръпнах, като си помислих, че допирът ми с този писар беше вече сериозно повлиял умственото ми състояние. Какви ли още по-дълбоки умопомрачения можеше да ми навлече? Този страх оказа немалко въздействие при решението ми да съкратя процедурата.

Когато Нипърз, много кисел и намусен, си отиваше, Търки се приближи любезно и почтително.

— С уважение, сър — рече той, — вчера си мислех тук за Бартълби и си рекох, ако само би предпочел да дръпва по една халба хубаво пиво всеки ден, то ще му помогне много да се оправи и ще го накара да помага при проверката на книгата.

— Значи и вие прихванахте думата — рекох аз малко възбудено.

— С уважение, сър, каква дума? — запита Търки и почтително се натика в тясното пространство зад паравана, като при това ме накара да се блъсна в писаря. — Каква дума, сър?

— Бих предпочел да бъда оставен на мира, тук — рече Бартълби, като че ли обиден, че го нападнахме в прикритието му.

— *Ето* думата, Търки, рекох аз — ето я!

— О, *предпочитам*, о, да — странна дума. Аз самият никога не я употребявам. Та, сър, както казвах, само да щеше да предпочете...

— Търки — прекъснах го аз, — моля да се оттеглите.

— О, разбира се, щом така предпочитате.

Когато той отваряше вратата, за да се оттегли, Нипърз ме зърна от бюрото си и запита дали бих предпочел да напише някакъв документ на синя или на бяла хартия. Нямаше нито сянка от закачлив намек в думата „предпочитам“. Явно беше, че тя неволно се изплъзна

от езика му. И аз си рекох, че непременно трябва да се отърва от този смахнат човек, който обърка до известна степен езика, ако не главите, и моя, и на чиновниците ми. Но си помислих, че ще е по-разумно да не съобщавам за уволнението веднага.

На другия ден забелязах, че Бартълби не прави нищо, само седи до прозореца в унес пред голата стена. Като го запитах защо не пише, той каза, че решил да не пише повече.

— Е, но как така!? И какво още? — възкликнах аз. — Няма вече да пишете ли?

— Няма вече.

— И по каква причина?

— Не виждате ли сам причината? — безучастно отвърна той.

Изгледах го втренчено и забелязах, че очите му са мътни и изцъклени. За миг си помислих, че неподобното му усърдие в преписването през първите няколко седмици на службата му при мен, край тъмния прозорец, може да е повредила зрението му.

Трогнах се. Казах нещо във вид на съчувствие. Споменах, че постъпва разумно да не пише известно време и го подканих да се възползува от този благоприятен случай, да се пораздвижи на чист въздух. Това обаче той не направи. Няколко дни по-късно, тъй като другите ми чиновници отсъствуваха, а пък много бързах да изпратя някои писма по пощата, рекох си, че като не върши абсолютно нищо, Бартълби няма да е така непреклонен като друг път и ще занесе писмата до пощата. Но той направо отказа. И така, колкото и да ми беше неудобно, отидох сам.

Изминаха още няколко дни. Не мога да кажа дали очите на Бартълби се подобриха или не. От вида им изглеждаше да са се подобрили. Когато го запитах обаче, той не благоволи да отговори. Във всеки случай отказваше да преписва. Най-после в отговор на настояванията ми ме уведоми, че завинаги се отказал от преписването.

— Какво?! — възкликнах аз. — Ами ако очите ви съвсем се подобрят — повече от преди — и тогава ли няма да преписвате?

— Отказвам се от преписването — отвърна той и се оттегли.

Той си остана както винаги просто неразделна част от кантората ми. Не — ако това бе възможно, — той стана още по-неразделна част. Какво трябваше да направя? Той не искаше да върши нищо в кантората, тогава защо да седи тук? Фактически бе ми станал

воденичен камък. Не само безполезен като огърлица, но и труден за носене. И все пак изпитвах съжаление към него. Не е съвсем право, ако кажа, че ми създаваше безпокойства. Да бе споменал поне един-единствен роднина или приятел, веднага щях да им пиша и да ги помоля да отведат бедния човек в подходящ приют. Но той изглеждаше сам, свършено сам на света. Отломка от разбит кораб сред Атлантика. Най-после някои необходимости, свързани с работата ми, се наложиха над всички други съображения. По най-деликатен начин казах на Бартълби, че след шест дни трябва безусловно да напусне кантората. Предупредих го да вземе мерки през това време да си осигури друго жилище. Предложих да му помогна в това отношение, стига сам да направи първите стъпки за пренасянето.

— И когато окончателно ме напуснете, Бартълби — добавих аз, — ще се погрижа да не си отидете съвсем неосигурен. Шест дни от днес нататък, помнете.

При изтичането на този срок надникнах зад паравана и какво да видя — Бартълби си беше там.

Закопчах си сакото, изправих се и пристъпих бавно към него, докоснах го по рамото и рекох:

— Времето изтече; трябва да напуснете това място; жал ми е за вас; ето ви пари; но трябва да си вървите.

— Бих предпочел да не си отида — рече той все още с гръб към мен.

— Но трябва да си отидете.

Той продължи да мълчи.

Имах безгранична вяра във вродената честност на този човек. Той често, бе ми връщал по някоя монета от шест пенса или шилинг, която аз, който съм лекомислен и небрежен към тези работи, съм изпуснал на пода. Затова онова, което последва, няма да се стори чудно.

— Бартълби — рекох аз, — по сметка ви дължа дванадесет долара; ето ви тридесет и два; от горните двадесет са за вас. Вземете ги, моля — и му подадох банкнотите.

Той обаче не се помръдна.

— Тогава ще ги оставя тук — продължих аз и ги сложих под нещо тежко на масата. После взех шапката и бастуна си и отправен към вратата, спокойно се обърнах и добавих: — След като изнесете

нещата си от тази кантора, Бартълби, разбира се, ще заключите вратата и тъй като всички освен вас са си отишли за днес — ако обичате, пъхнете ключа си под изтривалката, та да го взема сутринта. Няма да се видим вече, така че сбогом. Ако в бъдеще в новото ви местожителство мога да ви услужа с нещо, непременно ми пишете. Сбогом, Бартълби, и бъдете здрав.

Той обаче не отговори нито дума; като последна колона от разрушен храм, остана ням и самотен в средата на иначе пустата стая.

Като си отивах към дома, потънал в мисли, суетата надви състраданието ми. Не можех да не се гордея с майсторския начин, по който съумях да се отърва от Бартълби. Наричам го майсторски и такъв трябва да изглежда той на всякой безпристрастен мислител. Красотата на моята постъпка беше главно в съвършеното ѝ спокойствие. Нямаше никакво вулгарно насилие, никакво бабайство, никакво гневно заяждане, никакво крачене нагоре-надолу из помещението и подхвърляне на груби заповеди към Бартълби, да се пръждоса оттам заедно с просяшките си партакеша. Нищо подобно. Без да заповядвам громко на Бартълби да си върви — както би постъпила някоя по-малко издигната личност, — аз заставах на основанието, че той *трябва* да си отиде; и на това основание построих всичко, което имах да кажа. Колкото повече обмислях процедурата си, толкова повече се възхищавах от нея. Въпреки това при събуждането си на следващата сутрин изпитах някои съмнения — някак си сънят бе изпарил суетата ми. Един от най-спокойните и най-мъдри часове на човека е точно този при събуждането му сутрин. Моята постъпка си беше все така далновидна, но само на теория. Каква щеше да се окаже на практика... ето къде беше белята. Мисълта да допусна, че Бартълби се е изнесъл, беше наистина красива; но всъщност това бях допуснал само аз, но не и Бартълби. Важният въпрос беше не дали аз бях допуснал, че той ще се изнесе, а дали той би предпочел да стори това. Той беше човек на предпочитанията, не на допусканията.

След закуска тръгнах към града и пресмятах възможностите „за и против“. Един миг си мислех, че всичко ще излезе страшен провал и Бартълби ще се окаже жив и здрав в кантората, както винаги; на следващия миг ми се виждаше сигурно, че ще видя стола му празен. И така не престанах да се колебая. На ъгъла на Бродуей и Канал стрийт видях група твърде възбудени граждани да се разговарят сериозно.

— Обзалагам се, че няма да излезе — рече един глас, когато минавах.

— Няма да си иде ли? Прието! — казах аз. — Извади парите!

Инстинктивно вече бръквах в джоба си да извадя и моите, когато си спомних, че има избори. Думите, които бях дочул, не се отнасяха до Бартълби, но до успеха или неуспеха на някакъв кандидат за кмет. В напрегнатото ми душевно състояние си представявах, че целият Бродуей споделя, моята тревога и спори с мен по същия въпрос. Отминах нататък, благодарен, че уличната врява прикри моята мигновена разсеяност.

Както и възнамерявах, пристигнах твърде рано до вратата на кантората. Ослушах се внимателно. Всичко беше спокойно. Трябва да си е отишъл. Натиснах дръжката. Вратата беше заключена. Да, тактиката ми се беше оказала чудотворна; той наистина трябва да е изчезнал; и все пак към това се примесваше известна меланхолия; изпитвах почти съжаление за блестящия си успех. Опипвах под изтривалката да намеря ключа, който Бартълби трябваше да ми остави там, когато случайно коляното ми се удари във вратата и издаде призивен звук, в отговор на който един глас извика отвътре:

— Още не; зает съм.

Беше Бартълби.

Останах като гръмнат. За миг бях като онзи човек от Виржиния, който много отдавна бил убит от светкавица с лула в уста в един безоблачен летен ден; на собствения си топъл отворен прозорец бил убит и си останал там наведен от него, в този приспивно спокоен следобед, докато някой не го докоснал и той се сгромолясал.

— Не си е отишъл! — промълвих най-последно. Но пак, подчинявайки се на тази чудна власт, която загадъчният писар имаше над мен — и от която въпреки цялото ми раздражение не можех да се отърва, слязох бавно долу по стълбите, излязох на улицата и докато обикалях квартала, си размишлявах какво да правя сега, при това нечувано усложнение. Да изгоня човека, като просто го изхвърля навън — не можех; да го изпъдя с ругатни — не вървеше; да викам полицията — не ми беше приятно; а пък да му позволя да се наслаждава на потресаващата си победа над мен — и това ми беше немислимо. Какво да правя тогава? Или ако нямаше какво да правя, имаше ли още нещо, което да мога да *допусна* по въпроса? Да, както

по-рано бях предварително допуснал, че Бартълби ще си отиде, така сега с обратна сила можех да допусна, че си е отишъл. При законното изпълнение на това предположение може да си вляза бързо в кантората и като се преструвам, че съвсем не виждам Бартълби, да се блъсна право в него, като че ли е въздух. Такава тактика само донякъде би изглеждала сполучлива. Едва ли бе възможно Бартълби да устои на такова приложение на доктрината за вероятностите. Но като помислих повторно, успехът на плана ми се видя съмнителен. Реших пак да поговоря по въпроса с него самия.

— Бартълби — рекох при влизането си в кантората със спокойно, строго изражение, — сериозно съм недоволен. Изтормозен съм, Бартълби. Имах по-добро мнение за вас. Въобразявах си, че сте с такава джентълменско разположение, че при всяка деликатна дилема, един лек намек би бил достатъчен — с две думи, би представлявал една вероятност; но изглежда, че съм се лъгал. Какво виждам? — добавих аз и непресторено се сепнах, — та вие още не сте се докоснали до тези пари — и посочих парите на същото място, където ги бях оставил предишната вечер.

Той не отговори нищо.

— Ще ме напуснете ли или не? — запитах сега внезапно кипнал и се приближих до него.

— Бих предпочел да *не ви* напускам — отговори той, като наблегна кротко на *не*.

— Но, за бога, какво право имате да седите тук? Плащате ли наем? Плащате ли данъка ми? Или този имот е ваш?

Той не отговори нищо.

— Готов ли сте сега да продължите да пишете? Оправиха ли се очите ви? Бихте ли могли да ми направите един къс препис тази сутрин? Или да ми помогнете да сверим няколко реда? Или да отскочите до пощата? С една дума — ще извършите ли нещо изобщо, та да дадете благовидност на отказа си да напуснете помещението?

Той се оттегли мълчаливо в отшелническото си прикрытие.

Сега вече бях стигнал до такова нервно раздразнение, че счетох за благоразумно да се въздържа временно от по-нататъшни демонстрации. Бартълби и аз бяхме сами. Спомних си трагедията на нещастния Адамз и още по-нещастния Коулт в уединената кантора на последния. И как бедният Коулт, който бил ужасно раздразнен от

Адамз, неблагоприятно допуснал да се вбеси и неусетно да бъде тласнат към фаталната си постъпка — постъпка, за която, разбира се, никой не можеше да съжاليا повече от автора ѝ. Често си мислех, като разсъждавах по въпроса, че ако тази препирня бе станала на обществена улица или в частен дом, нямаше да има такъв край. Обстоятелството, че били сами в уединена кантора, на горния етаж в здание, никак неосветено от човешки, домашни спомени — непостлана кантора, безсъмнено прашна и неприветлива — сигурно всичко това много е спомогнало да засили раздражението на злочестия Коулт.

Но когато този стар Адамз на негодуванието се надигна в мен и започна да ме изкушава по отношение на Бартълби, аз го сграбчих и го проснах на земята. И то как? Ами просто като си спомних божие то изречение: „И още една заповед ви давам: любете друг друга“. Да, това ме спаси. Като оставим настрана благородните съображения, милосърдието, често действува като много мъдър и благороден принцип — голям предохранител на притежателя му. Хората са извършвали убийства от ревност, от гняв, от омраза и егоизъм и от горд дух; но не съм чул досега човек да е извършил жестоко убийство от кротко милосърдие. Тогава личният интерес, ако няма по-добри подбуди, би трябвало, особено при по-раздражителните хора, да подтиква всички същества към милосърдие и човеколюбие. Както и да е, при въпросния случай аз се постарях да удавя гневните си чувства към писаря, като изтълкувах поведението му благосклонно. Бедният човек! Бедният човек! — мислех си аз, той няма лоши намерения, освен това животът му е бил тежък и трябва да бъдем снизходителни към него.

И се постарях веднага да си намеря работа и същевременно да утеша тъгата си. Опитвах се да си представя, че по някое време сутринта, когато му е угодно, Бартълби доброволно ще се появи от килията си и ще се запъти с решителни крачки към вратата. Обаче нищо подобно не се случи. Стана дванадесет и половина, Търки пламна в лицето, обърна мастилницата и изобщо стана шумен; Нипърз постепенно се уталожил и стана кротък и учтив; Джинджифил предъвкваше обедната си ябълка, а Бартълби си стоеше до прозореца, заблеян в голата стена. Ще ми повярвате ли? Да си призная ли? Този следобед напуснах кантората, без да му кажа една дума повече.

Изминаха вече няколко дни, през които в свободното си време преглеждах книгата на Едуърдз върху Волята и тази на Пристли върху Необходимостта. При сегашните обстоятелства тези книги ми действуваха благотворно. Постепенно стигнах до убеждението, че моите грижи относно писаря са предопределени от вечни времена и Бартълби ми е изпратен с някаква мистериозна цел на мъдрото провидение, която един простосмъртен като мен не можеше да проумее. Да, Бартълби, стой си там, зад паравана, мислех си аз; няма повече да те преследвам; ти си безвреден и безшумен като тези стари столове: с една дума, никога не се чувствавам така насаме, както когато зная, че си тук. Поне виждам и чувствавам това; прониквам до предназначаната цел на живота ми. И съм доволен; на други може да е дадено да играят по-възвишени роли; моята мисия на този свят обаче е, Бартълби, да те снабдя с кантора дотогава, докато измериш за удобно да останеш.

Вярвам, че това мъдро и блажено състояние на духа щеше да продължи, ако не бяха нетърсените и несъстрадателни забележки, натрапвани от професионалните ми приятели, които посещаваха кантората ми. Така често пъти постоянният допир с ограничени умове най-после изхабява най-добрите решения на по-великодушните. Макар че, разбира се, като се поразмисля, не беше чудно, че на хората, които влизаха в кантората ми, правеше впечатление особеният вид на необяснимия Бартълби, та не можеха да устоят на изкушението да хвърлят някоя злобна забележка по негов адрес. Понякога някой прокурор, който имаше работа с мен, ме потърсваше в бюрото ми и ако не намереше там никого освен писаря, се опитваше да извлече някои точни сведения относно местонахождението ми; без да обръща внимание на празните му приказки, Бартълби стоеше прав и неподвижен сред стаята. И така, след като го погледа малко в това положение, прокурорът си отиваше точно толкова осведомен, колкото и при идването си.

Също така, когато се даваха пълномощия и стаята беше пълна с адвокати и свидетели и работата кипеше, някой много зает адвокат от присъстващите, като видеше, че Бартълби стои съвсем без работа, го помолваше да отскочи до неговото (на юриста) бюро и да му донесе някои книжа. На което Бартълби спокойно отказваше и пак си оставаше незает както преди. Тогава адвокатът се обръщаше ококорен

към мен. А какво можех да кажа аз? Най-после разбрах, че в целия кръг на колегите ми учудено се шушука по адрес на странния индивид, когото държа в кантората си. Това много ме загрижи. И тъй като ми хрумна, че той може да се окаже дълголетен и да остане да си живее в кантората ми, без да признава авторитета ми; и да озадачава посетителите ми; и да компрометира професионалната ми репутация, и да хвърля мрачна сянка в помещението ми; и да си поддържа искрица живот докрай със спестяванията си (защото безсъмнено харчеше само няколко стотинки на ден), и накрая да ме надживее, и да претендира за собственост на кантората ми, по силата на непрекъснатото си живеене там: и тъй като всички тези черни предчувствия започнаха все по-често да ме връхлитат, а пък и приятелите ми непрекъснато ми натякваха за привидението в стаята ми, у мен настъпи голяма промяна. Реших да събера всичките си сили и да се отърва завинаги от този непоносим кошмар.

Преди да обмисля някой сложен проект за тази цел обаче, най-първо просто намекнах на Бартълби, че е уместно да си отиде завинаги. Със спокоен и сериозен тон му препоръчах да обмисли внимателно и зряло този въпрос. Но след като прекара три дни в размишления, той ме уведоми, че първоначалното му решение си остава в сила; с една дума, все още предпочита да живее при мен.

Какво да правя? — рекох си сега и закопчах и последното копче на жакета си. — Какво да правя? Какво би трябвало да правя? Какво ще ми подсказе съвестта да сторя с този човек, или по-право призрак? Да се отърва от него е наложително; той трябва да си върви. Но как? Как да изхвърлиш през вратата този беден, блед, покорен простосмъртен — това безпомощно създание? Нима ще се опозориш с такава жестокост? Не, няма, не мога да постъпя така. По-скоро бих го оставил да живее и умре тук и после ще зазидам останките му в стената. Е, тогава какво ще направиш? Увещавай го колкото си щеш? Той няма да се помръдне. Подкупите оставя под преспапието на масата ти; с една дума, съвсем ясно е, че предпочита да се държи за теб.

Тогава трябва да се постъпи някак строго, необичайно. Какво?! Да не смяташ да го предадеш на полицията и да осъдиш този невинен блед човек на обикновен затвор? И на какво основание ще предизвикаш това? — Че е скитник ли? Какво? Той ли е скитник, бродяга, който отказва да се помръдне оттук? Тогава значи, защото

отказва да бъде скитник, ти искаш да го изкараш скитник. Това е вече прекалено нелепо. Няма явно никакви средства за издръжката си: ето къде го държа в ръцете си. Пак грешиш: защото безсъмнено той се самоиздържа и единственото неопровержимо доказателство е, че човекът притежава такива средства. Тогава, щом той не иска да ме напусне, — аз трябва да го напусна. Ще си сменя кантората; ще се пренесе другаде; и ще го предупредя, че ако го намеря в новото ми помещение, ще постъпя към него като към обикновен нарушител.

Съгласно решението си на другия ден се обърнах към него с думите:

— Тази кантора ми се вижда твърде далеч от градския съвет; и въздухът е нездравословен. С една дума, смятам да преместя кантората си идущата седмица и вече няма да се нуждая от услугите ви. Казвам ви го отсега, та да си потърсите друго място.

Той не отговори и повече не говорихме по въпроса.

На определения ден ангажирах талига и хора, отидох в бюрото си и тъй като мебелите бяха малко, всичко се пренесе за няколко часа. През цялото време писарят стоеше прав зад паравана, който наредих да пренесат последен. Вдигнах го и тъй като беше сгънат като огромен лист хартия, Бартълби остана неподвижен обитател на голата стая. На входа се спрях за миг да го погледна, а дълбоко в мен усетих нещо да ме укорява.

Влязох отново с ръка в джоба... а сърцето ми биеше до пръсване:

— Сбогом, Бартълби; отивам си... сбогом; дано бог някак си ви благослови; и вземете — мушнах нещо в ръката му. Но то падна на пода и тогава... колкото и да е странно — аз, който бях така копнял да се отърва от него, сега просто се откъснах с болка.

Настанен в новата кантора, един-два дни държах вратата заключена и трепках при всяка стъпка в коридора. Когато се завръщах в кантората след кратко отсъствие, спирах на прага за миг и се заслушах внимателно, преди да пхна ключа. Но тези страхове бяха ненужни. Бартълби не дойде вече при мен.

Мислех си, че всичко е тръгнало добре, когато, един угрижен непознат ме посети и запита дали аз съм лицето, което неотдавна е обитавало; кантора №... Уолстрийт.

Изпълнен с лоши предчувствия, отговорих, че съм аз.

— Тогава, сър — каза непознатият, който се оказа адвокат, — значи вие сте отговорен за лицето, което сте оставили там. Той отказва да прави преписи, отказва да работи каквото и да е; казва, че предпочитал да не прави нищо; и отказва да напусне помещението.

— Съжалявам, сър — казах аз с престорено спокойствие, но с вътрешен трепет, — но човекът, за когото става дума, не ми е никакъв... нито роднина, нито чиновник, че да ме държите отговорен за него.

— Но за бога, кой е той?

— Наистина, не мога да ви уведомя. Не зная нищо за него. По-рано работеше при мен като писар; но от известно време не ми е вършил никаква работа.

— Тогава аз ще го наредя. Довиждане, сър.

Изминаха няколко дни, без да чуя нищо повече: и макар често да усещах милосърдния порив да отида до кантората и да видя бедния Бартълби, все някакво отвращение, не зная от какво, ме възпираше. Вече всичко е свършено с него, мислех си аз, когато още една седмица измина, без да чуя някаква новина. Но като се прибирах в кантората си на следващия ден, заварих няколко души да ме чакат на вратата в силна нервна възбуда.

— Това е човекът — ето го! — извика най-личният от тях, в лицето на когото познах адвоката, който ме бе посетил преди.

— Трябва да го отведете веднага, сър — идейки към мен, извика един представителен човек измежду тях, когото познавах като собственик на №... Уолстрийт. — Тези господата, мои квартиранти, не могат да понасят това повече; мистър Б... — рече той и посочи адвоката — го е изгонил от помещението си, но сега той упорствува и се върти из цялото здание, седи по перилата на стълбите денем и спи във входа нощем. Всички тук сме загрижени; клиенти напускат канторите си; някои се боят от нападение; трябва да направите нещо, и то веднага.

Загубил и ума, и дума при този словесен поток, аз се стъписах и бях готов да се заключа в новата си квартира. Напразно повтарях, че Бартълби не ми е никакъв — че не ми е по-близък, отколкото на когото и да е от тях. Напразно — аз бях последният човек, за когото се знаеше, че е имал връзка с него, и затова ми приписваха тази страшна отговорност. Тогава, от страх да не ме изложат във вестниците (както

един от присъстващите глупаво заплаши), аз поразмислих и най-после казах, че ако адвокатът ми уреди едно тайно свиждане с писаря в неговата (на адвоката) собствена стая, още този следобед ще се опитам, доколкото мога, да ги отърва от главоболието им.

Като се изкачвах по стълбите на старата ми кантора, какво да видя — Бартълби седнал мълчаливо на перилата на площадката.

— Какво правите тук, Бартълби? — запитах аз.

— Седя на парапета — кротко отговори той.

Направих му знак да ме последва в стаята на адвоката, който ни остави насаме.

— Бартълби — рекох аз, — известно ли ви е, че ми причинявате много неприятности с това ваше окупиране на входа, след като са ви отстранили от кантората?

Никакъв отговор.

— Сега трябва да стане едно от двете: или вие да направите нещо, или на вас да направят нещо. Кажете каква работа бихте желали да започнете? Бихте ли желали да започнете да преписвате за някого?

— Не; бих предпочел да не предприемам нищо.

— Бихте ли желали да станете чиновник в някой манифактурен магазин?

— Не, тази работа е много на затворено. Не ми се иска чиновническа работа; но не съм придирчив.

— На затворено ли? — извиках аз. — Та вие сам стоите затворен през цялото време!

— Бих предпочел да не приема чиновническа служба — още веднаж отвърна той, като че ли да приключи този дребен въпрос.

— А как ви се харесва да станете барман? Това няма да ви уморява очите.

— Никак не би ми се харесало; макар че, както казах, не съм придирчив.

Необичайната му словоохотливост ме насърчи. Отново минах в настъпление.

— Е, тогава не бихте ли желали да пътувате из страната, да събирате вземанията на търговци? Това ще се отрази добре на здравето ви.

— Не, бих предпочел да правя нещо друго.

— Какво ще кажете тогава за едно пътуване из Европа като придружител на някой млад джентълмен, за да го забавлявате с разговорите си — как ви се струва такова нещо?

— Никак не ми се харесва. Струва ми се, че в такава работа няма нищо определено. Обичам да съм установен на едно място. Но не съм придирчив.

— Тогава ще си останете на едно място — извиках аз, вече изгубил всякакво търпение и за пръв път от целия ми мъчителен допир с него почти избухнах. — Ако вие не напуснете това помещение преди тази вечер, ще се чувствавам задължен... всъщност съм задължен... да... напусна сам помещението! — заключих доста смешно, защото не знаех с каква възможна заплаха да го стресна да излезе от своята неподвижност. Изгубил всякаква надежда за по-нататъшен успех, си тръгнах набързо, когато ми хрумна една последна мисъл — мисъл, която ме бе спохождала и по-рано.

— Бартълби — рекох му с най-любезния, възможен тон при тези предизвикателни обстоятелства, — не бихте ли дошли с мен сега не в кантората, а в жилището ми и да останете там, докато стигнем на спокойствие до някое удобно за вас разрешение? Хайде да тръгваме веднага.

— Не, засега бих предпочел да не променям нищо.

Не отговорих нищо; но така бързо и внезапно побягнах от зданието, че надминах всички и се спуснах по Уолстрийт към Бродуей, където скочих в първия омнибус, за да се спася от преследване. Когато спокойствието ми се възвърна, разбрах ясно, че вече съм направил всичко, каквото можех, и по отношение на исканията на хазаина и на наемателите му, и на моето собствено желание и чувство на дълг да помогна на Бартълби и да го предпазя от преследване. Сега се постарях да бъда съвсем безгрижен и пасивен; и съвестта ми оправда усилието ми; макар то да не беше така успешно, както бих желал. Така се боях да не ме намери пак разяреният хазаин и отчаяните му квартиранти, че като оставих за няколко дни работата си на Нипърз, тръгнах с каляската си към горния край на града и обиколих предградията; минах отвъд Джърси Сити и Хобокън и посетих за кратко време Манхатънвил и Астория. Всъщност за известно време просто живях в каляската си.

Като се завърнах в кантората, гледам на бюрото ми бележка от хазаина. Отворих я с разтреперани ръце. Съобщаваше ми, че пишещият тези редове се обърнал към полицията и накарал да затворят Бартълби като скитник. Освен това, понеже аз знаех за него повече от всеки друг, искаше да се явя в затвора и да направя съответното изложение на фактите. Това съобщение събуди противоречиви чувства у мене. Най-напред се възмутих; но накрая почти го одобрих. Енергичният и прибързан характер на хазаина го бе довел до решение, до каквото аз едва ли бих стигнал; и все пак като последно средство при тези особени обстоятелства то изглеждаше единствено разрешение.

Както научих след това, бедният писар, като му казали, че трябва да го заведат в затвора, не оказал никаква съпротива, но посърнал и неподвижен както винаги, мълчаливо се съгласил.

Някои състрадателни и любопитни зрители тръгнаха с групата; един от стражарите подръка с Бартълби, вървял начело на мълчаливата процесия, която си проправила път през шума и жегата, и веселието на оживените по обяд улици.

Щом получих бележката, отидох в затвора или, по право, до съдебната палата. Като намерих съответния чиновник, съобщих целта на посещенията си и той ми каза, че описаното от мен лице е наистина в затвора. Тогава уверих чиновника, че Бартълби е съвършено честен човек, ексцентрик, който заслужава голямо състрадание, колкото и непонятен да е той.

Разказах всичко, каквото знаех, и завърших с препоръка да го държат при колкото е възможно по-леки условия, докато може да се намери нещо не така сурово... Макар сам да не знаех какво. Така или иначе, ако не можеше да се намери друго разрешение, трябва да го приберат в приют за бедни. Тогава помолих за свиждане.

Тъй като срещу него нямаше никакво позорно обвинение и сам беше спокоен и безобиден в цялото си държане, бяха му позволили да се скита свободно из затвора и особено в заградения, постлан с трева двор. Там го и намерих, застанал сам в свършено тихия двор, с лице обърнато към една висока стена — а около него от тесните процепи на затворническите прозорци ми се стори, че виждам вперени в него очите на убийци и крадци.

— Бартълби!

— Познавам ви — рече той, без да се обърне — и не искам да ви кажа нищо.

— Не аз ви докарах тук, Бартълби — казах, силно омъчнен от подразбраното подозрение. — Но това не ми се вижда много лошо място за вас. Нищо позорно не ви се приписва със стоенето ви тук, а вижте, не е и така тъжно, както човек би помислил. Вижте там горе небето, а тук долу тревата.

— Зная къде съм — отвърна той, но отказа да говори повече и аз го оставих.

Като влязох пак в коридора, един широкоплещест, месест човек в престилка ме спря и като посочи с палец през рамото ми, рече:

— Онзи там приятел ли ви е?

— Да.

— От глад ли иска да мре? Ако иска, нека се храни със затворническа храна, и толкоз!

— Кой сте вие? — запитах аз, като не знаех как да си обясня безцеремонните приказки на това лице, и то на такова място.

— Аз съм по кльопачката. Такива джентълмени, които имат приятели тук, ме наемат да им доставя нещо хубаво за ядене.

— Така ли е, наистина? — обърнах се аз към тъмничаря.

Той каза, че е така.

— Е, тогава — рекох аз, като тикнах няколко сребърни монети в ръката на доставчика (както го наричали) — искам да окажете особено внимание на приятеля ми тук; уредете му най-хубавия обяд, който можете да доставите. И трябва да се отнасяте най-учтиво към него.

— Представете ме, моля — рече доставчикът с израз, като че ли умира от нетърпение да прояви доброто си възпитание.

Като си помислих, че това може да се окаже от полза за писаря, съгласих се; попитах доставчика как се казва и го заведох при

Бартълби.

— Бартълби, това е мистър Кътлетс^[9]; ще видите, че ще ви бъде много полезен.

— Ваш слуга, сър, ваш слуга — рече доставчикът, като се поклони до земята зад престилката си: — Дано се чувствувате приятно тук, сър... просторен двор... прохладни апартаменти, сър... надявам се да останете при нас известно време... ще се постарая да направим престоя ви приятен. Бихте ли направили удоволствие на мисис Кътлетс и мен да обядвате с нас в частната стая на мисис Кътлетс?

— Предпочитам да не обядвам днес — каза Бартълби и се извърна. — Обедът няма да ми се отрази добре; не съм свикнал да обядвам. — При тези думи той се премести към другата страна на двора и застана с лице към голата стена.

— Какво означава това? — обърна се към мен доставчикът, изблещен от почуда.

— Мисля, че е малко умопобъркан — казах аз печално.

— Умопобъркан ли? Значи умопобъркан, а? Ей богу, мислех си, че този ваш приятел е някой джентълмен фалшификатор; те са все такива бледи: и някак благородни, тези фалшификатори. Не мога да не изпитвам съжаление към тях... не мога, сър. Познавате ли Монроу Едуърдз? — запита той с трагичен тон и замълча. Тогава, като сложи ръката си състрадателно на рамото ми, рече с въздишка: — Умря от охтика в Синг-Синг^[10]. Та значи, не сте познавали Монроу?

— Не, никога не съм имал връзки с фалшификатори. Но не мога да се бавя повече тук. Грижете се за приятеля ми там. Няма да загубите от това. Ще се видим пак.

Няколко дни след това аз пак получих разрешение да посетя затвора и тръгнах из коридорите да търся Бартълби; но не го намерих.

— Видях го да излиза от килията си преди малко — рече един тъмничар. — Може би е отишъл да се разтъпче из двора.

И аз отидох натам.

— Мълчаливият човек ли търсите? — запита ме друг ключар, който минаваше оттам. — Ей го, е, лежи заспал на двора. Няма двадесетина минути, откакто го видях да ляга.

Дворът беше съвсем тих. Обикновените затворници нямаха достъп до него. Обкръжаващите го стени, удивително дебели, не пропускаха никакви шумове отвън. Египетският характер на строежа

ме потискаше с мрачния си вид, но под краката никнеше, в плен, мека трева. Стори ми се, че съм в сърцето на вечните пирамиди, където по някаква магия в пукнатините бе поникнала трева от семената, изпуснати от птичките.

Някак странно сгушен в подножието на стената, със свити колене, извърнат на една страна, главата му подпряна върху студените камъни — видях изтощения Бартълби. Нищо не трепна обаче. Спрях се; после се приближих до него; наведох се и видях, че размътените му очи са отворени; иначе изглеждаше като потънал в дълбок сън. Нещо ми подсказа да го докосна. Пипнах ръката му, студена тръпка полази по цялата ми ръка и надолу, по гръбнака, чак до петите ми. Появи се кръглото лице на доставчика.

— Обядът му е готов. И днес ли няма да обядва? Или живее без храна?

— Живее, без да обядва — рекох аз и затворих очите му.

— Е? Заспал е, нали?

— С крале и съветници — промълвих аз.

* * *

Едва ли е нужно да продължим тази история. Въображението лесно ще допълни разказа за погребението на бедния Бартълби. Но преди да се разделя с читателя си, нека кажа, че ако този къс разказ го е заинтригувал достатъчно, за да събуди любопитството му относно кой е бил Бартълби и какъв живот е водил, преди разказвачът на тази история да се бе запознал с него, мога само да отговоря, че напълно споделям любопитството му, но никак не съм в състояние да го задоволя.

И все пак не зная дали да разглася един малък слух, който стигна до ушите ми няколко месеца след смъртта на писаря. На какво основание почива той, никак не можах да установя; затова и не мога да кажа колко е верен. Но тъй като този непотвърден слух събуди у мен един странно указателен интерес, колкото и тъжен да е, може да действа така и на други; затова ще го спомена накратко. Сведението беше следното: че Бартълби бил дребен чиновник в бюро за непредадени или непотърсени писма във Вашингтон,

откъдето бил внезапно уволнен поради смяна на управата. Когато си помисля за този слух, не мога да изразя напълно чувствата, които ме обхващат. Непотърсени писма! Това не звучи ли като мъртви хора? Представете си човек, който по природа е склонен към тихо отчаяние: има ли работа по-годна да го засили от непрестанното боравене с тези непотърсени писма и сортирането им за огъня? Защото всяка година ги изгарят с коли. Понякога от сгънатия лист бледият чиновник изважда пръстен — а пръстът, за който той е бил определен, гние в гроба; банкнота; изпратена от внезапно милосърдие — а този, когото е щяла да облекчи, вече нито яде, нито гладува; прошка за онези, които са умрели в отчаяние; надежда за онези, които не са умрели обезнадеждени; добри вести за онези, които са умрели, задушавани от необлекчени беди. Изпратени да донесат живот — тези писма бързат към смъртта.

Ах, Бартълби! Ах, човечество!

[1] На първо място. ↑

[2] Пуяк. ↑

[3] Щипци. ↑

[4] Джинджифилов орех. ↑

[5] Въглища, наситени със смолисти вещества, които горят с пламък. ↑

[6] Пясък, с който попиват мастилото. ↑

[7] Стомашно разстройство. ↑

[8] Древен арабски град в долината между Мъртво море и Акаба, сега в развалини, където са правени интересни разкопки. ↑

[9] Котлет. ↑

[10] Прочут затвор в Америка. ↑

**ЕНКАНТАДАС
ИЛИ ОМАГЪОСАНИТЕ ОСТРОВИ**

СКИЦА ПЪРВА ОСТРОВИТЕ ВЪОБЩЕ

*„Само това не бива, издума нашият
кормчия,
додето се усетим, ще бъдем капнали до
смърт,
че островите пусти сред морската стихия
не са ни твърда почва, ни китен бряг, ни
твърд,
а само морска пяна, понесла водорасли
по водната безбрежност, затуй са
назовани
те морски скитници и пръскат светлини
измамни,
с които не едно човешко същество
са пратили бездушно във бездната на
океана...
Точно когато е очаквало да стъпи то
на техния примамлив бряг,
са го обричали на лутане сред безпросветен
мрак.*

*Печални, тъмни, мрачни напомнят те на
гроба,
за още много смърт и трупове раззинат,
а в клоните над него сей совата прокоба.
Наблизо други птици рекат ли да
преминат,
тя куди ги далече с неутолена злоба.
Провлечен вой вещае смърт, гибел в късна
доба.“*

Представете си двадесет и пет купчини пепел, пръснати на някое празно място във от града, после си въобразете, че това са планини, а празното място е морето, и ще добиете подобаваща представа за общия вид на Енкантадас или Омагъосаните острови. По-скоро група от изгаснали вулкани, отколкото острови; вероятно така би изглеждал светът, след като бъде изгорен за наказание.

Едва ли би се намерило място на земята, което да е равно на пустотата и разрухата на тази група острови. Запустели някогашни гробища, стари градове, които постепенно се ронят в развалини, навяват немалко тъга, но като всичко, което някога е било свързано и с човека, все пак будят у нас мисли на съчувствие, колкото и тъжни да са те. Затова дори Мъртвото море, по какъвто и начин да въздействува, не може да не засегне и някои не съвсем неприятни чувства у пилигрима^[1].

А колкото до безлюдното, големите гори на Севера, безкрайната водна шир, която кораб никога не пори, ледените полета на Гренландия представляват най-дълбоко уединение за човешкото око; и все пак магията на променливите приливи и отливи, смяната на годишните времена смекчават техния ужас; защото, макар че човешки крак не стъпва тук, тези тори се посещават от месец май; най-отдалечените морета отразяват познати звезди, така както ги отразява и езерото Йъри^[2]; а в прозрачния въздух на някой хубав полярен ден блестящият лазурен лед става красив като малахит.

Но, така да се каже, особеното проклятие на Енкантадас, онова, което ги издига по безнадеждност над Идомеа и полюса, е, че у тях никога не настъпва промяна; нито смяна на годишни времена, ни на печал. Пресечени от Екватора, те не знаят нито есен, нито пролет; и вече сведени до пепелища, неуязвими от огън, самата разруха може малко да ги промени. Дъждовете разхлаждат пустините, но на тези острови дъжд никога не пада. Като разцепени кратуни, оставени да съхнат на слънце, те са напукани от вечна суша под палещото небе. „Смили се над мен, като че ли зове плачевно духът на Енкантадас, изпрати ми Лазар да потопи пръста си във вода и разхлади езика ми, защото този пламък ме изгаря.“

Друга характерна черта на тези острови е тяхната почти изключително подчертана необитаемост. Пустините на буренливия Вавилон се считат изоставени и отречени от всички, защото са

свърталище на низвергнатия от света чакал; но Омагьосаните острови отказват подслон дори на животните изгнаници. И човек, и вълк еднакво ги отхвърлят. Тук почти няма живот, ако изключим влечугите — костенурки, гущери, огромни паяци, змии и агуано^[3] — това най-странно извращение на другоземната природа. Никакъв глас, нито мучене, нито вой не се чува тук; главният признак на живот тук е съскането.

В повечето от островите, където изобщо се среща растителност, тя е по-неблагоприятна от пустошта на Аракама. Само преплетени гъсталаци от жилави храсти, безплодни и безименни, покарали между дълбоките цепнатини на разсъхналите се скали, които те коварно прикриват; или сухи стъбла на разкривени кактусови дървета.

На много места крайбрежието е опасно със скали или по-право със сгурия; сринати купища от червеникава или зеленикава маса, напомняща шлака от желязна пещ, образуват тук-таме тъмни процепи и пещери, в които морето безспирно излива яростна пяна. Сива, рядка мъгла се вие над тях, а в нея се носят ята птици и с крясъка си правят още по-потискащ оглушителния шум. Колкото и да е спокойно морето навън, за тези вълни и за тези скали няма покой; те бушуват и се пенят дори когато навън океанът е напълно помирнен със себе си. В мрачните облачни дни, присъщи на водния Екватор, множеството тъмни стъкловидни маси, които се надигат между разпенени водовъртежи и вълни в отстранени и опасни места край брега, представляват съвсем Плутонова^[4] гледка. Само в подземен свят може да съществуват подобни места.

Онези части от крайбрежието, които не носят белезите от пожар, представляват просторни равни плажове от многобройни мидени черупки, по които тук-таме се мяркат изгнили стръкове от захарна тръстика, бамбук, кокосови орехи, изхвърлени тук, на този по-друг, мрачен свят, от прелестните палмови острови на Запада и Юга — от рая, чак в ада, а примесени с останките на далечната красота, понякога ще видите отломки от овъглено дърво и разкапани скелети на разбити кораби. Такива срещи няма да учудят никого, като види въртопите от повратни течения из почти всичките широки канали на цялата група острови. Капризите на въздушните течения по симпатия се съгласуват с тези на морето. Вятърът никъде не е така бърз, така ненадеен и във всяко отношение непостоянен, така склонен към подозрителни

затишия, както на Омагьосаните острови. Бивало е кораб да пътува по цял месец от един остров до друг, макар разстоянието между тях да е само тридесет мили; защото поради силата на течението влекачите едва успяват да задържат кораба да не се извие и разбие в скалите, но не могат да направят нищо за ускоряване на движението му. Понякога е невъзможно за кораб да лавира до самите острови, ако не е предвидил широко отклонение още преди островите да са се показали пред погледа. А друг път ще се появи някакво мистериозно течение, което неудържимо ще тегли минаващия кораб към островите, макар той да е бил насочен към тях.

Вярно е, че някога, а донякъде и днес големи китоловни флотилии са кръстосвали за спармацет по места, които някои моряци наричали Омагьосана земя. Но това място, както ще бъде своевременно описано, било близо до големия и по-отстранен остров Елбимарл, където има достатъчно водно пространство, и далеч от лабиринтите на по-малките острови; затова горните забележки не се отнасят напълно до това място, макар и там понякога течението да е особено силно и да се мени по странни приумици. Наистина има сезони, когато съвсем необясними течения господствуват на големи разстояния около цялата група острови и са така бурни и неравномерни, че променят курса на кораба срещу румпела, макар той да плава с четири до пет мили в час. Разликата в изчисленията на плавателите, която се получавала по тези причини, заедно с бързите и променливи ветрове, дълго поддържала убеждението, че има две отделни групи острови в паралела на Екватора, отдалечени на около сто левги една от друга. Така смятали по-ранните им посетители, пиратите; и чак до 1750 година морските карти за тази част от Тихия океан били правени според това странно заблуждение. Вероятно тази привидна променливост и нереалност на местността на островите е накарала испанците да ги нарекат Енкантадас или Омагьосани острови.

Немалко повлиян от характера им, сега общопризнат, съвременният пътешественик ще бъде склонен да помисли, че това име им е дадено отчасти поради тази атмосфера на тайнствена запустялост, която така знаменателно витае над островите. Нищо не може по-добре да внуши вида на някогашни живи същества, злобно

превърнати от разцвет в пепелище. Като Содомови^[5] ябълки, впепелени от нечий допир, изглеждат тези острови.

Колкото и променливо да е на вид мястото им поради морските течения, те самите, поне за човек, застанал на брега, изглеждат неизменно едни и същи: неподвижни, излени, слепнали до самата снага на гибелната смърт.

Името омагьосани и в друго отношение не би изглеждало неподходящо, защото странните влечуги — обитатели на тези пусти места, чието, присъствие дава на островите второто им испанско име — Галипагос — и особено местните костенурки от дълго време поддържали у моряците едно суеверие колкото ужасно, толкова и смешно. Те искрено вярват, че всички морски офицери корабокрушенци, особено комодори и капитани, след смъртта им (а в някои случаи и преди смъртта) са превърнати в костенурки; и после живеят в това място като единствени и усамотени господари на Асфалтум.

Безсъмнено тази така странно печална мисъл ще да е била първо внушена от самия мрачен пейзаж, но може би най-вече от костенурките. Защото освен строго физическите им черти в целия вид на тези твари има нещо себепорицателно. Никое животно не изразява така умоляващо постоянна скръб и не изглежда така осъдено на отчаяние; а мисълта за странното им дълголетие не може да не засили още повече това впечатление.

Дори при риска да бъде заслужено обвинен в суеверие, не мога да не призная, че понякога, па и сега, когато напусна шумния град през юли или август, за да поскитам из Адирондакските планини далеч от влиянието на града и по-близо до тайнственото въздействие на природата; когато в такива моменти приседна на мъхнатия връх на някой горист проход, обкръжен от нападалите дънери на съборени от вятъра борове, и си припомня като насън другите ми далечни скитания под жаркото слънце на Омагьосаните острови, и тъмните черупки пак започнат да се мяркат пред очите ми, и дълги безжизнени шии да се проточват от голите хрусталаци; и си представя стъкловидните скали на острова, изтрити и набраздени с дълбоки браздолици от вековното влачене на костенурките, тръгнали да дирят локвички с оскъдна вода: в такива моменти едва мога да устоя на чувството, че някога съм спал наистина на омагьосана от зли духове земя.

Не, така жив е споменът ми или магията над въображението ми, че не зная дали от време на време не ставам жертва на оптическа

измама по отношение на Галипагос. Защото често на някое веселие в обществото, особено когато това става в старинен дом и осветлението е само от свещи, та сенките падат в отдалечените ъгли на просторна стая и им придават вид на диви горски усои и гъсталаци, обитавани от духове — често съм привличал вниманието на гостите с втренчения си поглед и внезапната промяна на израза си, защото изведнаж ми се е привиждало, че от тези въображаеми усои излиза и запълзва бавно по пода призракът на гигантска костенурка, а на гърба ѝ гори с огнени букви думата: „Помни“.

[1] Поклонник на свети места; пътник в далечни страни. ↑

[2] Най-южното от големите езера на Северна Америка, щат Пенсилвания. ↑

[3] Вид огромен гущер. ↑

[4] Плутон — Бог на подземното царство. ↑

[5] Касае се за Содом и Гомора — библейски градове, вцепелени като наказание за греховността им. ↑

СКИЦА ВТОРА

ДВЕТЕ СТРАНИ НА КОСТЕНУРКАТА

*„Най-грозни образи и привидения по тез
места,
които и природата не смее с поглед да
обхване
или свени се от недъзите ужасни тя,
изплъзнали се от изкусните ѝ длани,
свени се от безформените, уродливи
очертания.*

*Недоумяваме доколко и човека ужасяват
те,
щом ужасът, от който у дома си се боиме,
е буболечка дребна, страшна само за дете
в сравнение с това, което тука всеки
остров крие.*

*Не бойте се, ни рече видялият и патил
много,
че тез чудовища пред вас убоги
предрешени са само в грозотата като във
тоги.*

*Повдигне ли одеждите им някой, без да
пита,
таз рат кошмарна в миг излита
във пазвата на Зет, където се спотайва
скрито.“*

Като вземем предвид даденото описание, възможно ли е човек да бъде весел на Омагъосаните острови? Да, тоест открие ли веселата страна и ще се развесели. И наистина, колкото и скръбна гледка да представляват те, тяхната мрачност не остава завинаги неотменна. Защото, както и никой очевидец да не може да отрече, че те изискват най-сериозно и дори суеверно отношение, така и най-твърдите ми решения не могат да ме възпрат да виждам прозрачната костенурка да излиза от тъмния ъгъл; все пак даже костенурката, тъмна и навяваща скръб, каквато е откъм гърба, има и своята светла страна; бронята на гърдите ѝ понякога е бледожълтеникава или златиста. Освен това всеки знае, че както морската, така и земната костенурка имат такава напрана, че ако ги обърнеш по гръб и изложиш на погледа светлата им страна, те не могат вече да се обърнат по корем и да покажат другата си страна. Но след като сториш това, и именно защото си го сторил, не бива да се кълнеш, че костенурката няма тъмна страна. Радвай се на светлата страна, дръж я непрестанно обърната нагоре, ако можеш, но бъди честен и не отричай черната. Нито пък бива онзи, който не може да обърне костенурката от естественото ѝ положение, така че да скрие тъмната и покаже по-светлата ѝ страна, като голяма октомврийска тиква на слънце, само по тази причина да твърди, че това същество представлява едно съвсем черно маслиново петно. Костенурката е и черна, и светла. Но да минем към по-конкретни подробности.

Няколко месеца преди кракът ми да стъпи за първи път на брега на тези острови, параходът ми плаваше по тези места. Един ден по обяд се озовахме близо до южния край на Елбимарл, немного далеч от сушата. Донякъде по силата на някаква прищявка, а донякъде и за да проучим тази странна местност, изпратихме на брега една лодка с екипажа и с поръчение да разгледат всичко, което могат, и освен това да донесат колкото е възможно повече костенурки.

Слънцето беше залязло вече, когато разузнавачите се завърнаха. Погледнах надолу от високата страна на кораба, като че ли надвесен от стената на кладенец, и видях смътно влажната лодка, потънала в морето под натиска на някаква необикновена тежест. Пуснахме въжета и като напрегнахме всички сили, три костенурки, огромни като допотопни животни, бяха изтеглени на палубата. Те сякаш не приличаха на земни същества. Ние бяхме по море близо пет дълги месеца, предостатъчен период, за да накара всички земни неща да

придобият митичен вид за едно притъпено съзнание. Ако в този момент бяха излезли на борда ни трима испански митничари, вероятно щях да ги зяпна с любопитство, да ги заопипвам, да ги потупвам, както диваците разглеждат цивилизованите си гости. Но вместо трима митничари ето ти тези наистина чудновати костенурки — никакви блатни костенурки от детството ти, а черни като траурни одежди, тежки като обковани сандъци с големи черупки, издути и заоблени като щит, назъбени и напукани като щитове; участвували в сражения — на места орунтавели от тъмнозелен мъх и слизести от морската вода. Тези тайнствени същества, пренесени внезапно през нощта от тяхното неописуемо уединение, па нашата многолюдна палуба, ми направиха впечатление, което не е лесно да изразя. Като че ли бяха току-що изпъзели от недрата на земята. Да, те приличаха на онези костенурки, на чийто гръб индусът поставя цялото земно кълбо. Взех фенер и ги разгледах по-подробно. Каква почтена, благоговейна старост! Каква рунтава зеленина обвиваше грубите люспи и запълваше пукнатините на изпочуканите им черупки! Вече не виждах три костенурки. Те се разтегнаха, преобразиха. Струваше ми се, че виждам три римски колизеума във величествена разруха.

Вие, най-древни обитатели на този, или кой да е друг остров — казах аз, — дайте ми, моля, свободата на вашите тристенни градове.

Великото чувство, което тези същества вдъхваха, беше чувството на старост: вековна, безкрайна издръжливост. И наистина не мога лесно да повярвам, че друго някое същество може да живее и диша толкоз дълго, колкото костенурките на Енкантадас. Да не говорим за познатата им способност да поддържат живота си без храна в продължение на цяла година, предвид на непромокаемата броня на живата им ризница. Кое друго живо същество притежава такава крепост, от която да устоява на набезите на времето?

С фенер в ръка зачоплих между мъха и съзрях стари белези от удари, получени от многото жестоки пропадания из мергелните планини на острова — белези, странно разширени, подути, полузаличени и все пак разкривени като онези, които понякога се срещат по кората на много остарели дървета — и ми се стори, че съм някакъв археолог или геолог, който изучава дирите на птиците и разчита знаците по изкопани плочи, по които са тъпкали невероятни същества, чиито духове дори са вече мъртви.

Като лежах в хамака си тази нощ, над главата си чувах бавното отегчено тътрене на тримата тромави странници по задръстената от разни вещи палуба. Глупостта или упоритостта им беше така голяма, че те никога не заобикаляха пречките. Едната изобщо спря да се движи точно преди среднощната смяна. При изгрев-слънце я намерих завряна, като стенобойна машина, в неподвижната основа на предната мачта, където продължаваше да се мъчи със зъби и нокти да направи невъзможния пробив. Това именно странно увлечение по безнадежден труд, което така често ги завладява, най-вече навява мисълта, че тези костенурки са жертва на наказание или на зъл, направо сатаничен магьосник. Виждам съм ги по време на странствуванията им да се блъскат продължително и героично в скали, да ги бутат, да се провират и вклинчат в тях, за да ги разместят, та да продължат по неотклонната си пътека. Най-голямото им проклетие е стремежът им към праволинейност, за което е нужен робски труд в този объркан свят. Другите две костенурки, които не бяха срещнали такава пречка като спътницата им, се сблъскваха само с дребни препятствия: ведра, скрипци, намотани въжета и платна; и от време на време, като пълзяха през тях, се пълзгаха и падаха на палубата с поразяващ тропот. Като слушах това тътрене и тези сътресения, аз си помислих за свърталището, от което идеха; остров, изпълнен с остри клисури и дълбоки бездънни дерета, стигащи до сърцето на насечени планини и покрити на разстояние цели мили от неизкореними храсталаци. Тогава си представих тези три праволинейни чудовища да се провират през сенките, век след век като ковачи; да пълзят така бавно и тромаво, че не само отровни гъби и всякакви гъбести неща да виреят под краката им, но и на гърба им да поникне черен мъх. С тях често се губех във вулканични лабиринти; отблъсках безкрайни клони на гниещи храсталаци; докато най-послед сънувах, че съм седнал кръстато на най-предната от тях, от двете ми страни по един брамин я яхнал като мен, така че образувахме триножник, който подпираше небесния свод.

Ето такъв кошмар роди първото ми впечатление от костенурките на Енкантадас. Но на другия ден, колкото и да е странно, аз седнах с другарите ми моряци на весел гуляй с пържоли и задушено от костенурка; а след вечеря, извадих ножа и помогнах да превърнем трите огромни вдлъбнати черупки в три фантастични супника, а трите плоски, жълтеникави коремни брони — в три разкошни подноса.

ТРЕТА СКИЦА СКАЛАТА РОДОНДО

*„Наречена скала на злото порицание,
тя е зловеца, пагубна обител,
ни рак край нея може, ни риба да се хване,
кресливи чайки само с гласове продрани
и корморани, твари ненаситни,
стоят и дебнат неотклонно край скалите.*

*Пенливото море отекна страховито
в огромното си блюдо и мощно отговори,
разбиват се вълните върху скалата горе,
тържествен звън заплитат в протяжния
си ритъм.*

*Тогаз лодкарят спря играта на веслата
да доловят по-ясно словата на водата.*

*Със своята гълчава отнейде долетяха
рой птици непознати и остро зацвъртяха.*

*Като че ято тъмно, злокобно във дъга
кръжеше покрай тях и стягаше кръга.*

*Заблъскаха ги ядно с криле зловеци, лихи,
един до друг в таз ноц кошмарна те се
свиха.“*

Да се изкачиш на висока каменна кула е хубаво не само по себе си, но е и най-добрият начин да видиш околността надалеч. Още по-

добре е, ако тази кула е единствена и уединена като мистериозната кула в Нюпорт или пък е едничка останка от стар, разрушен замък.

Що се касае до Омагьосаните острови, за щастие имаме на разположение точно такъв наблюдателен пункт от една забележителна скала, която поради особената ѝ форма испанците някога нарекли Родондо или Кръглата скала. Висока около осемстотин метра, тя се издига направо от морето на около десет мили от сушата и с цялата планинска група на юг и изток Родондо заема в голям мащаб приблизително същото положение, каквото прочутата Кампаниле, или самостоятелната камбанария на „Свети Марко“ заема спрямо скупчените остарели сгради около нея.

Преди да се изкачим горе, за да огледаме Омагьосаните острови, тази морска кула сама по себе си заслужава внимание. Тя се вижда на около тридесет мили разстояние; и пълна участница във вълшебната атмосфера, която се излъчва от цялата група, на пръв поглед всички я вземат за мачта. На четири левги разстояние, в някое знойно, омарно пладне, тя прилича на испански адмиралски кораб, отрупан с искрящи платна. Кораб на хоризонта! Кораб на хоризонта! Кораб на хоризонта! — се чува от трите мачти. Но по-отблизо вълшебното очертание бързо се превръща в скалиста кула.

За първи път посетих това място в ранно утро. С намерение да отидем на риба, бяхме спуснали три лодки и като се отдалечихме на около две мили от нашия кораб, точно призори се озовахме близо до лунната сянка на Родондо. Тя изглеждаше по-величествена и по-смекчена в този момент на двоен здрач. Огромната пълна луна грееше на запад като полуугаснал фар и обагряше в мека краска морето като светлината на тлеещ огън в огнището към полунощ; в същото време по целия източен хоризонт невидимото слънце изпращаше бледи предвестници на появяването си. Лек ветрец подухваше; морето се вълнуваше лениво; звездите трептяха с блед блясък; цялата природа изглеждаше уморена от дългото нощно бдение и в летаргично изтощение очакваше изгрева на слънцето. Това беше критическият час да се улови Родондо в най-доброто ѝ настроение. Здрачът беше тъкмо достатъчен да разкрие всяка нейна интересна част, без да разкъса избледнялото було на вълшебството.

От начупена стълбовидна основа, измита от вълните като стъпалата на крайморски дворец, кулата се издигаше в постаменти от пластове до един гол връх. Тези еднакви пластове, от които е съставена масата, са главната ѝ особеност. Защото при мястото на съединението

им те стърчат навън като полица, които я опасват от върха до подножието, и се издигат една над друга в степенувани серии. И както стрехите на всеки стар хамбар или абатство гъмжат от ластовички, така и всичките тези каменни первази гъмжеха от безброй морски птици. Стрехи връз стрехи и гнезда връз гнезда. Тук-таме дълги ивици от призрачно бял птичи клей бе боядисал кулата от морето до въздуха, което лесно обясняваше приликата ѝ на корабно платно, гледана отдалеч. Всичко това би тънело във вълшебно спокойствие, ако да не беше динамичната врява на птиците. Не само стрехите гъмжеха от тях — те летяха в гъсти рояци над главите ни, разпростирайки се в крилат и постоянно променлив балдахин. Кулата е убежище на морски птици от стотици мили разстояние. На север, на изток, на запад се простира само вечният океан; така че ястребът, който се носи като боен кораб от бреговете на Северна Америка, Полинезия или Перу, вижда за пръв път суша на Родондо. Но въпреки че Родондо е твърда земя, сухоземни птици никога не кацат на нея. Представете си червеношийка или канарче да кацне там! В какво опасно положение би изпаднала сладкопойната птичка, когато я обкръжат като скакалци тези силни птици бандити с дълги клюнове, страшни като ятагани.

Не зная дали има друго място, където човек би могъл да изучи по-добре природата на много странни морски птици, отколкото на Родондо. Това е птичарникът на океана. Тук кацат птици, които никога не са докосвали мачта или дърво; птици отшелници, които винаги летят сами, облачни птици, познали непробивни въздушни сфери.

Нека първо хвърлим поглед на най-долната полица, която е и най-широка и е много малко над чертата на прилива. Какви другоземни същества са тези? Прави като мъже, но едва ли така симетрични, те стърчат около цялата скала като скулптурни кариатиди, които поддържат по-горната редица от стрехи. Телата им са смешно несъразмерни; клюновете им са къси; като че ли имат само стъпала без крака; а пък страничните им крайници са нито хриле, нито криле, нито ръце. И наистина, пингвинът не е ни риба, ни рак; като храна не е нито за през карнавала, ни за велики пости: той е без изключение най-неопределеното и най-некрасивото същество, открито от човека досега. Макар да се вре в трите природни елемента и наистина да притежава някои елементарни права на принадлежност и към трите, пингвинът не се чувства у дома си нито в един от тях. По земята

куца тромаво, във водата цапа с перките си, във въздуха се мята насамнатам и току се сгромолясва. Природата сякаш се срамува от това свое неугледно дете, та го крие в най-затънтените краища на Земята — в Магеланския пролив и в унизената морска история на Родондо.

Но погледнете какви са онези мрачни полкове, изтеглени на втората полица? Какво редничество от големи странни птици? Какви морски монаси от сиви ордени? Пеликани. Дългите им клюнове и тежки кожени торби, окачени на тях, им придават най-печален вид. Раса на мислители, те стоят по цели часове, без да се помръднат. Техните матови, пепеляви пера изглеждат напудрени с пепел. Истинска каеща се грешница е тази птица и е на мястото си по бреговете на сгуриените Енкантадас — където самият мъченик Йов може да е седял и да си е посипвал главата с пепел.

По-горе виждаме сивия албатрос, неправилно наречен така — неугледна и непоетична птица, която не прилича на прославения в разказите негов роднина, който е снежнобелият дух, витаещ над нос Хоуп и нос Хорн.

Като продължим да се изкачваме от полица на полица, намираме наемателите на кулата, разположени в серии според големината им: рибояда гъска (олуша), черна и пъстра риба вещица, сойка, морски кокошки, птици кашалоти, всякакви видове чайки — царе, князе, властелини, които господствуват едни над други в сановническа премяна, и всичко това изпъстрено с предизвикателните и тревожни викове на буревестника, които се преповтарят като кръстчетата в някоя бродерия. Това мистериозно колибри на океана, което, ако беше по-пъстро обагрено, можеше, поради бликащата му веселост да се нарече едва ли не негова пеперуда, но чието чуруликане под кърмата на кораба вещае зло за моряците, както за селяните вещае смърт щракането на запущен комин — това птиче бе избрало за специално свое местожителство Омагъосаните острови и с това допринасяше немалко за мрачното им обаяние.

С напредването на деня се увеличава и неблагозвучната врява. С оглушителни крясъци дивите птици започват утринните си песнопения. Всеки миг изхвърчават ята от кулата, за да се присъединят към въздушния хор, който се носи над главите ни, а към техните места се спускат други милиарди. Но долу през цялото разногласно вълнение, чувам ясни сребърни нотки, като от ловджийски рог, които

падат непрекъснато, както косите струи на проливен дъжд. Поглеждам високо нагоре и съзирам някакво снежнобяло ангелско създание с дълго копие — подобно перо, щръкнало отзад. Това е блестящият петел — вдъхновител на океана, красивата птица, която поради тревожния си музикален зов е подходящо наречена „помощник-боцман“.

В това паметно утро видях, че крилатият свят, който заоблачва Родондо, съответствува на хилядното множество, обитаващо водата в подножието му. Под нивото на водата скалата изглеждаше като восъчна пита от пещери, които представляваха лабиринт от свърталища на гъмжило от приказни риби. Всичките бяха особени; много от тях извънредно красиви, биха правили чест на най-скъпите стъклени аквариуми, в които държат златни рибки за показ. Най-силно впечатление правеше оригиналността на много екземпляри от това множество. Тук се виждаха багри, каквито четката на никой художник не бе рисувала, и форми, още невяяни от никого.

За да дам представа за множеството, лакомството и неописуемото безстрашие и кротост на тези риби, нека кажа, че често през избистрените пространства вода, които се получаваха за миг, когато рибите се мятаха над повърхността, нашите въдичари забелязваха някой непредпазлив смелчага, който плуваше бавно и дълбоко, и непредпазливо се опитваха да пуснат въдицата долу до него. Напразно обаче; невъзможно беше да преминат през горната зона. Щом куката докоснеше морето, стотина глупаци се надпреварваха кому ще се падне честта да я ухапе по-рано. Бедни риби от Родондо! Жертви на доверчивостта си, вие спадате към онези, които неблагоприятно проявяват доверие към човешката природа, без да я разбират.

Но зората вече преминава в ден. Ято след ято морски птици отлитат да тършуват из океана за храна. Кулата остава самотна, ако не са пещерите с рибите в подножието ѝ. Птичият клей по нея блести на златните слънчеви лъчи като варосаната мазилка на висок фар или разперените платна на кораб.

В този миг, когато ние знаем, че това е мъртва, пуста скала, безсъмнено други пътешественици се кълнат, че е весел, многолюден кораб.

Хайде сега възета, и да започнем изкачването. Но полекичка — това не е така лесно.

ЧЕТВЪРТА СКИЦА ПТИЧИ ПОГЛЕД ОТ СКАЛАТА

*„А сетне го отведе на планината най-висока
и взора му насочи пак в същата посока.“*

Ако искаш да изкачиш скалата Родондо, следвай този съвет. Направи три околосветски пътешествия като наблюдател от главната мачта на най-високата фрегата, която някога е кръстосвала моретата; тогава чиракувай една-две години при екскурзовод, който извежда чужденци на връх Тенериф; и още толкова години при някой въжеиграч, индийски фокусник или дива коза. След това ела да бъдеш възнаграден с гледката от нашата кула. Как стигаш дотам, сам си знаеш. Ако се опитахме да разкажем на другите, каква полза би имало? Достатъчно е, че ти и аз стоим сега на върха. Дали пред балониста, или човека, който гледа от Луната, се разкрива по-просторна гледка? Може да си представим, че светът изглежда приблизително такъв, гледан от Милтъновите небесни крепостни стени. Безбрежно водно Кентъки. Тук Дениъл Бун^[1] би живял доволен.

Засега не обръщай внимание на онова пожарище, което представляват Омагъсаните острови. Гледай встрани, край тях, на юг. Ти не виждаш нищо; позволи ми обаче да ти посоча поне направлението, ако не самото място на някои интересни обекти в просторното море, което виждаш да целува основата на тази кула тук и след това да се разгъва към полюсите на Антарктика. Сега сме застанали на десет мили от Екватора. Там, на изток, на около шестстотин мили, се простира континентът; тази скала е почти на самия паралел на Кито^[2].

Обърни внимание на още нещо тук. Ние се намираме на една от трите групи ненаселени острови, които, почти на еднакво разстояние от сушата и много отдалечени една от друга, патрулират цялото крайбрежие на Южна Америка. По един особен начин те също завършват южноамериканския характер на страната. Нито една от полинезийските вериги от острови на Запад не притежава качествата на Енкантадас или Галипагос, на островите Св. Феликс и Св. Амброзио, или на Хуан Фернандес и Масафуеро. За първите няма да говорим тук. Вторите са разположени малко над южния тропик; високи, негостоприемни и необитаеми скали, единият представлява два заоблени хълма, свързани с нисък риф и съвсем прилични на огромно двуглаво гюлле. Последните се намират на тридесет и три градуса южна ширина, високи, диви и нацепени. Хуан Фернандес е достатъчно познат и не се нуждае от повече описание. Масафуеро е испанско име и означава, че така нареченият остров се намира по-навън, тоест по-отдалечен от сушата, отколкото неговият съсед Хуан. Остров Масафуеро е много внушителен, гледан от десетина мили разстояние. Ако се приближим до него от една посока в облачно време, голямата му надвиснала височина и назъбено очертание, а най-вече особеният наклон на неговите плещести върхове му придават до голяма степен вид на огромна ледена планина, която се движи със страхотно равновесие. Страните ѝ са прорязани от тъмни дълбоки пазви, като страничните олтари на някоя стара катедрала. Когато след дълго пътешествие се приближаваш откъм морето до един от тези пролези и съзреш парцалив изгнаник да слиза от стръмните скали към теб, ще изпиташ много странно вълнение, ако си любител на живописното.

По време на риболовни експедиции ми се случи на няколко пъти да посетя всяка от тези групи. Странникът, който се доближи с лодката си до мрачните им скали, има впечатление, че сигурно той пръв ги е открил, така ненакърнено в повечето от тях е мълчанието и усамотението. Впрочем заслужава да споменем тук как европейци за пръв път са спрели на тези острови, още повече, че онова, което ще разкажем, важи и за първото откриване на нашите Енкантадас.

Преди 1563 година пътешествията, които испанските кораби правели от Перу до Чили, били изпълнени с трудности. По това крайбрежие южните ветрове най-често вземат надмощие; а неизменен

обичай било корабите да се движат близо до сушата благодарение на суеверната убеденост на испанците, че ако изгубят сушата от погледа си, вечният пасат ще ги отвлече в безкрайни води, от които не ще има връщане. Тук, въввлечени в криволичещи носове и суша, плитчини и подводни скали, борейки се с непрестанен насрещен вятър, често пъти лек, а понякога по цели дни и седмици потънали в пълно затишие, местните кораби много пъти понасяли най-големи трудности при пътувания, които днес ни се виждат невероятно проточени. В един сборник с мореплавателски злополуки се разказва за един от тези кораби, тръгнал на пътешествие, което трябвало да трае десет дни, обаче прекарал четири месеца по море и всъщност не се въобще завърнал в пристанището, защото накрая се разбил в брега. Странното е, че този кораб не срещнал никаква буря, но бил печална играчка на зловредни затишия и течения. Три пъти оставал без провизии и се връщал в някое междинно пристанище, тръгвал наново, но само за да се върне пак назад. Често го забулвали мъгли; по този начин движението не можело да се наблюдава и веднаж, когато моряците с радост очаквали да зърнат местоназначението си — хоп! — мъглата се вдигнала и разкрила планините, от които били тръгнали. При подобни измамни мъгли корабът най-после се натъкнал на подводна скала, от което произлязла дълга верига от злочестини, твърде тъжни за разказване в подробности.

Прочутият лоцман Хуан Фернандес, безсмъртен, поради острова, който носи неговото име, пръв сложи край на тези крайбрежни патила, като направи дързък опит да се отдалечи от сушата, както направи да Гама преди него по отношение на Европа. Тук той намерил благоприятен вятър закъм Юг и като карал в западна посока, докато излязъл от влиянието на пасатите, стигнал брега без трудности; така той се движел по път, който, макар и заобиколен, се оказал по-бърз от прекия. Вече по този нов път около 1670 година били открити и Омагьосаните острови, и останалите патрулни групи острови, както могат да бъдат наречени. Макар да не съм нито чувал, нито чел дали някои от тях са били някога обитавани, основателно може да се заключи, че те са пусти от незапомнени времена. Но да се върнем на Родондо.

На юг от нашата кула, на стотици левги разстояние, лежи цяла Полинезия; но право на запад, точно на нейния паралел, не може да

видите никаква земя, докато килът на кораба ви не допре брега на Кингзмилз — сериозно мореплаване от около пет хиляди мили.

Сега, като сме установили относителното си местонахождение чрез тези указатели — единствените възможни за Родондо, — нека разгледаме и някои не така отдалечени обекти.

Погледни мрачните, овъглени Омагьосани острови. Онзи, най-близкият, кратеровиден нос, е част от Елбимарл, най-големият от групата — около шестдесет и повече мили дълъг и петнадесет — широк. Виждал ли си някога самия истински Екватор? Вървял ли си някога по чертата му? Е, точно този кратеровиден нос, ей там, целият от жълта лава, е прерязан от Екватора също както ножът прерязва тиквата през центъра на две. Само да можеше погледът ти да стигне дотам, щеше да видиш уединен от едната страна на същия нос, отвъд ниския ров, остров Нарбъро, най-високото място от купа острови; никаква почва, само набраздена сгурия от върха до основата; безброй черни пещери като ковачници; металичният му бряг звънти под краката като железен плочник; централните му вулкани стърчат един до друг като група гигантски фабрични комини.

Нарбъро и Елбимарл са съседи по интересен начин. Чертежът на една позната буква ще илюстрира това странно съседство.

Прорежи един канал при горната черта на буквата и средната напречна част е Нарбъро, а всичко останало е Елбимарл. Вулканичният Нарбъро е разположен в черните уста на Елбимарл, като червения език в отворените уста на вълка.

Ако ли пък сега желаеш да узнаеш населението на Елбимарл, ще ти дам в кръгли цифри статистическите данни, според най-сигурни изчисления, направени на мястото:

Мъже — нито един

мравояди — неизвестни
човекомразци — неизвестни
гущери — 500 000
змии — 500 000
паяци — 10 000 000
саламандри — неизвестни
дяволи — също
Общ сбор — 11 000 000

като изключим неизчислимото множество зли духове, мравояди, човекомразци и саламандри.

Елбимарл е зинал към залязващото слънце. Разтворените му челюсти образуват голям залив, който Нарбъро, неговият език, разделя на две половини, едната от които се нарича Ветровитият залив, а другата — Подветреният залив; а вулканичните носове, с които завършват крайбрежията му, се наричат Южен нос и Северен нос. Отбелязвам това, защото тези заливи са прочути в анализите на китолова. Китовете идват тук в някои сезони да раждат своите малки. Казват, че когато корабите започнали да идват насам за пръв път, те блокирали входа на Подветрения залив, а корабите им заобикаляли през Ветровития залив, минавали през канала на Нарбъро и така вкарвали морските великани право в кошарата.

На другия ден, след като уловихме риба в подножието на тази кръгла кула, имахме благоприятен вятър и като завихме около Северния нос, изведнаж, съзряхме една флотилия от цели тридесет кораба, която плаваше по посока на вятъра като строен в редица ескадрон. По-прекрасна гледка не можеше да има. Устремените килове се носеха в пълна хармония. Тридесетте кораба бръмчаха като арфа, а и паралелните им следи по морето бяха изтеглени право като струни на арфа. Обаче ловците се оказаха премного за лова. Флотилията се ориентира и се пръсна в различни посоки, като остави само моя кораб и двама елегантни лондончани; последните, като видяха, че ловът не върви, също изчезнаха; и Подветреният залив с всичките му принадлежности и без съперник остана на наше разположение.

Тук се плава по следния начин. Навъртате се около входа на залива, лавирайки ту в него, ту извън него. Понякога, но невинаги,

както това се случва в другите части на групата острови — някое течение се втурва, като бягащ кон, точно през устието на залива. Тогава с разперени платна, внимателно променят курса. Колко пъти при изгрев-слънце, застанал на носа на кораба ни, търпеливо насочен между тези острови, съзерцавах тази земя, спечена не като баничка, а като тухла, не с искрящи потоци, а със смразени порои от измъчена лава.

Когато корабът влиза в открито море, Нарбъро показва едната си страна като тъмна скалиста маса, която се издига на около пет-шест хиляди фута височина, където се забулва с гъсти облаци, долната граница на които се очертава така ясно, като снежната линия на Андите. Страшни работи стават в тъмнината горе. Там действуват демоните на огъня, които от време на време озаряват нощта със странно, призрачно сияние на цели мили разстояние, но без никакви други прояви; или пък изведнъж се изявяват със страхотни сътресения и с цялата драма на вулканичното изригване. Колкото по-черен е този облак през деня, толкова по-вероятно е появяването на светлината през нощта. Често китоловците са се озовавали близо до тази пламтяща планина, когато цялата е греела в бално осветление. Или по-скоро стъklarски завод може да се нарече този същият стъклен остров Нарбъро, с високите си комини. Застанали на Родондо, ние не можем да видим всичките останали острови, но това е добро място за определяне местоположението им. Отвъд обаче на И. С. И. забелязвам далечен мъглив хребет. Това е остров Ебингтън, един от най-северните в групата; така уединен, отдалечен и пуст, гледан от нашия северен бряг, той прилича на ничия земя. Ако съдим по остров Ебингтън, Адам и милиардното му потомство още не е сътворено.

На същия ред, на юг от Ебингтън и съвсем закрит зад шпила на Елбимарл, е Джеймсовият остров, наречен така от първите пирати, на името на нещастния Стюарт — Йоркския дук. Впрочем забележете тук, че освен островите, наименувани сравнително скоро; повечето от които носят имена на прочути адмирали, първите кръстници на Енкантадас са били испанци; тези испански имена обаче са били обикновено заличавани по английските карти и заменяни с по-късните названия на пиратите, които в средата на 17 век ги нарекли на имената на английски благородници и крале. За тези верноподанни мародери и нещата, които свързват имената им с Енкантадас, ще чуем тозчас. Не,

веднага, след още една малка забележка; защото между Джеймсовия остров и Елбимарл лежи фантастично островче, известно под странното име Кауливият омагьосан остров. Но тъй като цялата група се счита омагьосана, трябва да се каже причината за тази „магия на магиите“, която се подразбира от това название. Името на острова било дадено от едноименния славен пират при първото му посещение там. Като говори за това място в своите пътеписи, той казва: „Моето въображение ме накара да го нарека Кауливия омагьосан остров, защото го съзирахме на няколко различни точки на компаса и при всяко появяване той имаше различна форма: понякога като разрушена крепост, друг път като голям град“, и пр. Не е за чудене обаче, че между Енкантадас може да се срещнат всякакви оптически измами и миражи.

Възможно е Каули да е нарекъл този променлив и измамлив остров на собственото си име, защото му е навявал някакъв мечтателен образ за него самия. Най-малкото, и то не е невъзможно, ако е бил роднина на поета Каули, който падал малко разсъдъчен и самокритичен и е живял по същото време, сравнението може само да ни се стори неоснователно; защото подобни неща, като чувството, проявено при наименованието на този остров, са в кръвта на хората и могат да се наблюдават както при пирати, така и при поети.

Още по на юг от Джеймсовия остров се намират островите Джървис, Дънкън, Кросмъп, Бретъл, Уудз, Чатъм и много други по-малки острови, повечето от които представляват архипелаг на безплодие, без история или надежда за кое да е от двете, дорде свят светува. Но недалеч от тези са доста известните острови Берингтън, Карловия, Норфок и Худз. Следващите глави ще изложат някои основания за тяхната известност.

[1] Дениъл Бун (1734–1820) — един от първите пионери на американския Запад. — Б.пр. ↑

[2] Столица на Еквадор в Андите — петнадесет мили на юг от Екватора. ↑

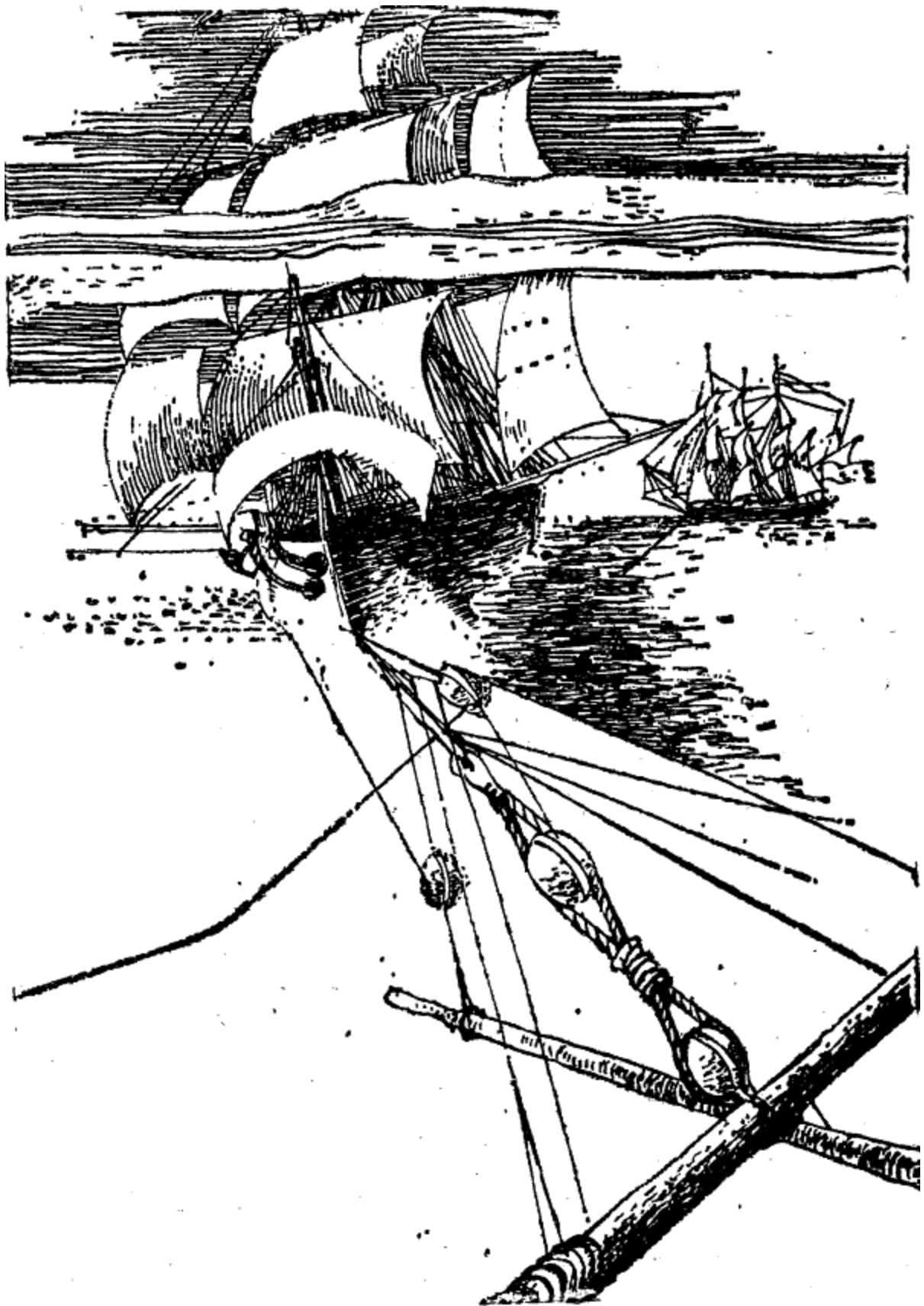
ПЕТА СКИЦА ФРЕГАТАТА И КОРАБЪТ „ФЛАЙЪУЕЙ?“

*„Обърнал взор нататък в простора
необятен,
видях аз кораб весел, издул докрай
платната,
и волен флаг развееял на мачтата най-горе,
вълните неуморни по пътя си да пори.“*

Преди да напуснем Родондо, не бива да забравим да кажем, че в 1813 година американската фрегатата „Есекс“, с капитан Девид Портър, едва не оставила тук костите си. Както били в безветрие една сутрин и силно течение я тласнало бързо към скалите, съгледали странна гемия, която — отговаряйки на слуховете за омагьосаната околност — изглеждала като че ли се олюлява под напора на силен вятър, докато фрегатата стояла безжизнена, наистина като омагьосана. В това време излязъл лек ветрец, всички платна се издули и фрегатата се впуснала да гони предполагаемия неприятел, когото взели за английски китоловен кораб — обаче скоростта на течението била така голяма, че скоро ги изгубили от поглед. И на пладне въпреки всички усилия „Есекс“ била завлечена така близо до облените в пяна скали на Родондо, че по едно време моряците считали фрегатата за загубена. Най-после обаче излязъл благоприятен вятър и им помогнал да се измъкнат, макар че положението било така критично, че избавлението им представлявало почти чудо. Спасена по този начин от гибел, „Есекс“ използва сега своето спасение да унищожи, ако е възможно, другия кораб. Като подхванали отново преследването по посока на изчезналия кораб, съзрели го едва на следващата сутрин. Щом го открили, той вдигнал американско знаме и продължил да стои отдалечен от „Есекс“. Настъпило затишие; тогава все още с

убеждението, че странникът кораб е английски, Портър изпратил един катер, не да завладее кораба, а да докара лодките му, които го влачели. Катерът успял. След това изпратили катери да пленят кораба. Сега чуждият кораб вдигнал английско знаме на мястото на американското, но когато лодките на фрегатата приближили очакваната плячка, внезапно излязъл друг вятър; чуждият кораб отплавал на запад с издути платна и преди да падне нощ, се скрил зад хоризонта, докато през цялото това време „Есекс“ се намирал в пълно безветрие.

Този загадъчен кораб — американски сутринта и английски вечерта, с издути платна в безветрие — вече не се видял. Вълшебен кораб, безсъмнено. Поне така се кълнели моряците.

Това плаване на фрегатата „Есекс“ в Тихия океан през време на войната от 1812 г. е може би най-странното и най-вълнуващото, което се среща в историята на американската флота. Тя пленила най-неуловимите кораби; посетила най-далечните морета и острови; и най-после намерила своя край в сражение с две английски фрегати в пристанището на Валпарайзо. Тук я споменавам по същата причина, по която ще влязат в историята и пиратите, защото и те правели дълги пътешествия между островите, ходели на лов за костенурки по бреговете им, и изобщо ги изследвали; по тези и други причини фрегатата „Есекс“ е особено свързана с Енкантадас.

Нека кажем тук, че има само три достоверни източници — очевидци, които заслужават да се споменат във връзка с Омагьосаните острови; пиратът Каули (1684); изследователят на китоловния район — Коулнит (1798); капитан от първи ранг Портър (1813). Освен горните източници се срещат само голи безполезни загатвания от неколцина минаващи оттам пътешественици и компилатори.

ШЕСТА СКИЦА

ОСТРОВ БЕРИНГТЪН И ПИРАТИТЕ

*„Презрели сляпото и робско подчинение,
ний, на света голям безгрижните чеда,
да поделим наследството на нашите деди и
да
си вземем дяла, полагаем ни се във награда,
който за нашето умение да го откриваме
по право ни се пада.*

*Стопани на света, на волно скитане
орисани,
и в никакви регистри и списъци не вписани.*

*Колко славно сега си живеем, колко весело и
безгрижно,
в близост до нашето старо наследство, без
страх,
далеч от всички злини.“*

Преди около два века остров Берингтън е бил убежище на онова прочуто крило пирати на Западна Индия, които, след като били отблъснати от бреговете на Куба, прекосили Дериънския провлак, ограбили и опустошили испанските Тихоокеански колонии и с редовността и точността на модерната поща причаквали корабите с кралското съкровище, които плавали между Манила и Акапулко. След клопките на пиратската война те се оттегляли тук да си кажат молитвите, да се насладят на свободата си, да си преброят сухарите от буретата и жълтиците от бъчонките и да измерят азиатските си коприни с дългите си толедски саби, които им служели за аршини.

В онези дни надали би се намерило по-подходящо място за безопасно убежище и по-неоткриваемо скривалище. В центъра на просторно и тихо море, по което малко се пътувало, заградено с острови, чийто негостоприемен вид непременно би прогонил случайния мореплавател; а същевременно само на няколкодневен път разстояние от богатите страни, които пиратите направили свои жертви; необезпокоявани от никого, те намерили тук онова спокойствие, което самите жестоко нарушавали във всяко цивилизовано пристанище от тази част на света. Тук след буря или временно поражение, нанесено им от отмъстителните им неприятели, или при бързо бягство със златна плячка тези стари мародери идвали и се разполагали удобно, въвн от всяка опасност. А мястото не представлявало само безопасно убежище и охолно жилище, а било чудесно и поради други предимства.

Берингтъновият остров в много отношения е извънредно пригоден за килване на кораба при ремонт, за снабдяване с провизии и други моряшки цели. Не само има хубава вода, добро място за закотвяне, заслонено от всички ветрове от високия Елбимарл, но не е и така неплодороден като другите острови от групата. Костенурки, хубави за храна, дървета — хубави за гориво и висока трева — хубава за постеля, изобилствуват тук, а при това има и хубави естествени места за разходка и няколко изгледа, които заслужават да се видят. И наистина, макар че по местоположението си принадлежи към групата на Омагъосаните острови, остров Берингтън е така различен от съседите си, че едва ли изглежда сроден на тях.

— Веднъж акостирах на западното му крайбрежие — казва преди много време един сантиментален пътешественик, — откъдето се вижда черното подножие на Елбимарл. Вървах под сводове от дървета; не много високи и не палмови или портокалови, и не праскови, разбира се; но въпреки това след дългото мореплаване много красиви за разходка под тях, макар и да не раждаха плод. И тук, в спокойните простори на горски поляни и сенчести върхове на склонове, от които се откриват най-спокойни гледки — какво мислите, че видях? Седалки, може би служели на брамини или на председатели на общества за мир. Чудесни стари развалини от някогашни симетрично лежащи столове и кресла от камък и торф; те носеха всичките белези на сръчност и старост и безсъмнено бяха дело на пиратите. Едната представляваше

дълъг диван с облегалo и подпори за ръцете, точно такъв диван, на какъвто поетът Грей би желал да се изтегне с любимата книга в ръка.

— Макар че понякога те се задържали тук по цели месеци и използвали мястото за склад на резервни мачти, платна и бурета, все пак много невероятно е пиратите някога да са строели къщи на острова. Те никога не са били тук без корабите си и най-вероятно са спали на борда им. Споменавам това, защото не мога да избягна мисълта, че е трудно да припишеш направата на тези романтични седалки на други подбуди освен на нуждата от пълно спокойствие на духа и приятно общение с природата. Че пиратите извършвали най-големите безчинства, е вярно; че някои от тях били просто главорези, не бива да се отрича; но ние знаем, че тук-таме из множеството им се е намирал и по някой Демпиър, Уейфър или Каули, както и други мъже, чийто най-голям позор е била отчаяната им съдба и които били преследвани поради нещастия, тайни или неотмъстими злодеяния и изгонени от християнското общество да търсят тъжното уединение или престъпните приключения на морето. Така или иначе, докато траят останките от седалките в Берингтън, те ще представляват най-странни доказателства на факта, че всичките пирати не са били напълно чудовища.

— По време на скитането ми из острова обаче скоро открих други белези, които напълно съответствуваха на онези диви черти, които обикновено — и безсъмнено съвсем основателно — се приписват на мародерите изобщо. Ако бях намерил стари платна и ръждясали халки, щях само да си помисля за дърводелеца бъчвар на кораба. Но аз намерих стари ками, превърнато просто от жици от ръжда, и ятагани, които безсъмнено някога са се забивали между испански ребра. Това бяха белезите на убиеца и разбойника; но и гуляйджията си беше оставил следата. Примесени с черупки, парчета от счупени делви, бяха струпани на купища тук-таме по плажа. Те бяха също като делвите, които се употребяват по испанското крайбрежие за виното и местната ракия, Писко.

— С ръждясало парче от кама в едната ръка и къс от винарска делва — в другата, аз седнах на полуразпадналия се зелен диван, за който споменах, и се замислих дълго и дълбоко за тези същите пирати. Възможно ли е да са ограбвали и убивали на единия ден, на другия — да са гуляли, и на третия — да са си почивали, като се превръщали в

съзерцателни философи, идилични поети на природата и столари? В края на краищата не е много невероятно, защото помислете си само за човешкото непостоянство. И все пак, колкото и да изглежда странно, трябва да се спра и на по-милосърдната мисъл; а именно, че между тези авантюристи е имало и благородни, общителни души, способни на истински покой и добродетели.

СЕДМА СКИЦА КОРАЛОВИЯТ ОСТРОВ И КРАЛЯТ НА КУЧЕТАТА

*„И с крясъци, закани
негодници цял куп тълпяха се събрани
от пещерите, дупките в околните скали.
Животни подивели, раздърпани и зли,
заплашваха със смърт, въоръжени странно
със сопи и харпуни и със тояги криви,
със саби изхабени със острия ръждиви...*

*Ще бъдем вече ние напълно отменени,
че тези клетки твари, за черен труд родени,
безропотно ще бъхтят за общата
прехрана,
щом с нищо по-разумно не могат да се
хванат.“*

На юг от Берингтън е Карловият остров. За него съществува една история, която чух отдавна от един другар моряк с големи познания за живота по далечните земи.

През време на успешния бунт на испанските провинции срещу Метрополията Испания от страна на Перу се сражавал някой си креолски авантюрист от Куба, който благодарение на храбростта и щастieto си най-после стигнал до висок ранг в патриотичната армия. След завършването на войната Перу се оказала — както много доблестни джентълмени — свободна и независима страна, но с малко пари в джоба. С други думи, нямала с какво да заплати на наемниците войници. Но креолът — забравих името му — предложил да му

заплатят със земя. Тогава му казали да си избере, който иска от Омагъосаните острови, които тогава, както и до днес, си остават владение на Перу. Воинът веднага отплавал натам, проучил цялата група, завърнал се в Каляо^[1] и заявил, че приема нотариален акт за Карловия остров. При това в акта трябвало да се отбележи, че от този момент нататък Карловият остров не само е собственост единствено на креола, но е и завинаги независим от Перу, както Перу е независим от Испания. Накратко казано, този авантюрист си осигурява положение на върховен господар на острова — един от властващите господари на земята^[2].

Сега той изпраща прокламации, с които кани поданици в своето още ненаселено кралство. Осемдесетина души, мъже и жени, се отзовали на поканата му; и снабдени от водача си с най-необходимото и с всякакъв вид сечива заедно с няколко говеда и кози, те отплуват с кораб за обетованата земя; последният, който пристигнал на кораба преди отплаването му, бил самият креол, придружен, колкото и да е чудно, от дисциплинарна кавалерия от едри, зловещи кучета. Последните, както се оказало през време на пътуването, отказвали да общуват с емигрантите, стояли аристократично скупчени около господаря си на по-издигнатата кърмова част на палубата и хвърляли презрителни погледи към низшата паплач пред тях, както войниците на някой гарнизон, захвърлен в победен град, гледат от бастионите безславните тълпи граждани, които са поставени да наблюдават.

А Карловият остров не само прилича на Берингтъновия остров по това, че е много по-необитаем от други части на групата острови, но е и двойно по-голям от Берингтън; да кажем четиридесет или петдесет мили в окръжност.

Пристигнала благополучно, компанията веднага се заловила да строи столицата си под надзора на своя господар и покровител. Те правят значителен напредък в строежа на стени от клинкер и подове от лава, добре покрита с пепел вместо пясък. На най-малко оголените хълмове изкарват говедата си на паша, а козите — тези авантюристи по природа, се впускат да изследват отдалечените пустоши на острова заради скромното си препитание от благородни треви. В същото време изобилието от риба и неизчерпаемостта на костенурките задоволяват другите нужди на приключенците.

Размириците, които са нещо обикновено при заселването на първобитни райони, в настоящия случай се засилвали от особено опакия характер на много от заселниците. Най-последно негово величество бил принуден да обяви военно положение и всъщност издирил и убил собственоръчно няколко от разбунтуваните поданици, които с най-съмнителни намерения се разположили тайно на лагер във вътрешността; оттам те се промъквали боси и на пръсти да търсят плячка из пределите на лавения дворец. Трябва да отбележим обаче, че преди тази строга постъпка по-сигурните мъже били разумно избрани за пехотна охрана, подчинена на четириногата охрана от кучета. Можем да си представим политическото състояние на тази нещастна нация, като вземем предвид обстоятелството, че всички, които не били от охраната, били направо заговорници или предатели. Най-последно смъртното наказание било мълчаливо премахнато благодарение на навременната мисъл, че ако такава спортсменска присъда се прилага към поданиците, преди да мине дълго време, на краля ще остане малко дивеч за избиване. Човешката част от охраната била тогава разпусната и оставена да обработва земята и сади картофи. Така редовната войска се състояла сега само от кучешкия полк. Както съм слушал, тези кучета били страшно свирепи, но благодарение на строга дресировка станали кротки към господаря си. Въоръжен до зъби, сега креолът се движел тържествено, обграден от кучетата еничари, чийто страшен лай се оказал така полезен при усмиряване на бунтарски прояви, както и пехотната войска.

Броят на населението на острова обаче, жалко намален от раздаването на правосъдие и не особено подсилван от бракове, започнал да навява тъжни мисли. Населението трябвало да се увеличи някак си. Благодарение на обстоятелството, че на Карловия остров се намирало по-малко вода, а и природата му била доста приятна, по това време го посещавали понякога другоземни китоловни кораби, негово величество събирал пристанищни такси от тях и така увеличавал дохода си. Сега обаче имал други намерения. С лукавство от време на време той подмамвал моряци да напуснат корабите си и да минат под знамената му. Щом като забележели отсъствието им, техните капитани искали разрешение да отидат да ги търсят. Тогава негово величество първо ги скривал някъде много добре и после позволявал да ги търсят

свободно. В заключение нарушителите не се намирали и корабите си заминавали без тях.

По този начин хитрият монарх постигал две цели: увреждал чуждите нации, като намалявал броя на поданиците им, и същевременно силно увеличавал броя на своите. След това тези чуждестранни ренегати му ставали особени галеници. Но жалко за дълбоко замислените планове на амбициозните принцове и жалко за суетата на славата! Както чуждестранните преторианци от римската държава, неразумно допуснати в римската общност и още по-неразумно издигнати в любимци на императорите, най-последно нападнали и съборили трона, така и тези разюздани моряци с всичките останали и гвардията, и народа се надигнали в страшен бунт срещу своя господар. Той им излязъл насреща с всичките си кучета. Жестока битка се развихрила на морския бряг. Тя бушувала три часа — кучетата се борели с решителна доблест, а моряците безстрашно искали само победа. Трима мъже и тринадесет кучета паднали мъртви на бойното поле, мнозина и от двете страни били ранени, а кралят бил принуден да бяга с останалите живи от кучешкия му полк. Неприятелят го преследвал и прогонил с камъни кучетата и господаря им навътре в пущинака на острова. Тогава победителите прекъснали преследването, завърнали се в селото на брега, разбили бъчвите с джин и провъзгласили Република. Мъртвите били погребани с военни почести, а убитите кучета позорно изхвърлени в морето. Най-последно притиснат от страданието, беглецът креол слязъл от хълмовете и предложил да преговарят за мир. Бунтовниците обаче не приемали нищо, освен безусловното му изгнание. И така, първият пристигнал кораб отнесъл бившия крал в Перу.

Историята на краля на Карловия остров дава още един пример за трудностите при колонизирането на пусти острови с безскрупулни заселници.

Безсъмнено дълго след това низвергнатият монарх, който умишлено прекарвал в Перу дните си на село, където в нещастията си намерил сигурен подслон, бдял за всеки кораб, който пристигал от Омагьосаните острови, за да чуе някаква новина, например че Републиката е пропаднала, че впоследствие бунтовниците са се разкаjali и че го призовават да им стане отново крал. Безсъмнено той считал Републиката за злополучен опит, който скоро ще хвъркне във

въздуха. Но не, въстаниците се конфедерирани в особена демокрация: нито по гръцки, нито по римски, нито по американски образец. Всъщност то не била никаква демокрация, а непрестанна бунтокрация, която се гордеела, че не признава друг закон освен беззаконието. Тъй като предлагали много примамливи условия на дезертъори, техните редици се разраствали от притока на разбойници от всеки кораб, който стигал до бреговете им. Карловите острови били провъзгласени за убежище на потиснатите моряци от всички флоти. Всеки избягал моряк бил посрещан с овации като мъченик за свободата и веднага официално влизал в редовете на граждани на тази всемирна нация. Напразно капитаните на избягалите моряци се стараели да ги върнат. Новите им съотечественици били готови да насинят много очи заради тях. Те имали малко оръжия, но с юмруците им шега не бивало. И така станало, че накрая никакви кораби, които били запознати с характера на тази страна, не смеели да я доближат, колкото и силно да се нуждаели от подкрепления. Тя станала анатема — една морска Алсейша^[3], ненападано скривалище на всякакви отчаяни типове, които в името на свободата вършели всякакви произволи. Броят им постоянно се мянял. Моряци, дезертирали от корабите си на други острови — или в лодки по морето в тази околност, — гребели към Карловия остров, като към сигурно убежище; докато пък, преситени от живота на острова, известен брой други прекосявали морето до някой от съседните острови и оттам се представяли пред непознати капитани като моряци корабокрушенци и често успявали да се качат на кораби, отправени за бреговете на Испания, където при дебаркирането от съчувствие им събирали и милостиня.

Една топла нощ през първото ми посещение на тези острови нашият кораб се носеше в замрялото затишие, когато някой извика от бака: „Светлина, хой!“. Погледнахме и видяхме сигнален огън да гори на някаква тъмна земя встрани от посоката ни. Нашият трети помощник-капитан не познаваше тази част на света. Той отиде при капитана и рече:

— Сър, да отплавам ли с лодка? Това трябва да са корабокрушенци.

Капитанът се изсмя доста мрачно и като се закани с юмрук към сигналния огън, изтърси една псувня и рече:

— Не, не, скъпи вагабонти, няма да ми подмамите лодка на брега в тази светла нощ! Добре постъпвате, вие разбойници, доброжелателно постъпвате, като палите висок огън, уж при опасна плитчина. Никой умен човек няма да се изкуси да отплава натам, да види какво става, но това ще го накара да насочи кораба си внимателно далеч от брега — това е Карловият остров; оправете платната, господин помощник-капитан, и дръжете светлината зад гърба ни.

[1] Пристанище в Перу. ↑

[2] Американските испанци от дълги години практикуват даряване на острови на заслужили лица. Капитан Хуан Фернандес получил нотариален акт за един остров, наречен на негово име. — Б.пр. ↑

[3] Стар квартал в Хуайтфрайърз — Лондон, убежище на престъпници и длъжници, където не можели да бъдат заловени. Закрит в 1607 г. ↑

ОСМА СКИЦА ОСТРОВ НОРФОК И ЧОЛОСКАТА ВДОВИЦА

*„И най-подир на острова някаква жена
видяха,
потънала в безнадеждност и във скръб,
достигнала на отчаянието до пропукания
ръб,
на мъката безпомощно да се отдава,
окаяно за помощ всекиго да призовава.*

*Очите му тъмнееха като среднощното
небе,
гръдта му — бяла като току-що натрупан
сняг,
а свежестта на бузите като зората бе...
Безжизнен днес лежи в припадащия мрак.*

*Издъхна любовта,
отнесе я смъртта
завинаги под кактусовите листа.“*

Далеч на североизток от Карловия остров, уединен от останалите, лежи остров Норфок, колкото и незначителен да е той за повечето пътешественици, за мен, по симпатия, този самотен остров е осветен от най-тежките човешки изпитания.

Това беше първото ми посещение на Енкантадас. Бяхме прекарвали два дни на брега на лов за костенурки. Нямахме време да уловим много, та на третия ден си разперихме платната. Тъкмо вече

тръгвахме, вдигнатата котва още висеше във водата и незабележимо се олюляваше между вълните, докато добрият ни кораб постепенно извърщаше глава да остави острова зад себе си; когато морякът, който ми помагаше при лебедката, се спря изведнаж и ми обърна вниманието на нещо, което се мяркаше на сушата, не край брега, а малко по-навътре, развявано на едно възвишение.

Заради по-нататъшния развой на тази кратка история нека кажем тук как стана така, че нещо, донякъде защото беше много дребно, остана незабелязано от всички останали мъже на кораба, а не избягна от окоето на моя помощник при лебедката. Останалите моряци, и аз включително, просто стояхме всеки до своята спица при повдигането; моят другар, необичайно оживен при всяко завъртане на тежката лебедка, скокна отгоре ѝ и с всичка сила напрегна мускулите си да я завърти надолу, а погледът му следеше с весела възбуда бавно отдалечаващия се бряг. Издигнат по този начин високо над останалите, той можа да забележи предмета, който иначе не се виждаше: а това вдигане на погледа му се дължеше на повишеното му настроение; то пък — да си кажем истината — се дължеше на глътка перуанско писко, която тази сутрин мулатът Стюарт му бе дал тайно като възнаграждение за извършена услуга. Е, разбира се, писко прави много бели на този свят и все пак като виждаме как в настоящия случай то стана причина, макар и косвена, да се спаси едно човешко създание от най-ужасна съдба, не трябва ли също да признаем, че понякога писко върши и много добрини?

Като погледнах отвъд водата, в указаната посока, видях нещо бяло да виси от една скала във вътрешността, може би на половин миля от брега.

— Птица е, белокрила птица; може би една... не; това е... това е носна кърпа!

— Да, носна кърпа! — отекна другарят ми и извика по-високо да осведоми капитана.

И бързо — като че ли изкарваха и насочваха оръдие — дългият телескоп бе пъхнат между въжетата на задната мачта, от високата площадка на кърмата; тогава се видя ясно човешка фигура върху отдалечената скала, която ревностно ни махаше с нещо като носна кърпа.

Нашият капитан беше пъргав, добър човек. Като остави далекогледа, той се разтича, нареди да бъде пусната котвата отново и да се спусне лодка.

След половин час бързата лодка се завърна. Тя отиде с шестима, но се завърна със седмина; и седмият беше жена.

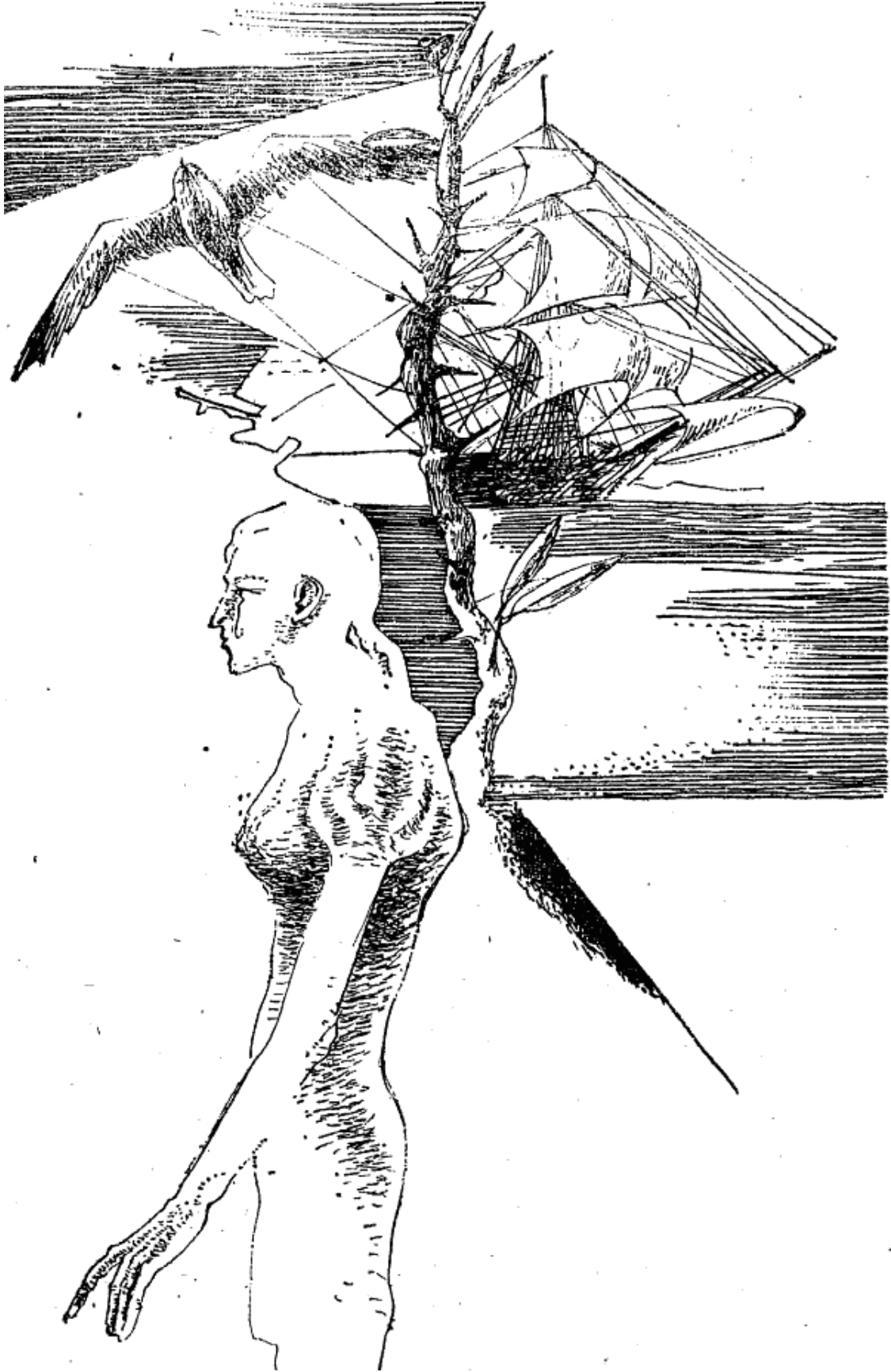
Не от артистична безсърдечност, но просто ми се поиска да можех да рисувам с пастел, защото тази жена представляваше най-трогателна гледка: а пастелът прави меки, навяващи тъга линии, които най-добре биха обрисували печалния образ на тъмнокожата чолоска вдовица.

Историята ѝ бе скоро разказана и на нейния странен език бе скоро разбрана, защото нашият капитан от дългото пътуване по крайбрежието на Чили знаеше добре испански. Преди три години една чола — както в Перу наричат нечистокръвните индианци от Пейта — на име Хунила, придружена от младоженека си съпруг — Филипе, чистокръвен кастилец, и единствения ѝ брат индианец — Труксил, тръгнали през океана с китоловен кораб, командуван от един веселяк — французин; корабът, отправен на път отвъд Енкантадас, смятал да мине край тях. Целта на малката команда била да си набави костенурско масло, течност, която поради голямата си чистота и като лакомство се цени високо навсякъде, където е познато; а в тази част на Тихия океан то е добре познато. С един сандък дрехи, сечива, готварски прибори, някакъв примитивен апарат за изпитване на маслото, няколко бурета с бисквити и други неща, да не забравим и двете любими кучета, тези верни животни, обичани от всички чолоси, Хунила и спътниците ѝ пристигнали благополучно на избраното от тях място; според договора, направен, преди да отплават, французинът се задължавал да ги прибере при завръщането си от четиримесечно пътуване из западните морета; този интервал се струвал напълно достатъчен за целите, на тримата авантюристи.

На пустия бряг на острова те му заплатили в сребро за пътуването си дотам, тъй като чужденецът се съгласил да ги вземе само при това условие, макар че бил готов да направи всичко, за да осигури изпълнението на обещанието си. Филипе много се борил да отложи заплащането до завръщането на кораба. Но напразно. И все пак те си мислели, че имат друг голям залог за добросъвестността на французина. Уредили плащането за обратния път да стане не в сребро,

а в костенурки; сто костенурки, уловени и предадени готови в ръката на завърналия се капитан: чолосите смятали, че до вероятното време на завръщането на французина ще изпълнят и това, след като завършат своята работа; и безсъмнено, в перспектива, те си смятали, че в лицето на сто костенурки — сега пръснати някъде из вътрешността на острова — притежават сто зложници. И толкоз; корабът отплувал; загледаните в него трима авантюристи, оставени на брега, отвърнали с весел поздрав на гръмкото ликуване на пеещия екипаж; и преди да се свечери, френският кораб се скрил зад хоризонта и мачтите му — три бледи черти — бързо изчезнали от погледа на Хунила.

Чужденецът дал весело обещание и го закотвил с клетви; но и клетвите, и котвите се изтеглят еднакво лесно; на тази изменчива земя нищо не е така трайно като неизпълнените обещания, дадени с радост. Дали обратни ветрове от непостоянни небеса, или обратни настроения на променливите му решения, дали корабокрушение и внезапна смърт в уединени далечни води — каквато и да била причината, веселият чужденец повече не се ни видял, ни чул.

И все пак, каквато и тежка съдба да ги чакала, докато не ѝ дошло времето, никакви лоши предчувствия не смущавали душите на полосите, погълнати от трудната задача, която ги довела тук. Не, още преди да били изтекли седем седмици, бързата орис, която се промъква като крадец през нощта, прибрала двама от дружината от всички земни и морски тревоги. Те престанали вече да се взират с трескав страх или още по-трескава надежда отвъд хоризонта на настоящето; безмълвните им души отплували в най-далечното бъдеще. С упорит труд под палещото слънце Филипе и Труксил свлекли в колибата си много десетки костенурки и изпитали маслото им, когато въодушевени от добрия си успех и да се възнаградят за тежкия си труд, те твърде набързо сковали един катамаран, или индийски сал, каквито много се използват по испанските морета, и весело тръгнали на риболов съвсем близо до една дълга подводна скала с много назъбени дупки, която се простирала успоредно на брега и на около половин миля от него. Благодарение на някакво лошо течение или случайност, или естествена небрежност поради веселото им настроение (защото, макар и да не могли да бъдат чути от брега, по движенията им се виждало, че пеели през това време) те били отвлечени в дълбоките води и тласнати в тази желязна преграда. Зле скованият сал се преобърнал и разпаднал на парчета; тогава, подмятани от широкоплещи вълни ту в разчупените греди на сала, ту в острите зъби на скалата, и двамата приключенци загинали пред очите на Хунила.

Пред погледа на Хунила потънали те. Истинският ужас на това събитие протекъл пред очите ѝ като нереална трагедия, разигравана на някаква сцена; тя седяла под груб заслон от повехнали храсталаци, които увенчавали върха на една висока скала, малко отдръпната от брега. Храстите били разположени така, че за да вижда морето надалеч, тя надничала между клоните като през решетка на висок балкон. В този ден обаче, за който разказваме тук, за да наблюдава по-добре смелата авантюра на двете ѝ любими същества, Хунила отдръпнала клоните на една страна и ги придържала в това положение. Те образували овална рамка, през която синкавото безбрежно море се диплело като нарисувано. И там невидимият художник нарисувал пред очите ѝ подхвърления от вълните разбит сал, някога хоризонталните му греди, сега вдигнати нагоре, като наклонени мачти, и четирите борещи се ръце, неразличими между тях; и после всичко стихнало в

гладки кадифени води, които бавно влачели треските от разбития сал; и от началото до края не се чул звук. Смъртта представлявала безмълвна картина; един сън на окото; форми, изчезващи като в мираж.

Така мигновена била сцената и тихият ѝ картинен ефект — така приличал на съновидение, и така отдалечена от високата ѝ кула и от реалната представа за нещата, че Хунила само втренчила поглед и не помръднала пръст, нито надала вик. Но по-добре, че е седяла така занемяла и вцепенена, загледана в тази пантомима, иначе какво би могла да стори? Отдалечена от тях на половин миля море, биха ли могли нейните две пленени ръце да помогнат на онези четири обречени? Разстоянието било дълго, времето — миг. Като види светкавицата, кой глупак ще се помъчи да спре гърма? Тялото на Филипе било изхвърлено на брега, но от Труксиловото нямало и следа; само светлата му шапка от плетена слама — същата, която той размахвал като слънчоглед, когато се отдалечавали от брега, и сега, галантна докрай — продължавала да я поздравява. Тялото на Филипе обаче изплувало до брега — едната му ръка препъната за прегръдка. Челюстите му, сковани в смъртта, любещия съпруг нежно прегръщал своята невеста — останал ѝ верен дори в смъртния си сън. О, небеса, когато един мъж съхрани така верността си, вие ли ще сте неверните? Вие, които сте създали верния? Но тези, които не са се клеели никога във вярност, не могат да бъдат клетвопрестъпници.

Излишно е да се споменава в какво неописуемо страдание сега потънала самотната вдовица. Когато разказваше историята, тя почти не спомена за това, просто изложи случката. Тълкувай израза на чертите ѝ колкото можеш; само от думите ѝ малко би разбрал, че тя самата беше героинята на разказа ѝ. Но дори така, пак не можа да възпре сълзите си. Сърцата на всички кървяха при такава героична скръб.

Тя ни бе показала само похлупака на своята душа и странните знаци, вдълбани по него; скромната гордост бе скрила всичко, което беше вътре. И все пак имаше едно изключение. Като протегна малката си кафява ръка към нашия капитан, тя рече на мек и най-бавен испански език: „Сеньоре, аз го погребях“, после се запъна, като че ли се бореше с гърчеща змия, и като се сви, изведнъж скочи и заповтаря с изгаряща мъка: „Погребях го, моя живот, моята душа!“.

Сигурно тази жена с натежало от скръб сърце бе изпълнила полусъзнателно, с автоматични движения на ръцете си, последните

грижи по Филипе и забола груб кръст от сухи пръчки — зелени нямало — на челото на този самотен гроб, където сега почиваше в спокойно пристанище този, когото неспокойното море бе поразило.

Някакво смъртно чувство обаче за още едно тяло, което трябва да се погребее, за още един кръст, който да пробие друг гроб, още ненаправен; някаква смъртна тревога и мъка по неоткрития ѝ брат преследвали и потискали Хунила. Още не засъхнала по ръцете ѝ пръстта от гроба, тя се върнала бавно на брега и заскитала там с неопределена цел, впила омагьосан поглед в нестихващите вълни. Но те ѝ донасяли само надгробен напев и тя полудявала при мисълта, че убийци могат да оплакват жертвите си. С течение на времето, когато започнала да осъзнава тези събития по-реално, силната ѝ католическа вяра, която особено държи на освещаване на гробовете, я подтикнала да поднови в будно състояние това набожно дирене, което бе започнала като в сън. Ден след ден, седмица след седмица, тя тъпчела сгурията по брега, докато най-после нова подбуда изострила всеки неин ужасен поглед. Сега започнала с еднакъв копнеж да търси живия и мъртвия; брата и капитана; заедно изчезнали завинаги. Потиснатата от такива чувства, Хунила малко държала сметка за времето и малко неща извън нея самата можели да ѝ служат за календар или часовник. Както за бедния Крузо, който бил в същото море, камбаната на никой светец не удряла да покаже изтичането на седмица или месец; всеки ден си минавал неканен; никакъв петел не известявал идването на зората, мученето на никакви стада — онези отровни нощи. От всичките обикновени и постоянно повтаряни звуци, човешки или одухотворени чрез благо общуване с човека, само един смущавал този зноен транс, викът на кучета; извън него не се чувало нищо, освен прибоя на вълните — едно монотоние, което прониквало навсякъде; а този глас вдовицата най-не обичала да чува.

Нищо чудно, че когато мислите ѝ се понасяли към неидващия кораб и тя ги връщала обратно, напразните ѝ надежди така се борели в нея, че най-после почнала да си повтаря отчаяно: „Още не, още не; глупавото ми сърце бърза твърде много“. Така тя си наложила търпение още няколко седмици. Но за онези, които земята тегли към себе си, търпение и нетърпение са едно и също.

Хунила се помъчила тогава да пресметне в ума си, точно до часа, колко време бе изминало от отплаването на кораба; и после със същата

точност да види още колко време остава. Но това се оказало невъзможно. Кой ден е сега или кой месец — не могла да каже. Времето било нейният лабиринт, в който Хунила съвсем се загубила.

А сега следва...

Противно на намеренията ми, тук ме обзема мълчание. Човек не знае дали природата не му налага да запази в тайна някои неща, които са му били поверени. Най-малко, съмнително е дали е добре да ги разтръби. Ако някои книги се считат пагубни и продажбата им се забранява, какво да кажем за още по-страшни факти, а не сънища на изкуфели мъже? Онези, на които книгите оказват вреда, няма да устоят на никакви събития. Събитията, не книгите, трябва да се забранят. Но човек винаги сее по вятър, който вее, накъдето си иска; за добро ли, за зло ли човек не знае. Често злото иде от доброто и доброто от злото.

Когато Хунила...

Тъжна гледка е да гледаш свиленокос звяр да си играе дълго със златист гущер, преди да го налага. Още по-ужасно е, когато ехидната съдба си играе като котка с една човешка душа и с неznайна магия я кара да оборва едно смислено отчаяние с друго; което е чиста лудост. Несъзнателно и аз постъпвам също така котешки, като си играя със сърцето на читателя, защото ако той не се вълнува — чете напразно.

— Корабът заминава днес, още днес — най-после си продумала Хунила. — Това ми дава малко време да се оправя; без сигурност ще полудея в отпуснатото си незнание, аз не преставам да се надявам; сега, когато зная със сигурност, искам само да почакам. Сега живея и вече не гина в недоумение. Света Дево, помогни ми! Ти ще отнесеш кораба назад. О, дълги, тъжни, минали седмици — нека всичките се провлекат отново — за да изкупя днешната сигурност, отдавам ви свободно, макар че ви късам от себе си!

Както моряците, изхвърлени в буря на някой пуст бряг, си сковават лодка от останките на разбития кораб и я пускат в същите вълни — така и Хунила, тази самотна, съкрушена душа, от измамата молеше упование. Човечество, ти си силно нещо. Прекланям се пред теб, но не в лицето на увенчания с лаври победител, а пред този, който е победен.

Наистина, Хунила се облягаше на тръстикова пръчка, истинска тръстика, не метафорична; истинска великденска тръстикова пръчка, къс от куха бамбукова пръчка, доплавала от неизвестни острови и

намерена на брега. Назъбените ѝ краища изгладени като с гласпапир; златистият ѝ блясък беше изчезнал. Дълго изглаждана между море и земя, горни и долни камъни, неполираната повърхност беше изпилена до голо и сега имаше друг блясък, който отговаряше на нейното страдание. Околовръстни линии, раздалечени една от друга, прорязваха цялата повърхност и я разделяха в шест правоъгълници с различна дължина: в първия бяха пресметнати дните, като всеки десети ден бе отбелязан с по-дълга и по-дълбока рязка; вторият бележеше броя на яйцата от морските птици, събрани за прехрана из гнездата по скалите; третият, — колко риби са били уловени на брега; четвъртият — колко дребни костенурки са уловени на брега; петият — колко слънчеви дни; шестият — колко облачни; и последният от двата беше по-голям. Цяла нощ, прекарана в пресмятане, математика на страданието, та да изнури прекалено будната ѝ душа до заспиване; въпреки това сън не идвал.

Графата на дните беше много изтрита, дългите десетични резки бяха полуизличени, като азбуките на слепите. Десет хиляди пъти копнеещата вдовица беше прекарала пръстта си по бамбуковата пръчка, тази глуха флейта, която непрестанно свиреше, без да издава звук — като че ли броеше отлетелите във въздуха птици и би подкарала костенурките да пълзят по-бързо в гората.

След сто и осемдесетия ден вече не се виждаха резки; тази последна рязка беше най-слаба, както първата беше най-дълбока.

— Имало е още дни — каза капитанът, — още много, много дни; защо не си продължила да ги отбелязваш, Хунила?

— Сеньоре, не ме питайте.

— А междувременно не мина ли и друг кораб покрай острова?

— Не, сеньоре, — но...

— Ти мълчиш, но какво има, Хунила?

— Не ме питайте, сеньоре.

— Виждала си кораби да минават в далечината, махала си им, а те отминавали — така ли беше, Хунила?

— Нека бъде както казвате, сеньоре.

Закалена в страдание, Хунила не искаше — не смееше — да се уповава на слабостта на езика си. Тогава, когато капитанът я запита дали някой китоловен кораб не е...

Но не, няма да записвам това изцяло, та присмехулниците да го повтарят като доказателство в тяхна полза. Половината ще остане тук неразказано. Нека двете неназовани събития, които сполетели Хунила в този разказ, си останат между нея и нейния бог. В природата, както и пред закона, може да е клеветничество да се казват някои истини.

И все пак как така, въпреки че корабът ни бе стоял три дни на котва край острова, единственият му човешки обитател ни бе забелязал едва преди да отплаваме, за да не се върнем никога вече в това самотно и далечно място; това изисква обяснение, преди да дойде продължението.

Мястото, където френският капитан свалил малката компания, беше на по-отдалечения обратен край на острова. Там те построили по-късно и колибата си. В своята самота вдовицата не напускала мястото, където любимите ѝ същества живеели с нея и където най-милият от двамата сега спял в дълбокия си сън и всичките ѝ жалби не можели да го събудят, а той бил най-верен съпруг през живота си.

Между двата противоположни краища на острова се издига висока неравна местност. Кораб, закотвен на едната страна, не се вижда от другата. Нито пък островът е така малък, че значителен брой хора да не могат да се скитат из пустата местност от едната му страна и хич да не се забележат или чуят от човек, уединен в другата половина. И така Хунила, която смятала, че ако дойде кораб, то ще е вероятно откъм нейната страна на острова, е можела докрай да не узнае за присъствието на нашия кораб, ако не бе имала някакво мистериозно предчувствие, вдъхнато ѝ, както уверяваха нашите моряци, от тайнствения въздух на острова. Пък и отговорът на вдовицата не разсея тази мисъл.

— Ами как стана така, че ти прекоси острова тази сутрин, Хунила? — запита нашият капитан.

— Нещо прелетя край мен, сеньоре. То докосна бузата, сърцето ми, сеньоре.

— Какво казваш, Хунила?

— Вече казах, сеньоре; нещо дойде от въздуха.

Случаят висял на косъм. Защото едва когато Хунила прекосила острова и стигнала до височината в центъра, трябва за пръв път да е забелязала мачтите ни и да е видяла също, че развързваме платната, а може дори да е чула ехтящия припев на винча. Странникът кораб щеше

да отплава и да я остави зад себе си. Бързо, колкото ѝ държат краката, тя слиза към отсамната страна, но скоро изгубва кораба от погледа си между потъналите джунгли в подножието на планината. Тя продължава да се провира между изсъхналите клони, които се мъчат на всяка крачка да ѝ препречат пътя, докато стига до уединената скала, все още малко навътре от морето. Тя се покачва на нея, за да се увери, че не се лъже. Корабът все още се вижда ясно. Но сега, изтощена от преголямото напрежение, Хунила едва не премалаява; тя се бои да слезе от шеметното си място; решава да остане, където е, и като последно средство сваля тюрбана от главата си, развива го и го размахва над джунглите към нас.

Докато разказваше историята си така, моряците образуваха мълчалив кръг около Хунила и капитана; и когато най-последно бе дадено нареждане да екипираят най-бързата лодка, за да отидат до отвъдната страна на острова и пренесат сандъка на Хунила и костенурченото масло — това се посрещна с такава готовност, едновременно радостна и тъжна, каквато рядко бе виждана. Много шум не се вдигна. Котвата бе вече върната на дъното и корабът се олюля спокойно на нея.

Хунила обаче настоя да придружи лодката, като необходимост да заведе кормчията до нейната прикрита колиба. И така, подкрепена с най-доброто, което нашият домакин можеше да достави, тя тръгна с нас.

Надали някога съпруга на най-прочут адмирал е получила на кораба на своя съпруг по-почтително, мълчаливо благоговение, отколкото Хунила — от екипажа на тази лодка.

Като завихме покрай много стъкловидни носове и измамни места, след два часа навлязохме във фаталната подводна скала; най-последно стигнахме до едно скрито заливче, погледнахме нагоре по дължината на една зелена многовърха стена от лава и видяхме самотното жилище на острова.

То висеше на една надвиснала скала, заслонено от двете страни с преплетени храсталаци, лицето му почти скрито от погледа, поради издатините на грубото стълбище, което пълзеше нагоре от морето по пропастта. Изградено от тръстика, с покрив от дълга плесенясала трева, то приличаше на изоставена копа сено, чиито косачи вече не съществуват. Покривът му беше едностранен; стрехите стигаха на около два фута от земята. Тук имаше един прост апарат за събиране на

росата или по-скоро двойно дестилирана и най-фино прецедена вода от дъждовете, които по милост или като подигравка нощното небе понякога пуска над тези прокълнати Енкантадас. По цялото протежение под скалата бе обтегнат един чаршаф на капки, изцапан от времето, забоден на къси прави колчета, поставени в плиткия пясък. Един малък клинкер, хвърлен в платното, държеше средата му надолу и така прецеждаше всичката влага в една кратуна, поставена под него. Този съд доставяше всяка капка вода, изпита на острова от чолосите. Хунила ни каза, че кратуната понякога, но невинаги се пълнела до половината за една нощ. Тя съдържала около седем литра.

— Но ние бяхме свикнали на жаждата — каза тя. — В Сенди Пейта, където живеехме преди, никога не пада дъжд от небето; всичката вода там се внася с мулета от долините във вътрешността.

Между храсталаците имаше вързани двадесетина стенещи костенурки, които съставляваха хранителния запас на Хунила, докато стотици сплескани черни щитове, като разместени изпочупени надгробни камъни от черен аспид, също се търкаляха наоколо. Това бяха скелети от гърбовете на онези големи костенурки, от които Филипе и Труксил бяха извадили скъпоценното си масло. Няколко големи кратуни и две възголеми бурета бяха пълни с него. В едно гърне наблизко имаше известно количество втвърдено на корички масло, което държали, за да се изпари.

— Смятаха да го прецедят на следващия ден — каза Хунила, извъръщайки лицето си.

Забравих да кажа за най-странната гледка, макар че тя първо ни посрещна при излизането ни на брега; паметта не се придържа винаги към реда, по който нещата се случват.

Щом излязохме на брега, десетина пухкави къдрокоси кученца от красива порода присъща на Перу, устройха концерт от радостни приветствия, на който Хунила отговори по същия начин. Някои от тези кученца се родили на острова, след като Хунила овдовяла, и били потомци на двете кучета, донесени от Пейта. Поради назъбените стръмнини и ями, преплетени гъсталаци, дълбоки пукнатини и на разните опасности във вътрешността Хунила, поучена от загубата на едно от любимците ѝ между тях, никога не позволявала на тези деликатни същества да я следват, когато от време на време се катерела да търси птичи гнезда, или се скитала нанякъде; така че, по стар навик,

те не пожелали да я последват, когато тази сутрин прекосила острова; пък и душата ѝ била препълнена с други неща, за да забележи, че са останали назад. И все пак през цялото време тя така държала на тях, че освен влагата, която излоквали рано призори от малките вдлъбнатинки между съседните скали, тя бе делила с тях росата от кратуната; никога не си скътвала по-значителен запас за онези продължителни и пълни суши, които през някои бедствени сезони изкорубват тези острови.

След като по наше искане ни посочи кои няколко неща ще иска да се пренесат на кораба — сандъка ѝ, маслото, без да пропусне живите костенурки, които искаше да подари на капитана от благодарност, ние се заловихме за работа: да ги пренесем на лодката по дългото стръмно стълбище от дълбоко насечени скали. Докато другарите ми бяха заети с това, аз видях, че Хунила бе изчезнала нанякъде.

Не от чисто любопитство, но като че ли нещо друго, примесено към него, ми подсказа да оставя костенурката си и още веднаж да се огледам бавно наоколо. Спомних си за съпруга, погребан от ръцете на Хунила. Тясна пътека ни водеше към гъстата вътрешност на храсталака. Като тръгнах по нея, след много криволичения излязох на малко, кръгло разчистено място, свряно в храсталака.

Могилката се издигаше в средата; гол куп от най-ситен пясък, като този на дъното на изтекъл пясъчен часовник. При главата му имаше кръст от увехнали клони; сухата, забелена кора още се люпеше по него; напречната му пръчка, привързана с въже, бе тъжно клюмнала в тишината на въздуха.

Хунила беше полупросната на гроба; чернокосата ѝ глава беше наведена и се губеше в дългите ѝ разпуснати индиански коси; ръцете ѝ се протягаха към подножието на кръста и стискаха малко бронзово разпятие; разпятие така изтрито, че чертите му не личаха, като тези на някое старо, гравирано чукало, с което дълго е чукано напразно. Тя не ме видя и аз се отдръпнах безшумно и напуснах мястото.

Няколко минути преди всичко да бе готово за тръгването ни, тя се появи отново между нас. Погледнах я в очите, но сълза не видях. В целия ѝ вид имаше нещо високомерно, но то изразяваше страдание. Страданието на испанеца и индианеца, което не се проявява в ридание. Най-висшата гордост, напразно унижена да припадне от скръб на гроба; природната гордост, подчиняваща природната мъка.

Малките пухкави кученца я обкръжаваха като пажове, когато тя заслиза бавно към брега. Тя прегърна двете най-нетърпеливи от тях:

— Mia Teeta Mia Tomoteeta! — И като ги галеше, запита колко от тях бихме могли да приберем, на борда.

Помощник-капитанът командуваше екипажа на лодката; не беше коравосърдечен човек, но животът му бе протекъл така, че в повечето работи, дори в най-дребните, главният му подтик беше само ползата.

— Не можем да ги вземем всичките, Хунила; припасите ни са малко; ветровете не са сигурни; пътуването ни до Томбес може да трае доста, дни. Затова вземи тези, които са в ръцете ти, Хунила, но не повече.

Тя беше в лодката; гребците също бяха седнали; всички, освен един, който чакаше да отблъсне лодката от брега и тогава да скочи в нея. С присъщата си прозорливост кучетата сега като че ли разбраха, че в този миг ги изоставят на пустия бряг. Стените на лодката бяха високи, носът ѝ — обърнат към сушата — беше вирнат; и така поради водата, от която инстинктивно се плашеха, кучетата не можеха лесно да скочат в малката лодка. Пъргавите им лапи обаче дращеха с все сила носа на лодката, като че ли това беше вратата на някой селски стопанин, който им отказва подслон в зимна буря. Тревожен израз на страдание: те не виеха, нито скимтяха; оставаше само да проговорят.

— Отблъсвай лодката от брега! Гребете силно! — извика помощник-капитанът.

Лодката се повлече тежко, наклони се и след миг се отдели от брега, обърна се и се понесе бързо. Кучетата се разтичаха, като виеха покрай брега; ту се спираха, загледани в летящата лодка, ту понечеха да скочат да ни гонят, но, неясно защо, се възпираха; и пак се втурваха да тичат и вият край брега. Ако бяха човешки същества, едва ли биха изразили по-ясно чувството си на отчаяние. Греблата пляскаха в унисон като две крила. Никой не проговори. Погледнах към брега, после към Хунила, но лицето ѝ бе сковано в строго, в мрачно спокойствие. Кучетата, свити в скута ѝ, напразно ближеха вдървените ѝ ръце. Тя не хвърли нито един поглед назад; седеше неподвижно, докато не завихме край един нос на крайбрежието и вече не виждахме и не чувахме нищо зад нас. Приличаше на човек, който, след като е изпитал най-острите морални болки, вече се задоволява да му изтръгват по-нежните сърдечни струни една по една. За Хунила мъката

изглеждаше така необходима, че болката на други същества — макар от любов и съчувствие да бе станала и нейна, — трябваше да се понася безропотно. Копнеещо сърце в стоманена рамка. Сърце, изпълнено със земни копнежи, смразено от слана, падаща от небето.

Продължението е кратко. След дълго пътуване, измъчвани от затишия и противни ветрове, стигнахме в малкото пристанище Томбес в Перу, за да попълним припасите на кораба. Пейта не беше далеч оттам. Нашият капитан продаде костенурченото масло на един търговец в Томбес; и като прибави към среброто й малък принос от всички моряци, даде го на мълчаливата ни пасажерка, която не разбра какво са направили моряците. За последен път видяхме самотната Хунила, като влизаше в града Пейта, възседнала малко сиво магаре; пред себе си тя наблюдаваше хармоничните движения на хералдическия кръст на раменете на животното.

ДЕВЕТА СКИЦА ОСТРОВЪТ НА ХУД И ОТШЕЛНИКЪТ ОБЕРЛУС

*„Във теснината мрачна те изведнъж
видяха
този мъж обречен, седнал на камъните
плахо,
замислен безнадеждно, с объркано
съзнание,
със къдри посивели, немити, неприбрани.
Несресани и мазни, безредно разпиляни,
те скриваха лицето със пламък зъл в очите.
Погледна ги той тъпо със погледа си вял,
а бузите му бяха посърнали, изпити,
като че ли цяла вечност не беше нищо ял.“*

На югоизток от Кросмановия остров лежи островът на Худ, или облачният остров на Маккейн; а откъм южната му страна има стъкловидно скалисто заливче с широк плаж от тъмна, счукана лава, наречен Черният плаж или Обърлусовият пристан. Подходящо биха могли да го нарекат Харонов^[1].

Той бил наречен така на името на едно диво белокожо същество, което прекарало много години тук; един европеец, който внесъл в тази дива местност качества, по-сатанински от всичките, които могат да се срещнат в околните човекоядци.

Преди около половин век Оберлус дезертирал на горепоменатия остров, пустинен и тогава, както и сега. Той си построил убежище от лава и клинкери на около една миля разстояние от пристана по-късно наречен на негово име, в една долинка, или разширено дере, в което

тук-таме между скалите се намирало по десетина декара земя, годна за примитивно обработване — единственото място на острова, което не било прекалено брулено от вятъра за целта. Тук той успял да отгледа някакъв изроден вид картофи и тикви, които от време на време разменял за алкохол или долари с минаващи оттам китоловци. На вид, по разказите на всички, той приличал на омагьосан от зла магьосница; сякаш пил от чашата на Цирцея^[2]; същински скот; дрехите му — недостатъчни да покрият голотата му; луничавата му кожа — покрита с мехури о постоянното излагане на слънцето; носът — сплескан; лице — разкривено, тъпо, землисто; коса и брада — нестригани, буйни и огненочервени. Той смайвал чужденците като някакво вулканично същество, изхвърлено от същата конвулсия, която изхвърлила на бял свят и острова. Цял в кръпки, заспал на кълбо в усамотеното убежище от лава сред планината, казват, че приличал на куп суха шума, обрулена от есенните дървета и оставена за миг от свирепия нощен вятър в някой закрит ъгъл, за да я отвее безжалостно наново и да повтори прищявката си другаде. Казват, че същият този Оберлус представлявал много странна гледка, когато в някое душно, облачно утро, скрит под ужасната си моряшка шапка, копаел картофи из лавата. Така извратено и разкривено било цялото му същество, че чак дръжката на мотиката му като че ли постепенно се свила и изкривила в шепата му и станала мизерен превит бастун, който приличал повече на дивашки боен сърп, отколкото на дръжка на цивилизована мотика. Той имал мистериозен обичай при първата си среща с чужденец най-напред да показва гърба си; вероятно защото това била по-хубавата му страна, тъй като го разкривала най-малко. Ако срещата се случела в градината му, както ставало понякога — новопристигналият странник, който идел откъм морето направо през дерето да дири странния зарзаватчия, за когото чувал, че търгува тук — Оберлус продължавал да си копае известно време, без да обръща внимание на поздрава, бил той весел или учтив; когато странникът се обръщал, за да го види в лицето, отшелникът, с мотика в ръка, също така старателно се извърщал на другата страна; приведен, начумерено се въртял около картофената си могила. Толкоз за копаенето му. Когато пък седял, целият му вид и всичките му движения били така душмански и ненужно зловещи и потайни, че изглеждало като че ли хвърля отрова в кладенци, а не картофи в почвата. Но между по-дребните му и по-

безвредни чудесии била представата, че посетителите му идели, водени толкова от силното желание да видят могъщия отшелник Оберлус в царственото му уединение, колкото и да си вземат картофи и ей тъй, да се поразговорят с някого на този пуст остров. Просто невероятно, че такова същество ще е толкова суетно; мизантроп — да бъде тщеславен; но той наистина си имал своя представа за нещата; и въз основа на нея често се надувал смешно пред капитаните. Но, в края на краищата, това прилича на познатата ексцентричност на някои затворници, които се гордеят тъкмо с онова отвратително нещо, което им е донесло лошата слава. Друг път го прихващала нова необяснима приумица и той дълго се криел от идещите чужденци зад клинкеровите ъгли на колибата си: понякога се промъквал през сухите храсти горе в планината като боязлива мечка и не искал да види човешко лице.

Освен случайните посетители от морето през дълги промеждутъци от време единствената дружина на Оберлус били пълзящите костенурки; а той изглеждал по-долу и от тях, тъй като от известно време желанията му не надвишавали техните, ако изключим умопомрачението, което му носело пиянството. Колкото и изроден да изглеждал обаче, в него се таяла още по-голяма низост и само чакала удобен момент да се прояви. И наистина, единственото нещо, в което Оберлус превъзхождал костенурките, била неговата по-голяма способност да върши низости; същевременно и нещо като съзнателна воля за това. Онова, което ще разкрием, може би ще покаже, че егоистичната амбиция или любовта към власт сама по себе си далеч не е присъщ недъг на благородните умове, но се споделя и от същества, които въобще нямат ум в главите си. Никой същества не са така егоистично тиранични, както някои скотове; всеки, който е наблюдавал обитателите на пасбищата, трябва от време на време да е забелязвал това.

— Този остров е мой, кълна се в майка си Сикърекс — си казал Оберлус и изглеждал кръвнишки дивата си пустиня. По някакъв начин — размяна или кражба, — защото в онези дни кораби все още се отбивали от време на време на неговия пристан — той се сдобил с една стара пушка, с няколко заряда барут и сачми. Снабден с оръжие, той добил смелост както тигър, който за пръв път осъзнава ноктите си. Дългият навик да бъде единствен владетел на всичко край него, почти ненарушимата му самота, обстоятелството, че никога не срещал хора,

освен като независим човекомразец или лукав търговец, а и такива срещи били редки; всичко това трябва постепенно да е подхранило у него огромна представа за собствената му цена, комбинирана с чисто животинско презрение към останалата вселена.

Нещастният креол, който се радвал на кратко царуване на Карловия остров, може до известна степен да е имал не съвсем недостойни подбуди; същите, които подтикват други авантюристи да отвеждат колонисти в далечни краища и да си присвояват политическо надмощие над тях. Бързите му екзекуции на много от неговите перуанци са съвсем извинителни, като се имат предвид отчаяните типове, с които е имал работа; а пък битката с кучетата, която обявил на обединените си бунтовници, при онези обстоятелства изглежда напълно оправдана. За този крал Оберлус обаче и за онова, което след малко ще последва, не може да има и сянка от оправдание. Той постъпил така просто, защото по наследство от майка му Сикърекс^[3] жестокостта и тиранството му доставяли удоволствие. Сега, въоръжен с тази отвратителна стара пушка, той се почувствувал силен при мисълта, че е господар на този ужасен остров, и се задъхвал от нетърпение да изпита силата си над първото човешко същество, което попадне само в ръцете му.

И не останал да чака дълго. Един ден забелязал край брега лодка и един човек, негър, който стоял до нея. На известно разстояние се виждал кораб и Оберлус веднага разбрал каква е работата. Корабът спрял за дърва и моряците от екипажа на лодката отишли в гората да си наберат. Той наблюдавал лодката от удобно място, докато се появила пръсната група моряци, натоварени с цепеници. Те ги тръснали на брега и се върнали в гората да донесат още, докато негърът товарел тези в лодката.

Сега Оберлус заговаря негъра, който се втрещил при вида на живо същество, и то такава ужасяващо в тази пустош, и веднага изпаднал в паника, засилена от мечешката любезност на Оберлус, който иска разрешение да му помогне в работата. Негърът стоял с няколко цепеници на рамото си и тъкмо замятал още няколко; а Оберлус с едно въженце, скрито в пазвата му, стоял зад гърба на негъра, който с право се усъмнил и напразно се извъръщал да застане пред Оберлус; Оберлус обаче също се извъръщал; най-последно, изморен от това безполезно усилие да измами другия или пък изплашен да не

го изненада останалата част от компанията, Оберлус изтичва до един храсталак, взема пушката си и зверски настоява негърът да остави работата си и да го последва. Той отказва. Тогава Оберлус вдига пушката и щрака. За щастие пушката не улавя; по това време обаче, загубил ума и дума от страх, при второ подканване, негърът изпуска дървата си, подчинява се на волята му и го последва. Оберлус бързо се скрива от погледа по едно познато нему тясно дефиле.

Докато се изкачват нагоре в планината, той ликуващо съобщава на негъра, че отсега нататък ще му работи и ще бъде негов роб и че от неговото поведение ще зависи и как ще бъде третиран. Обаче измамен от първоначалното импулсивно малодушие на негъра, в един лош миг Оберлус отслабва бдителността си. Когато минават през едно тясно място, негърът юначага забелязва, че водачът му не е нащрек, изведнъж го сграбчва, хвърля го на земята, издърпва пушката му, завързва му ръцете със собственото въженце на чудовището, мята го на рамо и се завръща с него долу при лодката. Когато останалата компания пристига, откриват Оберлус на кораба. Тук се оказва, че той е англичанин контрабандист — занаят, не твърде склонен към великодушие. Оберлус понася здрав бой, после му слагат белезници, извеждат го на брега и го принуждават да издаде жилището си и да предаде имуществото си. Картофите, тиквите и костенурките му, с цял куп долари, които трупал от търговските си операции, били веднага прибрани. Но докато твърде отмъстителните контрабандисти били заети да разрушават колибата и градината му, Оберлус се изплъзва в планината и се скрива там в непроходимите ѝ гънки, познати само нему, докато корабът отплава, и тогава дръзва да се завърне и с помощта на една стара пила, която пъха в едно дърво, успява да си освободи ръцете от белезниците.

Потънал в тъжни мисли сред развалините на колибата си и разбитите клинкери, и изгасналите вулкани на този изоставен остров, обиденият мизантроп сега обмисля някакво изключително отмъщение над цялото човечество, но прикрива целите си. Кораби продължават да спират на пристана от време на време; скоро Оберлус ще може да ги снабдява с малко зеленчуци.

Предупреден от предишния си неуспех в отвличане на чужденци, сега той прилага съвсем различен план. Когато моряци слязат на брега, той им се докарва като непринуден, приятен и щедър другар, кани ги в

колибата си и доколкото позволявала червенокосата му мутра, любезно ги подканя да пият от виното му и да се веселят. Гостите му не чакат много канене и щом се напият здраво и станат съвсем безчувствени, той им връзва ръцете и краката, натиква ги между клинкерите и те стоят скрити там, докато корабът отплава — и тогава, напълно зависими от Оберлус, изплашени от промененото му държане, зверските му заплахи и най-вече от тази ужасна пушка — те доброволно му се подчиняват и стават негови смирени роби, а Оберлус — най-невероятният тиранин, такъв, че двама-трима загиват още при началния му процес на действие. Останалите — всичко четирима — той принуждава да разкопават твърдата почва; да пренасят на гръб товари с глинеста пръст, изгребана от влажни пукнатини в планината; храни ги с най-лоша храна; вдига пушка при най-лек признак на бунт; и във всяко отношение ги прави влечуги в краката му, безвредни змии плебеи, за храна на този Лорд Анаконда^[4].

Най-после Оберлус успява да запаси арсенала си с четири ръждясали саби и още малко барут и сачми за пушката си. Като намалява благосклонно труда на робите си, сега той се проявява като човек — или по-скоро дявол — с големи способности да предумва или принуждава другите да се съгласяват със скритите му замисли, колкото и да им са противни. И наистина, подготвени за всякакви възможни злодейства от предишния си разюздан живот — един вид каубои, бродещи по морето, — който е стопил целия морален облик на човек у тях, така че сега били готови да се втвърдят в първия предложен калъп на низост; мъжеството им, разложено от безнадеждното им страдание на острова; свикнали да се огъват пред господаря си за всяко нещо, а самият той — роб на най-лоши страсти, тези нещастници били сега извратени напълно по волята му. Той се отнасял към тях като към същества от по-низша раса; накратко казано, той слага стоманени шипове на своите четири животни и прави от тях убийци; от малодушните страхливци лесно прави главорези.

А пък сабя или кама, човешките оръжия не са нищо, освен изкуствени нокти и зъби, прикачени като фалшиви шипове на борец петел. И така, повтарям, Оберлус, царят на острова, слага стоманени шипове на своите четирима поданици; сиреч заради слава слага четири ръждясали мечи в ръцете им. Сега и той, като всеки друг автократ, си имал гвардия.

Човек би помислил, че от това ще последва бунт на робите. Оръжие в ръцете на потъпкани роби ли? Колко непредпазливо от страна на императорите, Оберлус! Не, те имали само мечове — твърди жалки, стари сърпове, — а той — пушка, която пръскала слепешката всякакви камъни, клинкери и други шлаки, и с един изстрел, би унищожил като четири гълъба и четиримата бунтовници. Освен това отначало той не спял в обичайната си колиба; в продължение на известно време, щом пламнел залез, той поемал из напуканите планини, за да се скрие там в някоя сярна яма, където бандата му не можела да го открие; но понеже това му се видяло твърде неприятно, започнал всяка вечер да завързва ръцете и краката на своите роби, скривал мечовете им, натиквал ги в казармите си, затварял вратата и като лягал пред нея в една груба барака, която построил наскоро, преспивал цялата нощ с пушка в ръка.

Вероятно недоволен да се перчи по цял ден из една овъглена пустиня начело на чудесната си армия, Оберлус сега обмислял най-крупното си злодеяние; вероятната му цел била да изненада някой минаващ кораб, който спре до неговите владения, да изколи екипажа и да избяга с кораба в незнайни краища на света.

Докато тези планове назрявали в главата му, два кораба спрели заедно при обратната страна на острова му; тогава намеренията му претърпяват внезапна промяна.

Корабите се нуждаят от зеленчуци, които Оберлус обещава да им даде в изобилие, при условие, че изпратят лодките си до неговия пристан; та екипажът да пренесе зеленчуците от градината; същевременно уведомил двамата капитани, че неговите нехранимайковци — роби и войници — са станали така ужасно лениви и негодни за нищо, че с обикновени увещания не можел да ги накара на работа, а същевременно сърцето не му давало да бъде строг към тях.

Споразумението станало и лодките били изпратени и изтеглени на брега. Екипажите отишли до клинкеровата колиба; за тяхно учудване обаче там нямало никой. Като почакали, докато загубили търпение, те се върнали на брега, но какво да видят — някакъв странник, и то не добрият самарянин, като че ли скоро бил минал оттам. Трите лодки били разбити на хиляди парчета, а четвъртата липсвала. С тежък труд през планините и клинкерите, неколцина от

чужденците успели да се върнат на онази страна, откъм която били корабите, и тогава изпратили нови лодки да спасят останалите нещастници от групата.

Поразени от вероломството на Оберлус обаче, двамата капитани се бояли от нови и още по-мистериозни жестокости, а всъщност, склонни да припишат странните случки на магиите, свързани с тези острови — решили, че най-сигурното е да бягат веднага; и оставили Оберлус и армията му спокойно да си владеят откраднатата лодка.

Вечерта, преди да отплават, те сложили писмо в едно буре, с което осведомявали Тихия океан за случилото се, и закотвили бурето в залива. След известно време бурето било отворено от друг капитан, който случайно хвърлил котва там, но едва след като изпратил лодка до пристана на Оберлус. Както добре можем да си представим, тревогата му до завръщането на лодката не била малка; тогава му предали друго писмо с Оберлусовото обяснение на случката. Този ценен документ бил намерен полуплесенясал, забоден на клинкеровата стена на нажежената колиба. То гласяло следното, което показва, че Оберлус бил поне умел писател, а не само простака; нещо повече, бил способен и на най-жално и милно красноречие.

„Сър, аз съм най-нещастният, онеправдан джентълмен, който някога е живял. Патриот, изгнан от родината си от тиранска ръка.

Извергнат на тези Омагьосани острови, много пъти молах капитани на кораби да ми продадат една лодка, но вечно ми отказваха, макар че предлагам най-добри цени в мексикански долари. Най-после ми се представи случай да се сдобия с такава и аз не позволих да ми се изплъзне.

Дълго време съм се старал, чрез тежък труд и много самотно страдание, да събера нещичко, за да прекарам в удобство добродетелни, макар и нещастни старини; но много пъти съм бивал ограбван и бит от хора, които претендираха, че са християни.

Днес напускам Омагьосаните острови в здравата лодка «Милосърдие» на път за островите Фиджи.

Сиракът Оберлус

П. П. Зад клинкерите до пещта ще намерите старата птица. Имайте търпение; аз я оставям да мъти, ако ли излюпи пиленца, завеждавам ви ги, които и да сте. Но не бройте пиленцата си, преди да се излюпят.“

Птицата се оказала един полумъртъв от глад петел, който бил в седящо състояние от немощ.

Оберлус заявил, че заминава за островите Фиджи; това било само за да отпрати преследвачите си по фалшива диря. Защото след дълго време пристига сам в лодката си в Гуякил. Тъй като неговите злосторници не се ни видели, ни чули на Худовия остров, възможно е или да са загинали от липса на вода през време на пътуването до Гуякил, или, което е също толкова възможно, Оберлус да ги е изхвърлил от лодката, когато е видял, че водният им запас намалява.

От Гуякил Оберлус продължил до Пейта; там, с този безименен чар, характерен за някои най-грозни животни, се промъкнал в сърцето на една русокоса девойка; успял да я увеща да го придружи обратно в неговите Омагъосани острови, които безсъмнено обрисувал като рай от цветя, а не ад от клинкери. Хубавият остров обаче нямал щастието да бъде колонизиран с подобрени сортове жива природа, защото сатанинският вид на Оберлус то направил силно подозрителен в очите на пейтяните. Така че, като го намерили с кибрит в джоба една нощ, скрит под корпуса на един кораб, готов да тръгне, уловили го и го хвърлили в затвора.

Затворите в повечето южноамерикански градове са обикновено от най-нездравословните. Построени от огромни, изпечени на слънцето тухли, те се състоят само от една стая без прозорци или двор и имат само една врата с тежка дървена решетка, така че представляват и отвътре, и отвън най-мрачна гледка. Като обществени сгради, те заемат видно място в горещия и пращен централен площад и през решетката излагат пред погледа безнравствените си и безнадеждни обитатели, ровещи се във всякаква печална смет. Тук в продължение на много време можеше да се види и Оберлус; централна фигура сред шайка от мелези и убийци; същество, презрението към което е благородно чувство, защото да мразиш човекомразаца е признак на човеколюбие.

Забележка: Онези, които са склонни да се усъмнят в съществуването на гореописания характер, да направят справка в двадесет и четвърти том от Портъровото пътешествие в Тихия океан, където ще познаят много изречения, взети оттам и вмъкнати тук дума по дума за по-голяма точност; главната разлика между двете версии — освен някои мимоходни разсъждения — е, че писателят на настоящото е прибавил към фактите на Портър и някои допълнителни, събрани из Тихия океан, от сигурни източници; и където фактите си противоречат, естествено, е предпочел собствените си източници пред Портъровите. Така например неговите източници поставят Оберлус на Худовия остров, Портъровите го поставят на Карловия остров. Намереното в колибата писмо е също малко различно, защото докато на Омагьосаните острови му казали, че то не само сочело известна ученост, но било изпълнено и с най-странна, саркастична арогантност, такова нещо не е проявено в Портъровата версия. Аз го измених съответно, да отговаря на общия характер на автора му.

[1] Харон пренасял в лодката си душите на умрелите отвъд реката Стикс — в ада (гръцка митология). ↑

[2] Цирцея или Кирка била наказана от боговете да живее на остров Ея. С хубавия си глас тя подмамвала корабите на мореплавателите, а тях самите напивала с вълшебно питие и ги превръщала в свине. ↑

[3] Лоша вещица от Шекспировата пиеса „Бурята“. ↑

[4] Южноамериканска змия — боа. ↑

ДЕСЕТА СКИЦА БЕГЪЛЦИ, ИЗГНАНИЦИ, САМОТНИЦИ, НАДГРОБНИ ПЛОЧИ И ПР.

*„И само дънери наоколо, и пънове, и
коренища,
от векове над тях цвят, плод не е висял,
поскърцват клони възлести, от ветрове
разнищвани,
където клетник не един безжизнен е
висял.“*

Някои останки от Оберлусовата колиба още стоят начело на клинкеровата долина. Но странникът, който се скита из другите Омагьосани острови, сигурно ще се натъкне и на други усамотени жилища, отдавна изоставени на разположение на костенурките и гущерите. Едва ли има други места по земното кълбо, които да са приютявали толкова самотници. Причината е, че тези острови се намират в далечни морета, и корабите, които ги посещават, са повечето китоловни или такива, тръгнали на скучни и продължителни пътешествия, които ги освобождават до голяма степен и от контрола, и от спомена за човешките закони.

Характерът на някои капитани и моряци е такъв, че при тези неблагоприятни обстоятелства е съвсем невъзможно да не възникнат между тях неприятни сцени на разногласие. Скрита омраза към кораба обхваща моряка и той с радост го заменя с островите, които, макар и попарени, като че ли непрекъснато ги е духало широко^[1] и горещ вятър, все пак с лабиринтната си вътрешност предлагат убежище, в което не могат да го уловят. Да избягаш от кораб в кое да е перуанско или чилийско пристанище, дори и най-малкото и дивото, е придружено от

твърде голям риск да бъдеш заловен, а да оставим настрана ягуарите. Възнаграждение от пет пезети изпраща в горите петдесетина подли испанци, които, въоръжени с дълги мечове, ги кръстосват ден и нощ с гореща надежда да пипнат жертвата си. Общо взето, и на Полинезийските острови не е по-лесно да избегнеш преследването. Онези от тях, които са почувствували влиянието на цивилизацията, представляват същата трудност за беглеца, както и перуанските пристанища. Познавах добре един човек, който някога се бил загубил на остров Нарбъро и стигнал до такова състояние от жажда, че най-после спасил живота си, като отнел този на друго същество — една голяма морска котка, излязла на брега. Той се спуснал, забил ножа си във врата ѝ и като се хвърлил върху трептящото тяло, пил от живата рана; с предсмъртните си тръпки сърцето на това създание вляло живот в пиещия. Друг моряк бил изхвърлен в лодка на остров, до който никога не спирал кораб поради особеното му безплодие и плитчините около него, и от който не се виждала нито една от другите части на групата острови; този човек, като разбрал, че да остане там, означава сигурна смърт, и че ако напусне острова, не го заплашва нищо по-лошо от смърт, убил два тюлена и като надул кожата им, направил плавателен пояс, на който се превозил до Карловия остров, и се присъединил към тамошната република.

Обаче хора, ненадарени с кураж, способен на такива отчаяни опити, намират единствен изход да търсят веднага място с вода, колкото и несигурна и оскъдна да е тя; да построят колиба; да ловят костенурки и птици; и във всяко отношение да се подготвят за отшелнически живот, докато времето или някой минаващ кораб не дойде да ги отнесе.

В много от тези острови, в скалите на дъното на пропасти се намират малки, грубо издълбани басейнчета, отчасти запълнени с гнила смет или разлагаща се растителност, или обрасли с храсталаци, а понякога и с малко вода; при изследване те показват ясни белези от примитивни инструменти, използвани за издълбаването им от някой беден изгнаник или още по-нешастен беглец. Тези басейнчета са направени в места, където се предполага, че няколко оскъдни капчица роса може да се изцедят в тях от по-горните цепнатини.

Останките от отшелнически колиби и каменните водохранилища не са единствените признаци за изчезнали човешки същества. И

интересно нещо, мястото, което във всички други населени колонии е най-оживено, на Омагьосаните острови представлява най-мрачна гледка. И макар да изглежда много странно да говорим за пощенски станции в този пуст район, все пак пощенски станции се срещат понякога тук. Те се състоят от един кол и бутилка. Писмата не са само запечатани, но и затапени. Обикновено те биват оставени от капитани на нантъкетски кораби^[2] в полза на минаващи рибари; и съдържат изложение относно как им е вървяло в китолова и лова на костенурки. Често обаче протичат дълги месеци и цели години, без да се яви просител. Колът изгнива и пада и видът му не е много ободрителен.

Ако прибавим сега, че на някои острови също се откриват надгробни плочи, или по-скоро надгробни дъски, картината ще бъде пълна.

На плажа на Джеймсовия остров в течение на много години можеше да се види табела с пътепоказател, която сочеше към вътрешността. И взимайки го може би за знак на гостоприемство в това иначе пусто място — покана от добър отшелник, който живее там със своето блюдо от клен, — странникът тръгва по така посочената пътека, докато най-после се озове в едно тихо убежище, където бива посрещнат от мъртвец; и единственото му приветствие — надгробният, надпис: „Тук в 1813 година падна в дуел призори един лейтенант от американската фрегата «Есекс», двадесет и една годишен, който стигна пълнолетие в смъртта“.

Както при тези древни манастири в Европа, чиито обитатели не напускат своите стени, за да бъдат погребани, а биват заравяни там, където са починали — редно е и Енкантадас да погребва своите мъртви, тъй както и великият общ манастир на земята погребва своите.

Известно е, че погребенията в океана са чиста необходимост на мореплавателския живот и че това става само когато сушата е останала далеч зад гърба, а не се вижда ясно и от носа на кораба. И така, за кораби, които кръстосват из околностите на Енкантадас, тези острови представляват удобно гробище за бездомници. След погребението някой добродушен корабен поет и художник грабва четката си и надписва една хумористична епитафия. Когато след време други добродушни моряци случайно се натъкнат на това място, те обикновено превръщат гробната могила в маса и пият приятелска наздравица за успокоение на клетата душа.

Като модел на такива епитафии вземете следната, намерена в един мрачен пролез на Чатамовия остров:

*„Моряко, братко, спри за час,
бях като теб по-рано аз,
така безгрижен, весел, млад,
но ме отблъсна този свят.
Пред взора ми чер плац се спусна
и тиня слепна мойте устни.“*

[1] Сироко — топъл вятър, идещ от Сахара. ↑

[2] О-в Нантъкет, разположен срещу щата Ню Йорк, чието население се препитава главно с китолов. — Б.пр. ↑

НАДЯ СОТИРОВА ЗА АВТОРА И КНИГАТА

Херман Мелвил (1819–1891) е роден в Ню Йорк. Майка му е била холандка, а баща му — англичанин, търговец, фалирал и умрял рано, оставяйки жена си и осемте си деца в бедствено положение. Мелвил бил принуден да напусне училище на петнадесетгодишна възраст. След като чиновничествувал и учителствувал известно време, той постъпил като каютен прислужник на кораб. По-късно станал моряк на китоловен кораб и плавал по Южните морета в продължение на година и половина. Това пътуване му доставило материал за неговото най-крупно произведение „Моби Дик“.

Отегчен от китолова, той дезертира от кораба с един свой другар и известно време прекарва с него на Маркизките острови в Тихия океан. Тези негови екзотични приключения са пресъздадени в книгите и разказите му. Завършил по този начин образованието си в университета на живота, той се установява в Ню Йорк и се отдава на писане. Произведенията му намират истинско признание обаче едва към двадесетте години на нашия век.

Освен „Моби Дик“, по-значителните му произведения са „Редбърн“ (1849), „Пиер“ (1852), „Израел Потър“ (1855) и др. В 1853 година той публикува в различни периодични списания разкази, които по-късно излизат в един том под заглавие „The Piazza Tales“. От същия сборник са и настоящите три новели.

За първата новела, „Бенито Серено“, може да се каже, че е разказ за робството. Главният герой на новелата, Бенито Серено, някогашен капитан на кораб, е превърнат в пасивно оръдие в ръцете на бившия си роб Бабоу. Но техните роли са разменени. Някогашният вероятно суров и властен капитан е сега робът, а разбунтувалият се изтерзан роб е станал господарят, и то твърде жесток, защото е приел новата си роля с цялата ѝ присъща жестокост. Добродушният и прям американец — капитан Дилейноу — в своята наивност не подозира нищо и ние можем лесно да го осъдим за това. Но какво да кажем за Серено и

Бабоу? Кой е господарят и кой — робът? Нима ще извиним Серено за бившата му жестокост, защото сега той е страдащият, и няма да разберем Бабоу, повел бунт за свобода, при който коравосърдечие то е неизбежно? Мелвил оставя на нас да отговорим на тези въпроси и разказът е така богато нюансиран, че читателят не остава нито сляп, като капитан Дилейноу, нито пък може лесно да намери отговора.

В новелата „Бартълби писарят“ Мелвил описва тежките работни условия на писарите, какъвто известно време е бил и той самият. Той не ни дава други сведения за Бартълби, освен че е англичанин. Този тих, възпитан човек, вероятно емигрант, не може да се приспособи към алчния и груб капиталистически свят, който го обкръжава, и изпада в депресия. Принуден да работи и живее в самото сърце на бизнеса, той си остава отчужден и самотен всред шума и оживлението около него, не се стреми към печалби, бои се от промени и иска само да бъде оставен на мира. В света на сделките това е невъзможно. За неговото „нарушение на реда“ той е изпратен в затвора, където отказва да живее, и умира, презрял този свят на парите.

В разказите за Омагъосаните острови Мелвил ни запознава с екзотиката на този чуден свят, като го изпъстря с интересни приключения, разкриващи най-благородни и най-низки пориви на човешката душа. В тях, както и във всичките си творби, Мелвил се проявява не само като голям писател — реалист и стилист, но и като социален критик и философ.

Н. Сотирова

Издание:

Херман Мелвил. Омагьосаните острови

Американска. Първо издание

ИК „Народна младеж“, София, 1975

Редактор: Маргарита Воденичарова

Коректор: Лилия Вълчева

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.